

KKK
DUNÁNINNEI KAT. KERÜLET

A

KEGYESRENDIEK VEZETÉSE ALATT ÁLLÓ
SZEGEDI VÁROSI RÓM. KAT. DUGONICS
ANDRÁS GIMNÁZIUM

ÉVKÖNYVE

AZ 1941/42. ISKOLAI ÉVRŐL

AZ ISKOLA FENNÁLLÁSÁNAK 221. ESZTENDEJÉBEN

KÖZZÉTESZI:
CSONKA MIHÁLY
IGAZGATÓ

SZEGED, 1942

A MAGYAR PIARISTÁK 300. ÉVÉBEN

DUNÁNINNEI KAT. KERÜLET

A
KEGYESRENDIEK VEZETÉSE ALATT ÁLLÓ
SZEGEDI VÁROSI RÓM. KAT. DUGONICS
ANDRÁS GIMNÁZIUM

É V K Ö N Y V E

AZ 1941/42. ISKOLAI ÉVRŐL

AZ ISKOLA FENNÁLLÁSÁNAK 221. ESZTENDEJÉBEN

KÖZZÉTESZI:
CSONKA MIHÁLY
IGAZGATÓ

SZEGED, 1942

A MAGYAR PIARISTÁK 300. ÉVÉBEN

JUHÁSZ ISTVÁN KÖNYVNYOMDÁJA SZEGEDEN, GR. KLEBELSBERG-TÉR 4. SZ.
1942.

Marietti — Roma.

Pius PP. XII.

XII. PIUS

Fiúi hódolattal és gyermeki szeretettel köszöntjük Szentatyánkat püspökkészítelésének 25. évfordulóján.

Igaz, hogy ez elsősorban az Ő egyéni ünnepe. Talán maga is legjobban egyedül szeretne ünnepelni ezen a napon. Hiszen a magány az Ő igazi világa. Közösséget vezetni ugyanis annyit is jelent, mint egyedül lenni. S a nagy lelkek szeretik a magányt. Szédítő magasságban áll a trónusa. Hol van tőle, mily messzeségben a leghatalmasabb kardinális? De az, aki oly magasan áll, úgyis, eleget van egyedül. Gondjaiban és szenvedéseiben hogyan érezheti magánosságát. . . Hiszen ő is ember. . . De ha gondjait nem is tudja velünk megosztani, most, jubileumának örömnepéből részt kérünk mi is, az egész világon szétszórt gyermekei. Felséges tudat lesz a Szentatyának, hogy püspökkészítelésének 25. évfordulóján lélekben ott térdel körülötte az Úr oltára előtt az egész keresztény világ, és vele együtt hálálkodik egy negyedszázadnak minden öröméért és minden kegyelméért.

Kemény 25 esztendő áll Krisztus Helytartója mögött. 25 kemény, munkás esztendő. Az egyház legfontosab örömei: 1917-ben müncheni, majd később berlini nuncius, azután államtitkár. Amikor pedig 1939 márciusában összeült a konklávé, már akkora volt a tekintélye, hogy senki még csak szóba sem kerülhetett mellette, és bíborostársainak egyhangú szavazata emelte Szent Péter trónusára. Pedig államtitkárt a legkritikább esetben szoktak pápává választani. Ez a választás 22 év megfeszített munkájának szólt. Pályája töretlenül szárnyalt fölfelé. Egészen oda, ahonnan már nincs tovább. — De a munka embere ma megpihen, hogy erőt merítsen örömeiből és szétekintsen ünneplő gyermekeinek beláthatatlan seregén.

Nem jönnek üres kézzel. Lelki virágokat kötöttek ünnepi csokorba. Imádságaikba beleszövik az Előimádkozó nevét. Szentmiséket ajánlanak fel a Legfőbb Áldozatbemutatóért, és szentáldozásokban kérik érte Azt, Aki helytartójává tette. És a világ katolikusai még a mai sanyarú viszonyok között is fel akarják építeni az Örök Városban, örök emlékül, védőszentjének, Szent Jenő pápának templomát.

A nemzetek nagy találkozásából részt kér Szent István magyar népe is. Hogyne volna magyar ünnep a Szentatya ünnepe, mikor kevés népben él oly elevenen a pápai szék tisztelete, mint éppen a mi népünkben. Előkelőnek és egyszerű embernek örök célja és egy életre szóló élmény a római zarándoklat. Nekünk nincs konkordátumunk a Szentszékkal, mert egyezkedésre ott van szükség, ahol a béke felborult, de mi ezer év alatt soha össze nem különböztünk a pápai székkal. És talán egyedül a mi népünknek van a világon pápai himnusza.

És ha mindenkor lovagias hódolattal tordult a magyar szív a Vatikán felé, mit mondjunk akkor napjainkról, amikor történelmünk folyamán első ízben üdvözli fiait magyar szóval Szent Péter Utóda. És emlékezzünk csak az Eucharisztikus kongresszusra, mikor egy hétig volt vendége a budai királyi várnak, mint pápai követ és tanúja lehetett magyar népünk mérhetetlen áhítatának a kongresszus áldott és felejthetetlen napjaiban. Boldog lehet, aki közelről láthatta átszellemült arcát. Önkéntelenül az jutott az ember eszébe: igen, Ő lesz a Pastor Angelicus!

Odaborul ma trónusa elé a magyar nép apraja-nagyja. S a magyar ifjúság soraiban külön zászló alatt menetel a piarista iskolák ifjúsága Szent Kalazanciusnak zászlaja alatt. Ő halálos ágyán elküldte két rendtársát, hogy menjenek el, és csókolják meg nevében annak az ősi Szent Péter-szobornak lábafejét, mely ott áll a vatikáni bazilikában, annak jeléül, hogy utolsó pillanatáig hűséges volt az apostoli Székhez. És mi azért függesztettük ki minden osztályteremben Őszentségének képmását, hogy folytassuk a kalazanciusi hagyományokat. Az Ő ünnepén és a mi ünnepünkön a keresztény hívőnek, a katolikus embernek, a magyar katolikusnak és a piarista diáknak mind egyforma az imádsága: Dominus conservet Eum! Tartsd meg Isten Szentatyánkat, Krisztusnak helytartóját!

Séta a szegedi piarista gimnázium körül.

(A magyar piaristák háromszázéves ünnepe elé.)

1 A MULT.

A szegedi piarista gimnáziumnak az idén nincs semmiféle jubileuma. A piarista atyák szegedi megletelepülésének kétszázéves fordulóját huszonegy évvel ezelőtt ünnepelte a város, az új épület ötvenhatéves; egyik sem kerek szám. Az iskola egykori nagynevű igazgatója, Magyar Gábor száz évvel ezelőtt született, de ezek a lapok nem az ő emlékének vannak szentelve, bár róla is esik itt szó. Ennek a sétának és helyszíni közvetítésnek gondolata másutt fogantatott: ez év őszén fogja ünnepelni a magyar kegyestanítórend hazai meggyökézésének háromszázéves fordulóját. Most lesz háromszáz éve annak, hogy 1642-ben még a rendalapító életében az első piaristák megjelentek Podolinban, a lengyel határmenti kis városban.

A legmagyarabb tanítórend tagjai akkor még magyarul sem tudtak, és a későbbi nagy magyar kollégiumok székhelyei: Debrecen, Szeged, Pest, Kecskemét, Kanizsa, Temesvár még török kézen voltak. Az igénytelen piaristák először a Felvidék városaiban terjeszkedtek, s tagjaik nagy részét is onnan toborozták. Ez meg is látszott a rend külső arculatán, s talán ez volt az oka, hogy mikor a török visszahúzódása után megjelenik a rend az Alföld magyar városaiban, népiesen *tót szerzetnek* nevezik a piaristákat. De csak addig, amíg közelebbről meg nem ismerik őket.

A honfoglalás és a hároszázéves országos munka ismertetése azonban nem ezekre a lapokra tartozik, nem is ennek az évnek a programja, mi most csak a magunk szegedi házatáján nézünk szét. Mert hogy kik a piaristák, azt nekünk, szegedieknek a rend háromszázéves történeténél jobban megmondja a szegedi piaristák multja és jelene, vagyis az a darab a rend történetéből, melyet a város az atyákkal együtt élt át: mely közös élményük volt.

Nem történetet írunk, azt már megírták. Ez az írás nem is hivatalos akar lenni, inkább meghitt, olyan mint a családi beszélgetések szoktak lenni, melyekben együtt zsong a mult és a jelen, és mindig azokról szól, akik térben és időben szétszóródva is mindig együvé tartoznak.

*

A gimnázium mai épülete a Hősök-kapujától jövet ötlik szemünkbe. Még ma is agyonüti a környezetét, pedig a körülötte épült házak mind fiatalabbak, és a városnak éppenséggel nem kisszerű építkezései. De milyen más is ez a palota, mint az a „rendház”, mely 1720-ban befogadta a piaristákat! A krónikás szerint az atyák lakása valóban

„roskadozó hajlék“ a Szent Demeter temploma mellett, az iskola pedig egy „bódészerűen összetákoltt épület“, pestises betegek elhagyott lazarétuma; mindössze két helyiség. De a piaristáknak jó volt így is. Nem fordultak vissza a szegényes fogadtatás láttán. Hiszen máshol is úgyszólván igények nélkül jelennek meg, szegényen, mint az ég madarai, és megkezdik munkájukat. Szegeden is így történt. Megkezdtek munkájukat a két helyiségben, s ebben az iskolában kapta a „vadul és parasztul felnőt“ szegedi ifjúság első nevelését. S mikor a szomszédos katonakórházból még két szobát kapnak az iskolájukhoz, már kétszázhatvan növendékük van a néhány teremben. Csak 1731-ben épít nekik a város először iskolaépületet, de az is csak egy nyolc öl széles házacská.

A mai épület elődjében 1793-ban kezdenek tanítani. Ekkor már négyszázötven diákjuk van, s az iskola főiskolának számít: liceum. Ebből a fajtából egyedüli az egész Délvidéken. Aki elvégzi a szegedi piarista atyák kétév folyamatos bölcsészeti tanfolyamát, az a pesti egyetem bölcsészeti karán doktorátust szerezhethet. Ez a liceum, ahol magyarul tanították a bölcséletet, és magyar nyelven vitatkoztak, korai előfutára a szegedi egyetemenek. Ebben az időben kezdik emlegetni ország-szerte a híres szegedi kollégiumot. S ha a pesti egyetemen új tanárra volt szükség, nem is kellett olyan messzi menni tanárt keresni, a szegedi liceumban mindig akadt megfelelő ember. Kezdetben a kor szokása szerint a tanszékre pályázó, később kinevezhető vagy meghívható is.

Az árvízиг a piarista kollégium volt Szeged legvonzóbb idegenforgalmi látványossága. Nem maga az épület, hanem az atyák tudományja. Átutazó püspököktől, főispánoktól, arisztokratáktól kezdve Ferenc Józsefíg sokan megcsodálták ott a régi épületben a tudós atyák fizikai bemutatásait.

A piaristák rá is szolgáltak a tudós jelzőre, értettek ők mindenhez, még az orvosláshoz is. 1831-ben a kolerajárvány idején ötezerháromszáz temetés volt Szegeden. A város orvosai semmit sem tudtak tenni a kór megakadályozására, csak azok jártak jól, akik Grüber József piarista atyához fordultak orvosságért. Grüber valami csodaszert készített, és ingyen osztogatta a lakosság között. Ezer-százhetvenhét beteget kezelt, és azok közül csak harminchárom esett áldozatul a járványnak. Bezzeg tódult is hozzá az egész vidék Szabadkától Kikindáig!

Hanem a piaristák a hasznos mellett a kellemest is szerették, mert egész emberi életet éltek, és növendékeiket is így nevelték. Nemcsak gyermekszínházat nyitnak, hanem a várostól kertet is kérnek a maguk és az ifjúság használatára. Ide, ebbe a városon kívüli gyümölcsösbe és játéktérre, ahol a magisztrátus engedélyével „majorházat, egy nyári és egy téli mulató házat“ építhettek, vezetik ki az ifjúságot, de maguk is szívesen kimennek pihenni szabad idejükben.

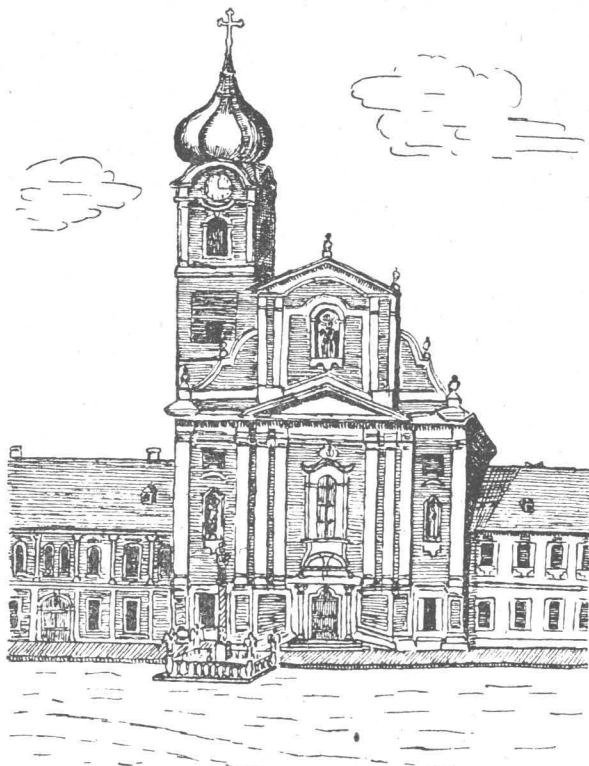
A gyümölcsösnek és a testvéri együttlétet előmozdító „mulatóháznak“ szeretete később is jellemzi a piaristákat. A maguk erszényét is megnyitják, ha erről van szó. A most is meglévő szatymazi Kornél-villa is arról az önzetlen áldozatkészségről beszél, mely örömet akar szerezni a testvéreknek. Még él adományozója, messzi innen ifjúsága színhelyétől, a lankás Dunántúlon. Megadatott neki nem-

csak a szép öregkor, hanem megkapta azt is, amit talán a kedvenc költő szavaival kért és gondolt el: „munkás, vidám öregséget... , hogy megint ültessek oltsak.“ Ott hajolgat ősz hajával a zöld lombok között, nézi fejlődő gyümölcsfáit, szinte tekintéssel óvja, érlelgeti gyümölcsüket, s mikor télen az asztalra kerülnek, oly szeretettel tud beszélni mosolygó almáiról, mintha mind-egyiknek külön élet-rajza volna.

De térjünk vissza még egyelőre a múltba. Volt a szegedi piaristáknak egy bánatuk is: a rendházuk. 1793 óta szép iskolaépületben tanítottak, de lakásuk még mindig az a hat-szobácska volt, mely-

ben először „ideiglenesen“ meghúzták magukat. Toldozták-foldozták, de menthetellenül a pusztulásra volt ítélve: alul a nedvesség mállasztotta, a tetejét a szél bontogatta. A Pap János-féle derék történetnek (*A piaristák Szegeden 1886*) az a lapja, mely ezt a „rendházat“ bemutatja, a regényíró leírásává színesedik. „Az ősi hajlék, melyet a piaristák beköltözésükkor 1720-ban Szeged városától nyertek, idő folytában annyira megvedlett, meggörbedt és megpusztult, hogy nemcsak a tanárok által, de rozzantságát jellemzőleg városszerte *Hatrongyos*nak neveztetett. Tetőfáit összeörölte a szű, lécezetét zsindeley hiányában elrothasztotta az eső, falai kipúposodtak és sok helyen megrepedeztek, ajtó- és ablakrészein át dúdolt az őszi szél, padlatáról aláfolyt a csapadék, szóval oly állapotba jutott, hogy inkább vendégtelen útszéli csárdának, mint művelt emberek lakásának lehetett tartani. Láttán élcelődött az idegen, sajnálkozott a szomszédság, ledőléssel fenyegető oldalát kikerülte az átmenő, s évtizedek óta nyomorgott benne a tudományok napszámosa. Csupán egyet nem indított meg, csak egy szemlélte hidegen, közönnnyel, s ez Szeged város tanácsa vala“.

Ezen segíteni kellett. Nem is magukat féltették a piaristák elsősorban az egészségtelen, átmedvesedett épületben, hanem a könyveiket. Valahányszor a nyomorúság és a betevő falat megszerzése

1. Szent Demeter temploma

kényszerítette őket, inkább keservesen szerzett szép kelyheiktől és miseruháiktól váltak meg, és szereztek egyszerűbbet, de könyveiket nem adták oda, nem kótyavetyélték el. Könyvtárukat állandóan gyarapították, a nedves helyiségben is óvták, dédelgették. Így is sok szép-kötésű értékes könyvük elpusztult, szinte szétrohadt a nedves helyiségekben, s az időnkinti átvizsgálások alkalmával sok könyvet „a teljes megrohadás miatt a könyvtárból ki kellett vetni.” Pedig ősnymotatványok és 16. századbeli könyvek is voltak szép számmal a piaristák gyűjteményében.

Végre 1813-ban teljesült az atyák vágya, és új otthonba költözhettek könyveikkel együtt. A Szent Demeter-templom egyik oldalán rendházuk, a másik oldalán az iskolájuk, így érték meg a magyar reformkorszakot, a szabadságharcot, az elnyomás éveit és a kiegyezést. Közben elvégezték a feladatot, melyet Szegeden vállaltak: a rájuk bízott ifjúságot nemcsak szelíddé és művelté, de magyarrá is tették. Mikor Szegeden megtelepedtek, még három nyelven kellett prédikálniok: magyarul, németül és dalmátul. A rácok annyian voltak a városban, hogy kigúnyolhatták a katolikusok körmeneteit; a német polgárok fiai és a várbeli katonák gyermekei pedig meg sem értették az atyák magyarázatát. Ebben az időben azonban már megszűnt a háromnyelvű prédikálás, nem volt arra semmi szükség a *színmagyar* városban.

De az idő is eljárt a piaristák egykori új épületei felett, ismét kiszolgáltak: a templom is, a rendház is, az iskola is. Szűk is volt nyolcszázötven tanuló számára az az épület, melyet nyolcvan évvel azelőtt ötszáznak építettek. Most azonban nem kellett kérni, folyamodni, alkudozni, a Gondviselés maga gondoskodott megoldásról. 1879-ben hullámsírba temette a régi Szegedet, és az épülő új városrészek mellett halálra ítélte azt is, ami még a régiből megmaradt.

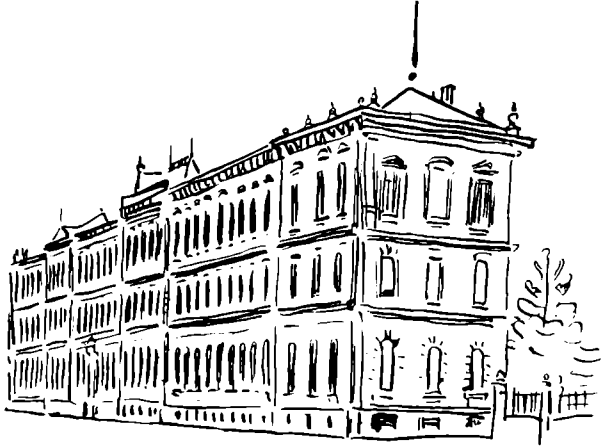
2. A JELEN.

És ezzel már itt állunk a piarista gimnázium és rendház mai hatalmas épülete előtt, melyet semmiképp sem lehet lefényképezni: az elnyúló épület egyik része mindig lemarad a képről. Repülőgépre kell ülnie a fényképésznek, ha az egészet egyszerre akarja lencsére kapni. De még innen letről is mutatós az épület tömege, mely valamikor mint Góliát magasodott a környező apró házak fölé. Ma már hozzánőtt a környezet is, de még mindig ő uralkodik itt az egykori Gizella-téren, ha szépségben már nem is, méretekben igen.

Az új gimnázium a nyolcvanas évek utánzó divatja szerint reneszánsz palota lett, mely valóságos szegedi *Palazzo Pittiként* ütött el a szegényes környezettől. Csaknem kétszázméteres homlokzatát rusztika borítja, melyet a második emelet magasságában féloszlopok tesznek változatossá. Fent a fal peremén gazdag és nehéz párkányzat fut végig imitt-amott terrakotta színű díszítéssel. De a hosszú homlokzat mögött *nincs épület*, alaprajza csak „nadrágszíj”, mint itt mondják. Mert a ház déli végét lezáró oldalszárny sohasem készült el s így az épületből sohasem lett *tömb*: nemcsak a háta, az oldala is nyitva maradt.

Azonban még így is nemcsak Szegednek a legnagyobb épülete

a nyolcvanas években, hanem az ország legmutatósabb gimnáziuma. Ilyen tágas termekben akkor magyar iskolában nemigen tanítottak. A piaristák sehol. És nem volt rideg épület, mint a később szabványszerűen épített állami iskolák legtöbbször. Volt benne belülről is valami méltóság és nevelő, fegyelmező úri pompa. A hatalmas fabetétes ajtók nem is iskolára emlékeztettek. A belépő idegen azt gondolhatta, hogy miniszteri termek sorakoznak a hosszú bolthajtásos fehér folyosókon. A padok is keményfából készültek. Ki is állották már hét diáknemzedék viszontagságait: megfaragni is nehéz őket. A találkozó öregdiákjai között kevés akad, aki egy-egy betűre vagy figurára mutatva azt mondhatná: az az én művem.

2. Mai otthonunk

A rendházba is szívesen jöttek az atyák a felvidéki, dunántúli vagy akár az alföldi kollégiumok bolthajtásos kis celláiból. A rendház tágas, kétablakos szobái máshol osztályteremnek is beillettek volna. Nem is a legkisebbnek.

Az új épületben az élet is újra pezsdült. Szeged Budapesttel kezdte felvenni a versenyt. Egyetem még nem volt a városban, egyelőre még Dugonics-Társaság sem: a tudományosságot városi vonatkozásban is a piarista tanárok jelentették. A szegedi piarista gimnázium értesítőjének megjelenése irodalmi esemény számba ment; meg is volt a rendes olvasóközönsége. Kétszáz oldalon alul nem is igen adták az atyák. Útirajzok, irodalmi, természettudományi tanulmányok, helyi vonatkozású cikkek, emlékezések váltakoztak benne az intézet gazdag belső életének beszámolóival.

Az új iskolát nemcsak épületében, hanem felszerelésében is korszerűnek gondolták el. Gazdagon felszerelt szertárainak sok darabjából idő folyamán múzeumi tárgy lett, de még mindig van valami az egykori beszerzésekből, mely frissen hat, és állandó indítást ad a fogékony fiatal léleknek: a folyosók képei. Talán sehol sem tűnnek oly kedvezően szembe a folyosókon elhelyezett művészettörténeti és földrajzi szemléltető képek, mint ezeken a hosszú világos galériákon. Ugyanazok a nyolcvanas évektől kezdve forgalomba került félig festmény, félig fénykép hatású képek, melyek az ország más iskoláiban is megtalálhatók, de mintha itt ebben az alföldi iskolában jobban megfogták a szemet és többet mondanának a szépség után sóvárgó léleknek! Csak a régi diákok tudják megmondani, hogy mennyire foglalkoztatta őket e messzi tájak ismeret-

len szépsége. Ezek a képek jelentették nekik a nagyvilágot. E sorok írója is órákig állt e képek előtt diákkorában egy másik piarista iskola folyosóin, és elnézegette a Forum Romanum, a paestumi templom, az Akropolis, a Dionysos színháza, a Szent Pál temploma, a Hagia Sophia, a San Marco és a Notre Dame ábrázolásait. Beleégtek ezek a képek a lelkébe, és ezt az első befogadást később nem tudta teljesen elmosni sem Goethe *Itáliája*, sem Gregorovius *Wanderjahreja* sem Burckhardt *Ciceronéja*, még a valósággal való találkozás sem. Ezek a képek hatásban valóban versenyre tudnak kelni azzal a munkával, mely az osztályterekben előszóval folyik.

3. Udvarunk „háttere“

A képektől elfordulva érdemes egy pillantást az udvar felé is vetni: nem csöppenünk vissza hirtelen a legprózaibb valóságba. Nem a szokott, megkopott iskolaudvar fogad, hanem szabad térség, melyet az egyetemi természettudományi intézetek épülete zár le. Inkább angol főúri kastély, mint iskolaépület, előtte a Kolozsvári testvérek Szent György-szobrának másolata. Mintha csak valamelyik előbb szemlélt művészettörténeti kép eredetijét látnók. A zöld pázsit közepén, a szobor fehér mészkőtalapzata körül nyáron lángpiros *cannák* nyílnak, télen pedig, mikor sűrű pelyhekben hull a hó, olyanná változik a kép, mintha egy angol karácsonyi levelezőlap elevenedett volna meg.

Van ennek az iskolának még egy helyisége, melyet a szellem kivételes művelő helyévé avattak az elmúlt évtizedek és a százados hagyomány: a díszterem, az önképzőkori gyűlések és ünnepélyek színhelye. Ez a szegedi önképzőkör nem is iskolai, hanem városi intézmény volt s méltán ünnepelte nemrég százéves megalakulását a legnagyobb nyilvánosság előtt. Ezen a napon egyetemi tanárok, művészek, egyházi és világi méltóságok gondoltak Szegedre, ha nem is tudtak valamennyien összeseregleni erre a találkozóra. A Horváth Cirill alapította önképzőkör valamikor a város megmagyarosodásának egyik fontos tényezője és a város egyetlen akadémiai jellegű társasága volt. De még a kiegyezés után sem vesztett tekintélyéből, s virágkorát éppen a kilencvenes években élte a kitűnő Sáfrán József veze-

tésének idején. Aki Sáfrán József önképzőkörében vezetőszerphez jutott, legelőször egész életére megtartotta a marsallbotot.

Húsz év óta ez a díszterem az intézet hősi halottainak emléksarnoka is. Itt helyezték el az emléktáblákat, a hősi névsorokat. Nem közöset, hanem minden osztály külön-külön a magáét. Szinte annyi tábla, ahány érettségi találkozó a huszas években. Jó helyen vannak ezek a táblák, mert ha kinyílik az északi falon a nagy szárnyasajtó, a mauzoleum egyszerre templommá alakul át, és megkezdődik a diákmise; különös hangulatú mise. A miséző papot alig láthatjuk a kis kápolna mélyén: nem a szemünk, inkább a csengetyű szava igazít el a mise állásáról. És körülöttünk nem szentképek, hanem a hősök emléktáblái a falon. S ez így van rendjén: mert ha nem is tudunk előltük ünnepélyesen elvonulni, de tudunk hőseinkre gondolni és értük imádkozni. A nyugtalan diákszemek föl-fölpillantanak az imádságoskönyv lapjairól, önkéntelenül egy-egy nevet is elkapnak a fekete táblákról, és az ismeretlen hősz nevét az imádság szövegébe olvasva teszik a kommemorációt az Úr lába elé.

De nem ez a szükségkápolna a mi igazi templomunk, hanem az a nagy, országoshírű székesegyház, melynek két hatalmas tornya a díszterem ablakain át idelátszik. S ezzel el is hagyjuk a gimnázium épületét, és folytatjuk szemlélődésünket az iskola környezetében. Mert az épület küszöbét átlépve még nem értünk ki az iskola *nevelőteréből*. Hozzánk tartozik a környezet is, onnan is kap a tanuló értékes hatásokat. Ezekre a hatásokra számítunk is, és számon tartjuk őket.

Valamikor más volt a helyzet. Ha a tanuló a gimnázium kapuján kilépve az Iskola-utca felé fordult, dűledező kunyhók és földbe-ejtett házak között vitt el az útja. Fölemelőt itt nem találhatott, legfeljebb szociális érzék erősödött, ha ezt egyébként is keltegették benne. A gimnázium valóban sziget volt ebben a szegedi Tabánban, minden nevelőerő csak belőle magából sugárzott ki. Ma már a helyzet megváltozott, és az iskola a régi hegemoniából sokat átengedett a környezetnek, mely húsz évvel ezelőtt kezdett a régi büszke épület fölé nőni, mikor megindult a Fogadalmi templom környékének rendezése. A téglából és habarcsból épült reneszánsz palota hamis rusztikájával, omló párkányzatával és szertemálló domborműveivel bizony nem épült az örökkévalóságnak! Ma már ugyancsak meglátszik rajta az eltelt idő. Magas emeleteit is inkább tehernek, mint előnynek érezzük, és szeretnők, ha tágas termeinek és kápolnaszerű nagyablakos szobáinak kifűtésére kevesebb fa lenne elegendő. Homlokzatának büszke attikája sem dísz többé, hanem veszedelem, mert tavasszal megreked mögötte a hó, és az olvadó lé becsorgással fenyegeti szobáinkat. A nedvesség most már nem alulról, hanem fölülről pusztítja könyveinket.

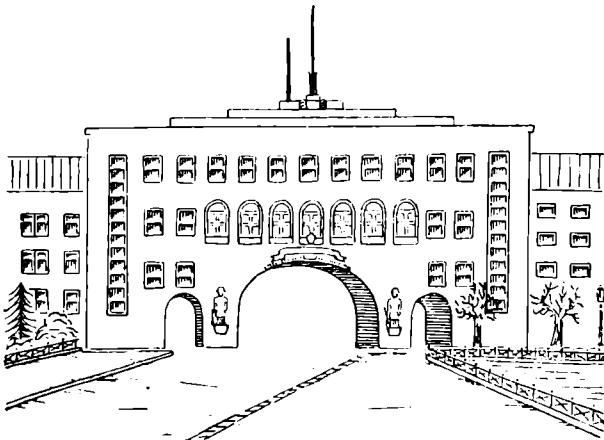
Bezzeg annál jobban feltűnik az új álomszerű környezet, az a mesebeli városrész, melyet egy püspök és egy miniszter ízlése, meg a város bőkezűsége varázsolt ide a szomszédságunkba. Ennek a megejtő környezetnek szépsége a fogékony ember lelke számára sohasem válik közömbössé, a nevelő kezében pedig kincs, még a mi korunkban is, mely mechanizál ugyan, de másfelől a középkorhoz hasonlóan nagy tömegeket tesz ismét művészi hatásokra fogékonnyá.

3. A KÖRNYEZET.

Ha kilépünk a gimnázium kapuján, nem fordulunk mindjárt jobbra a Dóm felé, hanem balra térünk a Hősök-kapujának tartva. Ez a szürke tömeg nemcsak kötelező hősi emlék, mely előtt évente kétszer tiszteletadásra elvonulunk, hanem döbbenetes emlékeztető jel. A hármás boltozatnak szürke falain szétdobált képek együttese nekünk Szegeden az, ami Rómában Michelangelo *Utolsó ítélete*. Első megpillantásra ép úgy meghökkent és profanizálásnak látszik, mint amaz, de megértve és átélve ép úgy élménnyé válik, mint a nagy római kép: nem felejtethjük el, és hozzá visszajárunk.

Mi az, ami meghökkent ebben a háttérnélküli freskóban? Az alakok megjelenése, főleg az arca: az Aba-Novák-féle emberfaj. A csupaszem Krisztus-alak, mely olyan, mintha egy bizánci Krisztusképhez egy tanyai paraszt állt volna modellt. De az angyalok, az alsóvárosi templom körül imádkozó parasztnők, a katonák, a barátok, még a halottak árnyai is, ugyanazokkal a vaskos, földízű ábrázatokkal merednek ránk. Szinte az ősemlék barlangjának falán is el tudnók őket képzelni. De ezek az alakok minden bádogszerűségük mellett is lélekről, szellemről, hitről, transzcendens világról beszélnek. És ezen a ponton kezd a pusztá meghökkenés nagyszerű élménnyé válni. A merev mozdulatokban időfölköti egyszerűség van, és szemük a belső ember szemlélődésén nőtt nagygyá: olyanok, mintha egy vaskos Greco teremtette volna őket, aki nem megnyújtotta, hanem széthúzta alakjait. A belső világ megpillantása teszi feledhetetlen élménnyé az Aba-Novák képeket.

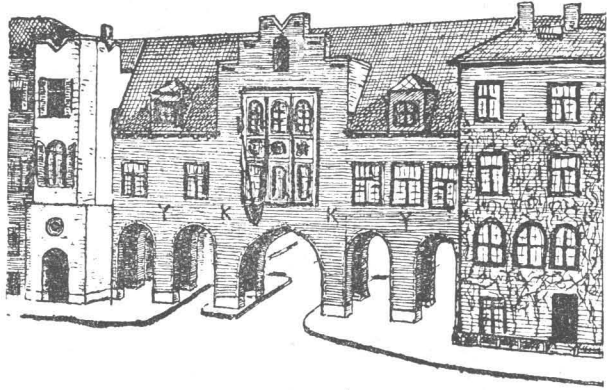
Ó, ez a kapu sokkal több annál, amit a hősi emlékektől kapni szoktunk. Aba-Novák kényszerít, hogy tanuljuk meg az ő soha nem beszélt festői nyelvét, melyen nagy dolgokat mond el nekünk az emberről. Ha ezt megtettük, csak akkor engedi, hogy szemünk a részleteket is bejárja, a képek elbeszélését is meghallgassa, és bennük a hősi emléket is felfedezze. Most már kevésbé lesz idegen, amit a szürke falon látunk. A világ minden széle felé elszálló

4. Porta Heroum

angyalok, kik egyszerre fujják a harci indulót és az utolsó ítélet harsonáit, a háborúba induló katonák, az imádkozó itthonmaradottak, a rokkantság keresztjét hordozó sebesültek, a katonasírok halvány árnyai — mind oly természetesek, egyszerűek, érthetők, helyénvalók az égőszemű nagy Krisztus hatalmas alak-

ja körül. Nincs az országnak több ilyen hősi emléke! A felneműnő sablonhoz szokott emberek sokáig nevettek vagy botránkoztak ezen az alkotáson; nem akarták elhinni, hogy a kigúnyolt kép azon kevés értékek közé fog számítani, melyeknek látására Szegedre érdemes eljönni.

5. A Szent Gellért-kapu

Most már a „csokoládé-házak“ felé fordulhatunk (így csúfolták még tíz évvel ezelőtt is a Rerrich-féle épületeket), mert ami minket még érdekel, az mind ott található. Velünk szemben a tömb északi sarkán van a püspöki palota. Valóságos sarokbástya, minden szegletén fehér mészkőtoronnyal. A fehér kő és a sötét téglá ellentéte, a bejárat finom hajlású ívei és az ablakok zsalús fehér szárnyai palazzóvá teszik ezt az úri egyszerűségbe öltözött házat.

Vele összeépült a sokívű Gellért-kapu. Oromzata lépcsősen emelkedik, mint valami mészkővel szegett hatalmas „macskajáró“. Alatta szoktunk elvonulni templomba menet. A kapuboltozat felhőmályában gyertyák lobognak, és a hosszú kigyózó diáksor tisztelgve fordul balra. Ott van fekete vasrács mögött a szegedi *Pietà*. Kedves primitívségével olyan, mintha egy fazekas próbálta volna eltanulni és utánozni a Robbiák művészetét. Ájtatos kezek virágokat dugdosnak a rács közé; aki csokorra valót hoz, az ajándékát üres konzervdobozban helyezi a Szűz lábához. A hajnali szürkületben arra haladó nénikék előtte mondják el reggeli imájukat, a munkások pedig megbillentik kalapjukat, vagy egy *dicsértesséket* mondanak oda a korai misére siető papnak.

De már kinn is vagyunk a téren, a szegedi *San Marcón*. A kétujjú templom nem emlékeztet a *San Marcóra*, de az árkádok ritmikus sora igen. Az első benyomás is ennek megfelelő. Mintha az utolsó lépéssel nemcsak a térre léptünk volna ki a kapu boltozata alól, hanem Szegedről is kiléptünk volna. Ez a tér gyémántgomb az abaposzton, a kurtanemes házába beépített királyi szalon. De szép még akkor is, ha nincs mögötte folytatás, és csak egy nagy homlokzat az egész, mint az operák díszletei. Díszletek előtt is lehetnek nagy élményeink és ünnepi érzelmeink. Szabadtéri játékokra is valóban csábító a hely: varázsa van. Nemcsak az első alkalommal, hanem még hónapok múlva is meg kell itt állni, és engedni, hogy hasson ránk ez a halkszavú szépség, mely az egyenes vonalak és az ívek harmóniájából, az arányok, az egyszerű építés, a szimmetria és aszimmetria játékból tevődik össze. Itt is fehér mészkő keretezi és tagolja a sötét falsíkokat. Az ívek fölött pedig a magyar vármegyék címerei vannak a falba illesztve, ugyan-

6. A szegedi Pietà

csak fehér mészkőből, sűrűben, ritkásabban, mint egy összetartozó gyöngysor szét-rakosgatott darabjai. Még soknak csak a helye van meg, a fülke üresen áll: nem a kőfaragó hibájából. Az üres fülkébe egyelőre csak reményeinket tudjuk belehelyezni . . . Tehát ez a tér nemcsak dómtér, a templom előcsarnoka, hanem a magyarságnak is szent helye.

De szent ez a hely nemcsak a címerek miatt. Áhítatot kelt itten még más is. Az árkádok alatt nem kávéházak vannak, mint az igazi *San Marcón*, hanem nagyjaink szobrai, kőarcképei. Kinek jobb, kinek

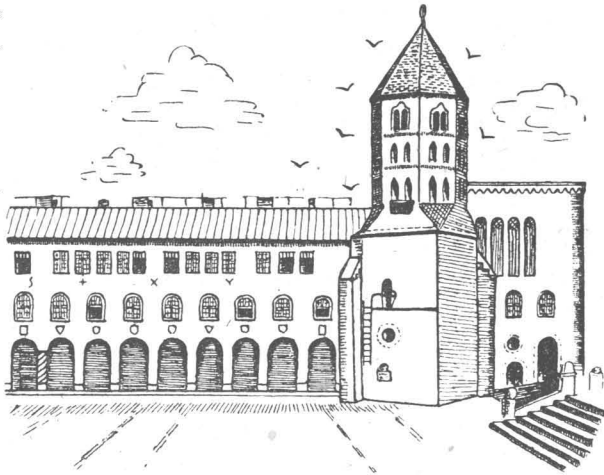
gyengébb. A sok szoborból amolyan magyar pantheon-féle kerekedik ki, kissé sebtében készült pantheon. De a hosszú sorban mégis akad néhány darab, amely előtt érdemes megállni, mert nemcsak a nagy név, hanem maga a mű is elgondolkoztat: a Temesvári Pelbárté, az Ozorai Pipóé, a Hunyadi Jánosé, a Mátyás királyé, az Apácai Csere Jánosé, a Kőrösi Csoma Sándoré. Ha a többi szobor is ilyen volna, ez a csarnok méltó párja lenne a Hősök-kapujának.

Az árkádok fölött fönt az emeleteken szellemi munka folyik. A téren átsiető vagy a szobrok között elbámészkodó kisdiák aligha gondol arra, hogy az érettségi megszerzése után tanulmányait talán itt folytatja: vagy a természettudományi intézetek valamelyikében, vagy a baloldal hosszában elnyúló szemináriumban.

A tér végén a Szent Imre-kollégium lapostetejű tömbjénél a Szent Királyfi szobra fogad. Magasan áll a sarokra illesztett talapzaton, lábával sárkányra tapos, és kezében liliomot tart, védve, vigyázva rá. Az ő tekintetével találkozik a diák, mikor a tér végére ér, és a a templom felé befordul. Lent a téren a templom előtt áll a szegedi csonkatorony, az ősi Szent Demeter-templom tornyának maradványa. Állt ez már akkor is, mikor IV. Béla király Szegedet városi rangra emelte. A török megszállás alatt romba dőlt a gondozatlan szentegyház, és csak a visszatelepülő magyarság építette fel újra — barokk stílusban. A régi nyolcszögletű tornyot meghagyták, de négyszögletesre átépítve lett lába az új toronynak. Ennek az átépített templomnak első plébánosai hatvannyolc éven át a piaristák voltak, s a plébánia elvesztése után is még vagy százötven évig volt a Szent Demeter-templom diákmiséink helye. Egészen a lebontásig. A templom Kalazancius-oltárának képe most a rendház lépcsőházában van, ugyancsak innen került oda a szép Szent Katalin-kép is. A szent alakja kissé barokkosan kövér, de a legyőzött profán tudományt jelképező tudós alakjában remekelt az ismeretlen festő. Legyőzve is méltóság van arcán, és estében is gyengéden védi karjai közt Pán szobrát.

A kegyelet nem bontotta le az árpádkori templom megmaradt

tornyát, hanem eredeti alakjában állította helyre. A csonk alul négyszögletes, felső része nyolcszögű és hegyes süveget visel. Finom, hosszú ablakai galambducyszerűvé teszik, s mintha ezt tudnák is a helyi galambok, bőven tanyáznak benne. De a hétszázéves épület más célt is szolgál: alsó tágasabb helyiségét stílszerűen baptisztériummá, keresztelőkápolnává alakították át. S ha abban a szerencsés helyzetben vagy, hogy ide bejuthatsz, úgy érzed, hogy másodszor is kiléptél Szegedről. Most már nem a *San Marcón* vagy, hanem ókeresztény környezetben. Csak Róma legősibb templomaiban, a *San Clementében*, a *Santa Maria Antiquában* vagy a katakombákban élheted át azt az ősegyházi hangulatot, ami itt rögtön a belépéskor megillet. Ez a hangulat Aba-Novák képeiből árad, melyek köröskörül ellepik a falakat. Itt kisebbek az alakok, mint ott kint a kapun, s úgy hatnak, mintha messziről néznők Aba-Novák *lelkileg* mindig nagy alakjait. A bejáratnál szemben egy nagyobb kép van: Krisztus megkeresztelése. A Szentlélek nemcsak galamb képében lebeg a fejek fölött, hanem ott sugárzik az arcokon is, — és hogy' úszkálnak a halak Krisztus lába körül! Balfelől is egy sokalakos kép borítja be a falat: a kereszttség kiszolgáltatása. Milyen nagyszerű *liturgikus* kép! Az angyalok tiltólag emelik fel kezüket, s a sötétség szellemei távoznak (mennyire népies ördög-figurák!). A harmadik nagy kép tárgya a magyarok megkeresztelése. Most az Atyaisten emeli fel tiltó jobbját, s porbahullanak a pogányság szimbolumai, a lókoponyák; amott már hozzák is a szerzetesek a családi szentélyekbe a keresztet. A bejárat falán a *szent magyarság* képviselői: szent királyaink, a szent herceg, Szent Erzsébet meg a többi szent királyi asszony és kisasszony: Margit, Kinga, Jolánta. Két kis fülkében még két nekünk drága kép van: bibliaiak és mégis szegediek. Az egyik Krisztus, a Nagy Halász, kezében az egyház hajója. És a hajó — szegedi halászbárka. A másik fülkében a csodás halfogás. A szokott bibliai tárgy a fáradozó apostolokkal, de a táj, az más. Szokatlan, mert ismerős. Mintha a tiszai vagy a balatoni partokon hangzanának el Krisztus igéi: Legeltesd bárányaimat!

7. A keresztelőkápolna

Láttad már ennek a szegedi baptisztériumnak a belsejét? A mi negyedikesünk ide szoktak járni, mikor a keresztiségről tanulnak. Egyébként csendes hely ez a nem használt keresztelőkápolna. Sokan nem is tudják, hogy a tér szimmetriáját rontó torony nemcsak kegyeleti emlék, hanem drága értéket is rejt. Szép kovácsolt vas-

kapuján csak kíváncsi gyermekfejek szoktak bekandikálni, és a mindig játékra álló kezek a toronytetőről lesodort cserepek darabjait dobálják a keresztelődmedence elé. Az őszi szélről besodort száraz leveleket is csak tavasszal söprik ki innen.

És ha most a templomra pillantunk, az első gondolatunk az, hogy miért nem vártak a szegediek, miért nem vártak ezzel is Rerrich-Bélára, az árkados házak építőjére? A fényképekről ismert templom a valóságban nem olyan szép, és inkább az áldozatos várost dicséri, mint a tervezőt. Nem is a tervező a hibás elsősorban, hanem a körülmények: a kedvezőtlen történeti pillanat. Akkor tervezték, mikor a modernkedő építészet még nem tudta, hogy mit akar. A történeti stílusokat már nem akarta másolni, de új mondanivalóval még nem tudott előállni. S így akarva nem akarva mégis mindig a régibe botlott bele, de minden stílusba egyszerre. A tornyok őse a velencei *campanile*, a bejárat a román székesegyházaké, a kupola oszlopszorúja a rajnai dómoké, az emberi tevékenységeket ábrázoló domborműveket a firenzei dóm tornyáról ismerjük. És az sem csoda, hogy a templomnak nincsenek idomai: mindenfelé nyugtalanság, megbontott fal-felületek, mindenütt zsufoltság és mégis kevés mondanivaló! S belül a kaosz még fokozódik: nincs egy tenyérnyi közömbös felület a falon, mindenütt szín és egymásba bonyolódó vonalak. A képekkel is baj van. Nem az a baj elsősorban, hogy az ószövetség túlharsogja az újat, a szívünkhöz közelebb állót, és ezidőszerint még szinte teljesen hiányoznak a keresztény évezredek ábrázolásai, hanem az a kiábrándító, hogy ami van, az is csak illusztráció jellegű: megnéztük egyszer, s mondhatjuk, végeztünk vele. A kép ismételt megpillantása sem mond többet, legfeljebb a művész technikáját kezdjük tanulmányozni. Ennek is gyorsan a végére járunk. Mennyire mások, izgatottabbak, kifejthetőbbek, lelkünkben egyre gazdagabbá válók ott kint az ősi toronyban Aba-Novák tűzesszemű alakjai!

A templom legszebb darabjait később állították be, és az eredeti elgondolástól eltérően tervezték, s így bár ezek adják a templom igazi ékességét, rontják az együttes hatást: a főoltár baldachinja, az ókeresztény ambó, Szent Demeter vörösmárvány oltára, a Klebelsberg-síremlék. Ezekre a darabokra mutogatnak az emberek, mint nem „belevalókra”, amelyek zavarják a „stílust”. Csakugyan megbontják az „egységet”, mint mikor a tarka csokorba még néhány szál orchideát is beletűznek.

Ezek közül a mi szívünkhöz kettő áll közel: a főoltár, melyre diákmiséink áhítatával tekintünk, és a szószék, honnan a nekünk szánt, a mi lelkünkre szabott prédikáció szól hozzánk. És még valami van itt, amivel összeforrott a piarista diák: a hatalmas orgona. Búgó vagy mennydörgő hangjával együtt cseng lelkünkben a piarista diákok vasárnapi éneke. Csak alig vesszük észre a baloldali hajó falán a Kalazancius-képet. Úgy van ott, mint egy régi világról beszélő emléktábla. Annak is tekinthetjük, mert épen ezen az oldalon húzódott a régi piarista gimnázium épülete. A Kalazancius-kép ezt a régi otthont juttatja eszünkbe.

Az a tér, ahol most a Fogadalmi templom áll, nekünk mindenképen szent hely: ez a régi piarista telek. Itt állt a Szent Demeter temploma, tőle jobbra a Tisza felé a rendház, balra a gimnázium

épülete. Százhatvan évig folyt itt piarista munka, s kétszáz évig használtuk a régi templomot. Itt kezdtük, ez a mi ősi rögünk. Ennek a hagyománynak szellemében festette meg a művész a szegedi rendház Szent Pompilius-képét. Pompilius a Szent Demeter egyháza előtt kenyeret oszt Szeged szegényeinek. Ezt tették a mi elődeink is. Adtak valóságos kenyeret is, ha szükség volt rá, de sohasem szüntek meg a szellem kenyerét osztogatni.

De még mindig itt állunk az oldalhajóban Kalazancius képe előtt. A képpel szemközt van a nekünk épített sekrestye, melyet még nem nyitottak meg, ebbe a hajóba tervezték a szent nevelőnek oltárát is, melyet még nem építettek meg -- s az árván maradt kép várja a sorsát. A Fogadalmi templom valóban nincs még befejezve. . .

4. ARCKÉPEK.

Az iskolát nemcsak az épület, felszerelés és a környezet teszi, hanem ezeknél is jobban a tanárai. Mit ér a kórház orvosok nélkül? És mit ér az iskola azok nélkül, akik a szellemet adják, és az *iskola szellemét* alakítják? Csábít is a feladat a szegedi gimnázium tanáraitól beszélni. De a végtelenbe vesznénk, ha a régieken kezdünk. Csak azokra kell szorítkozni, akiket a ma élő nemzedékek még ismertek. Még így is csak típusokat emelhetünk ki: *ex singulis disce omnes!* Hiába, Szegeden sokan voltak a *választottak*.

A szegedi gimnázium multjában a legragyogóbb név a *Magyar Gáboré*. Ha van ennek az iskolának legendás kora, akkor az nem a kezdet küzdelmes évtizedeiben keresendő, hanem itt a szomszédságunkban, abban a huszonhét esztendőben, mely a gimnázium történetében *Magyar Gábor* korának nevezhető. *Aranykor, tökéletes igazgató* — ezekkel a szavakkal jellemzi az egykorú krónikás Magyar Gábor igazgatóságát. Csakugyan nem mindennapi ember lehetett az, aki az igazgatóságban nemcsak megérte *Szent Péter éveit*, hanem még meg is haladta kettővel, és hivatalára nem únt rá, sőt minden évet a megkopásnak annyira nyoma nélkül csinált végig, mintha csak minap vette volna át a vezeléset.

1898-ból való fényképe azt a régifajta magyar piaristát ábrázolja, akik nem mosolyogtak a fényképen, bár aranyos szívük volt. Mertek kemény vonásokkal is az emberek elé állni, de ettől a férfimunkában megedzett arctól nem kellett félni, mert vonásaikat nem a *furor paedagogicus* keményítette meg. Pedagógiai elméletek nem szakították el őket az élettől, s egészséges hivatásszeretetük és feltétlen igazságosságuk mindenkinek bizalmát megnyerte. Bennük csalódnai nem lehetett. A bizalmat nemcsak maguknak, még utódaiknak is biztosították. A társadalmi megbecsülésnek abból a tőkéből élünk még ma is, amit a Magyar Gáborok és kortársaik gyűjtöttek nekünk.

Magyar Gábor harminckétéves szegedi tartózkodása alatt négy diákgenerációba szötte bele magát elpusztíthatatlanul. Negyvennégy évvel ezelőtt távozott Szegedről, de a Magyar Gábor-legenda számai azóta sem szakadtak meg. Folytatódtak tovább, és megtalálhatók még a mai nemzedék lelkében is, mely még mindig sokat hall a nagy igazgatóról, ha nem az iskolában, — hát otthon atyáitól és nagyatyáitól. Mert mi közöttünk már alig akad néhány, aki ismerte a szegedi

direktort, de még sokan élnek hatvan-nyolcvanéves emberek, akik szinte kalaplevéve beszélnek róla, és még ma is rebbenőszemű kis diáknak érzik magukat, valahányszor Magyar Gábor nevét hallják.

Mi volt ennek a varázsnak a titka?

Mondják, hogy rajta lehetett tanulmányozni és megérteni azt, hogy mi a középiskola célja és világa: hogyan kell nevelni és tanítani a gyermekeket, hogyan kell bánni a szülőkkel, hogyan kell irányítani a tanári kart? Ő egymaga volt a *Középiskola*. Mondják, hogy történelem óráin tanulták szeretni a hazát, nemcsak a magyarok, hanem a svábok, a bunyevácok, és a rácok is. Szavaiból a közös magyar Haza szólt mindenkinek. Aki az ő diákja volt, az magyar lett. Mondják, hogy művésze volt, a büntetésnek is. Művésze volt, mert büntetése senkit sem tett a rosszban megátalkodottá, és fenytetésének keserű emléke nem maradt. Korholó szavai mellé pedig olyan csúnyán tudott nézni, hogy az elfelejteni nem lehetett. De mindez nem sokat mond értékeiről: a *nevelés karizmája* működött benne, mely hosszas egyetemi tanulmányok, tanítási próbaév és pedagógiai vizsga nélkül termette a szegedi gimnázium huszonhét csodálatos esztendejét. Erről a huszonhét esztendőről a város közönsége is kimondta a véleményét, mikor az egyszerű szerzetest egyhangú szavazattal díszpolgárának választotta abban az időben, mikor ez a legnagyobb megadható kitüntetés csak az igazi érdemnek járt.

Szegedre szívesen jöttek a piaristák: jó stációnak számított. De nemcsak az újjáépülő város vonzotta őket, meg a szép iskolaépület, hanem a legendáshírű igazgató is.

Magyar Gábor intézete jóhírnevét valóban nem az új épületnek köszönhette. Az igazgató értékeinek első hirdetője már a Szent Demeter temploma mellett roskadozó régi épület volt. S az árvíz esztendejében, mikor még szó sem volt az új épületről, már nyolcszáz felé járt a jelentkező tanulók száma, akiket az ő egyénisége is vonzott a kegyes atyák iskolájába.

Az új iskolalapota is az ő érdeme. Mondhatjuk, hogy Szeged városa az igazgató érdemeihez mérte az új épület arányait. Az épülő iskola belső beosztását is ő gondolta el. S hozzáértését dicséri, hogy ma, ötvenhat év elteltével, a cserkészlet, a levante és a munkáltató oktatás korában a szegedi gimnázium jobban el tudja látni helyiségekkel ezeket az intézményeket, mint sok újabban épült, modernséggel kérkedő intézetünk. A naturalista Magyar Gábor előrelátó volt: nem *ad hoc* építkezett.

Az utódok egyetemes nevelő egyéniségéhez ma is szívesen járnak tanulni. Az 1898–99-i értesítő Magyar Gáborról írt lapjai igen megviseltek, és elárulják, hogy ezt a fejezetet az utódok sűrűn fellapozzák.

Akik 1884 és 1889 között voltak a szegedi gimnázium diákjai, meghatottan gondolnak *Sáfrán Józsefre*, a „kis Sáfrán“ törekeny alakjára. Amilyen kiváló volt Magyar Gábor mint igazgató, olyan nagyszerű tanár volt Sáfrán József, épen Magyar Gábor igazgatóságának legjava idejében. Mikor tizenötévi működés után megvált Szegedtől, ezt írják róla az értesítőben: „Szíve és lelke csak tanítványai között találta meg igaz világát, akiknek minden ügyét-baját ő ismerte legjobban, ő orvosolta legközvetlenebbül, s akik ezért

rajongó szeretettel vették körül. Olvasottságát, képzettségét csak tanítványai számára tartogatta, s szívének szeretelébe csak őket fogadta be." Ezek a hivatalos beszámolóba csúsztatott meleg szavak sokat sejtetnek, de tanítványainak vallomásai ezt az általános vázlatot még több élettől tudják megtelíteni.

Sáfrán József a gimnázium megcsodált magyar tanára volt, aki a liberalizmus delelőjén katolikus szellemben tanította az irodalmat. Pázmány, Zrínyi, Vörösmarty értékeit nagyszerűen tudta felcsillogtatni. Egyike volt azoknak, akik Prohászka már a századfordulóban közvelítették a diákság felé. Egyébként minden irodalmi értéket elismert, de minden rezegő, öblös hangban nem volt hajlandó a múzsa szavát hallani.

Az akkori szabadabb világban, mikor még a tanár nem volt agyrendszer szabályozva, helyes érzékekkel néhány íróra zsugorította össze az irodalom tanítását, s így elérte, hogy valóban irodalmat taníthatott és nem történelmet. Tanítványai ma is félelmetesen ismerik Vörösmartyt, Aranyt, Kölcseyt. Ellátta őket egy egész életre nemcsak olvasási kedvvel, hanem idézetekkel is. És még valamit elért azzal, hogy csak a legnagyobbakkal foglalkozott: olyan irodalmi érzéket nevelt tanítványaiba, hogy később öregedő fejjel is be tudtak fogadni friss hatásokat, meg tudtak barátkozni újabb ízlésváltozásokkal, és nem zárkóztak végérvényesen ifjúkori auktoraik közé. Tanítványai közül kerültek ki Prohászka géniuszának legbiztosabb szemű felismerői, de ugyanazok Ady és Babits szavában is meghallották a nagyok jelentkezését.

Nemcsak a magyar órákat, hanem az önképzőkört is a maga képére tudta alakítani. Az ő idejében újjáéledtek az alapító Horváth Cirill hagyományai és a kör nyilvános szereplései városi események voltak. Hogy ezeket a sikereket hogyan készítette elő, most nincs terünk megmutatni, csak azt említjük, amit tanítványai is megcsodáltak benne. Csodálatos érzéke volt az ifjúság vezetőinek kiválasztásában. *Tudott vezetőket nevelni*, és tudott rajtuk keresztül a többiekre is hatni. Mélyreható éleslátása mindig meg tudta találni a maga emberét a szellemileg és erkölcsileg kiemelkedők között. És az önképzőkör elnökválasztásánál mindig a felé fordult a bizalom, akit ő akart vezetőnek. A választottak maguk is érezték ezt a biztos megragadást, és ez a „megjelölés” sokaknak egész jövő életére döntően hatott: az *élenállás* gyakran végigkísérte őket egész pályájukon. Ők tudják, akik még ma is élnek közülük.

Bizalma mindig az erkölcsileg kiváló felé fordult, és elérte, hogy ezeknek „uralmát” a többiek is elismerték. Így tudott osztályban és önképzőkörben rendet tartani az a tanár, aki a szigorú tanár fogalmát még csak meg sem közelítette. S bánásmódjának finomságából még a legfaragatlanabbra is ragadt valami.

A szociális segítség is szívügye volt. Különösen a rendházban lakó szegényebb diákokat istápolta, itt Szegeden is, később Temesváron is. Valósággal atyjuk lett. Könyvtárát megnyitotta előlük, karácsonyi örömről gondoskodott, néha-néha ruháralól juttatott nekik, nyáron, mikor megüresedett a rendház, velük étkezett, nevenapja az ő családi ünnepe volt (egy pohárka pezsgő is járt nekik), és ha valamelyikük pap vagy éppen piarista lett, azt valóságos „staffirung”-gal látta el.

Ha nem volt tanítványai között, szinte karthauzi életet élt a

város közepén. A rendházat alig hagyta el: olvasott, virágait gondozta, vagy a rendház kertjében dolgozgatott. Temesváron sétáit is a régi rendház *kerengőjén* végezte. Érthető, hogy az ütött-kopott temesvári ház folyosóin egy új rendház és iskola gondolata fogamzott meg benne. Még élénken emlékezett Szegedre, mely akkor volt új és páratlan, mikor ő ott tanítani kezdett. S most szerette volna megismételteni a *szegedi csodát*; sőt túlszárnyalni akarta. Sikerülhetett volna, mert az akkor nagyvárossá lendülő Temesvár polgármesterében a terv megértőre talált. Pénz is volt hozzá, jószándék is a tervező mérnökben, de az volt a baj, hogy hogy rosszkor fogtak hozzá: a szecesszió volt a divat. Egy hatalmas épülettömb, ha úgy tetszik, iskolaváros nőtt ki az egykori várárok helyén, egy lovagvár, mely inkább tornyokból és tetőkből áll, mint hasznosítható helyiségekből.

De nem is ennek az új épületnek létrehozása Sáfrán József legnagyobb műve. Az ő virágkora Szeged, és munkálkodásának legszébb gyümölcse az a szegedi nemzedék, mely szerencsés lehetett az ő személyében egyszerre találkozni a jó emberrel, a finomtapintatú vezetővel és a kitűnő tanárral.

Szinger Kornél igazgatóságának idején mintha olajos vízre ért volna az amúgy is rendezett viszonyok között talált gimnázium hajója: simán, halkán, zörej nélkül telt el az ő nyolc esztendeje. A halkszavú direktor a tapintat, a figyelem, a csendes irányítás embere volt, minthacsak a diplomáciai pályáról került volna az igazgatói székbe. Vezetői pózt nem ismert, pedig *vezetett*: mindenre gondolt, mindennel törődött. De a maga módján. Volt benne valami az anyai ösztönből, mely minden kérdést simán, a családi béke fenntartásával tud elintézni: rendelkezései inkább csak kérések vagy megemlítések voltak, de tudta úgy csinálni, hogy *ennyi* is elegendő legyen. S ebben a szellemben és igényben tudta magához hangolni a tanári kart, sőt még a szilajabb ifjúságot is. Amint szerette a csendet és az úri magatartást, szerette a tisztaságot is. Soha oly ragyogó tiszták nem voltak a folyosók és az osztályok, mint az ő idejében. Jaj lett volna annak, aki megfarag egy padot! A kétszáz év előtti „vadul és paraszti módra felnőtt” ősök nagyot csodálkozhattak volna utódaikon, ha meglátnák a Szinger Kornél iskolájában szinte lábujjhegyen lépkedő ifjúságot.

Hogy mit jelentett az „eseménytelen” Szinger-korszak az intézetnek és a tanári karnak, az kitűnt 1914-ben a búcsúztatásnál, mikor az igazgató új hivatalába, Mernyére távozott. Megtörtént az, ami a piarista atyákkal ritkán esik meg: könnyeztek. Igazgatóságának emlékét egykori tanárok és régi tanítványok ma is csak ezekkel a szavakkal tudják jellemezni: csend, békesség, harmónia, megértés, családias hangulat, tapintat. Egykori lényképén noteszrel és ceruzával látjuk. Régi tanárainkat másként nem is igen tudjuk elképzelni, mint noteszrel és ceruzával: mert tudtak ítélni. A notesz használata bizonyos tökéletességet jelent: higgadtságot, nyugalmat, tárgyilagos magatartást. Mi már nem szeretjük a noteszt. Rapszodikusak vagyunk, kutyafuttában feleltetjük ennek a nyugtalan kornak nyugtalan gyermekeit, és örülünk, ha év végére tudunk úgy-ahogy „kalkulust” adni. Legtöbbször egy fokkal jobbat annál, amit a Szinger Kornélok adhattak volna. De erre a „jószívűségünkre” nem lehetünk büszkéek.

Bontó (Oraftsik) József nevét áhitattal ejtik ki az öregdiákok. Akár a szegedi, akár a budapesti értesítők Bontó Józsefről írt megemlékezéseit lapozzuk, mintha egy szent életrajzát olvasnók: mindenütt a szeretet és a lemondás erényének hősies gyakorlása ötlük szemünkbe. Valóban méltóképen viselte és jelezte nevében, hogy Kalazancius követője: Bontó Kal. József. Ha az idősebb nemzedék Sáfrán Józsefben látta a kalazanciusi piarista megtestesítőjét, mi az ő egyéniségében ismertük meg, hogy milyenek azok, akikről írva vagyon: *körüljárt jót tévén*. Nem volt benne semmi rejtélyes, komplikált. A szeretet és a jóság annyira jellemezte, mintha Szent Pálnak a szeretetről írt himnuszát akarta volna életével ábrázolni: „*Ha szeretem nincs, semmi vagyok.*” Diákok, rokonok, ismeretlen idegenek élvezték anyagi és erkölcsi támogatását. Megtanult több mesterséget, hogy minél többet juttathasson másoknak. Maga fejelte cipőit, vasalta kalapját, varrta fehéreműjét, összeragasztotta kaucuk-gallérját, maga gyártotta cigarettahüvelyét, a legrosszabb dohányt szívta, csakhogy mások gondjain könnyítsen. Pedig szeretett volna ő is világot látni, egy kissé jobban élni, de soha egész életében nem járt sehol, lemondott minden szórakozásról, hogy rokonait és azok gyermekeit iskoláztathassa. S mindezt a sok lemondást nem érezte áldozatnak: természetesnek találta, hogy mindenkit a végsőkig szeressen. Szinte nem is tartotta szeretetnek, ha nem járt áldozattal. Igazán feledhetetlen példát adott nekünk.

Csendes, szeretetet eláruló hangja mindig hallatszani fog tanítványai lelkében, és int a jóra, mint a lelkiismeret szava. Ez a csendes, látyolos hang volt egyedüli fegyelmező eszköze. Ezzel dorgált, ezzel dicsért. S az igaz szeretet szavaiból a szeretet magvai lettek, s előbb-utóbb megfogantak a diákok szívében. Egykori tanítványai sohasem elégedtek meg csupán a meleg jóleső rá gondolással. Amíg élt, gyakran felkeresték csendes szobájában, fővárosiak, vidékiek egyaránt. S milyen melegen tudott ilyenkor érdeklődni sorsuk, családjuk, gyermekeik felől, mintha valamennyien hozzája tartoznának!

Szobájában legszívesebben virágaival foglalatoskodott. A dugványokat szülőfalujából, Szomolnokról szerezte. Rá is volt írva minden magakészítelle virágládára: szomolnoki virágok. Ezek a muskátlik egész életében végigkísérték; Szegeden épúgy, mint Budapesten állandóan ott viritottak ablakában. Télen pedig féltő gonddal óvta, hogy tavasszal újraéledjenek. Ezek jelentették neki szülőföldjét, az áldott magyar *Zipservidéket*, főleg Szomolnokot. Ezt a szót olyan kegyelettel ejtette ki, mint más az édesanyja nevét. De a cseh megszállás óta nem járt otthon, útlevéllal nem akart hazamenni. Várt, és addig virágaival is megelégedett. A szegedi rendház kertjében egy sudármagas fenyő még most is az ő emlékéről beszél: ez is szomolnoki fenyő. Valamikor jó negyven évvel ezelőtt Bontó József ültetett néhány fenyőfát a kertbe, hogy itt Szegeden is *otthon* érezhesse magát. Meg is nőttek a fák túl a ház tetején. Két évvel ezelőtt vágták ki őket, mikor Kisparti János főigazgató újra ültette az egész kertet. Ezt az egyet meghagyta kegyeletből mindnyájunk *Józsi bácsija* emlékére. A második emeletre is bekandikáló ágak már csak nekünk mesélnek a szomolnoki magyarokról.

Bontó József 1927-ben nyugalomba vonult, de a piarista életből

nem vonult ki: még nyugalmi éveivel is mintakép lett rendtársai részére, mert még ekkor sem tudott elszakadni az iskolától. A diák-miséken mindig megjelent, mintha valami láthatatlan osztályt vezetne, és a konferenciák kivételével minden iskolai eseménynek vendége volt. Tízpercekben is gyakran elvegyült a kis elsősök közé. Különösen őket szerette. Szeretettel nyugtatta rajtuk a szemét, meg-meg-símogatott valakit közülük, és csak annyit mondott csendes, meleg hangján: „Legyetek jók, gyerekek!... Jó kis gyerekek legyetek!”... Némelyikük talán nemcsak hallotta a szót, hanem meg is sejtette rejtettebb értelmét és megérezte a hangon, hogy tartalma is van ennek az egyszerű szentjánosi prédikációnak.

A díszterem márványablái közé egy bronzplakett is került: *Prelogg József* igazgató emléke. Méltán helyezték ide tanítványai a hősi halottak közé. A háború alatt, a francia megszállás idején és a háború utáni nyomorúság esztendeiben volt igazgató. De nemcsak ilyen szomorú emlékeket idéz föl az ő neve: az ő idejére esik a gimnázium kétszázados ünnepe is. Barátságos, nyíltszívű ember volt. Tanítványai már maguk is deresedő fejű emberek, de nem egy még most is ott őrzi szobája falán a kedves osztályfőnök arcképét.

Hogy mennyire a szegedieké volt ő, azt az 1925. január 18-án tartott ünnepség mutatta meg. *Prelogg József* címzetes főigazgató lett. Az értesítő tizennégyoldalas beszámolóját olvasva megértjük az egyszerű címadományozás nagyszabású ünneplését. Túlméretezett lett volna épen *Prelogg József*nél, aki nem volt hiú ember. Tiszteletői csupán az alkalmat ragadták meg, hogy szívük szeretetét előtte kiönthessék. Alig két esztendő múlva ismét együtt volt az ő nagy családja — a temetésén. Kint az egykori Gizella-téren kellett felravatalozni, hogy mindenki láthassa még egyszer a stájer születésű, de szegednevelte magyar piarista koporsóját, és búcsút vehessen attól a tanártól, akit diákjai egyszerűen csak *apánk*-nak szólítottak.

Magyar Gábor népszerűségével csak *Fekete Ipolyé* hasonlítható össze. Őt ugyan nem választották díszpolgárnak, de csakugyan az egész város szívébe fogadta. *Ipi bácsi*-ja volt ő még olyanoknak is, akik a gimnázium küszöbét talán sohasem lépték át. Negyvennyolc év alatt meghódította az egész várost, nem tekintélyével, erős egyéniségével, hanem aranyos szívével. Éppúgy az egész városé volt ő életében, mint *Dugonics* halála után.

Mindig örült valaminek, s ez az öröm, mely sugárzott arcáról, fontosabb volt, mint maga az öröm oka. Így lépett be az osztályba, így lépett a társház ebédlőjébe, az utcára, ismerősei körébe, még talán az oltár elé is. Valami modern *Juniperusz* szent bohémsége volt benne.

Mintája volt az *aranyos öregnek*, aki mindig kedvesen gyermek tud maradni. Még a tudás kincseit is úgy osztogatta, mint ahogy a gyermekeknek a mogyorót szoktuk adni: minden nagyképűség vagy komolykodás nélkül. Mintha nem is lenne az nagy dolog. Tanítványai is így fogadták kezéből a tudományt, és csak később vették észre, hogy nem játék, hanem valóságos kincsosztogatás ideje volt az a néhány könnyű esztendő, melyet vele együtt töltöttek. De gyerekésszel erre nem gondoltak, mert a deklináció, az igeragozás, az alaktan és a mondattan elemei a legszellemesebb megjegyzésekkel

és élcekkel összeforrva vésődtek emlékezetükbe. Jellemző az is, hogy hatvankétéves korában még vállalta az intézeti játékelügyelő tisztjét. Ő volt a Magyar Gábor-féle garnitúra utolsó Szegeden élő tagja.

Diákszövetségünk legidősebb tagjai még emlékezhetnek *Kustár Ignácra* is. A múlt század hatvanas éveiben tanított gimnáziumunkban, de a kilencszázas évek elején még eljárógatott Szegedre, és kilencvennyolc évet ért meg jó egészségben. Őt csak azért említem, mert volt benne valami rokonzonás Fekete Ipolyal, de huszárosabb kiadásban. Nyolcvanéves volt, mikor egymaga nekivágott Németországnak és Franciaországnak, nyolcvankilencéves korában pedig Egyiptomba kívánkozott, de még akkor is kísérő társ nélkül, teveháton járta be a sivatagot. A mindig jókedvű, szellemes, adomázó, nótakedvelő magyar piarista alakját novellairóink is tollukra vették (Móricz Pál). Meg is lehetett csodálni azt, aki kilencvenéves korában csizmásan, zsinóros magyar ruhában az asztal tetején mutatta be a magyar táncot az „elfajzott” fiataliságnak.

Mindenképen hiányos lenne a szemlénk, ha kihagynók belőle a múlt század derekának legérdekesebb szegedi piaristáját, Tóth Jánost.

Tóth János működött leghosszabb ideig Szegeden, ötvennyolc évig. Ez két emberöltő. A gimnáziumi anyakönyvekben csak 1852-ig találkozunk a nevével. Huszonhárom évig tanította a szegedi liceumban a fizikát, a földrajzot és a mezőgazdaságtant. 1852-től 1887-ig pedig a városi és a tanyai népiskolák tanfelügyelője, ha tetszik főigazgatója, de leghelyesebben így lesz: *apostola* volt. Áldást osztva lépett be az iskolába; és ha tudták előre, hogy érkezik, összegyűlt a tanyavilág népe egy-egy központba, és harangszó fogadta a *nagyságos urat*. Misézett nekik, meghallgatta ügyesbajos dolgaikat, aztán szekérre ült, és ment tovább a szomszédos iskolába. Így járta harmincöt évig a tanyavilágot, el egészen Királyhalmáig, ahol Ferenc József is meglátogatta az iskoláját.

Ő volt a szegedi gimnázium Magyar Gábor-féle aranykorának egyik előkészítője, mert a tanyák sokezer gyermekének ő adott kultúrát, és a piaristákat is Szeged lakosságának jelentékeny hányada az ő vonzó egyéniségén ismerte meg. Tóth János iskolai fogalmak szerint többre hivatott ember volt, hiszen már 1829-ben, mikor két más tanártársával, Reisinger Jánossal és Horváth Círellel együtt Szegedre került, mint kész tudóst fogadták. A két másik társával együtt talán ő is az egyetemen folytathatta volna munkáját, de „őt nemtője elhagyott, járattan útakon vitte.” Szegedé maradt mindvégig, és még kedvenc stúdiumáról, a fizika műveléséről is lemondott, hogy megvalósíthassa Kónya Kristófnak, egy száz évvel előtte élt piaristának álmát: a tanyai nép iskolaügyének és művelődésének megoldását. Kónya is a tanyák apostola volt, aki aggódva nézte a városból kiköltöző, vagy a nagy határban megtelepülő gazdák gyermekeinek sorsát. Vasárnaponként fölkerelkedett, és nekivágott a pusztának, prédikált, misézett nekik, beszélgetett velük a város, az ország eseményeiről. Tanította őket, gyermekeket, felnőtteket, öregeket is, a maga módja szerint, pótolva egyszerre templomot, iskolát, újságot. Ezen a nagy területen Tóth János idejében már huszonhárom iskolában négyezer magyar gyermek kapott oktatást és tisztességes nevelést. Legjobb példával maga a tanfelügyelő járt elől: papjuk, taní-

tójuk, mindenük volt. A *nagyságos úr* megszólítás akkor jelentett legtöbbet, mikor neki mondták.

Egyideig a *reáltanodát* is igazgatta, de különösen dédelgetett kedvence a *polgári leányiskola* volt. Négyezer forint értékű fizikai gyűjteményét neki ajándékozta, és külön alapítvánnyal gondoskodott új eszközök beszerzéséről, majd később egy egész könyvtárral egészítette ki a gyűjteményt. De nem ez a bőkezűsége a legfontosabb. Elrendelte, hogy „ezen női iskolában az egészségtan és a házi nevelés is előadassanak. Mert azoknak, kiknek természetes hivatásuk a gyermek első nevelése, legalább némi figyelmeztető tájékoztatás elkerülhetetlenül szükséges, különösen a tisztaság, táplálkozás, ruházat, háztartás, lakás és más egészségügyi kívánalmak tekintetében”. Ime Semmelweiss Ignácnak egy igénytelen munkatársa, aki a maga területén és hatáskörében apostoli ösztönnel megoldotta az anyavédelem és gyermekhalandóság csökkentésének legalapvetőbb problémáit!

Nevét még ma is tisztelettel ejtik ki a *torony alatt*, a szegedi városházán.

Nem folytathatom tovább ezt az arcképsorozatot, bár tudom, hogy minden öregdiák hozhatna még valakit, aki beleillene ebbe a sorba.

*

A gimnázium régi évkönyveit vagy a *Historia Domust* forgatva meglep az a bensőséges hang, ahogy a szegedi piaristákról nyilatkoznak hatóságok, magánosok. Ugyanezt tapasztalhatjuk, ha öregdiákok kezdenek beszélni egykori tanáraikról. Sokkal feltűnőbb jelenség ez itt, mint máshol. Vajjon mi ennek a titka? Szegedre talán több kiváló tanár került, mint máshová? Van ebben is valami, majd még meglátjuk. Bizonyos, hogy Szeged mindig jó stációnak számított. És Szegeden egyes piarista atyák mély nyomokat hagyhattak, mert nem volt ritka eset, hogy húsz-harminc, de akár negyven esztendeig is itt egy helyben tanítottak. A jelenlegi tanári kar szeniora, Kiss István a jövő iskolai évben kezdi meg a negyvenedik szegedi esztendejét. Ilyen sokáig a szegedi gimnáziumban nem tanított senki!

Tehát sok esetben ez az *egyhelybenülés* a magyarázata annak a bensőséges viszonyoknak, mely a piaristák és a város között kialakult. Volt idejük az atyáknak vetésüket megérlelni. A tanítványoknak pedig volt alkalmuk tanáraik szeretetét, jóságát többszörösen és huzamosan tapasztalni. Nem folyton új tanárok vették át a gyermekeket, hanem ugyanannak a tanárnak kezén váltakoztak az egymás után felnövő gyermeknemzedékek. Egy-egy tanárról már hagyomány alakult ki a családban, s szinte megesett, hogy a nagyapa várta az időt, hogy unokáját egykori osztályfőnökénél bemutathassa.

De a piaristák is szívesen voltak Szegeden, s ha elkerültek innen, nem felejtették el a várost: hőskoruknak a szegedi éveket számították.

A másik ok, mely a szegedi gimnázium helyzetét kiváltságossá tette, nem személyi vonatkozású, és egészen az iskola kezdetére nyúlik vissza. A rendfőnökök egész sorának különös gondja volt a szegedi intézet. *Nemcsényi Adolf* rendfőnök 1753—54-ben

Szegedre teszi át lakását, és maga szabja meg a már híressé vált iskola tanulmányi rendjének alapjait. *Tapolcsányi Gergely* házfőnök, aki Kalazancius életét ma is olvasható zamatos nyelven írta meg, a nagyhirű római piarista *Collegium Nazarenum* módszerét honosítja meg a szegedi iskolában. Ez a módszer elsősorban értelemfejlesztő volt, s arra irányult, hogy az akkori divatos ismerethalmozás helyett olyan alapot adjon, amelyre építeni lehet. Ez az olasz piarista tanítási rendszer azért is rokonszenves volt nekünk, mert törődött a *nemzeti érzés* felébresztésével és ápolásával. 1792-ben újabb változás emelte a szegedi iskola tekintélyét: a város és a rend közös áldozattal akkor fejlesztette a gimnáziumot liceummá, főiskolává.

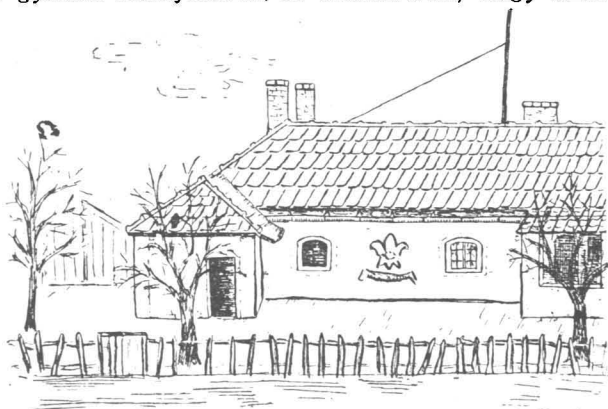
És végül: milyenek voltak a szegedi tanárok? Csakugyan „válogatott legények”? A tanári karra vonatkozólag elégedünk meg néhány adattal. Az önálló magyar piarista provincia harmincnégy rendfőnöke közül tizenhárom volt a szegedi iskola tanára. Tizenkét szegedi tanár került egyetemi katedrára. A négy piarista egyetemi rektor közül három volt egykor Szegeden tanár. A Magyar Tudományos Akadémia tagja lett nyolc. Ime, Szegedet nemcsak Dugonics tette híressé, hanem azok is, akik Szegedről elindulva tettek szert hírnévre!

De a piarista a szegediek szívéhez és megbecsüléshez vezető utat az iskolán kívül is megtalálta. Nemcsak a múlt példáira utalhatunk, mint volt a Gruber-féle eset a nagy kolera idején, hanem itt van tanúnak a jelen is.

A „*talpas*”-cserkészekre gondolok.

Az elmúlt évtizedek alatt többször megállapították, hogy „a piaristák sohasem szűntek meg Szeged város polgáraival egy úton haladni.” Ennek az együtthaladásnak nyolc év óta egy különös és a maga nemében egyedülálló megnyilatkozása is van: a *Talpasok* intézménye. Mintha Szegeden egy piarista atya lelkében megismétlődött volna az a szózat, melyet Kalazancius hallott egyszer Rómában a *trasteverei* gondozatlan utcagyerekek láttán. Itt is találkozott egy atya, akinek szeme megakadt a kültelki szegénység neveletlen gyermekein. Összegyűjtötte őket Szeged vadonából, a Cserepes-sor, a Bánom-kertek és a gyárak környékéről, és elhatározta, hogy kalazanciusi szellemben segít rajtuk: otthont szerez nekik, és betevő falatjukról gondoskodik. Nyakába vette a várost, és a város egyházi és világi uraitól kezdve sokan megnyitották pénztárcájukat és konyhájukat az apostoli gondolat megvalósítására.

A rendháztól kétszáz lépésnyire van

8. A *Talpasok* otthona

a városi barakkalakások között a *Talpas-otthon*. Néhány kis szoba, meg egy darabka udvar az egész, de arra jó, hogy télen a hideg elől, őszszel az eső elől ide húzódjanak a külvárosok szegény inasgyerekei és kifutói. Különösen délben és este nagy a sürgés-forgás az otthonban. Ilyenkor a csoportól a fazékig mindenféle úrméretű edényben érkeznek a jótévedők adományai. Jut elég mindenkinek, még haza is vihetnek belőle. Távoli jótévedők még pénzt is küldenek, karácsony felé ruha is kerül a rászorulónak. (És ki nem rászoruló a talpasok között!) Nyáron pedig táborba vonul a kétszáz talpas. Mert cserkészszervezet és cserkészszellem uralkodik az otthonban, és Révai atya a talpasnak nemcsak a gyomrával, hanem a lelkével is törődik. A bejáratnál a cserkészlilium fogadja a belépőt, és a falra ez a két szó van mázolvva: *Légy jó!* Ez a két kurta szó a talpas napiparancsa. Adminisztráció vennél a „csapat-”nál kevés akad. Révai atya kalazanciusi szellemben vezeti népét: ő maga itt egy személyben nevelő, oktató, dajka, és pedellus is, ha kell. A táborukban ő miséznek nekik, és télen, ha hull a hó, ő seper az otthon előtt. Az Ordo Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum tagja valóban a *szegények atyja* lett. Pedig nem is szegedi származású, bánáti. De így fizet vissza édes nevelő városának az egykori szegedi diák.

5. ZARÁNDOKLÁS.

Piarista szentév előtt állunk.

Katolikus szokás szerint most zárandokolni kellene az őshöz, a bölcsőhöz. A magyar nagyházában Podolinba, fel a lengyel határ mellé, ahol a hidegvizű pisztrángos Poprád folyik, és le Rómába, mely a piarista sors szerint is *mindnyájunk édesanyja*. Ott lent a *San Pantaleo* vár minket. S ha nem is tudunk a valóságban odamenni, gondolataink odaszállnak.

San Pantaleo . . . ez a szó úgy hangzik a piarista iskolák táján, mint mikor odahaza édesanyátok, édesatyátok emlékeik elbeszélése közben szülőházukról kezdenek szólni. A San Pantaleóban ringott a rend bölcsője, és itt élte a rend gyermekkorát.

Ne gondoljatok a mi budapesti anyaházunkra, vagy valami római *palazzóra*, azokra a képekre, melyekről megismertették a római paloták típusait: Palazzo Farnese, Madama, Torlonia, Quirinale. Se hivalkodó homlokzat, se torony, se kupola nem árulja el hollétét. A fényes *Corso Vittorio Emanuele* palotáira csak a kis templom igénytelen homlokzata néz. A renházat nem is látod innen a nagyforgalmú útról. Ahhoz két sikátoron keresztül juthatsz el. Az egyiket, a szélesebbet (az utóbusz épen csak hogy átcsúszik rajta!) egy szatócsüzlet nehéz halszaga tölti be. S milyen furcsa: *Via Cuccagna*, Eldorádó-utca a sikátor neve. A másik „utca” még keskenyebb, s napot még délben sem kap. Ha ezen is átjutottál, kikerülve a szomszédos ház ablakából ledobált szemetet, egy kis térre jutsz, mely akkora, mint a mi udvarunk harmadrésze: *Piazza dei Massimi*. A szomszédos főúri palotáról nevezték el. De annak is csak kiskapuja nyílik erre a terecskére, a homlokzata a *Corso* felé épült, az műemlék. A kis téren egy lélek sem jár, kocsival is bajos ide bejutni, bár valamikor innen indultak a római postakocsik.

Itt jobbra ez a kiszögellő saroképület a piarista rend anyaháza. Egy része nem is látszik, az belevész a zegzugosan épült szomszédos háztömbbe. Egy kis kapu nyílik az utcára, alig nagyobb, mint szobáink ajtaja. Itt ne is menjünk be, hanem térjünk vissza a napos Corsóra, lépjünk be először a templomba. Tartunk egyenesen a főoltárnak, mely nemcsak koporsó alakú úgy, ahogy az oltár egyik típusát megismertük a szertartástanból, hanem valóssággal is az: Kalazancius sírja.

9. Szent Pantaleon temploma Rómában

Micsoda érzés az nekünk, magyaroknak, mikor Itáliában járva először állunk meg egy ismert szent sírjánál azzal a tudattal, hogy ebben a sírban itt tőlem egy-két méterre Szent Ferencnek, Szent Péternek, Szent Lőrincnek vagy Kalazanci Szent Józsefnek csontjai vannak! Itt tanuljuk meg igazán, hogy mi az ereklyék, nem is az ereklyék, hanem a szentek tisztelete. Szinte érezzük, hogy erő árad belőlük, és úgy állunk ott, mint a beteg, mikor a rádiumgömb közelébe kerül, és megtudja, hogy abban a tömbben van az ő gyógyulása, az az erő, mely segít rajta. A szentek sírjánál állni. . . micsoda új érzés ez nekünk, akiknek vannak szentjeink, de nincsenek szent sírjaink, mert a drága hamvakat szétdúlta az idő vihara! Ezért is méltán becsülhetjük a megmaradt Szent Jobbot, de mennyivel nagyobb boldogság lenne, ha Fehérváron letérdelhetnénk egy oltár elé, mert ott nyugszik Szent István teteme, Veszprémben csakugyan Szent Imréhez zarándokolna az ifjúság, és Váradon Szent László sírja előtt ütnék lovaggá a magyar vitézeket . . .

De most Kalazancius sírja előtt állunk. Már nem is állunk, hanem térdelünk, mert itt csak ez lehet a stílus. Valamikor ő misézett ennél az oltárnál, itt imádkozott diákjaiért, itt a korlát előtt rendezgette őket, szentáldozásra, ott a gyóntatószékben intette őket jóságra, szeretetre. Most itt van a márványkoporsóban, de még most is él: csendben hat, és szenteli meg környezetét. A szentély falán mécsesek égnek; minden provinciának külön lángja van. Az egyiknek táblácskáján ezt olvassuk: *Ardeo pro Provincia Hungarica*. A mécses lángját vizsgálgatjuk önkéntelenül: vajjon ég-e úgy, mint a többi, vagy jobban? A láng meg-meglobban, és mintha intene, hogy imádkozzunk provinciánkért. . .

Aztán megindulunk, és úgy, mint szoktuk, zarándoklatban bejárjuk a házat.

Ezen az oszlopos kis udvaron hányszor állt ő gyermekei között. A Fontana di Trevi vize akkor is itt folydogált halk zubogással hullva a félkörű medencébe, s Szent Pantaleon ünnepén, július 27-én akkor is megtelt a kis udvar hívő néppel. Ittak az udvar kútjának megszentelt vizéből, s imádkoztak a vértanú orvos közbenjárásáért. Jobbra, az oszlopok alatt a Kegyes Iskolák Királynőjének szobra állt. Előtte buzdította a Szent kis tanítványait a Szűzanya tiszteletére, és együtt imádkozta velük a Tizenkét Csillagú Koronát.

Ezeket a keskeny lépcsőkön ment föl szobájába. Nem fényes provincialátus volt az, reprezentációs terem, vagy lakosztály. Kis kamra, melynek széle-hossza néhány lépés. Alig fér el benne ma a kis oltár, és a falhoz símuló magas üveges szekrény. Itt vannak bútorai, használati tárgyai. Nem értékes múzeumi tárgyak, csak a kegyelet avatja őket drága emlékké. IX. Pius pápa, egykor piarista diák, megválasztása után eljött ebbe a kis szobácskába és itt a kis oltáron olvasott szentmisét. Akkor azon a pápai misén a Szent Péter pompás Bernini-féle baldachinját ennek a cellának szűette, megfeketedett gerendázata helyettesítette. De mi az a nagy kampós szög a mennyezet gerendájában? Ime, halljátok a San Pantaleo *ciceronéjának* szavait: ezen a szögön kötél lógott az öreg Kalazancius ágya fölé, és ebbe kapaszkodva tartotta magát és forgott a kilencvenkétéves aggasztán, mert sohasem akarta igénybevenni társai segítségét.

A cella melletti nagyobb terem most a rendház kápolnája. A falon két nagy kép a Szent életéből: a tanító Kalazancius és Kalazancius utolsó áldozása. Ez utóbbi eredetijét *Goya* festette, és a kép a madridi piaristák büszkesége. Itt csak a másolata van. A pap mintha rövidlátó volna, mélyen lehajol, és úgy nyújtja az ostyát a térdeplő Kalazanciusnak. Körülötte rendtársai: az egyik áhítatba merülve néz maga elé, a másik talán azt vizsgálja, hogy az áldozató pap albáján a csipkézet jól ráncolódik-e. Hátrább a diákok szülei. Őrajtuk látszik legjobban, hogy haldokló áldoztatásánál vannak jelen. Kalazancius mögött gyermekek. Térdelnek, de nézelődnek is. Tudják, hogy komolyan kell viselkedniök, de nem érzik át, hogy milyen jelenetnek a tanúi. Az egyik felfelé pillant, mintha ő is látná azt az erős fény sugarat, mely a kép felső szélétől rézsút kiindulva a térdeplő Kalazanciusra esik, és halovány arcát megvilágítja. Az aggasztán nem lát semmit abból, ami körülötte történik, szemé csukva van, de arca elárulja, hogy már érzi, *lelkével látja az Úr közeledését.*

A kápolnától pár lépésnyire tovább van a rendi múzeum: az anyaház kincstára. De micsoda kincseket őriznek itt! Ezüst ereklyetartó rejti Kalazancius szívét és nyelvét. Mind a kettő mélységes, sokatmondó szimbolum egy tanítószerszámára. Megmaradt épségben mind a kettő, mert szívében szeretet lakott, és nyelve a szív bőségéből beszélt. Nagy alapítványokat nem hagyhatott rendjére a peraltai kovács fia, még csak gazdag útravalót sem tehetett messzi útra induló szerzeteseinek tarsolyába. Csak ennek a szívnek és nyelvnek szellemét hagyhatta rájuk. S ezzel az örökséggel indulnak neki az első piaristák délnek, északnak: Európának. Ezzel a szellemmel jelennek meg Podolinban s ezzel jönnek Szegedre.

Itt a múzeumban őrzik leveleit, írásait is. Írásait nézegetve

eszünkbe jut, hogy Kalazancius nem poétikát, hanem matematikát tanított: a legkegyesebb atya a legszigorúbb tárgy katedróján vált rendjének mintaképévé.

De Rómában nemcsak a San Pantaleo őrzi Kalazancius emlékét. Megtaláljuk az ő áldott lábnyomát másfelé is. A San Pantaleótól a Fontana di Trevi felé haladva érünk a *Collegium Nazarenumba*.

Ez a piarista tanítás mintaiskolája, ahol most is élnek azok a hagyományok, melyeket nálunk először éppen Szegeden honosítottak meg. Azután a *Colonna*-palota a Forum közelében szintén Kalazanciusról beszél. Itt volt a Szent első római lakása, mikor 1592-ben az Örök Városba érkezett, és Colonna bíboros szolgálatába állt mint titkár és házi teológus. A hatalmas palota egyik oldalszárnyának végén, éppen azon a részen, ahol az ő lakása is volt, „magyar” szót pillantunk meg: *Birra Dreher*. Magyar sörcsarnok van ott. Magyaros a berendezés, magyaros figurák a falon. De magyarul nem kérhetsz semmit, s a hazai sör mellé káposztával hozzák a virslit. Csak annak adnak tormát, aki külön kér *radice forte*-t. Jól esik itt megpihenni a magyar zarándoknak, még képzeletben is. Kalazancius sokszor róttá végig ezt az utcát, mikor a Colonna-palotával tőszomszédos *Tizenkét Apostol* templomába ment esti imára; misézni inkább távolabbi templomokba járt. Fent a palotában szobája a szentély falához volt építve.

Még egyéb emléke is van Kalazanciusnak Rómában: a *hét főbazilika*, melyet annyiszor bejárt imádkozva, s ennek az ajtosságának éppen ő volt egyik terjesztője. Pedig nagy út ez, mert a Szent Pál, a Szent Sebestyén és a Szent Lőrinc temploma már erősen a város peremén vannak; a Szent Péter, a Lateráni bazilika, a *Santa Croce* és a *Santa Maria Maggiore* is jelentős távolságra vannak egymástól. A Colonna-palota fiatal lakója még könnyen birta dombnak föl, dombnak le, de az öreg Kalazanciusnak valóságos zarándoklat volt a hét templom egy napi bejárása. El is indult már korán, még az éjszaka csendjében és rózsafüzért imádkozva járult a *confessió*-k elé. A római zarándokok még manapság is fel szokták keresni a hét főbazilikát, Róma egyházilag legfontosabb templomait. Ha ott térdelünk a bazilikák apostol- és vértanúsíriai előtt, lássuk meg ott Kalazancius imádkozó alakját is. Talán éppen azt a kőkockát melegítette át térde a hosszú ajtatoskodásban, mely lábunk alatt van.

10. San Pantaleo, a római anyaház

Az egyik bazilikába azután ő is belekerült végérvényesen. A Szent Péterben a rendalapítók szobrainak sorában megtaláljuk őt is, közel az apostolfejedelem sírjához, a jobboldali kereszthajóban. Mondják, hogy még a szenttéavatás előtt a *B*-t a neve előtt *S*-szel cserélték ki: a *Beatus*-ból *Sanctus*-t sietett csinálni a szent meggyőződés.

Kalazancius- emlékek keresése közben ne hagyjuk ki a *Piazza Navona*t sem, a világ egyik lehangulatosabb terét, mely a San Pantaleótól alig néhány lépésnyire van az egykori *Circus Agonalis* helyén. Elnyúló alakja a cirkusz alapjait követi. A kilencvenkétéves aggastyán már csak ide, a szomszédba járt, ha elhagyta a San Pantaleőt. Hogyne jött volna ide, amikor ez volt a mutatványosok, a népünnepélyek és a *gyermek tere!* A kis gyermekeket kereste itt, mert minél öregebbek leszünk, annál inkább a kisgyermeket szeretjük. Abból pedig volt itt százával. Hancúroztak, hallgatták a kikiáltókat, nézték a bohócokat. A szent öreg játék közben is oktatta őket, inkább meleg szavakkal, símogató tekintetekkel, mint jótanácsokkal.

11. „*Ardeo pro Provincia Hungarica*”

De közben neki magának is akadt itt szórakozása. 1648 körül nagy munka folyt a *Circo Agonalén*: a tér rendezése és kiképzése Bernini mester vezetése mellett. A paloták és a *San Agnese* már álltak, de akkor állították fel a tér legszebb ékességét, a *Fontana dei Fiumit*, a Folyók-kútját. A kúton négy nagy folyó szimbolikus ábrázolása jelenti az akkor ismert négy földrészt: Európát a mi Dunánk. Lovon ül a folyamisten: alföldi magyar lovon, amilyenek a barokk művész idegzete érezhette a magyar puszták ménjét. Ez a ló mégis mintha a budai Vár csikósszobrának a testvére volna. Szeme vérben forog, és tágranyilt orrlyukaiból meleg pára csap felénk.

Kalazancius talán nem egyszer elnézegette a vesződő munkásokat és a szobrászok munkáját. Talán a nemes paripán is megakadt a szeme, és arra a rónaságra gondolt, melynek fiaiból nemsokára szintén toborzódni fog az ő serege.

Még valami van itt Rómában, amit szívesen lát a piarista iskolák barátja: fönt a *Monte Marión* az új növendékes ház, az olasz provinciák teológiai főiskolája. Új alapítás. Kalazancius korában még felesleges lett volna ilyen nagy épület a növendékeknek. De ma, hála Istennek, kell. Kalazancius fája erősödik és lombosodik. Hiszen csak a minap öntözte meg a spanyol piarista vértanúk szá- zainak vére! Ezt a palotát a maguk szegénységéből és a testvér- provinciák segítségéből tíz évvel ezelőtt építették az olasz piaristák.

A hajdani *Via Trionfalén* kanyarog fel az út ide a római „Svábhegy”-re. Liszt Ferenc egykori zárda-lakását is megpillantjuk jobb felől. A főiskola magasságából pedig egész Rómát végigláthatjuk. Alattunk a *Foro Mussolini* fehér márvány-stádionjai izzanak a napfényben. Kissé tovább a Tiberis csíkja fölött a *Ponte Milvio*, melyen keresztül Konstantin császár seregei bevonultak a városba; de ez a híd látta Bakócz Tamás és Pázmány Péter fényes kíséretét is. Jobbra a Szent Péter kupolája lebeg, s a két szélső pont között Róma tornyai és kupolái. Az elénk táruló kép láttára megértjük, hogy ezt a hegyet a középkorban *Mons Gaudiine*nek, az Örvendezés-hegyének nevezték. Mikor az északról jövő zarándokok a dombra érve megpillantották Rómát, örömlükben arca borultak, megcsókolták a földet, és *Te Deumot* énekeltek. Megkeressük lent a tornyok és tetők rengetegében a San Pantaleót. Csak a helyét sejtjük a *San Andrea della Valle* és a *San Agnese in Agone* kupolái között, és aztán elnézünk északnak is, messze a szabin hegyeken túlra: a magyar provincia tájai felé. Kalazancius is hányszor gondolhatott oda! Hiszen a podolini házban már az ő életében piarista munka folyt, és jelentés is érkezett onnan, az ő levele is elindult a majdani *Provincia Hungarica* akkor még Lengyelországhoz tartozó házába. Áldását küldte, és áldásában részesültek az ott tanuló magyar diákok is. S bizunk benne, hogy most is küldi ezt az áldást, küldi mind- addig, míg az ő munkáját folytatják a Kegyes Atyák.

*

Messze távoztunk Szegedről, de mégis otthon jártunk: az atyai házban. Megjártuk lélekben azt az utat, amelyet nyugodt, békés időben annyiszor megtettünk piarista diákokkal. Elzarándokoltunk lélekben hozzá, akinek mi is köszönhetjük, hogy piaristák vagyunk, és akinek a szegediek is köszönhetik, hogy piaristáik vannak; és köszönhetik neki, hogy épen ez a piarista szellem neveli őket ma- gyarrá és emberré.

Hogy mit fog rólunk megállapítani a hazai háromszáz év mér- lege, az majd a következő esztendőben elválik, de ha mindenhol lesz annyi mondanivaló a piaristákról, mint amennyi Szegeden mond- ható és amennyi itt tollra és ajakra kívánkozik, nyugodtan nézhet a magyar rendtartomány a háromszázéves ünnep és lelkiismeret- vizsgálás elé.

Megyer József

A piarista iskola szelleme.

Dr. Koch Sándor egyetemi ny. r. tanár beszéde az intézet Kalazancius-ünnepélyén.

Kedves gyermekkori emlékeim között szerepel egy kép is, Fritz von Uhdnek, a nagy német mesternek egyik festménye. Kis parasztszobában ül Jézus, és mérhetetlen szeretettel vonja magához a feléje bizalommal közeledő bábész csemetéket. A kép címe: „Engedjétek hozzám jönni a kisdedeket.” A másvilágon a mennyeknek országát ígérte nekik Jézus; itt a földön a jövő az övék, a család, a nemzet jövője.

A mának csatazajos, borzalmas kaosza mögött hatalmas kérdőjelként mered a holnap. Soha aktuálisabb nem volt az emlékezés a keresztény nevelésnek nagy apostolára, Kalazanci Szent Józsefre, mint napjainkban. Idézzük hát hódolattal az Istentől elhivatott nagy nevelőnek emlékét, aki mint kivételes tehetségű ifjú a legragyogóbb kilátásokkal kecsegtető pályák között választhatott volna, s mégis az Úr szolgálatába szegődött. Azonban hiába szenteltette fel magát papnak, hiába volt lelkipásztornak is oly kiváló, nem érezte azt a boldog kielégülést, mely azoknak a sajátja, akik a hivatásukat megtalálták. Tudta, hogy másra szemelte ki őt Isten. Lelki nyugtalansága az évekkel nőtt, s belső ösztönzéseknek engedve harminchat éves korában elhagyja hazáját és övéit. Az Örök Városba indul: hite és meggyőződése, hogy ott talál reá hivatására.

Őt esztendő telik el Rómában. A fiatal pap önzellenül szolgálja a szegényeket, a beteget és a foglyokat, de elégtelenséget érez bensőjében. Mindenütt segíteni kívánó kutató figyelme rátérelődik a szent város utcáin csatangoló elhagyott gyermekekre, kiket a felnőttek általában csak akkor szoktak figyelemre méltatni, ha szidalmazni vagy büntetni akarták őket. Ezeknek a gyermekeknek tanításáról, neveléséről senki nem gondoskodott. A tudomány, még elemi fokon is, csak kevesek által volt az időben megszerezhető. Nem betűt, könyvet, de Istent sem ismert az utcák zajos fiatal proletárhada. Mélységes részvétellel nézte őket az ezernyi dolgában Rómát róvó Kalazanci József, míg egy napon villámcsapásként hasított belé a megismerés az Úr szavaival: „Orphano tu eris adiutor!”

Megtalálta hivatását, és teljes lelkét viszi belé. Érti, tudja már, hogy Isten őt a keresztény népnevelés úttörőjéül választotta. Habozás nélkül száll le közéjük és vállalja a nevelők nehéz és nem

mindig hálás munkáját; túlradó szeretettel öleli szívéhez a nagyváros testileg, lelkileg mosdatlan vadócait. Látta eddigi karitatív működése alatt, mennyire rászorul még az erős férfi is a szeretetre, mennyire egyedül van bajában, bánatában az ember, és mennyire szükséges még az idő és az élet küzdelmeiben eldurvult léleknek is, hogy szorongattatásaiban az égiekhez forduljon. S ha kell a szeretet az erős fának, hogyne kellene a sok veszélynek kitett fiatal csemetének.

A jó nevelő munkája minden tiszteletünket megérdemli, hiszen legdrágább kincsünk, gyermekünk szellemi, lelki pallérozását bízunk reá. Felelőssége óriási, mert nemcsak tanítania kell, ismereteket közölve, gondolatokat ébresztve, hanem nevelnie is, minden megnyilatkozásával, cselekedetével, egész életével.

Bizonyos, hogy a tudás elvetett magja nem hull mindig dúsan termő talajba. Nincs az a jó tanító, aki tehetségtelenből tehetséget, ostobából bölcslet varázsolhatna, de bizonyos az is, hogy a jó példa erkölcsi tisztaságra, becsületre, istenfélelemre nevel. A homályosfelületű, zsírosfényű nyers gyémánt nem árulja el belsejének minden szépségét. De íme milyen mássá, milyen átlátszóvá, tiszta fényvel ragyogóvá válik az egyszerű kvarc is a csiszolás után, mely a gyémántot ezer színben villogó briliánssá varázsolja! A lélek csiszolóanyaga a szeretet. A szeretetre, mely kiapadhatatlan bőséggel áradt Szentünkéből, s mágnesként vonta hozzá a gyermekeket, csodálatosan rezonált a fiatal lélek. Már az első hét végén száznál többen ültek körülötte, és számuk állandóan csak növekedett; minden évben tágasabb helyiségekről, újabb tanítókról kellett gondoskodni.

Mint aszottá sült föld az esőt, oly szomjasan várták a katolikus országok a tüneményes gyorsasággal terjedő Rendnek a nevelés történetében egészen új utakon járó munkáját. „Ha minden szerzetesem tíz ember számba menne, akkor sem lennének elegen” — olvashatjuk Kalazancius levelében. A szükséglet szülte nagy kereslet volt oka, hogy a mesterük eszméit teljes odaadással szolgáló tanítótársak közé betévedhetett néhány olyan is, aki saját érvényesülését kereste minden áron, még a fiatal rend pusztulása árán is. Áskálódásaik eredményeül az elrendelt vizsgálat elmozdította Kalazanci Józsefet a rendfőnökségből, majd éppen egy negyedszázadra alapítása után, X. Ince pápa egyszerű kongregációvá fokozta le a piarista rendet.

A fájó csapás nem törte meg a keresztény Jóbnak munkakedvét. Szűkre szorított körében, ha lehet, még nagyobb alázattal folytatta nevelő munkáját. A szeretet hősei nagyobb hősök, mint a vérontás hősei. Maradék nélkül adják magukat munkájukban;

egész életükben csak adnak, kérni soha nem kérnek, s ha önzetlen szeretetüknek rút hálátlanság, fájó bánatalom a gyümölcse, akkor sem nyúlnak a megtorlás fegyvereihez. Alázatos lélekkel, keresztényi szeretettel munkálkodnak tovább. Nem sikerült a szeretet forrását elapasztani Kalazanci Józsefben, s nem sikerült elpusztítani alkotását sem. Művébe lelkét adta, s a lélek halhatatlan. Személyének az egyház szolgáltató igazságát, mikor halála után száz esztendővel a boldogok, száztizenkilenc esztendővel pedig szentjei sorába iktatta.

Feltehetnők a kérdést, hogy vajjon ma, mikor a népnevelést minden állam saját feladatának ismeri, van-e még létjogosultsága a piarista iskoláknak? A válasz egyszerű. Nézzünk keletre. Húsz-egynehány esztendő elegendő volt a templomrombolóknak, az isten-tagadóknak arra, hogy az Úr képére teremtett emberekből a pusztítani vágyás dühével telített vegetatív lényeket formáljanak. Ott is összeszedték az országutak otthon nélkül csavargó gyermekeit, a fizikai és erkölcsi éhhalállal küzdő fiatalokat, de nem azért, hogy szeretettel szeretetre neveljék őket, hanem, hogy megteremtsék belőlük a 20. század janicsárjait, a tudatlanságnak veszedelmes és az emberiség megrontására törő hadseregét. Hadat, mely nem ismer Istent, Hazát, Szülőt, mely erkölcsileg mélyen alatta áll a legprimitívebb vad népek fiaiból összeverődött hordának is. Istennek hála, a szörnyű kórnak, melynél borzalmasabbat nem ismert eddig az emberiség története, bomlasztó csíráit egyre gyengülő erővel sodorja felénk a rontás szellemétől szított vészes orkán. Csak keresztény erkölcsi alapokon álló nemzeti érzés teszi ellenállóvá a szörnyű veszedelemmel szemben a fenyegetett nemzetek fiait. Ezt csepegtetik gyermekeink lelkébe nyolc esztendőn keresztül a nagy alapító méltó utódai. A piarista iskolák szelleme nem változott. Céljuk: mélységesen vallásos, izzó nemzeti érzésű fiatalság nevelése. Eszközük az önzetlen szeretet.

! A szenteknek járó igaz tisztelettel hajlok meg Kalazanci Szent Józsefnek, a keresztény népnevelés nagy apostolának glóriás emléke előtt, és a jó nevelőket megillető őszinte hálával mondom köszönetet az összes szülők nevében a kegyes-tanítórend tisztelendő tanárainak. Az Isten segítse őket további annyira szükséges áldozatos munkájukban!

Babits Mihály.

1. A MODELL.

Úgy kellene róla írnom, ahogy ő írt Vörösmartyról, Kosztolányiról, vagy *Az európai irodalom történetében a görögökről és Shakespeare-ről*. De ehhez Babitscsá kellene válnom. Majd megjön az ideje, amikor valaki ezt a tartozást is lerója. Most csak az életrajzát akarom elmondani. Nem arra az életére gondolok, melyet itt élt közöttünk Szekszárdon, Pécssett, Baján, Szegeden, Fogarason, Budapesten, Esztergomban, hanem arra, amelyet ő is fontosabbnak tartott, és amelyet csak *műveiben* kísérhetünk végig. Ez nem a testnek az élete, nem is a léleké, inkább a szellemé. Ennek az életnek határai nem szoríthatók az ő köztünk leélt ötvennyolc esztendejébe, és túlcsapnak a mi kis hazánk területén, amelyet ő földi életében alig hagyott el. Mert ahol az ő *szelleme* élt, és *otthon* volt, az a görög világ, a klasszikus Róma és a keresztény Itália, Anglia, Franciaország és a drága magyar föld; mult és jelen; egy szóval: Európa. Ez az Európa nem földrajzi fogalom, hanem az európai ember világa: gondolat, művészet, katolikum. És ez utóbbi is Babits világa, sokkal jobban, mint azt ő *próza*i szóval kifejezni szerette.

Azt szokták mondani, a költők haláluk után kezdenek élni. Rá ez egy kissé másképen áll, vagy kétszeresen áll, mert nem is kellett feltámadnia, nem kellett őt halálában felfedezni az élet számára: mindig élt. Elfelejtteni sem lehet zengő sorait, fénylő szavait: hozzánk tartoznak már régóta. Boldog költő.

Mégis megvan már az ő története is, egy megíratlan *Fortuna di Babits*. Számomra legalább is megvan, s bizonyára mindenki számára, akinek Babits jelent valamit.

Jó húsz évvel ezelőtt, mikor érettségi előtt álltunk, Babitsról csak annyit veltünk tudomásul hivatalosan: *poeta doctus*. Úgy éreztük, ez nem a legnagyobb dicséret. De forgattuk a Babits lordította *Pokol* leveleit, és tünődve olvastuk előkelő lejtésű verseit (furcsa volt a kötetek címe: *Levelek Irisz koszorújából — Herceg, hátha megjön a tél is!*), és főleg az *Irodalmi problémák* Vörösmarty-tanulmányát szerettük. Ez sokkal többet mondott egyelőre, mint a verseskötetek, s önkéntelenül abba a társaságba soroztuk, ahol már kedvenc könyveink voltak: Riedl *Arany Jánosa*, Péterly esszéi, Prohászka elmélkedései és tanulmányai. Ezek jelentették nekünk a nem versben írt remekeket. És épen ők készítették az utat Babits prózájának élvezéséhez is. A verseire nem voltunk felkészülve. Hiszen a mi akkori iskolai „modern” köllőink egészen más hangon énekeltek: de valamennyien *egy hangon* és *egyhangúan*. Irodalomtörténeti tankönyvünk *Újabb magyar líra*

című fejezetét olvasgatva azt kellett gondolnunk, hogy Arany óta a magyar Parnasszuson nem történt semmi. Adyból is alig ismertünk valamit. Az Ady-vers kulcsai nem is nyitották volna meg a Babits-vers zárait, bár a két ismeretlen költő között valami kapcsolatot sejtettünk. Még leginkább az édesített volna verseihez, hogy szereti és becsüli, és hozzánk is közelebb hozza Vörösmartyt. De a *poeta doctus* dogmatikus hangoztatása nem bátorított. Modernnek éreztük Babitsot, de nem tudtuk, hogy Adyval és Prohászkaival együtt ők hárman akkor a legnagyobb magyar írók. Igaz, Babits még csak kibontakozóban volt, és akkor még a másik kettőt sem mondták nagynak. Sőt. Adyról a közvélemény hallani sem akart. Jobban ismertük az Ady-karikatúrákat, mint az Ady-verseket. Prohászka ugyan már kiteljesedve állt előttünk, mégis mily kevesen látták meg benne az apostol mellett az író, noha ő a mi Ágostonunk.

Azóta nagy változás és helycsere történt az irodalomban. Nyolcadikos irodalomtörténetünk „modern” költői szinte valamennyien kihullottak az irodalmi tudatból, s akikkel akkor még tanáraink nem tudtak mit kezdeni: Ady, Prohászka, Babits, Kosztolányi önálló érettségi tételek lettek (ami a diáknak annyi, mint a *Baedekerben* a csillag egy műemlék neve mellett).

De ami az érettségimen elmaradt, az most megérkezett: számomra is „külön tétel” lett Babits. S minden gondolkozó magyar olvasó számára.

*

A róla meglátott kép megrajzolására kétféle mód kínálkozott. Teljes egységnek vehettem volna Babits egész irodalmi természetét, együtt vizsgálva az *egyarcú* verseket, fordításokat, regényeket és tanulmányokat: az ifjú, a férfi és az „öreg” Babits műveit. Pontosabban: az elefántcsonttorony esztéta-költőjének, az elmélyülés és a férfias megfontolások szenvedő és küszködő emberének, majd az „utolsó versek” Babitsának alkotásait. A másik megoldásnak kínálkozott a versek, fordítások, elbeszélések és tanulmányok kiválasztása. Az elsőt találtam a természetesebbnek és izgatóbbnak, mégis a másodikat választottam, de nem mereven. A versekből a tanulmányokra és a tanulmányokból a versekre, vagy a regényekből mindkettőre átpillantottam. És így az olvasót sem kényszerítem az egész írásom elolvasására. Ha Babitsról képet akar kapni, elegendő az egyik szál végigkísérése is. De az sem fog folyton ugyanazokon a csapásokon járni, aki az egésznek elolvasására vállalkozik. Több „felvétele” lesz Babitsról. Ugyanaz az arc nem különböző életkorban, hanem különböző magatartásban, vagy ahogy Babits mondaná, *attitűdben* kerül eléje.

Nem is egyszerűen képet, hanem képsort, filmet fog kapni erről a négy magatartásról: a vers, a műfordítás, a regény és az esszé Babitsáról; és mindannyiszor figyelemmel kísérheti a Babits-arcok kialakulását és kiteljesedését is. Ennek a módszernek is megvannak a maga meglepetései. Aki egy hegyet igazán meg akar ismerni, az nem elégedhetik meg az alsó régiókkal; izgatni fogják őt a csúcs rejtelmek is; de körül is járhatja a hegyet, mert más a varázsa az „északi” oldalnak és más a „délinek”. Róma is más a *Gianicolóról*,

más a *Pincióról* és más a Szent Péter kupolájáról. Mindenünnen látjuk az egészet: az ókorit, a reneszánsz, a barokk vagy a mai Rómát, de mindig más közelségekben.

Az arcok hármassá változta a versek Babitsánál természetesen jobban megkülönböztethető, mint a tanulmányok szerzőjénél, de távoli pontok összevetése mégis szembeütő különbségeket mutat. Például az *Agoston* (1917) és az *Amor Sanctus* (1932) mennyire két világ! Az *Agoston*ban csak az író érdekli Babitsot, nem ihleti meg a *szent közelsége*: Szent Agostonról csak remek filológiai dolgozatot ír. Még bántó szó is akad: az egyház *nemzetköziségé-ről* beszél a helyett, hogy *nemzetfölötti-t* mondana. A *nemzetközi* nemcsak mást jelent, hanem sértő, megbélyegzett szó: multja van. — Milyen más hangulata van az *Amor Sanctus* bevezető tanulmányának! Ugyanazok az írói tulajdonságok jellemzik, mint az *Agostont*, de a szeretet, a kegyelet és — ezt a szót kell használni — az *áhitat* átmelegíti az *értekező* mondatokat. Pedig most is csak szövegekről beszél.

2. VERSEK.

Ha valaki belelapoz Babits bármelyik verskötetébe, és olvasni kezd, olyasfélét érez, amit Dante fogalmazott meg a világ olvasói számára: *aki engem meg akar érteni, az üljön meg a padkán, és élesítse meg az eszét*. Nem is kezdődik bátorítással a versek sora, édesgetéssel, írói felkínálkozással; ellenkezőleg, a riasztás, az elutasítás igéivel: „*Gyűlöllek, távol légy, alacsony tömeg!*” (*In Horatium.*)

Hej, de nem *mai* költő az, aki így mutatkozik be! De nem volt „mai” akkor sem, mikor ezek a szavak elhangzottak: az ezerkilencszázas években. Ki is olvasott akkor verset, amikor „Petőfi nótá volt, s Vörösmarty csak szavalmány”, és a költők: Pósa, Szabolcska, Váradi? Ki olvasott akkor verset úgy, mint ma (ha kevesen is): egész köteteket, sorban végig a verseket, mint egy regény fejezeteit? S épen a legnehezebbeket: Aranyt, Adyt, Madáchot, Kosztolányit, Babitsot, itt-ott talán még Vörösmartyt is. Diákok közt akadnak már ilyenek is, igen! Ismét akadnak. A „nehéz” versek divatja érkezett el, minthogy más verset olvasni nem is lehet. A „könnyű” az ember nem győzi *figyelemmel*, csak az köt le, ami *súlyos*.

És ha tovább olvassuk a Babits-verseket, megállapíthatjuk, hogy csakugyan nem nóták, nem nótaszerzők számára való szövegek, de igenis *zenék, színek, fények, villogások*, amint épen ő állapítja meg a költészet lényegét Vörösmarty verseiből. S nem is válhatnak sohasem szavalmányokká, mert nem kívánkoznak a tömeg elé. Nem is lehet őket úgy félreérteni, mint ahogy Vörösmarty verseit sokáig félreértették az ünnepélyek dobogóján. Félreérthetetlenül magas költészet ez, melyet nem tesz könnyebbé epikus tartalom sem, mint a szerencsésebb Aranyt. Az még annak számára is nagy és élvezhető költő lehet, aki nem keres verseiben egyebet a történetnél. De Babitsnak megvan ugyanaz a nehézsége, mint a helyesen olvasott Vörösmarty-nak: a zenékre kell figyelni és a villanásokat elfogni. Tulajdonképpen Arany is ezért nagy, és a *könnyű* Petőfi nagy versei is ezért remek. Madách gondolatait is, melyek mint gondolatok megvannak prózáiról filozófusokban is, a tompa zenék és a mély

villanások teszik költészetté. És Ady is a bomlott zenék és különös törésű fények miatt lett korunk népszerű vátesze. Sőt Pázmány mondatait is a győzelmes erő harsonái és a szellem villanásai fogják remekké avatni még az *egy akol és egy pásztor* idejében is.

És még van valami, ami épügfeltűnhet az első Babits-versben, mint az Összegyűjtött Versek utolsó lapján: a forma épsége és tisztasága, a pongyolaság teljes hiánya. A forma még a gondolatnál is inkább magassá teszi a verset. A forma fegyelme a művészet kezdete. Megőrzi a költőt még attól is, hogy selejtes holmival tömködjön tele versét. Nézd napjainkban azokat, akik az *életesség* jelszavával prózát adnak vers gyanánt! Amilyen a formatiszteletük, olyan a bölcseségük is. Mécs László abban az öt-hat versében, mely közkincsünkké vált (e versek jövőjét még nem ismerjük), elsősorban formában jár messze fölötte a szokott vasárnapi vers-vezércikkeinek.

De a forma maga még nem minden; különösen akkor, ha csak külsőségekre vonatkozik, és hiányzik az a teremtő és formáló lélek, ami nélkül a „verscsinálás” már Csokonai szerint is „megholt állat.” Napjainkban él egy szívósan dolgozó, iskolázott költőtípus is, mely tisztelője a formának (helyesebben a *szkémának*), és nem is a legrosszabb verseket csinálja. De hosszú évtizedek alatt sem tud *nagy verset* alkotni, olyat, mely kiszökik a sorból. Öt-hat nagy vers nagy költővé tehet valakit, de az átlagvers csak *literátort* jelent, foglalkozásra költőt, aki olyan a poéták között, mint korunk legtöbb okleveles zeneművésze, festője és szobrászművésze a régi közönséges mesterek mellett. A költészet „titokzatos mesterség”, és itt a gyakorlat még nem teszi a mestert.

Milyen hát a forma és a mondanivaló viszonya a Babits-versben?

Ezek a versek olyan ember művei, aki tudja és soha nem felejtí, hogy a vers a zenéből született, és örökre elváthatatlan tőle. Mert ha nem kíséri is a költő művét többé fuvolaszó, annak, aminek *vers* a neve, mégis *éneknek* kell maradnia. S minél jobban távolodik a zenétől, annál kevésbbé lesz vers; ahol pedig a vers zeneileg süket, többé már nem is mond semmit. Az élet legvéresebb ígét kiáltozhatja, sebeket mutogathat, hörgés lesz csak, nem ének. Ha a forma megszűnt, elnémul a zene, ellaposodik a mondanivaló.

A vers tehát *mond* is valamit. A lírai vers is. Sőt az mondja a legtöbbet. A legfőnségesebb dolgokat, amiket az emberről tudunk, előbb a költők mondták ki, és csak azután a tudósok. És jobban is emlékszünk a költők, mint a tudósok szavaira: mert a költő szavai a forma által erősebbek lettek még Platon bölcseségénél is. A Babits-vers azonban nem akar elsősorban bölcs lenni, mint egy epigramma, melyben a gondolat épen csak vékony leplet kerített magára, hogy mezítelen ne maradjon (ezért kérdés, hogy Vörösmarty mélyzengésű „epigrammái” epigrammák-e), hanem olyan, mint a gyümölcs, melynek illatos és zamatos húsa a mag körül fejlődik. Tudom, hogy a mag benne van a gyümölcsben, de nem a mag kedvéért tetszik a gyümölcs. Az „íz, szín, tűz” a fontos, amit Kazinczy emleget, mint a „mesteri mív” ismertetőjegyeit, pedig ez a három csak néhány azokból az *imponderabiliákból*, melyeken a *mesteri mív* felismerszik.

És most már nézzük meg közelebről is a Babits-verseket. A művész nem siet mindjárt legnagyobb műveit megalkotni. Hiszen nemcsak technikailag nincs még készen, lélekben sem az. Először művészetének mesterségbeli része érdekli, műhelytanulmányokat készít. Az első verseken a *formatökély* szembeötlőbb, mint a lélek vagy a kozmikus látás. A kozmikus látás az öregek dolga. Michelangelo is a *Bacchusszal* és az izmait élvező *Dáviddal* kezdi, nem a prófétaikkal és a szibillákkal. És ha fiatal fejjel *Pietàba* kezd, nem lesz az olyan döbbenetes, mint a *Mózes* vagy a kései *Utolsó ítélet*.

Igy vagyunk a Babits-versek első korszakával is. Tanulmányom elején három Babitsról beszéltem. A három Babits versei természetesen nem különíthetők el mereven. Az első Babits versei belenyúlnak a másodikéiba, lassan halkulnak el, mint egy melódia elemei, mikor már új motívumok szólalnak meg a hangszeren. De még később is felbukkannak, mint öreg korunkban gyermekkori emlékeink, melyek már nem válnak élményeinkké vagy problémáinkká, csak megszépítik életünket. Viszont a második Babits is sejteti magát már a fiatal Babits néhány versében, egy-egy sora szokatlanul a mélyből zeng, de nem veszi át egyelőre a vezetést, alaphanggá nem válik.

Első verskötetei után mindjárt megkapta Babits a leegyszerűsített értékjelzést: *poeta doctus*. Tanárember, tanár-költő: érti a mesterségét, tud bánni műhelye szerszámaival — mondogatták. Csak néhány sorát idézgették, a többivel nem is törődtek: „Ó kancsók kincse! drága kincs! Kincsek kancsója! Csókedény!” (*Sugár.*) — „Napos napot napok napolnak, Hol a türelem? Életpapok csapot papolnak, Ó zord szerelem” (*Egy szegény magára maradt*). — Vagy a „legtréfásabbat”:

Magányosnak születtem,
baráttalan vagyok,
így lettem, ami lettem,
mindentől elhagyott,
mindig a szenvedésre
vitézül víni kész:
magányosság vitéze,
magam ellen vitéz,
barangoló borongó,
ki bamba bűn borong,
borongó bús bolyongó,
baráttalan bolond.

(Egy szomorú vers)

Nem vették észre, hogy tanárköltők ilyen sorokat nem mernének leírni: félnének az üresség vádjától. Nagy gondolatok szikláit görgetnék versükben, semmiképp sem akarnának „üres”-nek látszani, szavakkal „játszogatni.” Babits a szavak akrobatája — állapították meg az első kritikák, s ezzel Babitsot egyelőre elintézték; sokan még húsz év múlva sem tudtak róla többet. Akik így gondolkoztak, az akrobatát talán megtapsolták a cirkuszban, mert életét kockáztatja egy-egy mutatványban, a költő szavait azonban csupán játéknak vélték. Arra nem is gondoltak, hogy a játékosan könnyű sorokba is lehet lelket zárni. A *Messze-messze* is nagyon tetszett. Ki hallotta azt, hogy valaki négy-négy sorral egész országokat tudjon *részletesen* jellemezni? Micsoda bravúr! De ki figyelt a melankólikus utolsó sorokra: „Rabsorsom milyen mostoha, hogy *mind* nem láthatom

soha!" Senki sem gondolt arra, hogy a cizellált dobozban néha őriznek is valamit, és a szép csigaházban is élő és érző állat lakik.

Pedig ez a *hűvös* ember, akit csak egyszerű versötvöző iparművésznek gondoltak, nyilatkozott is verseiről: „csak én bírok versemnek hőse lenni, első és utolsó mindenik dalomban” (A *lírikus epilógja*). De népszerűségért most sem könyörög. Sőt, az avatatlanok felé ismét csak a riasztás igéit szólaltatja meg: „ki vérigéket, pongyolán, szeret, az versemet ezentúl ne olvassa” (*Szonettek*). Aztán megírja szonettjét Arany Jánoshoz. Siet hozzá, mint gyermek apjához, ha megbántották. Előlte önti ki szívét:

E nemzedék szemének
gyenge e láng, bár új olajok szítják:
cintányérral mulatnak már a szittyák,
s rejtett kincset sejteni rá nem érnek.
S kiáltanak: Nincs benne lüz, sem érzés!
nem takart seb kell, inkább festett vérzés!

(Arany Jánoshoz)

Babits a művész biztos önismeretével és önérzetével állapítja meg, hogy ha őt elvetik, a *költészetet* vetik el.

A líra meghal
. Nincs ütem
jejében többé, nincs se szó, se tag:
az értő agy s zenés szív nem beszél,
csak a tüdő liheg, csak a torok
kiált s a szédült gyomor álmodik.
A líra elhal. Néma ez a kor.

(Régen elzengtek Sappho napjai)

Rendületlenül vallja, hogy a „vers jobb lesz, és nem rosszabb, ha az ész építi (csak ott álljon az építész mögött a gazda is!)”. És mikor az emberek cáfolatul Adyra mutogatnak és Petőfire, megvédi őket az *östehetség* „vádja” ellen. Sőt azt bizonyítja, hogy költészetünk el-elhanyaglásának oka *költőink műveletlensége*. Mert a tehetség csak megfelelő *anyagban* tud megmutalkozni; a költő elvont szék-mákkal nem dolgozhat, mint a matematikus. Tanulnia is kell tehát, hogy megszerezze azt a „fénytörő közeget”, melyen át szelleme felénk világít és „megszínesedik”. De költőinknek nemcsak egyetemes műveltségük fogyatékos, hanem *mesterségbeli tudásuk is*. Valóban nem *poeta doctus*-ok, mint Horatius, Dante, Goethe, Arany, akik egyetemi tanárok lehettek volna — a mesterségükből. A mi Csokonainkban nemcsak az eredetiséget, hanem ezt a *szaktudást* is csodáljuk. Össze is tartozik ez a kettő: poétai tudás nélkül a költő nem tudja, mit csinál. Ez a poétai „tudomány” voltaképp száraz és elvont, mint a számolás, de e nélkül nem nő szárnya az igének. Sugalmazásra csak a szibillák és a próféták tudtak énekelni.

A *poeta doctus*on egyelőre az olyan nagy versek sem segítettek, mint a *Danaidák*, a *Két nővér* vagy az *Esti kérdés*. Pedig ezek már más versek voltak. Pogányízű szép versek, de a „foghatót” elborítja bennük a zene. Tehát ismét nem a „tartalom” beszélt belőlük, hanem zene. És micsoda sodró zene! Nem kell őket feltétlenül pódiumról

hallani, még a magános olvasót is ragadják ezek az éneklő sorok: alig gondolunk a „tartalomra”. Valami megfordított programzene ez. Debussy *Tengerének* hallgatása közben képek foglalkoztatnak, a *Danaidák* olvasása, vagy *hallgatása* pedig zenei élmény. Még a „motívumok” is úgy térnek vissza ezekben a Babits-tételekben, mint azt a zenei művekben megszoktuk.

De a *poeta doctus*-t nemcsak azért kapta Babits, mert a mesterségét jól értette, és csak a mesterségét értette. Azért is, mert nagyon emlékeztetett az antikokra, tárgyban is, formában is. Ami antik, az feltétlenül hűvösséget áraszt — így gondolkoztak az emberek, és megfélemedtek Berzsenyi izzó alkaiosi strófáiról. Szinte jegyzeteket vártak Babits egyik-másik verséhez, mintha Horatiust olvastak volna. És Babits Horatius végzetes nevét első versének címéül is választotta; még hozzá latinul: *In Horatium!* Ezt a verset illeszti bele elsőnek *Irisz* koszorújába.

De lehet népszerű költő a huszadik században az, aki Horatius védelme alá helyezkedik? Mit tudott az olvasó Horatiusról? Lám a mi egykori görög tanárunk is tréfásan *versfaragónak* nevezte a latin költők fejedelmét. A görögökhöz akart bennünket édesgetni ezzel a szóval, de nem gondolt arra, hogy Horatius minősítése visszaüt a görögökre is: azok is klasszikusok és „hűvösek”, mint Horatius, bár lágyabban hangzik a szavuk. S ami Horatiust illeti, hajlandók voltunk egy kicsit azt hinni, hogy Horatius valóban csak a szavakat rakosgatja. Nem mondta meg nekünk senki, hogy mi van Horatiusban. Senki sem mondta, hogy az *Odák könyve* nemcsak idézgetésre alkalmas verssorok gyűjteménye, és hogy a horatiusi jelleg nem a gondolatokban van. Senki nem mondta, hogy egy-egy verssor lejtése, egy plasztikus szórend, vagy egy jellegzetes hangsúly sokkal inkább a római költő sajátja, mint a „horatiusi világnézet”.

Ilyen korba érkezik meg Babits klasszikus verseivel. Az olvasó megakadt azon az egy-két latin szón, és nem vette észre, hogy a Babits-i „klasszikus” versben erős modern ízek is erjednek. Hiszen neki a klasszikus világ csak élmény, nem életforma.

Lelke telítve van klasszikus látomásokkal, még a felhők játékában is mitológiai képek állnak eléje (*Csendéletek*). Szerelmes verset ír *Hegesó*hoz, az athéni múzeum kedves márványkisasszonyához, aki ugyan síremlékre van vésve, de nem a szomorú búcsúzás pillanatában, hanem otthon a szobájában ül, és ékszeres dobozában válogat. Babits a „sírkő” eredetijét sohasem látta, de aki már Babits verseitől felizgatva állt a márványkép előtt, az azt mondja, hogy két Hegeso van a világon: az egyik Athénben, a másik itthon, Babits versében. Ezt a műemléket sikerült *hazahoznia*.

Mennyire más hang, milyen kozmikus, időtlen költemény a *Klasszikus álmok*, a Parthenon Athenejének megálmodása! Nem írhatom ide az egész költeményt: olvasd el, és érezd meg benne a nagy verset!

Görögország földje az ő számára csak *klasszikus álom* maradt egész életében. De mégis volt egy klasszikus föld, melyet láthatott: Itália, mely nemcsak Horatius, hanem Dante hazája is. És olvasd csak az itáliai verseit! Vajjon miről fog írni ott a klasszikus földön

a magyar humanista? Nem Horatiusról, nem a latinokról, vagy a görögökről, hanem Hazájáról. Hazáról oda kívánczik, a klasszikus földön pedig hazájára gondol. A Sunion-hegyfokon állva talán a Balatonról írt volna verset! Velencében Zrínyiről álmodik (*Zrínyi Velencében*), és mikor ódát ír Itáliához, a szülőföldjét dicséri:

Itália
 . . . nem kékebb eged és a dombod se zöldebb,
 mint honi dombjaink s a dunántuli ég,
 e gömbölyű, szelíd, színjátszó vidék.
 S olasz szív nem lehet emlékektől gyötörtebb
 a vén boltok alatt, az ősök piacán,
 mint én, ha földeden bolyongok, bús hazám!

(Itália)

Íme a *poeta doctus* versei. Milyen melegek és milyen erősen lüktet bennük a szív! Nem holmi verstechnikus szerkesztései ezek. A puszta gondolat hideg, és nincs érverése. De ha már a *poeta doctus*tól ennyit kapunk, akkor mit remélhetünk a huszas-harmincas évek Babitsától, akinek a művein majd újra megtanulja a magyarság a versolvasást? Nem az ösztönöst, ahogyan Adyt lehet olvasni, hanem a tudatost. És még hozzá olyan verseken, melyeknek tartalma is a szívünk közepébe száll. Erről a Babitsról majd az is kiderül, hogy hagyományaink hívőre; annyira, hogy még a lassú lábon járó hivatalos elismerés is nyújtja neki a koszorút.

*

A második Babitsban már könnyebb az embert is meglátni. A vers kezd egyszerűbbé válni, több és több fátlyat vet le, és a lélek kezd meztelenebbül megmutalkozni. De még most is megveti a „formaellenes csöcselék” (egykor így mondta: *profanum vulgus!*) zsarnokságát, mely „véres” igékért kiált, és az élet napszámába akarja kényszeríteni a költőt, mintha neki tilos volna öncélú művészetet csinálnia.

Igazi földszag, a hazai rögnek szaga csap felénk ezekből a versekből (*Szőlőhegy télen*, *Őszi pincézés*, *Introibo*). Még katolicizmusával is itt találkozunk először legmeggyőzőbben. Nem vallásos versek ezek tételszerűen, vagy vallomásszerűen, hanem katolikusok egyszerűen létezésükkel, gondolkodásmódjukkal, titkos, ösztönszerű asszociációikkal. Ez a magátólértetődő katolicizmus bevakodott a lélek rostjaiba, s rögtön megszólal, ha a költő megnyitja a száját:

Mikor a szőlő leve buggyán
 barnul a fanyar berkenye,
 kalászt szentel a dülő útján
 az Egyház, az Isten menyé.

(Édes az otthon)

A költő a szőlőhegynek tart, és mikor a pinceajtó előtt megáll, eszébe jut a régi ministráns-szó: *Introibo* . . . és vele a reggeli misék emléke:

Oh dohos frissesség! Pincék és templomok
 frissége! A ház télen át szundikázott

magában, s most ahogy kitárom ajtaját,
 első vendég, aki megelőz, besuhan,
 akit magam előtt bocsátok mint arany-
 ruhás királyt (vagy mint templomba lép a pap
 dús pluviáléban) a fénypalástu nap.
 Belép a pap, belép, s mögötte zendül a
 kórus, bizsereg a sarjadás, lüktet a
 kakukszó, s olyan ez, mint amikor tavasszal
 nyíl a pinceajtó, s mozdulnak a borok.

(Introibo)

Az Őszi pincézés a bor keresztény misztikája felé sejt, mikor a vers alcíme szerint „a Bor szellemének ébredését a Szőlő roncsaiból a Feltámadáshoz hasonlítja”. Így a pince nem is bortároló hely, hanem „illatos kriptá”, mely felett leng „a Feltámadás drága titka”. Így lesz *hitvallás* a pincézésből, honnan „nyáron vagy őszi hamar estén komoly tanulsággal megy haza az igaz keresztény”.

Ilyen verseket olvasva mennyire örülünk, hogy ez a nagy könyvember nem vált a szellemi világ eunuchjává, hanem tud örülni a „vad tavasz zuhanyának” és a szélnek, mely úgy árad a szőlőhegyen, „mint tavaszi nagy folyó” (*Dal prózában*).

Ezek kedves képek, melyek a szekszárdi szőlőhegyek és az esztergomi kert otthonos, bizalmas közelségéből sugározzák a természet keresztény megértését. Babits azonban más hangulatot is ismer. Íme a *Paysages intimes* második darabja: az elejét Wilde Oszkár is írhatta volna, a végét Vörösmarty, de a vers mégis tipikusan Babits-i.

A fák az égre nyújtják meztlen karjukat,
 „Ruházatok fel minket!” — kéri a mennyeket,
 „Adjatok bő ruhának lobogó lombokat,
 húzzatok ujjainkra zöld selyem kesztyűket”.

A fázós öreg föld is új ruhára vár
 s fázón röpül az űrben, mint egy vedlett madár . . .

Még egyet ezekből a versekből, melyeket csodálatos módon nem szoktak emlegetni a Babits-tanulmányok, mintha Babitsra csak a *Danaidák*, a *Két nővér*, és az *Esti kérdés* volna jellemző. Íme egy gyönyörű *kompletórium*i himnusz: emberi és katolikus (ami Babitsnál gyakran egyet jelent):

Nézd, úgy hinli fényél a nap szél a világra áldón, békén,
 mint a szentelt vizet a pap a nép közé mise végén.

Búcsúzik s a Dunába mártja hosszú rózsaszín evezőjét;
 rózsaszín csöppeket feccsent, s visszaint ablak és mezőség.

Nézd, hogy hull a lombok árnya meszelt, rózsaszín falainkra
 Kékes-szürkén, gazdagon, virágosan, ingva-ringva!

Most szép a falunk, örülj neki!
 Egy égi festő festette ki.

Nem is érdemes, édes, nem is érdemes énekelni:
 Az egész világ énekel most, és éneke győzedelmi!

(Győzelmi ének estefelé)

És most tapogatódzunk egy igazán központi kérdés felé : *hogyan látja Babits az embert?*

A barbár vonásokat veszi rajta észre, mintha ember-versei egyenes folytatásai lennének Vörösmarty utolsó költeményeinek. Első kiábrándító élménye az ember körül még az esztéta-költő idejéből való : „Régen elzengtek Sappho napjai . . . a líra meghal”. Nála a háború szörnyűségei ebből logikusan következnek. „Apokaliptikus zene tombol” a valóban „szelídlelkű” költő idegeiben a szörnyűségek négy esztendeje alatt. A Vörösmarty-féle *Előszóra* emlékeztet még rápillantásra is az a vers, amelyet 1918 újesztendjére írt :

. rángunk és
futkosunk, patkánymódra, óriás
talpak alatt, jaj! véres és vértelen
kaszák villódzanak a telemszagú
légben, és torkon lehel a ragály,
csontpalotákból idegen zene szól,
viharak paradicsoma kibomlik.
Mit szólsz, ég és föld? Mit ránlasz iszonyú
új esztendőkre, ég? A föld hallgat és
zordan karikáz sötét telében, — de egyszer
ébrednie kell, és akkor mit mond majd
változatlan szép tavaszával, mit mond
feldúlt erdeivel, mit mond eleven
erőivel, mit mond rettenetes
ugarjain kisarjadó vadvirágok
ezer beszédes szemeivel? — Ember,
te züllött, véres, rossz kártyás, éji veszett
játékból a réten ocsúdva, — hogy fogsz
a vadvirágok szemeibe nézni?

(Új esztendő)

Ez a vers azonban csak távoli előkészítője egy sötét ódának : *Zengő légypokol*. Már a cím is komor akkordot üt meg. A beteg költő fekszik ágyában, s az egész világból csak a szobája mennyezetét látja : „Koromfolt és zápormosta nyom Polinéziát rajzol a falon”. S ezen a furcsa mappán felfelé fordult lábbal legyek járnak, mint „csúf sötét vadak” :

Messzebb egy légvonatban lobogó
enyves pánllika leng : a légyfogó ;
rajt elfogott legyeknek lízei
s halálig tartó kinjuk zengeti.

Te hallod, s mintha vergődő saját
lelked sötét zengését hallanád ;
szárnyát veri halálos csöpp fogoly,
s röpül a Föld, a zengő légypokol.

Ottkűnn az eső megered s kopog,
mint majd ítéletnapján a dobok,
s mindent valami nagy magányba zár
szennyesen és puhán a sár, a sár.

Milyen termékeny reminiszcencia itt a *Dies irae*-re gondolni ! Az emberi mulandóság két nagy versének címét írom még ide. *Olyan az életünk* — így kezd az első. Kevés költő fejezte ki ennyire megborzongatóan ifjúi reményeinek színtelenedését, semmibe

oszlását, az ábrándos elképzelések szürke és szegényes megvalósulását :

Olyan az életünk, mint öregek szeme.
S mint a köd az előtt, aki ködben járkal,
úgy száll előttünk a holnapok függőnye :
sohse libben föl, csak hátrál, egyre hátrál.
Mint makacs ellenség, a ravasz jövődő
fölégett mezőkön lassan vonul vissza :
kincseit mind messzebb és messzebb rejti ő,
míg végül is inkább a Kútba hajítja.

Minden föld puszta lesz, mire mienk lenne,
és minden kastélyból csak az üres romok
fogadják a győztest, aki megszáll benne.
Így győzünk mi, szomjas, gyűrt Napóleonok,
s ha megállunk este valamely ablakban,
s kinézünk a házak fölött a vad égre,
szívünk reszket, mintha minden alkonyatban
egy hasztalan meghódított Moszkva égne.

Napjainkat sorra felgyújtják az esték . . .

Ennek a versnek testvére és folytatása az *Elgurult napok*. Egy csodálatos *carpe diem* : az élet minden napja nagy kincs, de elvesztettük, ha nem *valakinek* élünk :

Jön a favágó, már hallom a léptét
ülemre s mint a gyilkos szívverése
konokabb egyre — mit tudom a hangról,
messze-e még vagy mikor ér idáig ?

Másodpercenként lép egyet kegyetlen
És a táj dobban, mint az ágyúzott vár.
A fiatal fák inganak, recsegnek
S a vének lepke levelei fogynak.

*

Mielőtt a férfi-Babits még nagyobb verseire térek át, álljunk meg egy kis *intermezzóra* az *esztergomi verseknél* (*Dal az esztergomi bazilikáról, A szent király városa*). Ott ül a költő esztergomi kertjében, és nézi a képet, a várost, a tájat :

Épen olyanok, mint otthoni dombjaim :
alattam, fölöttem egy kis darab enyim.
Távolabb a város, és túlnan látszik a
szemközti dombról a komoly bazilika

De túl már cseh határ . . . Idegen katonák
s szuronyos szőlők szorítják a Dunát,
mely ma friss ér helyett szibbasztó pántlika :
áldástalan nézi a hűs bazilika.

Ezek a versek a magyar irodalom egy régi nemes korszakát idézik nekünk : amikor még egy szemléletben jelentkezett a versben a *vallásos* és a *nemzeti*, az égi és a földi szeretet. Bármennyire is modernek Babits ilyenemű versei, mégis abba az irodalomtörténeti fejezetbe tartoznak, melynek eleje így kezdődik : „Idvezlégly kegyelmes Szent László kerály !”

És ismét itt állunk a nagy szó előtt: katolicizmus. Már az eddigi versekben is nyomon jártunk: a katolicizmus nyomain. Utalhattam volna még egyéb versekre is. Hiszen ez a *stigma* felbukkan váratlan helyeken, még olyan versben is, mint a *Vérivő lányok*. Ez azonban nem „ájtatos” vers. De már imádságos hangulatú az *Októberi ájtatosság* és a *Reggeli templom*. Térjünk be ebbe a templomba, melyet lelkében épít magának a költő. Leírja a tornyát, látjuk oszlopait, a stációkat, zászlóit, beszél színeiről, hangjairól. A templom épül, és elérünk a *Betetőzéshez*:

Mélyén, hol orgonája zeng,
a Szentlélek kék galambja leng.
(Ó Szentlélekisten adj erőt,
segítsd meg a szegény verselőt!)

Közepén a mennyezet falát
kép borítja el:
feltámadás, mennybemenetel
zengi a Fiú diadalát.

Legmesszebb, az oltár szent csúcsán
fellegek közt látható
őszfehéren ülve trónusán
Isten, a Mindenható.

S azt hiszem, hogy másról ne legyen
a Háromság neve után szó;
itt ha zárom jámbor énekem,
jó.

Ki figyelt eddig ennek a versnek finom művészetére: a *költő áldozatára*? *Csonkán* marad az utolsó sor, mégis tökéletes a vers: *sőt itt csak így tökéletes*.

De a nyomok tovább vezetnek: az *Ádáz kutyáimig*. Micsoda nagy szimbolummá nő ez a kutya! El-elcsatangol gazdájától, ág tépi, gonosz ebek rárohannak, de ázva, tépve visszajön, *hazajön* az *Ádáz*:

Tudod, hogy itt valaki hatalmas
gondol veled, bűnlet és irgalmaz,
gyötör olykor, simogat vagy játszik,
hol apádnak, hol kinzódnak látszik:
de te bízol benne. Bölcs belátás,
bizni abban, kit nem értünk, Ádáz.

Óh, bár ahogy te pihensz lábaimnál,
bizalommal tudnék én is Annál
megpihenni, aki *velem* játszik,
hol apámnak, hol kinzómnak látszik,
égi gazda, bosszú, megbocsátás,
s úgy nem értem, mint te engem, Ádáz!

Nyomokat emlegettem az imént, de olajnyomokra is gondolhattam volna, annak az olajnak a nyomaira, mely homlokunkat érintette a keresztségben. Ezt az olajat letörlik rólunk, de a hit, amit jelent, ottmarad a lélekben, és gyűlik, talán rejtett tárnákban is, míg egyszer kibuggyan, eltölti a lelket, és a költő azt a két szót írja egy verse homlokára: *Psychoanalysis Christiana*. Milyen száraz cím, és milyen meleg vers! Ki mutatta meg költőink közül az *inquietum*

cor *Christianum* lélektanát ennyire a veséket vizsgálva? El kell olvasni, és meg kell tanulni! Nyugtalanító vers és megnyugtató. Elmélnedni is jól lehet rajta. Az elejét ide írom ízelítőnek:

Mint bókos szentek állnak a fülkében
kivülről a szemnek kifaragva szépen,
de befelé, hol a falnak fordul hátok,
csak darabos szikla s durva törés látog:
ilyen szentek vagyunk mi!

Micsoda ő s szirtből vágják ki lelkünket,
hogy bús darabjai még érdesen csüngnek,
érdesen, szennyesen s félig születellen,
hova nem süt nap, hova nem fér a szem?
Krisztus Urunk, segíts meg!

Ismét vízió következik: *Isten gyertyája*. Az *Esti kérdés* keresztény hívő-rettegő változata:

Engem nem tudtak eloltani:
élek és itt vagyok, itten!
Pedig nagy világ-szelek elé
emelled hős, vak, kicsi gyertyád —
mit akarsz velem, Isten?

Inog a láng már s lövig ég
bölcs, szent, konok kezeidben.

Miért tart magasra tenyered?
és milyen éj vize zúg lenn,
hol sisteregve kiszzenvedek,
ha majd kegyetlen beledobsz, hogy
kőrmödre ne égjek, Isten?

Mint könyörgés az áhítatos könyveket (a nagy versek könyve is az!), úgy zárja le az *Összes verseket* a *Balázsolás*. A költő, aki a világirodalom minden remekén túl van, most egyszerre a Balázsolás egyszerű igéit minden szövegnél többre becsüli. Hol maradnak most a kedvenc Shelley, Keats, Baudelaire bűvös zenére lejtő körmönfont sorai? És hol az írástudó nagyok: Goethe, Shakespeare, vagy akár Sophokles és Dante is? Most fontosabb Szebaszte püspöke, aki aligha forgatta a költőket, de *Basilus* volt, királyi lélek: jót tett egész életében, és ezért bölcs is volt, és sokat tud: azt is tudja, hogy milyen a halál.

Segíts! Te már mindent tudsz, túl vagy mindenem,
okos felnőtt! Te jól tudod,
mennyi kínl bir az ember, mennyit nem sokall
még az Isten jósága sem,
s mit ér az élet . . . S talán azt is, hogy nem is
olyan nagy dolog a halál.

*

És ezzel el is érkezünk a *harmadik Babits* birodalmába. Ránk is esteledett: ez már kissé a másvilág előcsarnoka. Hosszúak az árnyak, alacsonyan száll a nap. A *purgatóriumi léleknek* nincs sok ideje, röviden kell elvégeznie, ami még hátra van. A dísz már nem

fontos a versen: a végrendelethez nem illenek a cifra szók. Mi van még hátra? A *Jónás könyve* és a *Hátrahagyott versek* felébe írt lapjai.

Ezeket az utolsó verseket lapozgatva, eszembe jut Barrès Greco-tanulmánya, és fellapozom azt a helyet, ahol a francia író az öreg Grecóról beszél: „Mennyire szeretem az aggastyánokká vált művészek titokzatos műveit, . . . az utolsó versek csobogását. . . Sietősen fejezik ki magukat, már nem akarnak kimagyarázkodni, a kifejezés eszközeit ép úgy összevonják, mint aláírásukat, és a rejtvények vagy a sírfeliratok súlyához, rövidségéhez jutnak el. Félíg elhasznált érzékek elhagyják-e őket, itt a mindenség szélén? Úgy tünnek fel előttünk, mintha az egész külvilágtól el lennének különítve, magányosan tapasztalataik közepett, amelyeket lírai bölcseséggé változtatnak át”.

Babits nem volt aggastyán éveit szerint, de aki oly régóta hallja a „favágó lépteit” — és már egy idő óta a pitvarban, az ajtaja előtt — az gyorsan bölccsé lesz, és aggastyán-kor nélkül is tud szólni a halálra megérett végső bölcsesség hangján.

Mi szép a *Jónás könyvében*? Ahogy benne egy szent könyv költészetté válik? Vagy a Jónás-Babits párhuzam felfedezése? Vagy a vallomás, hogy a makacs próféta hogyan hajlja nyakát az Úr igájába? Az a Jónás, aki „rühellé a prófétaságot”, és a helyett, hogy „kiáltana a város ellen”, így kezdte valamikor: *odi profanum vulgus*; aztán a prófétasors helyett a magányt választotta, és csak a „töklével” árnyéka alól nézte a romlott világot? Vagy talán Jónás „konverziója” a megragadó? — ahogy egy tanulmányban olvasom. Bizonyos, hogy áhitat zeng a vers minden során. Nagy mű, amit költői értékein kívül a *térdenállás* is értékesebbé avat. Ebben a versben még ez is hozzá tartozik az esztétikai értékekhez. Áll rá, amit a legnagyobb művekről szoktunk mondani: engedni kell, hogy hasson ránk, és éljen bennünk tovább. Olvasni kell, és nem szét-szedni.

Nemcsak hattyúdal, egyszerűen utolsó darab, hanem szép naplemente, mely csodás világításba borítja az egész megfutott pályát, és összefügg vele. A lemenő napnak már nincs ereje, nem érlel semmit, csak az emberre van hatása: nem a természetet, hanem a lelket mozdítja meg. A *Jónás könyve* után már új sarjadást nem várunk, de ha belőle visszapillantunk a többi versre, mintha új tartalmat fedeznének fel bennük. Alkonyatkor elmosódnak a formák, de beszédesebbé válik a dolgok lelke.

Ami ezután még hátra van, az már csak készülődés és búcsúzás. A nagy út előtt áll a költő, honnan nem tért vissza még senki (*Sarkutazás*). Már int feléje a „zöld jég” és a „fehér köd” meg az „északfény” világa. . . . Tovább lapozunk a *Hátrahagyott versekben*: *Eucharistia* . . . *Áldás a magyarra* . . . Ezek a versek csendet lehelnek. De aztán nyugtalanabb lesz a haldokló, s mintha újra az utolsó Vörösmarty-versek ismétlődnének meg: visszatér a régi téma a szörnyű Emberről (*Talán a vízözön*). És aztán egy töredék mered elénk, mely keserű kérdésben szakad meg: „És már azt kérdik tőlem álmaim: milyen lesz magyar nélkül a világ?”

Még néhány lap, de már csak sorok, kezdések. Igazolják a vallomást, melyet nemrégén írt egy verse végére:

Óh könnyű rímek,
friss zengzetek,
csengessetek!
Végem, ha vigaszt
nem lehetek
tibennetek . . .

(Adventi kód)

Emlékezünk egy ilyenfajta versre, az a címe: *Mindvégig*. „A lantot, a lantot, Szorítsd kebeledhez, Ha jó a halál“ . . . Őt is úgy találta. Versen dolgozott akkor is. Az *Oedipus* második részét lapozgatta, simítgatta. *Mondani* már nem akart semmit, csak szavakat, ritmusokat, hangsúlyokat, tökéletes lejtést keresett, mert a *titokzatos mesterségben* „minden a szón múlik“, és a „szavak bölcsebbek a gondolatoknál“.

3. FORDÍTÁSOK.

Az igazi költő egész *oeuvre*-jéhez a műfordításai majd annyira hozzátartoznak, mint eredeti művei. Önmagát találja meg és szólaltatja meg idegen költőkben is. Az ilyen fordításokat akár nem is kellene külön összegyűjtve kiadni, hanem be lehetne sorozni az eredetiek közé, mint Petőfi meg Arany tették. Mert ezek a „fordítások“ azok a Petőfi-, Arany- vagy Babits-versek, amelyeket mások írtak meg. Nézzünk csak végig a *Pávatollak* névsorán: Wilde, Poe, Baudelaire, Tennyson, Wordsworth, Keats, Verlaine, R. Browning. Csupa olyan név, mely *zenét és villogásokat* jelent; csupa olyan vers, amelynek a fordítása a leghálátlanabb mesterség, szinte emberfeletti vállalkozás. Ilyenfajta verset könnyebb írni, mint fordítani. Mert mi marad meg a fordításban a zenékből és a villogásokból? Alig valami, ha nem *rokonlélek* fordítja őket. Babits rokonlélek volt, tartotta a rokonságot valamennyivel. Sőt rajtuk keresztül *önmagához* is eljutott: a lelke rezonált az ő zenéikre. Az ilyen rezonáló fordítás persze nem *tiszta* munka, hanem ötvözet: az író aránya a fordító ezüstjével keveredik benne. Sőt néha nem is keveredik, mert a fordító szerzőtárrsá lép elő, és az ő betétje mint idegen ékkő ül a vers foglatában: nincs semmiképen sem benne az eredetiben. Később talán ki is emeli a „fordításból“, és beleilleszti egy saját versébe.

Pávatollak. Ez a cím nem is akarja elhítenni velünk, hogy *fordításokat* olvasunk. Sőt figyelmeztet. Babits igazi műfordításai majd csak a nagy Dante-mű fegyelmező iskolája után következnek. Azokra a darabokra hűvösebben is néz: nem az övéi. A *Pávatollakat* egy kicsit a magáénak vallja.

A *Pávatollak* verseihez őt a századeleji magyar író magányossága vezeti el. Halaványnak, illatos selyempapírok zizegésének tűnik fel neki a tizes évek magyar irodalma. Testvért keres a külső nagyok, a századvég dekadensei és távoli örök nagyságok között. Még Shakespeare *Viharát* is a *Pávatollak* szellemében a *magáénak* fordítja. Így jut el kereső útjában Dantéhoz is. De most még csak olvassa, rögtön megérzi, hogy az nem való az ő tarka gyűjteményébe. Külön birodalom az, egyszerre nem lehet meghódítani: leszakítani, mint egy virágot. Rövid kirándulásokon a lírikusok, főleg a tizenkilencedik század dekadensei a nekivalók.

Ezek a versek eredetijükben fénylő csodák a költészet Délszigetén: kolibri és ragyogó tollazatú paradicsommadarak, csodálatos lepkék, bódító illatú, sohanemlített színompájú virágok. Egy-egy szavuk olyan sugarakat lövel, mint a rubin, vagy oly meglepően, mint a topáz, máskor meg színorgiában szikrázik a vers, mint a francia székesegyházak ablakai. Ingerelték ezek a ragyogások a fiatal költőt. Nem lehetne ezt a csillogást a hazai nyelv anyagából is elővárásolni? Így születik meg az olyan „görög” vers, mint a *Charmides*. Csak az láthatja ennyire színesnek a görög földet, aki sohasem járt ott. De a görög szellem, mely e nép irodalmából ma is felénk világol, megérdemli ezeket a színeket. Majd föl fognak ragyogni eredeti görög művek fordításán is, de még egyelőre nem rajtuk van a sor.

*

Babits a rokonlélek biztos ösztönével hamar rátalál Dantéra. Mikor műhelytanulmányával jelentkezik (1912), már régen fordítja, s még előbb kezdte csodálni.

Művészetének fegyelme kezdettől fogva Dante felé vezethette. De menekült is hozzá a századforduló lapos irodalmából, és hozzá vezette *katolicizmus* is, mint később megvallja (*Magyar költő kilencszáztizenkilencben*). Ezek a feltételek lélekben alkalmasabbá tették Dante tolmácsolására, mint az a pusztá tény, hogy hiányt akart pótolni: nem volt még Dantéhoz méltó fordításunk. Hiszen Szász Károly nemcsak költő nem volt, hanem Dantéből is protestáns költőt csinált. Dante mindenestől nagy: a skolasztikával együtt. Szász Károly csaknem gyűlölte azt, amit meg kellett volna szerettetnie. Szász panaszkodik Dantéra nehézségei miatt, Babits még ezekből is erőt és kedvet merít. Szász elijeszt Dantétől, szinte azt gondoljuk, hogy az eredeti a hibás: Babits kedvet csinál az *eredeti* olvasására is. És lehet-e ennél nagyobb sikere az alázatos műfordítónak? Mert Babits valóban alázatos feladatra vállalkozott. Hiszen a műfordítás sohasem érheti el az eredeti tökéletességét. Az eredeti a kör, a fordítás a beléje írt sokszög. Minél jobb a fordítás, annál több oldalú a sokszög, de mindig csak sokszög marad. Ebben van a verseny örök lehetősége. Íme napjainkban már jelentkezett is az újabb fordító Ijjas Antal személyében.

Ma még azonban Babits fordítása az egyetlen, mely tartalomban, szellemben, katolikus felfogásban, költői látásban, verselésben, formában, előadásban legközelebb jár Dantéhoz.

Ezt a fordítást vegyük kezünkbe, és kézbe is kell vennünk Dantét még akkor is, ha olvasmányaink elszoktattak a *magas énektől*. Babits menekült hozzá, mert kora irodalma nem elégítette ki. Nekünk annyira menekülni már nem kell, de lemondani róla csapás lenne. Aki Dantéhoz nem jutott el, az a legnagyobbat nem ismerte meg — ebben a legkiválóbb szellemek megegyeznek. Mert Dantéhoz hasonlóknak, de aki mindenben egyszerre olyan nagy, nincs több. Amit Sophoklesban, Platonban, Shakespeareben, Goethében, a léleklátó regényírókban külön-külön megcsodálhatsz, az itt együtt van felbonthatatlan egységben, mint a szívárvány színei a nap sugaraiban.

Danténak nemcsak fordítása: olvasása sem könnyű. Az olvasóra

is valami hasonló édes küzdelem vár, mint a műfordítóra. De Danteval érdemes „megülni a padkán”. Ő mennyi gyönyörűség vár itt a szemre, kezdve az *Inferno* tűzpiros világításban égő képein a *Purgatorio* üde színeinek fátyolos kora-reneszánsz csillogásáig. De még a *Paradisóban* sem fogy el a látnivaló. A *Paradiso* a fény világa, de nem csupán az értelmi fényé. Mintha üvegbe csiszolt képeket látnánk, melyeket nem szín, hanem fény tesz láthatóvá. Még mélységük is van. És nem is egyhangú, szemfájdító fényjáték ez. Égről-égre hányféle változata a ragyogásnak a lelket eltöltő boldogság szerint!

És mennyi gyönyörűség vár Dante verseiben az *érző lélekre* a részvételtől és megdöbbenéstől a félénk örvendezésig és a boldogságig! Mennyi markolnivaló kínálkozik itt az *értelemnek*, mely az isteni és az emberi bölcsesség legjavából kap ízelítőt! Mennyi édes örömet talál itt mindenfelé a tiszta költészet élvezője! A „vált fülű” elbűvölve áll abban a gazdagságban, mely mindezekben a szépségeken túl még az örökké friss dantei *nyelubben* is eléje dől rímekben, a sorok varázsos lejtésében, tömörségben, a képek szemléletességében, a művészi fegyelemben.

A *Divina Commedia* legnagyobb magyar olvasója valószínűleg Arany János volt, a világirodalom legnagyobb Dante-versének szerzője. Olyan vallomást senki sem tett Dantéről, mint ő abban a négy strófában. Arany Jánossal versenyre nem kelhetünk, de ilyesféle vallomás *átértésére* akar hangolni bennünket Babits is a fordítás becses ajándékával. Voltaképp Arany is Dante olvasására buzdít versében. Mert nem más az, mint *glossza*, lapszéli jegyzet Dante égi énekének margóján; olyan mint a jámbor középkori olvasó együgyű, de meggyőző jegyzete a kódex utolsó lapján: „olvassátok, mert igen szép!” Babits fordítása is erről akar meggyőzni.

*

Babitsnak sok hazája közül a legkedvesebb a görög világ, talán még az angolnál is kedvesebb, és még Dante után is oda vonja a szíve. Ez volt első szerelme, és az utolsó is. Halálos ágyán is az *Oedipus* második részén dolgozott. Még ott is egy-egy helynek igazi, végleges megoldását kereste. Szerette az *Oedipust* a detektívregényekhez hasonlítani: a vizsgálóbíró *Oedipus* önmagában fedezi fel a bűnöst. Ő persze nem csupán ezt a *modernséget* látta a görög remekben. Ezt csak a mi kedvünkért mondta, hogy közelebb csalogasson az unalmasnak vélt óriáshoz. Ő mérhetetlenül többet látott mindabban, ami görög. Tudta, hogy az Akropolis Parthenonjáról és a görög piacok szobraitól már lekoptak az egykor ráfestett színek, és kopottabb lett az egész görög táj: a természet is követte a halálba a régi görögöket. A zöld platánok feljebb húzódtak a hegyoldalakon, oda, ahol élénkebb a szellő járása, és ahonnan el lehet látni messze a kiégett kopár szigetekre, melyek csak Petőfi versében zöldek.

Ha közeledik a hajód a görög partokhoz, elmerengsz a kopár szirteken és a szürke hegyoldalakon, és bánt a hőség. Istenem, de nem szeretnék itt lakni! — ez az első gondolatod. De menj csak föl a sivárnak tetsző hegyekre: horpadásaikban platánok nőttek, és csodálatosan bővizű patakok rohannak a meredek lejtőn le az Égei-tenger öblei felé, hogy elvegyüljenek a Földközi-tenger vizével. De

ezeokról a tájakról más patakok is indultak : innen indultak el a gondolat kristálytisza vizei is bele az Emberi Művelődés földközi tengerébe. És ezek a gondolatok ma is épúgy élnek, mint a szürke tájak kristályos forrásai.

Mert csak külsőleg változtak el ezek a tájak : mások lettek az emberek, mások a városok, s talán még a természet is fukarabb. De az európai ember szemében mégis *klasszikus* színekben pompázik ez a csipkézett partvidék, és itt minden valamiképp a Szentföldre emlékeztet : az *európai szellemiség szentföldjére*. A szentföldi zarándok Krisztus lábnyomát keresi, és az evangéliumokra gondol. Ezeket a tájakat pedig Platon és a tragikusok tekintete és gondolatai szentelték meg. S bármennyire kiégtek, a gondolat, mely itt gyulladt ki, még ma is élő tűz és világosság. Él még azokban is, akik a görögökre soha nem gondolnak, és nem is ismerik őket. Őket még gyűlölni is csak a saját gondolataikkal lehet, Emberi mi voltunk alapelveit őtőlük kaptuk. Gondolataik még ma is szellemiségünk drága kincsei : ők fedezték fel számunkra az embert. A mi Berzsenyink *Olympig ötlő Rómá-ról* beszél. Voltaképp az Olymp, helyesebben az Akropolis ötlük mindenünnen a szemünkbe, és ahonnan az Akropolisra lehet látni, ott Európa van, legyen az a hely a világ legtávolabbi zuga. Mi már keresztény szemmel nézünk a görögökre és műveikre, egy óriási *plusszal* megtévezve azt, amit ők elkezdtek. De nem az ő *emberi világosságuk* volt-e a legragyogóbb a kereszténység előtti hűvös világban, távol a proféták hazájától ? S nem ők meg a rajtuk nevelődött latinok voltak-e az apostolok legnagyobb tanítványai ?

Érthető, ha az *európai* Babits áhítattal közeledik *őseihez*, s költői ereje legteljében hozzájuk méltót akar adni a Sophokles-fordítással. Ezt a két drámát tartja fordítói munkája legjavanak. Új Dante-fordítással már jelentkeznek, és még fognak is jelentkezni, de Babits Sophoklese sokáig kézikönyve lesz azoknak a keveseknek, akik szeretik a források tiszta vizét. A jó fordítás is „forrásviz” : palackozva, szén-savval, egy más egyéniség ízeivel vegyítve. Hidegebb vagy melegebb, mint a „kibuggyanás” helyén, de úgy érezzük, valamit mindig megőriz a forrás *rádium-tartalmából*.

*

Az *Oedipus* csak keveseké lehet : többek könyve lett az *Amor Sanctus*. Mennyire természetes volt, hogy Babits Dante után és Sophokleson túl is eljutott ide : egy imádságoskönyv fordításához. Mindenesetre sokkal inkább *Stundenbuch*, mint Rilke *Imádságoskönyve*. Ez már nem költői játék, mint a *Pávatollak* átköltései, nem is csupán önmegtagadó gondos munka, mint a Dante után következő *Vegyes darabok* vagy az *Erato*. Ez a könyv nemcsak a költészet, a mesterség, hanem a keresztény áhitat ügye is volt. Vagy fordította volna ezeket a verseket, ha a tartalom is nem érdekli ? Le tudta volna fordítani, ha a versek éltető lelke nem él benne is ? Ötven versen keresztül győzte volna csupán művészettel ? A stílus elárulja az embert, és lélek nélkül nincs élő stílus.

Ez a *változás* vagy *gazdagodás* már a Dante után jelentkezik verseiben. Lefordítja ugyan Baudelaire Sátán-versét, de a maga módján talán már utána is írhatná az ismeretlen középkori kódex-

másoló szavait is, aki azt írja egy istenkáromló szöveg mellé: „megbocsássad, édes uram, Jézus, mert szívem keserűségével írtam ezt meg!” És most már azt sem tartja szükségesnek, hogy az Erato-ciklus minden darabja belekerüljön az *Összegyűjtött Munkák* fordítás-kötetébe; elhagyja Goethe *Naplóját* is.

És milyen messze vannak innen a *Charmides* színekben tobzódó pogány strófái! Pedig színek és szépség a himnuszokban is van, és mennyi változatban! Néha a harmatcseppek és a virágszirmok gyengéd szépségét kell áthoznia a fordítónak. Nehéz munka, hogy „áthozás” közben le ne hulljon a harmat, és le ne törjön a szírom! Máskor meg gótikus ötvösmunkát kell végeznie: kemény csillogásnak és keresetlen bájnak kell ilyenkor találkoznia az egyszerű szavakban. De még az utolsó ítélet harsonáit is meg kell szólaltatnia a *Dies irae* primitív „terzináiban”. Hiszen a himnuszok egyszerűsége és „együgyűsége” a leggazdagabb belső világot takarja. Ugyancsak kell iparkodnia a világirodalom nagyságainak fordításán megedzett költőnek, hogy az ősegyház dalnokaival és a kolostorok névtelen költőivel versenyre keljen, és mögöttük nagyon le ne maradjon.

De jól esett neki otthagyni egyidőre a kedvelt angoljait és a nemzeti irodalmakat, melyekről azt tartja, hogy nyelvükkel korlátokat vonnak, és így nagyjaik csak szűk (legalább is szűkebb) közösségnek onthatják kincseiket. Elmenekül az elszigetelődő modern irodalmakból az ezüstcsengésű középkori latinságba, mely másfél évezreden keresztül mindenki éneke volt, és összetartotta rímeivel és mondanivalójával az egész Európát.

Ebben az ötven himnuszban az ősegyház és a középkor élete elevenedik meg, nem pápáiban, intézményeiben, misszionáriusaiban, hanem énekeslelkű híveiben, koltára szedett áhitatában. Micsoda korrajz! Zeng az ének a katakombák mécsesei körül, a keresztény otthonokban, és az első templomokban. De az egész keresztény élet egy zengő ünnep. Alexandriai Szent Kelemen mondja: „dicséretekkel műveljük a földet, himnuszok mellett hajózzuk a tengert... és még az ebédet is zsoltárok hangjai szentelik meg”. Némelyik szöveg olyan zamatú, mintha az evangéliumok szomszédságában írták volna. Szentírási ősök valóban a *Magnificat*, „amelyre Botticelli Máriaja teszi linom ujját a szentkönyv kitárt lapjain”. De az ősi közösség *népénekeiből* a művelt Prudentiusok és a kolostorok költőinek ajkán *nagy vers* lesz: *Vexilla Regis*, *Ave maris stella*, *Stabat mater*, *Dies irae*. Sőt tanárok is dalmokká válnak ebben a nem lírátlan korban és Aquinói Szent Tamás, a skolasztika fő-fő doktora, a középkor legnagyobb filozófusa, rímeket penget, mint egy trubadur: „mert a legszárzabb teológia mélyén is költészet van”. Még a mi Pázmányunk is szent virágéneket zeng *Magyarország Védasszonyáról*:

Lilium candens, rosa rubescens, viola redolens,
Sidus aureum gremio recondens.

Fehér liliom, rőt rózsaszírom, viola fuvalom,
Az arany csillag ring öledben hajadon.

És volt-e még egy kor, mely annyira megérezte a szent dol-

gok mélyén rejtőző költészetet, mint a középkor? A reneszánsz bizonyára nem. Mert mikor megjön a reneszánsz a maga primitív klaszszikus visszhangjával, a himnuszok elhallgatnak, vagy az egyház liturgiájába vonulnak. De el nem vesznek, és nyom nélkül sem mulnak el. Már nem teremnek, de termékenyítenek. Édes költői örökségük még ma is él nagy költőink verseiben, Dantében is, Calderonban is, Goethében és Vörösmartyban is. Még Baudelaireben is. Ő sem tudta volna a himnuszok nélkül megírni a *Sátán litániáját*. Hiszen a himnuszokból született meg a *modern vers*, úgy mint a templomi misztériumból a mi drámánk. Ez a *születés* nemcsak a verselés „mindennapi eszközeire” vonatkozik: rímre, ritmusra. Formában, színben, érzésben, gondolatban is tőlük függ a mai költő. Koldusok lennének nélkülük — vallja meg Babits.

Ezek a himnuszok nálunk is befogadó és termő talajra találtak, nálunk, a magyar világban, ahol állítólag idegen a „misztikus rajongás”, és idegenek a skolasztikus finomságok. Irodalomtörténetírásunk szörnyű bűne ez a balhit. Azokban nem volt „misztikus rajongás”, akik csinálták és népszerűsítették ezt az elméletet: a századforduló pozitívista irodalomtörténetíróiban. „Pár töredékes és ügyetlen nyelvemlék, s néhány sor itt-ott, amiben még pogány-magyar képzelet hazajárását sejdítettük, érdekesebb volt és fontosabb számunkra egy egész nagy, gazdag és szinte túlfinomult zengésű keresztény költészetnél, mely tartalomban és költői formában époly idegennek látszott, mint amilyen idegen volt nyelvben. Pedig ehhez a mostohán mellőzött keresztény és latin költészethez bizonyos több gyökérszál fűzi még későbbi nemzeti poézisünk büszke bokrait is, mint amennyi az eltűnt, föld alá süllyedt pogány-magyar képzeletvilágig még elér” (*Amor Sanctus*).

Ó, Beöthyék *nemzeti* irodalomtörténetírása és Németh László „mélymagyar” elmélete, mely még a tizenkilencedik és huszadik században is a sámánok álláspontját képviseli: idegennek nézi az első magyar keresztény századok irodalmát, mely egyszerre volt magyar, keresztény és európai, még akkor is, ha latinul írták! Mennyire más szellők lengedeznek Horváth János könyvében (*A magyar irodalmi műveltség kezdetei*). Hogyan kitárul és megcsillagosodik a középkori magyar irodalom ege, ha nem hunyjuk le szemünket a középkornak ebben a szent éjszakájában, melynek szerény magyar csillagai mégis csak többet jelentenek nekünk, mint a kialudt pogány pásztortüzek szétszóródó hamuja! Pedig nem is Horváth János fedezi fel a csillagokat, csak meggyőz bennünket, hogy higgyünk végre: nekünk is vannak középkori értékeink: verseink is vannak, és ezek rokonai azoknak a nagy verseknek, melyek a Szentföldtől Angliáig zengtek a keresztény Európa minden szögletében.

Az *Amor Sanctus* ezekből hoz ötvenet a huszadik század olvasója elé, aki épúgy választhatja őket áhitata *vehikulumául*, mint a középkor embere.

4. REGÉNYEK.

Regényei költői pályájának melléktermékei, de elmaradhatatlan melléktermékei, mint ahogy a must után megmarad a törköly. A tör-

kölyből már nem lesz „királyok itala“, de még mindig nemes szeszek erjednek benne, és a szőlőre emlékeztetnek. Babits nem írta meg önéletrajzát, de regényeiben megírta problémáinak történetét. Kérdések mindig foglalkoztatták és gyötörték őt, megszenvedett beléjük. Aki csupán történetet és életábrázolást keres a Babits-regényben, csak egy részét fogja fel az egésznek, és nem megkönnyíti, hanem megnehezíti az olvasást. Mert az elbeszélőn kívül ott áll mellettünk állandóan a lírikus, az esszéíró és az emberi problémákon vagy a különleges magyar sorson tépelődő Babits is, akinek vannak még egyéni fájó sebei is. A regényekben ez a sokléleség eggyé olvad, mint a nagy „házasító“ hordóban a különféle borok, de a hozzáértő mégis megállapítja az *összetett* ízeket, és nem is annyira regényt, mint *Babitsot* olvas, s olvasás közben szanaszét járnak gondolatai Babits világában. A mondatok hátamögé vizsgál, és Babits összes műveire gondol: reminiscenciák villannak föl innen-onnan, melyek mélyítik a regények távlatát, és zárnyitó kulcsokat adnak a kezünkbe. Aki például nem tudja, hogy Babits mennyire iszonyodott a háborúk pusztításaitól, főleg a lélekben véghezvitt pusztításaitól, nem képes elolvasni az *Elza pilótát*. Nem fogja megérteni, hogy miért ilyen unalmas, lapos, száraz ez a „regény“: Babitstól mást várt volna.

Babits nem igazi regényíró, de épen az igazi Babitsnak ez a belesugárzása a regényes történetekbe adja regényeinek külön színét, és nemcsak más regényektől választja el ezt a néhány kötetet, hanem saját műveihez is szervesen hozzákapcsolja őket. Nemcsak függelékbe tartoznak, mint elhanyagolható ráadás: valamennyi Babits arcát viseli. Nélkülük hiányos lenne a Babitsról rajzolt kép.

A *Timár Virgil fia* a tanári pszichének belülről meglátott képe, feledhetetlen alakokkal, helyzetekkel és megfogalmazásokkal. Ez a kis könyv a tanári műveltség és a nevelői ethosz regénye, a magyar irodalom egyik legkülönlegesebb darabja: csemege. Kötelező olvasmány lehetne nevelők számára. Timár Virgil nem Minta Tanár, aki az *Utasítások* lapjairól kelt életre, csak Tanár, akiből minden nevelőben van valami. Erényeiben és gyarlóságaiban is sokkal inkább Örök Tanár, mint Móricz Zsigmond pedagógus-figurái. Móricz az *írastudók árulásá-*nak receptje szerint teremtette, nem istemtette: *lemintázta* alakjait. Bőg belőlük a „valóság“. Így látja az olvasó kellemetlen emlékein át az iskolát, és kívánja, hogy az író is így láttassa vele. Móricz teljesíti az olvasó parancsát, de örök alakok így nem születhetnek. Élhetnek vagy élhettek Móricz tanár-figurái, de mint jellegzetes típus eltüntethetők. Ezt a fajtát miniszteri rendeletekkel is ki lehet halasztani. Timár Virgil alakja azonban élni fog, amíg tanár és nevelő lesz, nemcsak foglalkozásszerű, hanem hivatásos tanár és hivatásos nevelő. És épen a legjobbakra következhetik el egy szép napon a „keserű érzések primíciája“. Azokra, akik csak tanítványaikban élnek, de leghamarabb azokra, akik csak *egyetlen* tanítványukban, mert nem tudták magukat szétosztani valamennyi között. Gyengeségükben pedagógiájuk szerencsejátékká válik, és könnyen veszíthetnek, mint aki minden pénzét egy sorsjegyre teszi fel.

Timár Virgilnek rosszul kell járnia, mert rosszul választott. És itt érünk a regény második problémájához, amelyre a cím is figyelmeztet: *Timár Virgil fia*. A homályos származású Vágner Pista,

bármennyire is „vigyáznak rá“, kezd megváltozni: magatartása kezd rejtélyes lenni. De ami érthetetlen, az egyszerre természetessé és érthetővé válik, amikor az igazi apa jelentkezik. — „Minden meg volt magyarázva, ami Pista jellemében csodálatosnak vagy aggasztónak tűnhetett föl eddig. Az ellenmondások egyszerre meglepő egységben tűntek föl. A gyermek eszének élénksége, fogékonysága a könnyű ötletek iránt, egész gondolkodásának forradalmi hajlama, mely annyira kiritt a környezetében, egy-egy mozdulat, egy-egy hanglejtés, mely távoli keleti rokonságra vallott, ajkának kissé megduzzadt hajlása, szemének különös csillogása. . . most mind gazdát kapott“. Timár Virgilnek meg kell éreznie, hogy örökre elveszítette Vágner Pistát. A fiú nem fordít nyersen hátat nevelőjének, de megy az ismeretlenségből felbukkant apjával a maga útján, oda, ahová Timár Virgil már nem követheti.

Pintér Jenő szinte tételszerűen fogalmazza meg a *Timár Virgil* problémáját: „hiába minden papi nevelés, keresztény irányítás, konzervatív környezet, a zsidóvér kiütöközik a félvérből“ (*Magyar irodalomtörténet* VIII 707 l). Babits is ezt mondja a művészet nyelvén. Szavaiban nincs szenvedelem, inkább tragikumot érez ebben a „tétel“-ben. A „nevelhetetlen“ nem is nagyon tehet róla: ő már ilyen. Ahasvérus még mindig erősen él benne. Baj neki, és baj azoknak, akikkel sorsa összehozza.

*

Mélyebbről vetődnek fel a problémák a *Halálfiában*. Ez Babits legnagyobb regénye. Arról írt regényt, amiről Ady egész élete művét alkotta meg. A *Halálfi* a „Magyar Ugar“ és a „halálszagú bús Magyar Róna“ hulló világa (ez a jelző is Adyé). Nem önéletrajz, de személyes vallomás arról a korról, melyben Babits felnőtt; s ez Ady kora is.

Szülőföldje kerek szőlőhegyei között indul a történet. A pincék, mezők, szőlőhegyek földszaga, óborok illata száll fel a könyv lapjairól, mely *apák és fiúk* története. Szomorú történet. Mottóját Vörösmartyból választhatta volna a szerző: „puhaságra serényebb gyermekek álltak elő az erősebb jámbor apáktól“. Az erős öregek dőlnek ki sorra, és helyükbe nem a fiak lépnek, hanem egy harmadik veszi át a vezetést: a zsidó. Először a bankban, azután a szőlőkben, majd a szellemiekben is. Ők állapítják meg, mi a magyar irodalom, és mi az izlés. Finoman, de a hódító biztos fellépésével jelennek meg mindenütt. A regény Sátorczy Imrusa, akibe a szerző sokat beleadott a saját sorsából és egyéniségéből, a magyarsághoz tartozik, de a másik csoport fölénye tetszik neki: vonzódik hozzájuk. Tudja, hogy mit akarnak, látja jól, hogy milyenek, örül, hogy nem való közülük, de irigylő a fogékonyságukat, szellemi érdeklődésüket: kultúrnépnek tartja őket. Ő maga is a szellem embere, de fáj neki, hogy szellemisége nem érdekli a saját fajtáját, s mikor — ritkán — megjelenik közöttük, csak ivópajtást látnak benne, csak azzal tudják fogadni: Ujjé, ez is tud inni, ez is gádoros! !

Ez az eszem-iszom, mulató, virtuskodó kompánia a pusztuló Magyar Ugar. Él még a gazda, „a züllő magyar, aki kincseket dobál ki az ablakon“, de már jelentkezik az idegen, aki leleménnyel, kultúrszomjjal siet elfoglalni a gazda tulajdon házáat, anyagi és szel-

lemi kincseit. Imrus ismeri a fajtáját, érzi, hogy az Ugar előbb-utóbb csatatérré változik. A világnézeti harc máris megindult, s ő „úgy áll a csatatéren, egyedül, mint a bárány, ki két nyáj között el-tévedve, tétován néz körül, és maga sem tudja, melyikhez tartozik“.

Íme egy korrajz, mely ép olyan sötét, mint Ady versei vagy az *Elsodort falu* három komor kötete!

Miért vonzódik Imrus a zsidóhoz? A zsidót szereti a zsidóban? Aligha. Aki olyan képet tud rajzolni a zsidóról, mint a *Timár Virgil* Vitányija, vagy a *Halálfi* Schapringere és Rosenberge, az aligha a zsidót szereti a zsidóban. A kultúrát szereti bennük. *Bennük* szereti a kultúrát, mert nem veszi észre, hogy a könyv, az irodalom, a művészet, a tudomány, amiről a Schapringerek és a Rosenbergek olyan könnyedén beszélnek, nem az övék, csak kereskednek vele. Imrus azt hiszi, hogy ők az igazi Nyugatot jelentik a Magyar Ugaron.

Sátordy Imrus — az *ember* Babits Mihály — tévedett, s bár szellemiségében nem vált hozzájuk hasonlóvá, nem sietett tévedését beismerni úgy, hogy mindenki értsen belőle. De amit a művész adott, az egyre kevésbé lehetett a zsidóság igaz öröme. Nem tudtak hozzá fölérni. Mint ahogy nekem sem sokat jelenthet a kínai vagy az indiai művészet. Amire az ázsiaiak áhítattal néznek, az számomra csak csecsebecse: formáin elgyönyörködöm, de a lelkébe nem látok bele. S ha belelátnék, talán még távolabb érezném magamtól. Így járt Babitscsal is a *Nyugat* és olvasóköre. Ők még mindig a *Két nővért* meg az *Esti kérdést* emlegették, mikor már egy új-arcú Babitsunk is volt, akit nem akartak észrevenni. Így könnyebben lehetett őt maguknak lefoglalni.

Babits közben megírta cikkét a *Magyar jellemről* a Szekfű-féle *Mi a magyar?* című könyvben. Aki ezt meg tudta írni, annak azt is kellett tudnia, hogy a „két nyáj“ közül melyikhez tartozik. Már kezdetben is tudnia kellett. Kár, hogy ezt a tanulmányt nem olvasuk többen, többször, figyelmesen.

Az *Elza pilóta vagy a tökéletes társadalom* is évtizedek gyöt-rődéséből és borzongásaiból érett irodalmi művé. Az örök háború korát foglalja képekbe. Az örök harc negyvenedik esztendejében kezdődik a történet. Az emberiségnek már csak a háború a célja. Külsőleg-belsőleg erre vannak berendezve: erre születnek, erre nevelődnek. A tudatosan száraz regény egy sivár kor *stílusképe*. Mintha nem is Babits írta volna: az a Babits, aki a *Timár Virgilt* meg az esszéket írta. De ezt így kellett megírnia: kedélytelen, költészet nélküli világot ábrázol, nincs kedély a stílusában sem. Örülünk, mikor a könyvet becsukhatjuk. Ilyen könyvet csak az írhatott, aki nagyon féltette az emberiséget a háborútól és a barbárságtól.

A regényekben nemcsak a problémák emlékeztetnek Babitsra: a *hasonlatok* és a *képek* is. Képek és hasonlatok nem a lényegre utalnak, ha regényhez akarunk hozzászólni, de Babitsnál talán jobban örülünk nekik, mint a regénybeli mondanivalóknak. Meglehetjük rajtuk keresztül a „regényíró“ igazi énjét: a költőt és az esszéíró, a literátort. Hasonlataiban és fölcsillanó képeiben mintha a költő sorai lopóznának be a regény szövegébe, és emlékeztetnek, hogy bármennyire érdekes is a regény, mégis a másik Babits

az igazi. Ezeket az egy-két soros képecskéket talán olyan szívesen írta bele a regényeibe, mint a rímeket a verseibe. Csak a *Halálfiái*-ből írok ki néhányat. — Döme bort hoz a pincéből: „Bort hozni: ezt oly kevéssé bizta volna másra, mint költő a rímeit”. Lekváfőzés folyik a konyhában: „A nemes, sűrű, sárga lé forrt és pöfögött, mint Dante poklában a szurok, szálkás fénye tompán megcsillant az óriás lábosban”. — Nelli a vízparton áll: „Lenézelt a piszkoszöld csillogású tóra, ahol a kis kabócák ezrei, mint apró Szent Péterek lépkedtek a víz síma és tükröző felületén, különös méltósággal feszítve szét pókhálóvékony lábaikat”. — A vihar előtti csend: „Oly percek egyike volt, amilyenek a Természet nagymiséjén az Úrfelmutatást jelképezik: amikor az orgonák elhallgatnak, a hívők zúgása megszűnik, és az ünnepélyes csöndbe egy-egy éles cöngetyűhang hasít . . .” — Miska latinra tanítja a fiát: „Oh a drága hűvös latin szavak, melyeken sohasem égeti meg magát a lélek!” — Noémi és Imrus együtt tanulják a franciát: „S míg Jolán és Nelli a Sparhert és a Partvis zsarnok isteneinek hódoltak, a két kis henye a vizitszobában, mely leghamarább tiszta és rendes volt, elfoglalta a plüsdíván sarkát, egymás mellett és egy könyvre hajolva, ami az olasz költő szerint különös veszedelem”. Célzás Francesca és Paolo történetére Dantében.

Elég a mintákból. Olyanok ezek a képek a regény végtelen szövetén, mint a gyári jegyek a nagy vászongöngyölegén: időnkint meg-megjelennek, kidugják fejüket a sorból és emlékeztetnek, hogy kinek a regényét olvassuk: *made in Babits*.

5. ESSZÉK.

Babits sokfelé ágazó literátori működésében bármennyire is első helyen állanak a *Versek*, sokan mégsem a költőt ismerik a „teljes” Babitsból átélés alapján, hanem az esszéírót: az ízlésnevelőt. Babits még így is sokat ad. Hiszen tanulmányaival és irodalmi megnyilatkozásaival (*Ezüstkor, Írás és olvasás*) meg *Az európai irodalom történetével* annyit tett az irodalmi nevelés érdekében, hogy egyik-másik magyar egyetem irodalmi katedrája megirigyelhetné. S még nagy jövő vár e tanulmányokra, mert az Összegyűjtött *Munkák* megjelenése óta nincsenek a *Nyugatban* szétszórva és eltemetve: jobban hozzáférhetők.

Babits első tanulmányai nem irodalmi esszék, hanem filozófiaiak. Az izük irodalmi, a magjuk filozófia. Az *én könyvtáram* című kedves, bizalmas vallomásából tudjuk, hogy első stúdiumai között ott szerepel erősen a filozófia és a matematika is. Szerencsés kezdet nemcsak az esszéírónak, hanem még a költőnek is. Föltételezhető, hogy a pongyolán verselő költők diákkorukban rossz matematikusok voltak.

Legelső tanulmányát a *szagokról és az illatokról* írja. Még csak huszonnégy éves, alig írt néhány verset, de a tanulmány vége: az *illatszิมfónia* leírása már az eljövendő Babits-próza hajlékonyságát és gazdagságát sejteti. Azután Bergsonhoz érkezik (*Bergson filozófiája*, 1910). Bemutatja Bergsont a magyar közönségnek. Ez első elmélyedő tanulmánya. És íme első elmélyedése mindjárt újat

is hoz : új világ lehetőségeit tárja a magyar írók elé. Épen idején. Hiszen a mechanisztikus világnézet már az irodalomban is kezdett garázdálkodni. Nemcsak a *világnézetben*, hanem új költőlípus jelentkezésében is : az ihletet és az intuíciót a rutin kezdte pótolni. Babits Bergson felé irányítja az írókat és az olvasókat, hogy elfordítsa őket az irodalom téglahordóitól és mozaikrakóitól. Irányíthatta volna Prohászka felé is, de Prohászka túlságosan közöttünk élt, és nem volt elég távoli jelenség ahhoz, hogy nálunk értékeljék, és kellő mértékben nagynak lássák. Babits csak később veszi észre, hogy vele egyidőben Prohászka is meghozta nekünk Bergsont. Meghozta, mert benne is volt valami Bergsonból. Ő is üdvözlí az intuíciót, de nem mond le a rációról sem, s a *belülről látásnak* olyan remekeivel ajándékoz meg bennünket, mint az *Elmélkedések*, a *Diadalmas világnézet*, a *Dominus Jesus* és a *Magasságok felé* esszéi.

Még egy harmadik darabja is van ennek a Babits-i *filozófiai propedeutikának* : a *Játék filozófia* (1911). Platonról ebben az időben még nem ír, de ír egy szabályszerű platonai dialógust a művészet lényegéről. Ennek a „platonai” műnek már nemcsak a befejező részében ismerünk rá a későbbi Babitsra, hanem végig az egész írás rá emlékeztet. A Babits-i modern ízek keverednek a platonai zamattal, és egy-egy mondatban előttünk áll a későbbi Babits : „A művésznek kötelessége, hogy mennél több olyat átéljen, *ami vele soha meg nem történt*”. Ez a gondolat sokszor fog még különféle fogalmazásban felbukkanni, valahányszor az élményhajszólo *áruló írástudók* zabolátlansága ellen hadakozik ! Mert az *élmény* szót ép-úgy félreértik a kontár írástudók, mint annakidején félreértették az aristotélesi hármasegységet, és nyugót csináltak belőle.

Íme Babits indulása. Mennyivel ígéretesebb és szellemibb kezdet, mintha filológus szokás szerint ezt találnók műveinek elején : „X. Y. kiadatlan költeményei”.

Irodalmi dolgozatainak sora egy *parainezissel* kezdődik. A stilisztikáról és a retorikáról ír fogarasi tanítványainak : a *gondolkodásról* és a *beszédéről* (*Irodalmi nevelés*). Gondolom, mi jobban tudjuk élvezni, mint a fogarasi diákok 1910-ben ! Azzal kezd, hogy az irodalmi nevelés minden szellemi nevelés tengelye. Szinte érvek nélkül érvel : csak rámutat a nyelv nagyszerű kincseire. De annyi bölcsesség, higgadtság, megállapodottság szól hozzánk ezekről a lapokról, hogy meggyőzi a közömbösöket is. Azt gondolná az ember, hogy ez a tanulmány egy nyugalomba vonuló tanár búcsúja, aki egy pálya gyümölcsseit osztogatja most búcsúaranyaknak, pedig egy huszonhétéves ember írása, aki még érettségire sem vezethette első tanítványait.

Még egy ilyen nevelő írása van : a *Ma, Holnap és Irodalom* (1916). Alcimet is ír a tanulmánya elé : *Ars poetica forradalmár költők használatára*. Izgalmas olvasmány. Fialat óriásoknak szánja, akik a multtól el akarnak szakadni, és *teljesen újat* akarnak adni. (A *Halálfiában* meg is rajzol egy ilyen forradalmár írócsoportot.) Nyugodt, szinte öreges bölcseséggel mutatja meg, hogy még az irodalomban sincs semmi új a nap alatt, és épen az hoz legkevésbé újat, aki a régít gyűlöli. A legnagyobbak voltak a mult legalázatosabb tisztelői. Semmiből a lángész sem teremt semmit, s az újat csak akkor érezzük a mienknek, ha megrezzent valami *régít* a lelkünkben.

Aki csupa új szóval beszél, azt nem értjük, annak a beszédéből semmi sem a mienk. Tavasszal a fán új levelek nőnek, de csak a lomb az új, a törzs a régi. A mult nélkül az új is érthetetlen és gyökértelen. Adyt azok nem értették, akik a multat sem értették jól. Akik a *mult nélkül* is érteni vélték, félreértették. (Ezek voltak körülötte a legzajosabb csoport).

Ezek a meggondolások az iskolai irodalmi nevelés nagy felelősségére figyelmeztetnek bennünket, és rávilágítanak arra, hogy mennyire életbevágóan szükséges az okos nevelés. Az irodalmi nevelés legyen hagyományörző, de ne legyen maradi: *a preceptorból-cseséggel nevelt nemzedék restelli hazája klaszikkusait ismerni, és idegenbe menekül, vagy gyökértelen írókon tengődik.* Az „idegenek” persze nem a Danték és a Shakespearek vagy a latinok. Ezek nem is veszélyeztetik a magyar klasszikusok nyugodt hatását, sőt épen hozzájuk vezetnek. (Babitscsal is így történt fiatalabb korában.) A menekülőknél *a pillanat népszerű nagyságai* kellene, felkapott nevek, akik az igazi irodalomra senkit sem nevelnek, sem írókat, sem olvasókat.

*

Babits nem is késik bemutatni az örök nagyoknak, főleg a magyar klasszikusoknak értékeit. Először a legnépszerűbbekhez nyúl: Petőfihez és Aranyhoz. Nem akar róluk forradalmi mondani, de illette nyomán az arcképek hagyományos vonásai megváltoznak, úgy érezzük: helyesbednek. A régi klisék többé nem használhatók.

Mikor Babits első tanulmányait írta, mélyebben semmiféle irodalmi kérdés nem izgatta az embereket. Az egyetlen esztétikai probléma, mely beszivárgott a magyar közönség szélesebb rétegeibe, az volt, hogy *ki nagyobb*: Petőfi vagy Arany. De inkább az emberről, mint a költőről vitáztak. Különös dolog: *két* nagyot nem akartak elfogadni, csak egyet. Hármát még kevésbé. Ez a harmadik Vörösmarty lett volna. Horváth Jánosnak 1925-ben a *Napkelet* Vörösmarty-antológiájában még mindig figyelmeztetnie kell a közönséget, hogy nemcsak Petőfiből áll a magyar világ és a magyar költészet. Szeressük Petőfit, de mélyedjünk el végre Vörösmarty szépségeiben is: eljött az ideje!

És ma mi a helyzet? Nagyot fordult azóta a világ kereke, olyan nagyot, hogy újra ott vagyunk, ahol voltunk, csak épen egy fordulattal tovább. Petőfit még mindig szeretjük, Aranyt értékeliük és tanulmányozzuk, Vörösmartyra is másként nézünk, mint a tizes években, de ismét *egyetlen* költő kezd uralkodni a szívekben: most Adyt fenyegeti az a veszély, hogy minden borostyánt az ő homlokára raknak. Ifjúságunk (az egyetemi is) minden bajra Adynál keres flastromot, mintha minden betegséget ópiumos szerrel kellene gyógyítani. Egyesek már *betegjei* ennek a gyógyszernek. Az Ady-idézet pedig olyan kötelezővé kezd válni ifjúságunk körében, mint amilyen természetes volt valamikor, hogy az önképzőköri elnök így fejezze be beszámolója nagy beszédjét: *ez jó mulatság, férfimunka volt!* — Imádságainkat is szoktuk váltogatni: az emberi szó még hamarébb megkopik ajkunkon. Még a költők szava is.

Babits *Petőfi és Arany* című tanulmánya csak észrevételeket fűz két könyvhöz, de mennyire érdemes olvasmány és jó bevezetés

a két költő műveihez Gyulai, Riedl és Horváth könyvei után is! Érezzük, hogy Petőfi dicsősége a Kossuthéhoz hasonló: nem mindig a legnagyobbak a nemzet kedvencei. A mai időknek kellett eljőnniök, hogy legalább a nemzet jobbjai Vörösmartyt és Széchenyit érezzék a szívükhöz közelebb állóknak.

És milyen kitűnő az a néhány lap Aranyról! Nem az eposzok, a balladák, vagy az *Ószikék* Aranyáról van itten szó. Azt a képet megrajzolta Riedl. Most az egykori nagyköroési tanár előkerült irodalomtörténeti jegyzetei alapján látunk bele az egész Arany leglelkébe. Babitsnak ez a keskeny ablak is elég, hogy rajta betekintve meglesse Arany titkait.

De a két kép két szembeállított tükör is: akármelyikbe nézünk, a másikat is látjuk. És a tükör nem homályosul el, ha szebbet mutat, mint jómaga. Petőfi költeményeinek tükrében így látjuk meg az *óriás* Aranyt: a betegesen érzékeny zsenit, az egészséges fiatalság költője mellett. És ezzel Petőfi sem lesz kisebb, csak észrevesszük, hogy más. Megértjük, hogy meddő a vita: ki nagyobb, Petőfi vagy Arany? Örülünk, hogy mindkettő a miénk.

Babits Petőfi és Arany szembeállítására az ösztönzést kívülről kapja. Két könyv és a két költő páratlan népszerűsége szólaltatja meg. Tanulmányát szinte *népszerűségük ellen* írja. Legalább is *másban* szeretné látni a két nagyság népszerűségének forrását, mint kora: Petőfi nem a „mélységek“ költője (és ugyanakkor nótaszöveg!), Arany pedig nem csak „történel“, és mérhetetlenül több, mint csupán „epikus“.

De a Petőfi-Arany kérdéshez csak futtában szól hozzá. Az igazi feladattal utána áll elő: a maga költőjével, a nem népszerű, de még nagyobb Vörösmartyval. Itt a forrás és indítás nemcsak a saját nagy és állandó Vörösmarty-élménye, hanem a Gyulai-féle Vörösmarty-kép elégtelensége is.

*

Vörösmarty méltán válhatott Babits életének nagy irodalmi élményévé. Vörösmarty zengő versei messziről csengtek a fülébe, és a gyermekkor meséivel együtt Vörösmarty-sorok is éltek a lelkében. A gyermek Babits a szekszárdi szülői házban csakugyan Vörösmarty szeretetében nő fel. Anyja néha ének helyett a *Szép Ilonkát* és a *Merengőhöz* című ódát szavalgatja gyermekei között. Ezeknek a verseknek rímei már akkor lelkének világához tartoztak: összefüggéstelenül, de feledhetetlenül. Később a családi könyvtárban megtalálja a *Csongort* és kezdi olvasni mint tündérmesét. A mese szálai elszakadoznak, széthull az értelem, de a szavak megmaradnak a lelkében, mint „színek, villogások és zenék“.

Diákkorában is eltalál hozzá, és nagyságának biztos felismerésében kitart mellette most már mindvégig. Róla írja első nagy esszéjét (*Az ifjú Vörösmarty. A férfi Vörösmarty*, 1911), róla ír majd döbbenetes sorokat élete utolsó éveiben is (*A mai Vörösmarty*, 1935; *A Szózat ünnepére*, 1936). A hagyományos ábrázolás most is elváltozik: a kívülről megfigyelt Vörösmarty-arc helyébe a belülről látott kép kerül. A kemény rézkarc helyébe a látomás.

A fiatal és a férfi Vörösmartyról ír Babits. A *fiatalról*, aki a képek költője. S még hozzá micsoda képek költője! Dante reális

szemléletéhez még a fantasztikumot is hozzáadja s a pokol képeiért le sem száll az alvilágba, hanem a poklot hozza fel a földre. De ennek a pokolnak a tüze csak a romantikus képzelet lázas óráiban lobog. A nagy érzés tud csitúlni, a képzelet tud szelidülni: a vulkán nem háborog mindig. Ilyenkor a kedély egyszerűbb hangot keres, és megszületnek a népies versek. Az egyszerűség azonban nem felszínesség: ezek is mélyről fakadnak, akár a romantikus lobogás versei, talán még mélyebbről: a magyar természet ősrétegeiből. Líraiabbak is, mint Petőfi népies versei: „bennük csillog a nagy lélek minden csillogása”. Alig vesszük észre ezeket a verseit. Pedig nemcsak a *Petike*, a *Tót deák dala*, a *Laboda kedve* és a *Becskereki* ilyenek. Van ott több is. Megtalálnók őket, dehát egyszer nagyon figyelmesen el kellene olvasni az egész Vörösmartyt. És ismernünk kellene nemcsak a negyvenes évek népiességének „ismérveit”, hanem a *magyar természetet* is, mely Vörösmartyban ösztönösen megszólal „demokratikus korhatás” nélkül is. Petőfies népiességet ne is keressünk nála. Benne csak Vörösmarty-ast kell keresni: népiességben is Vörösmarty-ast. Ahány ház annyi szokás, ahány költő, annyi népiesség.

És ír a *férfi Vörösmartyról*, az epigrammák, a *Csongor és az ódák Vörösmartyjáról*, a bölcsesség és a férfias tettek Vörösmartyjáról, aki a *Csongorban* nemcsak a magyar *Faustot*, vagy ha úgy tetszik, a magyar *Don Quijotét* írja meg (humorérzéke is inkább Cervantesre, mint Goethére emlékeztet), hanem megírja a *magyar gondok* ódáit is. Nála még a hazai borok jósága és tisztasága is lírai kifakadások forrása lesz, és nemzeti ügy (*Rossz bor, Jó bor*). Mennyi magyar vonás van ebben a két versben, pedig figyelemre sem szokták méltatni őket!

„Nagy körül van a nagy világ” — énekelte valamikor az ifjú Vörösmarty. Az ódák Vörösmartyja, „az óriás dolgok és óriás érzések” költője egy „józanul megálmodott” *magyar nagy világon* fáradozik, és egy hangverseny, egy könyvtárlátogatás, egy gyűlés mindjárt a nemzet létének vagy nem-létének kérdését veti föl előtte (*Gondolatok a könyvtárban, Liszt Ferenchez, Jóslat*).

Eddig Gyulai is eljut Vörösmartyjában, ha nem is így. De itt aztán megállt. Pedig Vörösmarty még tovább is van. És ez a további Vörösmarty nem ismétli a régit: újat ad. A szavak egyre vibrálóbbak lesznek, és a kifejezések egyre jobban távolodnak a közönséges ember stilisztikájától: közeledik a harmadik Vörösmarty. Kevés vers, de az a kevés a lélek micsoda ösközetéből tör elő! Meg sem értették. Töredéknek kezelték még az egészét is annak a hét esztendőnek, mely az *Emlékkönyvbe*, az *Előszó*, *Mint a földművelő*, *A vén cigány* és a *Fogytán van napod* alvilági elemekkel összeötvozott kincseit hagyta ránk. Ezeknek a verseknek előfutára még 1846-ból *Az emberek*.

Ennek a harmadik Vörösmartynak képét nemcsak Gyulai nem akarja hitelesíteni, de egyelőre Babits sem tudja pontosan megrajzolni: csak sejtí. Majd huszonöt év múlva érkezik el az ideje, hogy ezt az arcot élénk tudja vetíteni *A mai Vörösmartyban*. Babits is megöregedett már ekkor, s mintha elfogytak volna palettájáról azok a színek, melyekkel az ifjú Vörösmarty arcképét alkotta. Csak az maradt meg, ami sötét és megégett. Egy háború után és egy új háború

előtti hangulatból néz felénk utoljára Babits Vörösmartyja. Egy kissé maga Babits, aki nehezen tudná kimondani: *Lesz még egyszer ünnepe a világon!* Vörösmarty kimondta még minden versei után is, egy ugyancsak beesteledett világban. Látnok volt, vagy bölcs, vagy teológus? ki tudja? Az bizonyos, hogy ez az egy sor külön fejezet Vörösmarty költészetében: az örök Vörösmarty szava. De mintha ezt a szót Babits nem hallaná tisztán. Nem tudja felejtetni a harmadik Vörösmartynak, az ő harmadik Vörösmartyjának sötét látomásait.

Csodálatos, hogy ezeknek a tanulmányoknak alig volt hatásuk Vörösmarty-látásunkra. Irodalomtörténeti tudatunkban a *Merengőhöz* után még a *Vén cigány* következett — amit úgy mondtunk el, mint valami varázslónak alig érthető ígét — a többi vers, a Vörösmarty-eszkatológia maradt nyugodtan. Nem háborgattuk, hogy miniket se háborgasson. De az ismert és emlegetett versek sem töltöttek be Vörösmarty-hivatást. Jók voltak idézeteknek, hogy velük beszédeinket megtűzdeljük; vagy dolgozatok tételének választottuk őket — és a hozzájuk írt tartalom milyen ritkán volt Vörösmarty-as! Az idézeteken a hexameterek vagy a jambusok klasszikus villogását véltük érezni, és elfelejtettünk gondolkozni velük. De hát ki is olvasta az egész verset, az egész Vörösmartyt? Csak az idézeteket forgattuk, mint valami csodálatos meteor repeszdarabjait. Keménynek éreztük a darabokat és súlyosaknak, zártaknak. Sötétben néztek ránk, mint a Vezúv oldaláról emlékül hozott lávadarabok. Igen, kissé kemények ezek az idézetek, de csak a frissen megfagyott láva kérge a külsejük, a kéreg alatt még ma is forró a mag, és néha csakugyan olyan, mintha a pokol közeléből tört volna elő: éget és gyötör.

Vagy hányan vették észre, hogy Vörösmarty hexameterei nem zománcosak, hanem lágyak, melegék: modern verssorok. Forróak és hajlékonyak. A láz piros rózsái ülnek a vers testén, vagy játszik a tűz a sorokon, mint a pír a hűlő vason. Mi *vátesznek* neveztük őt, ihletett, révült költőnek, és úgy gondoltunk rá, mint egy vasidegzetű, egészséges, higgadt földművesre, aki csupán józan tanácsokat ad nekünk. A földműves csak a holnapi esőig lát, Vörösmarty szenvedélyverte idegzete eljövendő katasztrófákat érzett meg, s talán már *éretünk* is remegett. Ezért érezzük hozzánk oly közelállónak az utolsó verseket, ezért tudunk úgy elmélyedni a *Gondolatok* soraiban, ezért olvassuk ma írt mondatnak az *Emberek* szörnyű definícióját: *az emberfaj sárkányfog-vetemény!* Az *Előszó* végítéleti képe is mindennapi látományunk lett, és mindnyájan rábólitunk: *az ember fáj a földnek.* — Ő ezek a versek, ma már nem is hatnak próféta-beszédnek! Egyszerűek, mint egy Petőfi-vers: még a gyermek is megérti őket. Korunk elkészítette hozzájuk az illusztrációkat.

*

Aki annyira ismeri a mai irodalom értékeit, mint Babits, annak tudatában izgaló problémaként merül fel, hogy a magyar irodalmat világirodalmi szemmel is vizsgálja, az európai irodalom szemével (*Magyar irodalom*, 1913). Hiszen a magyar mindenestől Európához tartozik első szent királyunk óta: *nyugati* és *keresztény*. Ebbe a két szóba szerelmes Babits, valahányszor irodalomról, műveltségről van szó. Szerelmes első verseitől kezdve. Ezért hördül fel a Németh Lászlók ellen, akik le akarnak vágni minden lombot erről

a magyarság-fájáról. Ami Szent István óta és Szent István szellemében nőtt rajta, gyümölcseivel együtt szeretnék elvetni. Csak a régi fattyakat hagynák meg az elcsúfított tönkön, a *fattyakat*, melyeket nem ért a nemes oltás, és pogányok maradtak mind a mai napig.

E „bohóc-apostolok” fajtája, a magyar műveltség e prófétái pózban szenvedő istencsapásai ellen kiáll még ő, Babits is, a béke embere, *pajzssal és dárdával* és védelmezi a szent, az egyetlen örökségünket. „Ennek a családnak szerepe és hatása jellegzetes tünete a magyar irodalomnak. Be kell vallani, kissé *balkáni tünet*. Nagy tehetségek hisztérikus felelőtlenséggel másutt is voltak már. De ezek nem lettek prófétákká. Amikor máshol és máskor legfeljebb mulatságos vagy gondolatizgató paradoxon lenne, azt ma nálunk egy nyugtalan és szomjas fiatalság figyel, katasztrófa előtti hangulatban, lesve a megváltó ígét. (*Pajzssal és dárdával*, 1939). *

És a *bohóc-apostolok* körül csoportosuló ifjúság egészen új magyar Parnasszust teremt. Micsoda Parnasszust! Hiányoznak onnan a mi valóban szent nagyjaink. Németh Lászlók, Szabó Dezsők, Móricz Zsigmondok, Veres Péterek a lakói ennek az elnéptelenedett Parnasszusnak, és Apollónak Ady van közepük ültetve. De még ez az Apolló is inkább Dionysos : részeg Apolló. — Vajjon akad-e majd Ráfael, aki vállalkozik ennek a szomorú magyar Parnasszusnak megfestésére és hitelesítésére ?

Jól esik olvasni e mai tünetek között Babits cikkét, mely megmutatja azt a sok szálát, amely Európához köt bennünket: magyarságunkat, kereszténységünket, szellemiségünket. Európához kötnek ezek bennünket *divinumban* is, *profanumban* is. Erre a végleges európai kapcsolatra is áll az ige: Itt élned, halnod kell!

Ha az „örült kertész” látomásának eleget tennénk, és megtagadnók európai szellemiségünk meggyökereztetőit Szent Istvántól és az irodalom nyelvén beszélni tanuló középkori kódexmásolótól kezdve egészen Babitsig, a magyarság fája nem lenne többé *arbor*, termő fa, csak *lignum*, holt fa, és mi nem tudnánk életünkkel többé mit kezdeni, talán még a „mélymagyar” Németh Lászlók sem.

Az „örült kertész látomása” már érintette azt a témát, mely idők folyamán egyik középponti kérdésévé vált Babits esztétikájának, s ez az *írástudók árulása*. Babits *J. Benda* könyvéből indul ki, de a gondolatok az övéi.

Mi ennek a kérdésnek a lényege?

Egy *írószekta* állt elő szemünk láttára, mely *nem lát túl az ösztönön*, s az általános helyett az egyesre néz. A szellem kezd kivonulni az irodalomból; az írók cserbenhagyják hivatásukat: nem vezetnek többé. Ady tántorogva járta gyarló emberi életét, de tántorogva is a csillagokra mutatott, az áruló írástudó nem is mutat többé a csillagokra, szándékosan téves úton vezet.

Vörösmarty valamikor így énekelt: „nincsen kedvem, sem időm mindennapi dolgokat írni”. Ma ezek a szektások igenis *min-*

* Babits szavait Németh László nagyon a szívére vehette, mert még ma is magyarázkodik a „mély-magyarság” körül, és utal „az első bírálók” félreértéseire és „kristályos latin pillantásukra”, mellyel művére (*Kisebbségben*) rámeredtek. (*Magyar Csillag* 1942. 5. sz.)

dennapi dolgokat akarnak írni az *eredetiség*, az *életesség* és az *őszinteség* „babonái” alapján. Túl akarják licitálni a világirodalmat, mert hiszen Shakespeare nem „eredeti”, Sophokles és Horatius nem eléggé „életes” (Racine-t ne is említsük!), és hol van Dante „őszintesége” a Móricz és a Zilahé mellett? (Gondolhatunk néhány írónőnkre is!)

A művelt költő is ellenszenves ebben a táborban. A vadzseniket üdvözlik örömmel, s előáll a *littérature des illettrés*: a barbárok, az „írástudatlanok” irodalma. Gyakorlatban az állatember költészete lesz ebből. Mait akarnak adni, pedig csak az a nagy és örök költészet, ami független a mától. A testiség levegője képes legkevésbé konzerválni a művet: „mert a *testi kultúrának* divata igazán csak pillanatnyinak nevezhető a szellemi kultúra hosszú és következetes évszázadai mellett.”

Megdöbbenő sorok és kegyetlen lelkiismeretvizsgálás ez a tanulmány az írók igazság-szolgálatára körül. Próféta, Danték és Morus Tamások utóda és társa a költő. Nem kis érdekek, pillanatnyi előnyök hírverője, kiszolgálója. Hej, de szomorú kép nyílik innen az újabb irodalomra: szolgál hada nyüzsg a Parnasszus körül, akik irodalomból akarnak megélni! Nem az *Igazságot*, hanem a *Kényeret* keresik. Milyen igaz: *azóta nincs irodalom, amióta az írásból meg lehet élni*. És nem mindig a legnagyobbak élnek meg a legjobban belőle.

De még nem végeztünk a kóros tünetekkel. Van még egyéb baj is. *Különböző igazságok hirdetői lettek az írók*. Vörösmarty a népek Istenétől kért áldást a magyar hazára, ma a *magyarok Istenétől* kérjük a *magyar igazság* teljességét. Hát nem bizunk abban, hogy a mi ügyünk az *Igazság*? És akadnak emberek, akik a vallások között is válogatnak, a *magyar természetnek* megfelelőt keresnek. Mint az étlapot, úgy böngészik a „felekezetek” lajstromát. Még „írástudó” is akadt, akit „magyar meggyőződése” kényszerített arra, hogy ősei hitétől lélekben aposztatáljon.

A nagy írók, a valódi írástudók nem szolgálták ki korukat, sőt micsoda ellenkezésben voltak vele, még a beteg Ady is! Ma mindenféle alkalmazkodás, a népszerűség kunyerálása a jellegzetes tünet.

Milyen szomorúan zengenek az öregedő Babits szavai az *Ezüstkorban*: „A nagyok eltávoztak körünkből . . . akik a Szellem és Igazság emberei és önzellen harcosai voltak . . . akik talán szörnyű igéket dobtak a világba, de meggyőződésből . . . Szemünk még káprázik, nem szokja meg a sűrűdő homályt . . . Most is égnek fények, de minden fény mellett is sötét van, mint a kivilágított temetőben. A kultúra még él, hellénisztikusan, vagy bizantinikusan s mintegy automata módjára, de az ifjúságot nem érdekli többé. *Ezüstkorban élünk*”.

Borzongva olvassuk némelyik sorát; mintha jósolna, mintha csakugyan *vátesz* vagy *szibilla* volna. És mindig sötétet mond: az ő kultúrájának, az európai kultúrának közeli végét jelenti. Szinte a mi nemzedékünk számára.

*

Babits az *Ezüstkorban* új *néma századok* eljövételéről beszél.

Jelentkeznek már előhírnökei is, azok, akik *mindent* elülről akarnak kezdeni, meg sem várva a katasztrófát. De a költő szempontjából már régóta itt van a vég kezdete: *versünk már nem vers*, barbár szavak hörögnek a megbomlott ritmusokban. „A vers, a Poézis igazi teste és vehikuluma napjainkban felbomlási tüneteket mutat”. A vers érzékeny műszer, a szellemi barbárság közeledését úgy megérzi, mint a szeizmográf a földrengés készülődését.

Hányszor elmagyarázza költőknek és versolvasóknak, hogy mi-féle *imponderabiliákon* fordul a költészet: *lejtés, szórend, hangsúly*, csak azután a szavak és a mondanivaló. Ezek az imponderabiliák tartják ma életben például Horatiust, az „elavultat”! Mert mit mondhat nekünk sokat ez a római költő a kereszténység második évezredében, az evangéliumok, a mi apostolaink, szentjeink, bölcseink és költőink után? Színek, fények, villogások vannak sorai-ban, melyek csak az övéi az egész világirodalomban. És ezek kedvesek és egyetlenek maradnak számunkra ezer más fények, színek és villogások között is. Talán ezt ő maga is sejtette, mikor költői önérzéssel leírta: *Aeolium carmen ad Italos deduxisse modos*. A hangsúly az *Italos modos*-on van.

Költőkben ilyen finomságokat megfigyelni és ilyenekre felhívni a figyelmet: egy kissé csakugyan *ezüstkorra* vall. Pedig Babits szerette ezt tenni: ha már nem tudunk verset írni, legalább tudjunk *verset olvasni*. A *modus*-ok mindig izgatták és érdekelték, akár a rímek. Földessy Gyula téves elmélet alapján rosszul olvasta az Ady-verset. Babits megfejté az Ady-verselés titkát. Igazolja, hogy Ady verseiben időmérték is van, de Ady a mértéket valami zseniális pongyolással kezeli. (Ennek az ösztönös technikának Horváth János adott nevet: *alaksejtelem*.) Az Ady-versben a verslábakat elmosódva, mintegy félalomban, múló módon felidézgetve veti felszínre a vers-ösztön. Megcsillogtatja, mint a víz sodra a halak ezüstjét, azután újra elmeríti. Így verselni nagyon nehéz. Ez a szabadosság a királyok könnyedsége, amit polgár nem tud utánózni. Babits nem is hiszi, hogy az Ady-versnek hatása lesz a jövőre: „Ady versét — mint Toldi buzogányát — csak bámulják, de forgatni nem tudják többé a törpe utódok”.

*

A versnek valamelyes szeretete azonban mégis él napjainkban, bár a könyvnapokon megvásárolt verskötetek nagyobb részt olvasatlanul hevernek a polcokon. De aki nem olvas verset, talán még szívesen meghallgatja a dobogóról vagy a rádióból. Babits figyelmeztet, hogy csak az jár jól, aki a verset nemcsak hallgatja, hanem olvassa is. Mert az előadó szerepe a könyvillusztrálóéhoz hasonló. Tehát nemcsak *kihozza, felmutatja*, ami a versben van, hanem ki is egészíti a maga *más* művészetével. Ezért a vers megismerésének útja nem az előadói dobogó, helyesebben: *nem csupán az*, hanem a magányos olvasás, és a magamnak való hangos olvasás is. „A szem vagy az ész visszatérhet, időzhet egy helyen, a szavakat élvezheti külön és együtt, latolhatja a sorokat, mint a borkostoló a bort a nyelve hegyén” (*Költő és tolmácsa*, 1918).

*

Érdemes azt is meghallgatni, amit a *népköltészet*ről mond, bár a népköltészet érdeklődésétől — sajnos — kissé távol áll. Mégis rátapint az elevenjére. Éspedig olyankor, ha „népköltészet” címen ízléstelenséggel találkozik. A népköltészet nem műveletlen, vagy félművelt emberek alkotása. *Költészet csak kultúrából* fakadhat, akár Arany Jánosnak, akár Ismeretlen Falusi Legénynek hívják alkotóját (*Népköltészet*, 1918).

Jó volna ilyen szempontból átnézni némelyik „népköltési” gyűjteményünket. Akad bennük elég vers meg „nóta”, amelynek egyetlen értéke, hogy „parasztnok” írták. Mintha bizony a „műköltészetben” is egyformán versnek tartanók azt, amit Vörösmarty Mihály, vagy holmi Tubay Kálmán, az „Édes Gergely irodalmi kör tagja” írt.

6. AZ EURÓPAI IRODALOM TÖRTÉNETE.

Babits esszéinek koronája *Az európai irodalom története*. Mert esszé ez a könyv még akkor is, ha hétszáz lap a terjedelme. Babits abból indul ki, hogy *a szellemiség csak beleérzés és átélés által fogható meg*. Ez pedig nem az irodalomtörténet, hanem az esszé világa. Ebben a könyvben a hang, a stílus, a módszer, a szemlélet mind az esszéíróra vallanak, aki pedig belülről nézi az irodalmat. Ezért lesz könyve egymásba torlódó és egymásba olvadó esszék gyűjteménye, melyben nem írók és korok *váltakozását*, az irodalom „fejlődését”, hanem egy egységes tenger hullámozását figyelhetjük meg. Egyik hullám a másikat kelti, a másikba olvad. Az írók nincsenek elszigetelve, fejezetekbe zárva, mint ahogy a tenger hullámain sem lehet egymástól széjjelválasztani. Egyik a másik nélkül nincs. Kíséri szemünk a hullámot elhalásáig, de már az újak emelkedésében is gyönyörködünk. Így élet és halál együtt igézik a könyvben az olvasót.

Ennek a tengernek a neve: Irodalom. Babitsnál így: *átélt irodalom*. Könyve vallomás azokról a vizekről és víztükrökről, melyekről nemcsak tanult vagy olvasott, hanem amelyeket maga is megismert, mélységükbe merengett, tükrüket megcsodálta, ragyogásukat lelkébe fogadta és hullámaiknak ritmusa olt lejt az ő soraiban is. Irodalomtörténete személyes mű: élete legnagyobb élményeiről ad számot benne. Ez várható is volt egy Babits-irodalomtörténetről, és ezért érthető, ha a közönség helyes érzéssel egyszerre szeretetében fogadta a könyvet. Azt kapta benne, ami valóban az irodalomra tartozik. Ki volt már nagyon éhezve erre a könyvre. Hiszen irodalomtörténetírásunk még ma is gyakran klasszikus nyomokon jár: azt adja egy-egy íróból, ami benne szoborszerű, *körüljárható*, tehát az élet külső képe. Pedig Szent Ágoston óta Bergsonig sokan éltek, akik meggyőzhették volna a tudományt, hogy nagyobb varázsa van az *imponderabilitások* történetének, a belülről látott világnak. Ez a „szellemek világa” nem lezárt, *körüljárható*, részekre szedhető, rendszerezhető, de *átélhető*. És az olvasó, aki a keresztény irodalom kezdete óta csak azt tudja élvezni, amit át is él, szomorúan tapasztalhatta, hogy tudásai alig segítik ebben az átélésben. Olyanok, mint a cicerone, aki adatokat kiabál a műemlékek előtt. Tehát ugyanazt mondja a nagyokról, amit a kontárokról is elmondhat.

Babits irodalomtörténete nem leltár, ahová minden belekerülhet, csak azért mert megírták. Itt vizsgázniok kell a szellemeknek, akár csak a madridi Prado-múzeumban, ahol annyi a jó kép, mint másutt a rossz vagy az érdektelen. Csak egyet sajnál a mi kitűnő ízlésű „gyűjtőnk”: hogy épen a spanyol értékek nincsenek kellőképpen képviselve könyvében, mert ezeket nem ismerhette meg eredetiben.

Babits könyvének azok a nagy fejezetei, ahol az alap az *eredetiben* olvasott szöveg: a görögök, a latinok, az angolok, Dante, a franciák és a németek. Valahányszor a nyelvi alapot nem érzi maga alatt, tartózkodóvá válik: gyengébb az élmény. Mint ahogy magam is szüksézává leszek, ha egy műremekről fotográfia alapján kell nyilatkoznom. A katakombák kezdetleges rajzairól is többet tudok mondani, ha ott jártam, mint a Madonna Sistináról a legszebb színes felvétel vagy sokszínyomás alapján. A fordítás csak fénykép: pontosan tájékoztat, de nincs igazi „mélysége”.

És most nézzünk bele az *élmények könyvébe*. Amint kinyitjuk, rögtön megállapítjuk, hogy könyvünket nemcsak megvettük, hanem el is fogjuk olvasni. Hol csurgatott méz illatát, hol óborok zamatát érezzük mondatain. Ez nem kézikönyv, mely alkalomadtán eligazít, hanem kinyilatkoztatás, mely egész irodalmi világképünket módosítja, kiigazítja. Pompás mondatai elgondolkoztatnak, s egy-egy megállapításával néha tíz tévedésünket igazítja helyre. Egyetlen sorából néha többet tanulunk, mint egyetemi éveink egy egész szemeszterén.

Babits könyve egy különös meglepetést is tartogat a számunkra. Mohón olvassuk a lapokat, a lapok százait: már a négyszázadik, ötszázadik lapon tartunk, s még mindig eléggé a régi irodalomban vagyunk. Mi Babbitól azt vártuk volna, hogy élményszerűen megírt irodalomtörténete elsősorban a modern irodalomba vezet bennünket; abba, amit nekünk írtak. S most azt kezdjük észrevenni, hogy a régi a roppant érdekes, s épen ez a régi az, ami nekünk szól *örökre*, nemcsak pillanatnyilag és bizonytalanul. Sőt kezdjük tételszerűen levonni a tanulságot: a régiek a nagy írók, a régiség a nagy irodalom, s minél közelebb kerülünk korunkhoz, annál több a szélhámos. Babits maga sem tagadja, hogy könyve „reakció korunk irodalmának túlbecsülése ellen”. Kezd érdekelni bennünket a múlt, amelyből született az új, és amely nemcsak él a jelenben, hanem néha jobban is él, mint maga a jelen. Útjainkon is nem a modern városrészek, hanem az óvárosok érdekelnek jobban. Ebből a világjáró pszichológiából valami belopódzik a lelkünkbe Babits könyvének olvasása közben.

De térjünk vissza Babits mondataira. Úgy megfogják a lelkünket, mint a gyönyörű tájképek, melyeket nem felejtünk el soha. És nem ilyen tájképekből rakódik össze utazásaink emléke, mozaikokból, melyeket az *élmény* hangulata fog össze egészé? ?

Micsoda mondatok rakják fel a történeti háttérket néhány szóval! Az intuíciónak micsoda villanásai, írói pszichék megmutatásánál! Plasztikus képek, lehellétszerű finomságok, mélyrevilágító jellemzések, rövid, mindig egyszerűen épített mondatok, melyeknek alig van „stílusuk”, de egy pillanatra olykor az egész világirodalom területét bevilágítják. Ide írók néhányat; talán sokat is, és túlságo-

san nagy kedvvel, mint mikor a kertben virágot kezdünk szaggatni, a legszebbeket, és nem tudunk megállni, mert folyton még egy szobét pillantunk meg. De aki jól megnézi ezeket a mondatokat, többet tanulhat belőlük, mint némelyik esztétikából.

„A világirodalom egységes áram, mely átcsap korok és nemzetek fölött. Mint a lélek a test tagjain, a test évein”. — „A tökéletesség hazajáró lelke a rutin”. — „Herodotos mindent tud, mint egy regény”. — „Euripides az első auktor, kinek írásaiból egész irodalom átlaglevegője csap ki”. — „Cicero — és maga a római lélek is — egy kicsit mindig reménytelen szerelmese volt a filozófikus görög szellemnek”. — „Horatius könyve egy emberi attitűd hiánytalan lírai monumentuma. Költők vannak talán gazdagabbak, szárnyalóbbak, de könyv, verskötet, nincs tökéletesebb”. — Az ezüstkorban „a levegő sötétedik, de az ember vért és tüzet lát, mint alkonyatkor”. — „Plutarchos életrajzainál alig van lelkesítőbb olvasmány”. — „Lukianos az utolsó klasszikus. A költészet, melyet elsirat, hanglejtésében él”. — Szent Ambrus „négyes jambusokat köt strófabá, egyszerűen és egyhangúan. Hatása annál mélyebb. A fázó lélek egyszerű öltönye ez, nem pompájáért, hanem melegéért hordva”. — Szent Agoston stílusa „nem normális stíl: külön. Minden szónak külön élete van és kinyűzsög a periódusból: kiüti a fejét, külön gondolkozni és játszani kezd; s a mondat egy eleven rekesz mozaikká válik”. — Dantéről: „A költők álmai gyakran energikusabbak, mint a császárok léptei”. Dante modernisége: „hántsd le a száratag héjat: tartós és tartalmas magra lelsz”. — Az olasz nyelv a 16. században: „Ez a nyelv már nem is érett, hanem túlérett. Szinte magától versel”. — „A költészelhez még sokkal kevesebb embernek van hallása, mint a zenéhez”. — A 18. századról nincs sok mondanivalója: „Újat csak arról lehet mondani, ami mindig új tud lenni”. — A 18. századról: „A szentimentalizmusé volt a jövő. Mert nem igaz az, hogy mindig a jó képviseli a jövőt”. — „Metastasiót ‘olasz Sophoklésnek’ hívták! Így hívják ‘cukráz dai Michelangelónak’ azt, aki cukorból szobrocskákat formál a torták tetejére”. — „Megszabadulni a klasszicizmustól, elég fölnyitni a klasszikusokat”. — Shelleyről: „Senki meg nem értheti a modern lírát, hacsak magas, lelki zenére nem szomjas”. — Petőfi szerelmének nagy napjaiban „elmélyült, de csak úgy, mint a gyermek szeme komoly pillanatokban”. — „Csak messziről létezik irodalom, közlő csak könyvek”. — A mai irodalomról: „A halhatatlanság szinte kiment a divatból”.

*

Irigylésreméltó az a könyv, mely lapok százain így ontja kincseit. Nem évülhet el, mint ahogy a vers nem avulhat el: műalkotás. Ha egy ilyen könyv belekerül a nemzet vérkeringésébe, megváltoztatja a szellemi vérképletet. Valami olyasféle változást hoz létre, mint a nagyok verskötetei: az embert neveli bennünk.

Babits tanulmányaival már vagy harminc év óta teszi ezt velünk úgy, mint Péterfy és Riedl óta senki. Olvasók és írók tanultak tőle, talán nem a legtöbben, de bizonyára a legjobbak. Különösen az első világháború óta. Csak újabban keresztezi és zavarosítja ezt a nyugodt Babits-hatást Szerb Antal két irodalomtörténete. Elsősor-

ban az ifjúság körében. Először a *Magyar Irodalomtörténet* jelent meg a színen. Igaz, ez a legolvashatóbb irodalomtörténetünk. Tömegeknek készült, és olvasókönyvnek, nem adatsorsolói kézikönyvnek van szánva. Valóban olvasható. De kitűnő lapok vagy szertevilágító mondatok giccsekkel váltakoznak benne. Hiányzik belőlesok minden, ami nekünk nagyobb érték, mint azt Szerb gondolja, s túlon túl helyet kap könyvében olyan is, mint megcsillogtatni való, ami csak reves fa világa : beteges kórtünet. Bizonyos, hogy a mindenki számára megírandó magyar irodalomtörténet sokkal inkább ezen a nyelven fog beszélni, mint a Pintér Jenők konstatáló, mindent leegyszerűsítő lómondat-stílusában. De Szerb Antal könyve még nem a mindnyájunk irodalomtörténete. Úgy érezzük, ezt a könyvet is Babits tudta volna a számunkra megírni testvérkéntül *A európai irodalom története* mellé. Adós maradt vele véglegesen. Pedig mennyire előkelőbb, úribb, nyugodtabb, alaposabb, igazabb, magyarább és keresztényibb, mélyebb és őszintén líraibb, irodalmibb, magunkhoz ölelhetőbb, nekünk valóbb lett volna, mint a Szerb Antalé, akién minden jószándéka ellenére is idegenszag érzik.

De már itt van újabb „konkurrenciának” Szerb másik könyve : *A világirodalom története*. Egyik kritikusa szemére veti a szerzőnek és kiadójának, hogy Babits után volt bátorságuk ezzel az új irodalomtörténettel megjelenni. A szemrehányás nem helytálló. Ha Babits könyvénel egyelőre jobbat nem, de mást bizonyára lehet írni, akár azonnal is. S Szerb mást ad, mint Babits. Itt tehát nincs hiba Szerb könyvével, de egyebütt van : ismét — mint a *Magyar irodalomtörténetben* — az ízlésben, a felfogásban, a vérmérsékletben, a magatartásban.

Íme néhány párhuzam a két irodalomtörténet között.

Babits úgy vezet, olyan meghitt, csendes hangon beszél, mintha csodálatos módon Homerostól Proustig mindenkinek rokona volna ebben a nagy családban. Szerb *cicerone*, s lényeg helyett inkább pletykál, és túlságosan hangos. De a *cicerone* is hozzátartozik valamilyen családhoz, s mikor az övéihez ér, különösen megered a nyelve : szinte nem is gondolja meg, mit beszél. Rendkívül tanulságos például ahogyan Szerb *Heinéről* cseveg. Tíz lapot szentel neki (feltűnően sok a könyv terjedelméhez képest), de ezen a tíz lapon úgy kivesézi Heinét, ahogy csak az egy családhoz tartozók tudnak elbánni egymással : akik legjobban ismerik egymás gyengéit. Babits nem haragszik ennyire Heinére : *nincs oka rá*.

Babits könyve a keresztény ember műve : a szerző az irodalomnak él, de tudja, hogy nem az irodalom a legnagyobb dolog a világon. Szentnek tartja az írás mesterségét, de nem imádni való bálvány neki az irodalom. Főlényeskedővé vele szemben mégsem válik.

Aki mindenek fölé helyezi az irodalmat, az olyan könyvet ír mint Szerb. Tud megrendülni is (bár ezt inkább csak bejelenti), rajongása pedig könnyen csámcsogássá válik. Bálványoz, és mégsem tisztel : komázik és bizalmaskodik, mint egy komornyik. Bizony meglátszik rajta, hogy nem a családból való, mint Babits.

Ők mind a ketten *regényt* írnak a világirodalomról, de az egyik egy kicsit ponyvát. S tudjuk, hogy ma a ponyva a klassziku-

sokat utánozza. Velük könnyen össze is téveszthető. De Szerb gyanúsán modern, mai például abban is ahogyan Freud-ot bevonja az irodalomba. Babits azt írja *Irodalomtörténetében*: „A mai világirodalomról akármilyen vázlatos beszámolót is alig lehetne adni a bécsi orvos nevének említése nélkül”. Szerb már a tizedik műzának teszi meg Freudot és szempontjait úgy kiterjeszti az egész világirodalomra, hogy némelyik korban fontosabb lesz „a bécsi orvos”, mint maguk az írók; egyik-másik szerző pedig a saját műve mellett is jelentéktelenné válik a láthatatlanul és tudat alatt sugalmazó Freud mellett. Ő mindenkinek társszerzője lesz.

Közel is lehet ott Freud, ahol Spengler a világnézeti alap. A *Blaue Bücher Bildnisse*-kötetében egy nyitásnál találok Klages és Spengler arcát. Micsoda különbség! Az egyik a szellem, a másikra pillantva pedig eszünkbe jut a név szótári jelentése: bizony Spengler egy kissé „bádogos” filozófiát csinált, tetszetőset, de merevet, önkényeset. Kérdés, hogy a történelem engedi-e magát úgy „rendszerezni”, ahogy Spengler teszi. És bekövetkezik-e, amit ő jósol. Még ma sem tudunk neki hinni, pedig az idő mintha neki dolgozna. Szerb nem tart ki következetesen az alapul vett Spengler mellett, és könyve ezért jobb, mint amilyennek mestere elvei szerint lennie kellene. Egyben azonban hasonlít hozzá: hatásosan tud írni. Leköt a szavával: nem is érünk rá gondolkozni: vajjon úgy van-e?

Szerb Antal *Világirodalomtörténete* ismét olyan feltűnő könyv, mint volt *A magyar irodalom története*. És ismét úgy vagyunk vele mint amavval voltunk. Nem nyugodt a sikere: zavarban vagyunk, ha kezünkbe vesszük. Van valami poshadt mellékíze, mint a banánnak: kásás, szeszes, tropikusan buja. Olvasás közben kissé szegyeljük magunkat, mint mikor jazzt hallgatunk: úgy érezzük, hogy valamiképp a tilosban járunk. Valami tőlünk idegent érezünk benne — és vágyunk a magyar tájak illatos őszibarackja, szőlője felé: vissza Babits könyvéhez. Az ő könyve olvasásakor ez az idegenkedés nem kísért, bár vele sem értünk mindenben egyet. Az *európai irodalom története* még sokáig olvasókönyvünk marad.

7. AMI MÉG A KÉPHEZ TARTOZIK.

Bár a költészetben „minden a szavakon fordul”, egyetlen kor sem volt hajlandó a költőben csupán a szavak művészetét látni. Több volt a költő: lélelmetesebb volt. Ezért számonkérték tőle azt is, hogy miféle világból érkezett, és miféle szellem beszél hozzánk szavaiból. Ilyen kérdések Babits körül is felmerültek. Az egyiket így lehetne megfogalmazni: *humanista-e vagy keresztény?* Ha az eddigiekből ez nem derült ki, hallgassuk meg őt magát. Mert ő is felveti a kérdést, hogy mi a humanizmus, és ki a humanista. A humanista az ókori irodalmak értője és ismerője — felelik sokan. Babits azt mondja, hogy ma már ki kell tágítani ezt a fogalmat. Schiller, Keats nem tudtak görögül, mégis humanisták, mert lelküket átítatta Hellas fénye és költészete. „A virág, akármilyen messze van is a gyökértől, a fatető legkisebb ágán is, ugyanabból a nedvből kap, amelyet a gyökér szívott föl”. A gyökerek a görög hagyományba ereszkednek. Ime, ez is humanizmus; más mint a reneszánszé. De még tovább is tágítani

kell a fogalmon, s így jutunk el a Babits-féle humanizmushoz. A humanizmus akkor jelentkezik, ha az emberiség szellemi hagyományainak valamely részét feledés vagy pusztulás veszélye fenyegeti: „A mai humanistának ép annyira oka van félteni a keresztény örökséget, mint az antikot”. Nincs is más műveltség Európában, mint antik és keresztény. Ami egyikhez sem tartozik, az nem a mienk, s ha erővel lép fel, megborzadunk tőle.

Így borzong Babits is, mint valami finom műszer, már a harmincas évek elejétől kezdve egy eljövendő vihartól. Olyan idők közeledését érzi, mikor „Az ember ügye nem ügy senkinek”, csak az egyháznak — és a humanistának. A Babits-féle humanistáknak, akik nem körmondataik szép latinságáról ismernek egymásra, mint Petrarca korának humanistái, hanem „szellemük belső latinságáról”. Arról a *latinságról*, melybe már beivódtak a keresztény évezredek is. Ennek a humanizmusnak is Róma a centruma, de ez a Róma nemcsak Augustus és Horatius Rómája, hanem Szent Péteré és az egyházatyáké is.

A mai humanista nem is hasonlít a reneszánsz gögös literátorához, akinek fejedelmek tapsoltak és hízelegtek, inkább a középkor szerzeteséhez, aki a fenyegető barbárság közepett cellájában dugdosta féltett latin könyveit, óva és tartogatva a szellemi kincset egy jobb jövő számára. Az ilyen „humanista” a *carmen* mellett meg tudja becsülni a középkori himnuszt is. Nemcsak csilingelő rímeiben gyönyörködik, hanem imádságnak is olvassa, és nemcsak a *Danaidákat* tudja megírni, hanem a *Jónás könyvét* is. Arra büszke, erről hallgat: az csak költemény — ez több.

És ha keresztény, *katolikus-e*? — ezt a kérdést is halljuk. Erről sok szó esett már ennek a tanulmánynak a folyamán, mert hozzá tartozott a tárgyhoz. De külön kérdésre felelhetek. A *Vigilia* antológiája (*A mai magyar katolikus költészet kincsesháza*, 1942) csak félve, tartózkodva említi Babitsot a katolikus költők között (Kállay Miklós: *Katolikus irodalmunk fővonalai*), és csupán az *Amor Sanctus*ra meg a *Jónás könyvére* hivatkozik. Hát több nincs Babitsban, ami katolikus? A *Psychoanalysis Christiana*, az *Ádáz kutyám*, az *Introibo*, az *Őszi pincézés*, a *Balázsolás* nem katolikus versek? Vagy egész költészetének figyelmes áttanulmányozása nem árulja el a katolikus magatartást? Talán Pintér Jenőnek higgyünk, aki kereken tagadja Babits költészetének katolikus vonásait: „Lelke — bizonyos eszmék szolgálata mellett — tele van materialista gondolatokkal és érzelmekkel. Ha emlegeti is az Istent, ez nem a pozitív vallások Istene, hanem a költő elgondolásából teremtett felsőbb lény”. — Hihető ez? Ha úgy volna, ahogy Pintér állítja *Irodalomtörténetében*, akkor Babits katolicizmusa nem több valami esztétikai katolicizmusnál. De meg lehetne-e írni ezzel a „hittel” a *Psychoanalysis*t vagy a *Jónás könyvét*? Az ilyen katolicizmus csak póz, és a pózból ki lehet zökkenni.

A karakterológiai megfontolások is mást mondanak. Babits költészetének katolikus jellege akkor erősödik, mikor egyre kevesebb lesz benne a fiatalkori esztétából, a költői külső pompa kedvelőjéből. Az elmélyülő Babits verseit nem a *színesség*, hanem a *tónusok* jellemzik. De ezek a tónusok érettek és mélyen beágyazottak, mint a későn érő gyümölcs színei. A tónusos festés — vagy látás — az

öregek, a megállapodottak stílusa, a Rembrandtoké és a nyolcvan-éves Tizianoké, akik a színeken túl már a dolgok lelelkébe látnak. Ez a látás-mód nem technika vagy modor vagy póz, hanem világ-nézet. Festőknél is, költőknél is. És Babits a „pózból” nem is zökken ki. Katolikus abban is, hogy nem melldőngelő, hogy nem siet programmszerűen hirdetni katolicizmusát, de azért ha kell, megvallja: „katolikus vagyok : az én üdvösségemnek nem elég az, ami szükséges : ami itt és most szükséges”.

Babits katolikus még „gyengeségeiben” is. Olyanokat is megtűr maga körül, akik miatt rá is árny borul, és szereti azokat, akikhez maga hasonlítani nem akar. És aztán ne feledjük, hogy Babits a liberalizmus levegőjében nőtt fel, és ennek az örökségnek a terhét is cipelte magával. A *Nyugathoz*-tartozása igazán nem sietette ennek az örökségnek gyors levetkőzését. De még ilyen körülmények között sem maradt a hite holt tőke : milyen más egy Babits-vers 1908-ban mint 1940-ben ! A tiszta költészet szempontjából, mely „szín, zene és villogás”, nincs nagy különbség, az eltérés másban jelentkezik : a lelkületben. Most már neki sem egészen közömbös, hogy a színek és villogások honnan törnek elő, és a zenék hangjai honnan szállnak fel : a pogány mezők tájairól-e, vagy az *amor sanctus* szentélyeiből ?

A *Vigilia* antológiája Babitstól nem közöl verset, pedig ő is van annyira katolikus költő, mint az antológia legtöbb írója. Azoknál pedig épenséggel több, akik képtelenek más verset írni, csak „katolikus”. Hogy nem fáradnak bele ! Ezek a költők ép olyan furcsák, mint azok a magukat katolikusnak mondó regényírók, akiknek a könyvei mindig Zolát juttatják eszünkbe ; nem is az igazi Zolát, hanem azt a programot, amit az ő neve jelent.

*

Szólnom kell Babits és a *Nyugat* viszonyáról is. Hiszen sokaknak ez a kapcsolat fáj a legjobban. Mert a *Nyugat* épen azoktól zárta el Babitsot, akikhez küldetése lett volna. Babits kellett volna, de mert a *Nyugat* szelleme ellenszenves volt, sokan Babitsról is lemondtak, s csak egy-egy önálló kötete megjelenésekor fogadták be az új Babits-anyagot. Ezt az ellenszenvet meg is érdemelte a *Nyugat*, nem a beléje dolgozó néhány valóban nagy író, hanem a vérbeli nyugatosok, a hangadó „bélyeges sereg” miatt. Amit ezek adtak, az csak elvétve volt irodalom, még ritkábban magyar irodalom.

A *Nyugat* elmúlását nem kell megsiratnunk, de a *Nyugatot* is el kell fogadnunk a magyar irodalmi élet tényének, akár szeretjük a folyóiratot, akár nem. Irodalomtörténetünkben hatását többé kitörölni nem lehet : szerepe volt a fejlődésben. Hiszen kérdéses, hogy Ady vagy Babits ki tudtak volna-e bontakozni nélküle. Vagy például az Ady-kérdés is milyen jó nevelő iskola volt a betokozódó magyar közvéleménynek. Ezt is jórészt a *Nyugat*nak köszönhetjük : az volt az ösztönző *diabolus*, no meg a vele szemben megnyilvánuló ellenszenv.

Az Úristen néha „különös fickókkal” dolgozik, s talán a *Nyugat*nak is gondviselészerű szerepet szánt. Hivatást töltött be : jó volt nyugtalanító jelnek a nagy magyar poshadás évtizedeiben. Hogy a *Nyugat* lett, vagy lennie kellett, azért valamennyien felelősök vagyunk.

Épen ezért tarthatatlan Bartha József görcsös ragaszkodása kedvenc eszméjéhez Adyt és a Nyugatot illetően.* Aki Adyt és körét még ma is csak elítélni tudja, az szánalmat kelt, de meghallgatásra nem találhat. Bartha jól teszi, hogy rámutat a zsidó szellem züllesztő hatására, de azt kívánja, hogy a salakkal együtt az értéket is kidobáljuk. Bartha az akadémikus költők felé mutogat, pedig ebben az időben a magyar irodalmi élet nem az Akadémia táján virágozik ki.

Ezt azonban meg kellene mondani őszintén az ilyen könyvek jószándékú szerzőinek és nem hosszú „méltatást” írni róluk, kritikátlan kritikát, mint egyik pedagógiai lapunk tette, ezzel akarva talán ellensúlyozni a baloldal „szenvedélyes támadásait”.

Bartha a mi emberünk, de az Ady-kérdésben nem érthetünk vele egyet. És ezt nem szabad eltitkolnunk. Inkább tőlünk hallja bírálatát, mint azoktól, akiket mi is elítélünk. Sötéten látásának oka talán a régi iskola felfogásában gyökerezik, mely az író „követendő példának” szerette odaállítani az ifjúság elé. Ebből a „szabály”-ból már régebben is sok baj származott. Hiszen az írók nem szentek, hanem művészek. Az a közhely sem egészen helytálló, hogy irodalmi nagyjaink embernek is a legkiválóbbak. Gyakran így van, de gyakran nem így van. Nemcsak most nincs így, a régiségben sem volt így mindegyikkel. Zrínyi, Pázmány, Kölcsey és a hozzájuk hasonlók kedvéért nem általánosíthatunk. Ugyan melyik józan embernek volna kedve Balassát, Csokonait, Jókait, Vajdát, Mikszáthot, az embert „követendő mintaképnek” kiállítani? És itt ismét igaza lehetne Barthának, ha világosan beszélne. Mert aki bálványt csinál Adyból vagy bármelyik íróból, az vétkezik az irodalom és a magyar ifjúság ellen. Bálványok nem fognak rajtunk segíteni. Íróink elsősorban *műveikkel* nagyok, és itt nagyok még mint emberek is. Életük fölött azért még nem kell személt hunynunk, zárójelbe sem tehetjük egyszerűen. Itt aztán segítsen bennünket nevelői bölcsőségünk!

De nem találhat meghallgatásra Schöpflin Aladár sem, aki szerint minden irodalmi érték a *Nyugat* körül fakad: *extra Nyugat non est vita!* A *Nyugat* az irodalom, a többi, amit még ezen kívül írtak a huszadik században, alig valami. (*A huszadik század irodalma*, 1937).

Babits is túlozza a *Nyugat* jelentőségét, szinte érzélgőssé válik, ha róla beszél. Nála ez még valahogy érthető: a *Nyugat* az ő műveinek kezdettől fogva szállásadója volt. (Hasonló elfogultsággal csak regényeire gondol. De a családban néha nem a legsikerültebb gyermeket dődelgetik a legjobban.) Ezt a „hazabeszélést” érezzük szavain akkor is, ha a kortársakról írt cikkeit olvassuk. *Illetőség* szerint is csaknem valamennyien a *Nyugathoz* tartoznak. Nemcsak az öregek, még a fiatalok is. Mintha oda akarta volna őket „beszervezni”: szinte kötelező volt onnan indulniok.

Kezdő költők útját szívesen egyengette. Sőt öregebb korára beleesett egy kicsit Kazinczy hibájába: túlságosan is sok „lelkes

* *Két nemzedék magyar irodalma*, 1925; *Az új magyar irodalom kis tükre*, 1937; *Az Ady-kultusz magyar öngyilkosság*, 1941.

istenfit“ fedezett fel; vagy üdvözölt a költők között. Sőt egyeseket jelentősnek is mondott (*Írók két háború közt*, 1941). Pedig új tehetségek felfedezésében nem volt szerencsés. A Baumgarten-díjak kiosztása sem tartozott a magyar irodalom ünnepnapjai közé. Ez szinte az ő magánügye volt. Ezt érezték is a felfedezettek, így aztán nem csodálatos, hogy többé-kevésbé a *Nyugathoz* próbáltak simulni.

Mesterük írt is róluk szépen, komolyan, atyai hangon, megsegítően, de igazi koszorút a „fiataloknak“ nem nyújtott, az csak a halottaknak járt: Adynak, Tóth Árpádnak, Kosztolányinak. Szavain érzik, hogy ezek közül is csak egyet tart igazi csillagnak: Adyt. Felelőtlenül senkit sem akart megtenni nagy költőnek. Tudta, hogy nincs mindig irodalmi csillaghullás, aranykor: a kiváló szellemek tömeges jelentkezése. Örülünk, ha belőlük nemzedékenként egy is akad. Csak legyen szemünk aztán Őt, az igazit felismerni!

*

A felismerni való „igaziak“ közé tartozik Babits is. Nagyságát és fényét most nem mérjük le. Bizonyára más csillag, mint a lobogó, protuberanciás Vörösmarty, vagy a ködös udvarú Ady, vagy a tiszta sugárzású Prohászka. De a csillagaink közé tartozik; akik tudták, hogy mi az irodalom, mindig is úgy tekintettek rá.

Bizonyos, hogy olvasóközönsége nagy költőnek tartotta, és tudjuk, hogy sokak számára volt ő már régóta élmény és mindennapi kenyér. Nem hisszük, hogy mindössze az a néhány ember volt a közönsége, aki a temetésén egymásnak örvendezett. (Lásd Hunyady Sándor éremlyítő cikkét a *Babits emlékkönyvben*: A gyászoló közönség). Sokan elmaradtak az igazi hívek közül. Elmaradásuk nem Babitsnak szólt, hanem azoknak, akiknek megjelenésével számolni kellett.

Csillagnak tartja őt a *Babits emlékkönyv is*, kissé határozatlanul nagy csillagnak. Dehát ez már a műfajból következik: az emlékbeszédeket nem mindig a Gyulai Pálok írják. Sok cikknek a tenorja: dicsérni jöttem Cézárt . . . és önmagam. A cikkek egy részében bizony fontosabb a cikkíró magamutogatása, mint maga Babits. A szerzők jórésze nem is tehet erről: mi mondanivalójuk is volna arról, aki minden gyarlósága mellett mégis csak elsősorban európai volt, magyar és keresztény?

És hogyan ítélkezik róla Pintér Jenőnek hátrahagyott utolsó nagy kötete? Elismeréssel is. De úgy érezzük, elismerése kényszerű, s gondoskodik róla, hogy örömünk ne legyen zavartalan. Bár maga is említi, hogy Babitsot gyakran méltatlanul is támadták, tollát néha ő maga is epébe mártja. Alig emlékezünk azokra a dolgokra, amelyek alapján ő Babitsot jellemzi. (Igaz, a történetírónak mindenre kell emlékeznie.) Nem is állíthatjuk, hogy nem igaz, amit mond. De olyan a Pintér-féle bemutatás, mintha valakit összes tettei és alkotásai helyett inkább a bűnlajstroma, vagy valami nyilvános gyónása alapján akarnának jellemezni, de nem a gyónás módja, hanem a gyónás száraz adatai alapján. Amit Babits ma jelent a számunkra, az valamiképp elmaradt ebből a jellemzésből. A *Jónás könyvét* is egyszerűen elbeszélő költeménynek tárgyalja: még a tartalmát is elmondja! Babits ebben az irodalomtörténeli *standard work*-ben melegebb fejezetet érdemelt volna.

Babitscsal nem bánt kesztyűs kézzel a *Magyarosan* sem. A kipellengérezett írók között többször találkozunk Babits névvel. S aki csak a *Magyarosan*-ból ismerte Babitsot, fogalma sem lehetett arról, hogy egy kiváló íróról van szó, akinek csak pongyolaságait emlegetni, értékeit pedig elhallgatni, aligha volt méltányos dolog. Miért nem közölt szövegeket a *Magyarosan* azokból a szerzőkből is, akik *félre-értve* a *Magyar nyelvvédő könyv* szerkesztőjének szándékát, ezt a könyvet *stilisztikájuknak* tették meg, és pusztán a nyelvhelyesség „szabályainak” szemmeltartásával írták tanulmányaikat és könyveiket! Tessék csak olvasni őket! Már az ötödik lapon beleszédül a fejed a kimért mondatok egyhangú kattogásába, és eszedbe jut, amit Kazinczy mondott Gyöngyösire: „rotyog, totyog, potyog, szotyog”. Ilyen mondatokba persze szellem is kevés szorul.

A *Magyar nyelvvédő könyvnek* kedvező hatása is jelentkezik, de sajnos az átlagnál elterelte a figyelmet az irodalmi mondatról, meg arról, hogy a mondattal mondani is akarunk valamit: akaratlanul is terjesztője lett egy ízellen, zamat nélküli szabvány-magyar-ságnak. Tudjuk, hogy nem lehet mindenki Kosztolányi, de úgy sem akarunk írni, mint a nyelvtisztogató mozgalom munkásai közül jögy-néhányan. A stílushibáktól való szabadulás még nem stílus.

Elsősorban íróinkra hallgatunk! ők a nyelv *mesterei*, utánuk következnek a nyelvészek, a Gombocz Zoltán-félék: ők a nyelv tudósai, csak harmadik helyen állnak a nyelvpedagógusok, az árgus-szemű leckéztetők, a nyelvművelő folyóiratok munkásai. Ők pálcával, pellingérrrel is dolgozhatnak, ha szükséges. De fenyítéssel nem lehet mindenkit nevelni: Babits neve rosszul festett a pellingéren.

*

Íme, ez Babits jelene. És jövője? Egy bizonyos: van jövője. Minden magas költészetnek van jövője. És ha olyan idő következik, mely végleg megöli a verset, Babits verse a nagyokéival fog együtt-halni. De most él. Meglátására nem kell buzdítani az ifjúságot: ők maguk hozzák eléink élményeiket és kérdéseiket, és várják a szavunkat. S hihetőleg sokáig kell várni, míg „klasszikus” lesz belőle: mikor majd úgy kell megmutogatni értékeit, mint Vörösmartyéit. De lehet, hogy eljön ennek is az ideje, mert Babits sohasem válhat tömegjelenséggé, mint Petőfi. S a nagyok közül inkább Vörösmarty sorsa vár rá, mint Aranyé: kevesek kincse lesz, válogatottaké. Ez költészetének jellegéből következik. Aranyt szerette, művészetének külseje, a teste is rokon Arany verseivel, de a belső rokonságot Vörösmartyval tartja: *a poézis lényegét Vörösmartyban pillantotta meg: az ő tüzét fogadta lelkébe. S az emberek néha épen attól idegenkednek, aki a tüzet hozza: azt a tüzet, mely a szóból verset csinál.*

*

Talán csak magamnak írtam ezeket a feljegyzéseket. Ha lesz, aki olvassa, neki is csak azt mondom, amit Babits ír az *Amor Sanctus* előszavában: az eredeti a fontos, a fordítás csak segítség akar lenni. Ezek a jegyzetek sem öncélúak: csak Babits felé akarnak mutatni. Nem egyes Babits-könyvekre, inkább az egész Babitsra. Ezek a fe-

jezetek is úgy készültek, hogy elolvastam Babitsot újra. Sorban valamennyi kötetét, ahogy előállottak. Mint a Petőfi-verseket szoktuk olvasni a Voinovich-kiadásban. Érdemes munka volt, és gyönyörűség. Most éreztem igazán, hogy nem utoljára olvastam a kék köteteket, és hogy nem végeztem Babitscsal. Nemcsak a verseivel nem, (versekkel sohasem lehet végezni), hanem a prózájával sem. Olyan író ő, akitől csak a *viszontlátásra* lehet búcsúzni. S minél több látogatást teszünk nála, annál bizonyosabb a visszatérés Hozzá, a legújabb *élő* klasszikusunkhoz.

Megyer József

Ujvári Agoston R. O. S. P. rajzolta

Károlyi mester

A SZEGEDI OSKOLÁK ÉPÜLETÉNEK TEKINTETE.

(a) T. P. Piaristák Collegiuma. (b) Szent Dömötör Temploma. (c) a Plébánia. (d) a Rajzoló Oskola. (e) a Nemesi Oskolágy. (f) a Déák Oskola. (g) a Philosophia. (h) a Várfa. (i) a Városi Templom. (j) a Felső Városi Szent György Temploma. (k) Polgári Házak.

Intézetünk multja.

Iskolánk kezdettől fogva összeforrt Szeged város sorsával. A mai Szegedet pedig voltaképpen onnan kell számítani, amikor a szarvára fogyott hold a felszabadító seregek lovasainak feltüntével elmerül a Tisza habjaiban. Az ezt követő új berendezkedés azonban az egykori hódolt területeken voltaképpen csak Buda visszafoglalása után egy emberöltővel indul meg, így itt is. Szeged ekkor találkozik a hasonló frissességgel kibontakozó magyar piaristasággal.

A piaristák a művelődés hadserege voltak, akik a felszabadító katonaság nyomában járva, a XVIII. század elején ereszkednek le eddigi felvidéki rendházaikból az egykori hódoltság peremére és belsőjébe. Ekkor hívja meg őket Temesváry János főbíró is, s az első három piarista: Pál, Demjén és Orbán Atyák 1720 június 11-én vonulnak be Szegedre. Az iskolát azonban csak 1721 őszén nyithatták meg, ugyanis csak ekkor kaphattak iskolaépületnek egy kétszobás házacska, a pestises betegek egykori kórházát. Két év múltán még egy szomszédos épületet kell igénybe venniök: a katonakórházat.

1732-ben felépül az intézet első otthona, amelyet kimondottan iskola-épületnek szántak. Ezt 1793-ban ismét új váltotta fel, amely viszont 56 évvel ezelőtt adott helyet Szeged mindmáig egyik legnagyobb kiterjedésű épületének. Kezdet óta immáron a hetedik nemzedék fiai gyülekeznek reggel az iskolakapu előtt, amely maga is már negyedik a sorban. A kalazanciusi vetés, a gyermeksereg első zsengeje az a 110 nebuló volt, akikkel az első 1721—22. tanév nyílt meg. 1727-ben már 300-an vannak, 1767-ben éri el a XVIII. században a tanulók létszáma a legnagyobb számot, 449-et. A XIX. század első felében állandóan 700 és 800 között ingadozik ez a létszám. 1849-ben azonban a felső osztályok tanulói az akkori magyar élet iskolájába iratkoznak át, s az intézetben mindössze 241 kisdíák marad. A leány magántanulók számának állandó emelkedése, s a világháború közepén a román betörés miatt ide menekült diákok beiratkozása kapcsán éri el az intézet egész fennállása alatt legmagasabb diáklétszámát, a 949-et. És ha mindazokat elvonultatjuk szemünk előtt, akik az elmúlt 221 év alatt ennek az iskolának falai között embe-
resedtek meg, egy több mint 113.000-es létszámú sereggel találjuk magunkat szemközt.

1721-1777-ig szabad tanrendszerű hatosztályú latiniskola, 1777-1806-ig a Ratio Educationis idején, három grammatikai és két humanitási osztállyal ötosztályú latin iskola; 1792-ben a bölcsészeti tanfolyam megnyitásával liceummá bővült. 1806—1850. a Nova Ratio korszakában, hatosztályú nagygymnázium és liceum. 1850—1924. különböző tanrendszerekkel és tantervmódosításokkal nyolcosztályú főgymnázium. 1924—1935. nyolcosztályú humanisztikus gymnázium, 1935-től nyolcosztályú gymnázium.

Az iskola teljes címe: A kegyesrendiek vezetése alatt álló szegedi városi római katolikus Dugonics András gymnázium.

Iskolánk igazgatói: Kubránszky László 1721—1722. Demka Sándor 1723—1728. Bencsik Gábor 1729—1732. Pécsy Domonkos 1733-1734. Bieleczky Agoston 1735—1738. Molnár Máté 1739-1742. Demka Sándor 1743. Rosinszky Ambrus 1744, Zbrojni Konrád 1745-1746. Frank Ernő 1747. Szabó Lukács 1748. Lality Elek 1749-1753. Rátay Egyed 1754. Tapolcsányi Gergely Pál 1755. Petraskó Sándor 1756-1757. Szepesy Vazul 1758-1761. Lukács Rókus 1762. Rátay Egyed 1763-1764. Zsigmondovics Illés 1765. Rátay Egyed 1766. Korecz Orbán 1767-1768. Pek Damascén 1769. Árky Bernát 1770-1771. Szluha Ferenc 1772-1783. Szeitz Antal 1784. Szablik István 1785-1790. Egerváry Ignác 1791-1802. Murányi Ignác Márton 1803. Rakóvszky Gergely 1804-1805. Stróbl György 1806-1809. Szenczy Elek 1810-1813. Guul János 1814. Karácsonyi Ince 1815-1819, Gubiczer Ferenc 1820-1829. Spányik Clycer 1830-1832. Deáky Károly 1833-1839. Gruber József 1840-1841. Katona Mihály Dienes 1842-1843. Horváth Cirill 1844-1848. Sümeghy Pál 1848-1849. Nagy Márton 1849-1858. Horváth Cirill 1858-1860. Schröck-Somhegyi Ferenc 1860-1864. Baranyai Zsiga 1864-1866. Ernyősy László 1866-1870. Bolgár Mihály 1870-1871. Magyar Gábor 1871-1898. Cserép Sándor 1898-1905. Szinger Kornél 1905-1913. Bontó József 1913-1914. Keller János 1914-1915. Prelogg József 1915-1926. Kiss István 1926-1928. Dr. Tihanyi Béla 1928-1937. Dr. Karl János 1937-1940. Csonka Mihály 1940—.

Iskolánk az 1941—42. tanévben.

A. Iskolai hatóságok.

Az 1935. évi VI. tc. alapján iskolánk autonom katolikus gimnázium. Az intézet fenntartója: Szeged szab. kir. város közönsége. Az iskola a Magyar Kegyestanítórend vezetése alatt áll. Rendfőnök: *Zimányi Gyula*, az országgyűlés felsőházának tagja. A felügyeleti jogot a *Katolikus Iskolák Főhatósága* gyakorolja, amelynek elnöke: *dr. Serédi Jusztinián* bíboros hercegprímás, esztergomi érsek. Végrehajtó szervei: a Kat. elnök-főigazgató: *dr. Kürthy Menyhért* c. tan. ker. kir. főigazgató, és a dunáninneni kat. kerületi főigazgató, *dr. Tihanyi Béla* tanügyi főtanácsos.

Az állami főfelügyeletet *dr. Hóman Bálint* m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter gyakorolja *dr. Balogh Ányos* szegedi tan. ker. kir. főigazgató útján.

Az intézet hitoktatási püspöki biztosa: *dr. Halász Pál* kanonok, püspöki tanácsos, belvárosi esperesplébános.

B. A tanév lefolyása és az intézet állapota.

1. Az iskolai év lefolyása. Alakuló értekezletünket szeptember 2-án tartottuk. A megindult iskolai munka első mozzanatai: szept. 2—3—4. napjain a magánvizsgálatok, szept. 4-én javítóvizsgálatok és

5—6-án a pótló beírások. Szeptember 8-án Veni Sancte-vel és nyilvános ünnepélyvel kezdtük meg a rendes tanulók iskolai munkáját. A tanítás a szokott mederben folyt, zavaró körülmény csak egy kartársunk betegsége, más kartársunknak pedig katonai szolgálata volt. December hónapban 9—10—11-én magánvizsgálatok voltak. December 20-tól január 6-ig bezárólag tartott a karácsonyi szünet. A kemény tél és a háborúval járó szállítási nehézségek sejtették, hogy a tüzelővel való ellátás nem lesz zavartalan. A bizonytalanság megszüntetésére felettes hatóságunk február 3—10-ig bezárólag szünetet rendelt el. Ezután a tanítás zavartalanul folyt a szokott módon. Március 29—április 7-ig bezárólag tartott a husvétii szünet. A VIII. osztályosok május 7-ével, majd azt követőleg az összefoglalásokkal fejezték be rendes tanulmányaikat. Az I—VII. osztályosok utolsó rendes tanítási napja június 13. Június 15—20-ig tartottuk a hittanvizsgálatokat és az összefoglalókat. Június hó 25-én Te Deummal és nyilvános ünnepélyvel fejeztük be az iskolai évet.

2. Változás a tanári testületben. *Zimányi Gyula* rendfőnök, 860/1941. sz. rendeletével *Babos Dezső* kartársunkat ideiglenes nyugalmába helyezte, mert orvosi tanácsra még az 1941. év január havában félbe kellett szakítania az iskolai munkát gyengélkedése miatt. Egy évig tartó pihenés azonban annyira rendbehozta egészségét, hogy 1942 év január hó 26-án újra bekapcsolódhatott a nevelő-oktatói munkába; szívből kívánjuk, hogy azt a jövőben is zavartalanul folytathassa.

A Rendfőnök úr fent idézett rendeletével *dr. Diósi Géza* kartársunkat Kolozsvárra helyezte; 1923-ban került Nagykanizsáról Szegedre s így 18 éven át öltogatta tanítványai lelkébe a kalazanciusi gondolatok nemes rügyeit. A tanítványok a melegszívű tanárt ismerték meg benne, és szeretettel beszél róla kicsiny és nagy egyaránt. Iskolánkívüli munkásságának eredményeképpen pedagógiai, kritikai dolgozatai és könyvismertetései jelentek meg napilapokban és tudományos folyóiratokban, a Dugonics-Társaság pedig tagjai közé választotta, amelynek később titkára is lett. Itt olvasta fel „Egykorú magyar versek Liszt Ferenchez” c. dolgozatát; *dr. Csekey István* egyetemi ny. r. tanárral együtt megírta a „Hirhedt zenésze a világnak” c. könyvet. Intézetünk Évkönyveiben megjelent két Dugonics-tanulmánya. Tevékeny részt vett a felnőttek pasztorációjában.

A tanári kar új tagjai lettek: *Kovács Mihály*, (mennyeségtan, természettan), aki a piarista hittud. és tanárképző intézetből jött, továbbá *Mátray László* a helybeli m. kir. áll. Klauzál G. gimn. tanárjelöltje, az olasz ny. és irodalom, valamint *Erdélyi János*, a városi zeneiskolán a hegedű tanszak tanára, nálunk az ének óraadó tanára.

Itt említjük meg, hogy *dr. Kozáky István* betegeskedésének ideje alatt óráit szakszerű helyettesítéssel láttuk el, amiben a tanári kar segítségére volt *Vajtai István*, a helybeli kir. Baross Gábor gyakorló gimnázium tanára, aki márc. 3-tól kezdve a tanév végéig tanította a németet az V. osztályban.

A tanári testület tagjai közül *dr. Szűcs Lajos* a 25. működési évét töltötte be az idén. A katedrán becsülettel eltöltött negyedszázad arra indít bennünket, hogy a szülők egyetemének, az ifjúság-

nak és a tanári karnak nevében elismerésünket és őszinte jókívánásunkat fejezzük ki kartársunknak azért, hogy az anyagi javakat és sikereket hajhászó mai világban meg tudta tartani fiatalos munkaszeretét és lelkesedését abban a munkakörben, amely csak lelki kincseket ígér és terem munkásainak.

3. Tanári értekezletek. A tanévet megnyitó és bezáró, valamint a tanulók előmenetelét bíráló értekezleteken kívül rendszeren megtartottuk a módszeres, nevelésügyi és szülői értekezleteket. Szept. 25-én az első módszeres értekezleten Szalay József a VII. osztályos földrajz, Dorogi Imre pedig a VII. osztályos rajz, illetve művészettörténet célkitűzését és anyagát ismertette. Október 10-én a VI. osztályosok szülei tartottak értekezletet, melyen Lénárd Ödön tárgyalta a nagyobb fiúk nevelési problémáit. Október 24-én az első osztályosok szülei tartottak értekezletet. Ezen Sörlei Zsigmond az elemi iskola és a gimnázium közötti átmeneti nehézségeket, valamint a tanulás módszereit ismertette, Dorogi Imre pedig a rajz tanításának és megtanulásának eszközeit ismertette. December 2-án valamennyi szülővel tartott értekezleten Jochs József a mennyiségtan tanulásának a módját tárgyalta. Az igazgató egyes ifjúsági egyesületeket ismertetett meg a szülőkkel. December 17-én a tanári kar nevelésügyi értekezletre ült össze, melyen Maklári Lajos dr. a természetrajz korszerű tanításának korszerű kérdéseit fejtegette. Február 12-én a második módszeres értekezleten Nagy Ernő adott elő a helyesírás tanításáról. Február 25-én a IV. osztályos szülők tartottak értekezletet, melyen Nagy Ernő ismertette a gyakorlati irányú középiskolákat. Február 27-én a tanári kar nevelésügyi értekezletet tartott, amelyen Kerényi József előadásában a testnevelés korszerű kérdéseit, majd a levanteoktatással kapcsolatos nevelési kérdéseket beszélte meg. Március 4-én valamennyi szülő részére tartott értekezleten Kerényi József a testneveléssel kapcsolatos néhány kérdést tárgyalt, majd Sörlei Zsigmond ismertette a kamaszkori nevelés kérdéseit a legújabb ilyen tárgyú ifjúsági könyvekkel kapcsolatban. Az igazgató a tanulók olvasmányjaival foglalkozott.

December 17-én bemutató órát tartott dr. Maklári Lajos a II. A. osztályban természetrajzból. A bemutató órát tanulságos eszmecseré követte.

4. Vallásos nevelés. Kalazanci Szent József nemcsak hittant tanított iskolájában, bár ez volt egész tanításának gerince, és igazi áhitatot lehettek iskolái. Scholae Piaae, Kegyes iskolák, vagy ahogyan kezdetben magyarra fordították: Ajtatos iskolák. S a nagy mult ma is kötelez. S alázattal, de önérzettel is mondjuk: a piarista iskola igyekezett is hagyományainak mindenkor megfelelni. Nagyon korán, már a nyolcvanas évektől kezdve gondoskodott külön hittanárokról iskolái számára. És ma Schütz Antal tankönyveiből egy ország ifjúsága tanul katolicizmust. A Sik-Schütz-imakönyvet tudomásunk szerint mindössze két gimnáziumban nem ismerik.

Iskolánkban is az immár háromszázéves magyar piaristaság nemes valláserkölcsei tradícióit ápoljuk minden órán, elsősorban a hittanórákon.

A hittanórák első negyedóráját „katolikus órának” szántuk. Itt katolikus szempontból méltattuk a mindennap eseményeit. Az egyházi

évek megfelelő ének sokszor vezette be a hittanórát. Mindig imádkoztunk is ebben a negyedórában. Itt történik a lelkivezetés. Itt mutattunk rá jóra-rosszra, amit a fiúk között láttunk. Itt alakulnak többek között az eszményi piarista diák nemes vonásai.

Az idén is tanultunk latin imákat. — Az Úrangyalát — húsvéti időben Regina Coelit — hőseinkért imádkoztuk el a déli harangszóra. — A ministrációt az elsőben kezdjük tanítani. Az idén főképp a 4. és 5. o. vette ki részét a ministrációból nagy buzgósággal. — A Sik-Schütz-imakönyv fontos feladatot tölt be. Minden hittanórán ott kell lennie és gyakran nyúlunk hozzá. — Szokják meg a fiúk, hogy ez az ő breviáriumuk. Buzdítottuk őket, hogy otthon is vegyék kezükbe.

Amikor csak az időjárás engedte, hétköznap is hallgattunk szentmisét. Gondunk volt a liturgikus nevelésre. Az exhortáció ádventtől húsvétig az iskolában volt. A három csoport vezetői Kovács Mihály, Révai József dr. és a hittanár. De a tanári kar sok tagja is belekapcsolódott a munkába. Az iskolaév többi részében a Dómban volt az exhortáció, rendszeresen szentmise, ünnepeken azonban az evangélium után. A karacsonyi és húsvéti vakáción kívül nem volt ünnep szentbeszéd nélkül.

A kötelező szentgyónásokat elvégeztük, de a fiúk szívesen gyónnak máskor is. Minden vasárnap négy piarista gyóntat a diákmise alatt. Minden diákmisszen — hétköznap is — áldoztatunk. Egyéb-ként minden diák tudja, hogy bármelyik piarista bármikor meggyóntatja és megáldoztatja. Sokszor még a 12 órai tízpercben is volt áldozó.

A 2. osztálytól felfelé behoztuk azt, hogy minden nap más diák áldozott és ezt felajánlotta osztálytársaiért. S a fiúk maguk figyelmzették rá a hittanárt, hogy: „áldozás!”

Az iskolai közös szentgyónásokon részt szokott venni a megyéspüspök úr Ónagyméltósága. Nem találunk szavakat Óexellenciája jóságának a megköszönésére, hogy minden egyes szentgyónás előtt szép, komoly, lélekből fakadó intelmeket intézett ifjúságunkoz. Fogadjja érte a Kegyelmes Főpásztor itt is a tanári kar és az ifjúság hódoló köszönetét.

Ónagyméltósága meglátogatta a felső osztályok hittanóráit, meghallgatta a fiúk feleleteit és ekkor is lelkes buzditást intézett hozzájuk a hittan megbecsüléséről, a katolikus öntudatról, az iskola iránti hálaról és főként a papi hivatásról.

Ónagyméltósága áldotta meg a Dómban márc. 25-én Rendünk születése napján, a Mária-Kongregáció zászlaját, és ez alkalommal szentbeszédet mondott az ifjúságnak. Ezt a szentbeszédet különös hálával köszönjük meg ezen a helyen is Óexellenciájának.

Jólesik említeni Ónagyméltósága szeretetteljes törődését különösen nagydiákjainkkal. Bárkinek szabad bejárása van a palotába, a legcsekélyebb formáság nélkül. Különösen nagy gondja van Ónagyméltóságának a sarjadozó papi hivatásokra.

Ez évben iskolánk feladata volt a szegedi fiúközépiskolák hagyományos Szent Imre-napjának megrendezése. A szentmisét a megyéspüspök úr Ónagyméltósága volt kegyes mondani. Ünnepi szónokunk dr. Balogh Ányos tankerületi királyi főigazgató úr Óméltóságát, a premontrai kanonokrend tagját kértük fel. — A megyés-

püspök úr Őnagyméltósága kegyes volt kifejezni elismerését a rendezésért.

A bérálás szentségét gondos előkészítés után 15 tanulónk vette fel; azért ily kevesen, mert az elsősöket sikerült rávenni arra, hogy érettebb korokra hagyják a szentség felvételét. Érettségizett diákjaink közül négy választotta a papi hivatást; egy közülük rendünkbe kérte felvételét. Különösen nyolcadikosaink előtt sokszor beszéltünk a házasság szentségéről, a vegyesházasságról, reverzálisról, egykérőlről.

A húsvéti lelkigyakorlatokat három csoportban tartottuk. A felsősök lelki vezetője, intézetünk egykori diákja, dr. Halász Pál kanonok, belvárosi esperesplébános úr volt. Már több lelkigyakorlatot tartott a nagybőjtben s a fiúkhoz mégis fiatalos lelkesedéssel jött, pedig naponta négy, összesen tíz beszédet mondott nekik. Itt is hála-lásan megköszönjük a kanonok úrnak azt a készséget, amellyel a lelkigyakorlatot vezette. A fiúk sokáig fogják emlegetni. És a szívünk-ből beszélt. A szánk-ból vette ki a szót. — A fiúk reggel 8—12-ig és d. u. 3—6-ig voltak az intézet falai között. dr. Horváth Ambrus tanár volt szíves a két-két beszéd közé eső időben foglalkozni velük.

*

A fiúktól névtelen beszámolót kértünk a lelkigyakorlat után. Íme néhány: „A lelkigyakorlat után sokkal megvalósíthatóbbnak érzem azt, amit eddig mint megvalósíthatatlant láttam magam előtt”. „Elhatároztam, hogy Istent, aki rám gondot visel, szeretni fogom . . .”. „A lelkigyakorlat megerősített hivatásomban”. „Az egyszerű és világos beszédek, azt hiszem, még a morgással jövőt is jobb útra térítették”. „Közelebb jutottam Istenhez”. „A lelkigyakorlat óta minden este megvizsgálom lelkiismeretemet”. „Feltettem magamban, hogy legalább heti áldozó leszek”. „Amikor a kanonok úr beszélt, úgy éreztem, énrám vonatkozik minden szava”. „Nekem a lélek rendezésére kellett a lelkigyakorlat”. „Nekem csak a korai délutáni összejövétel okozott nehézséget”. „Szavai mély nyomot hagytak lelkemben és elhatároztam, hogy szüleimet még odaadóbban szeretem”. „Megtérés, mennyi mindent rejt magában e szó . . . én igazán megtérve szeretnék husvétkor a komoly munkához fogni”. „Hitbeli kételyeim kezdtek gondolkodóba ejteni és máris jelentős haladást tettem”. „A legnehezebb volt a silentium”. „Az egyik példára sokszor gondolok, mert bennem is sok komisság van”. „Bár én nem tudnám megtenni, hogy úgy viselkedjem, mint az a példabeli gyermek. De érzem, hogy mikor nem teljesítem kötelességemet, közel járok hozzá”. „Egész életem újra akarom kezdeni, mert nem az vagyok, akinek látnak! Másként irányul már ezentúl életem folyása és az irányítót egy lelkiatya személyében, hála Istennek, meg is találtam. Végezetül mondhatom, hogy soha még lelkigyakorlat ilyen hatást nem gyakorolt rám”. „Milyen jól ismeri a diák életét. Minden szava igaz és minden úgy van, ahogy ő mondta”. „Egyedül az volt a nehézség, hogy a számat befogjam. De nem nagyon ez sem”. „Fogadásomat, amelyet a szentgyónásban tettem, ma is tartom”. „Őszintén megvallom, nagy várakozással tekintettem ez elé a lelkigyakorlat elé. Azt is megmondhatom,

hogy egy kicsit fáztam is lőle, azonban csalódtam, és pedig kellemesen. A legnagyobb nehézséget az okozta nekem, hogy komoly lelkigyakorlatot akartam tartani, éppen ezért nem beszéltem, nem nótáztam, szóval semmi ilyesfélét nem csináltam. Ez okozta a legnagyobb nehézséget". „Ezekért a szép beszédekért nem sajnáltam a várakozást az autóbuszra". „Feltettem magamban, hogy hitemre még nagyobb gondot fordítok, nem mintha ebben különösebb hiányok lennének, hanem azért, hogy ez a hit valósággal lobogjon bennem teljes tudatossággal, és ez legyen rugója tetteimnek és forrása az Egyház iránti önfeláldozó szeretetemnek". (6. o.) „Egy hélig is elhallgattuk volna". „Eddigi lelkigyakorlataim közül ez hatott rám legjobban. Gyakorlom magam az önnevelésben, mert jobb fiú akarok lenni, mint most. És az Úr Jézus kegyelmével sikerülni is fog. Bízom a jövőben. Szent Ágostonnal mondom: Azonnal elkezdem! „Ezután a beszéd után elmentem én is a templomba és megkértem én is a Jó Istent . . . engedje jóvátennem mindazt a bűnt, amit kamasz durvasággal elkövettem szüleim ellen". „A lelkigyakorlat napjai nem rendes hétköznapiak voltak, hanem ünnep". „Nem nehéz, hanem könnyű lelki tisztulást kaptunk". „Igen hálás vagyok a lelkigyakorlatért". „Feltett szándékom: jobban magamba mélyedni és megvalósítani a lelki életet". „Nekem különösen jót tett az a lelki nyugalom, mely beszédek alatt előtört. És oly célokat is ki mertem tűzni, amire eddig gondolni sem mertem". „Életemben még nem hallottam annyi fogadalomtételt, mint ez után a beszéd után". „A restség . . . az utóbbi időben rajtam is annyira elhatalmasodott, hogy resteltem még a számat is kinyitni, ha nem volt kedvem. Most elhatároztam . . .". „A beszédeken látszott, hogy a kanonok úr nagy gonddal és szeretettel készült erre a lelkigyakorlatra". „A legértékesebb volt a hitnek logikus bizonyítása". „Sokkal többet kaptam ebben a lelkigyakorlatban, mint gondoltam". (7. o.) „Szereteteimet abban akarom megmutatni, hogy megtartom Isten parancsait". „Talán én is elmerültem volna, ha Isten nem küld rám megpróbáltatást . . . és nem ad hozzá kegyelmet". „Kár, hogy haza kellett menni, mert a megszakítások kikököcsölték az embert az elmélyülésből. Legideálisabb a zárt lelkigyakorlat". „Ha kedvező pillanatban egy szalmaszálat ejtenek le, az is sokat számít, a kanonok úr pedig sokkal többet tett . . . A szentgyónást és áldozást soha nem érezkeltem így". „Tetszett a főbűnök boncolgatása, s az egyes példák . . . nagyon dühös voltam a kofaasszony fiára, nagyon tetszett az öreg magyar napi három miséjével és nagyon tetszett a Jóska-ügy". „Legnehezebb volt a folyosón szó nélkül maradni". „Minden lelkigyakorlattal közelebb jutunk a nagy célhoz". „Ezek a meditációk nem is a kanonok úr szájából, hanem egyenesen az Uristen-től jöttek". „A sokat hangoztatott felhívás a tökéletes életre nálam nem talált süket fülekre". „A lelkigyakorlat óta minden könnyebben megy". „Egy-egy beszéd után jó lenne sétálni egyedül . . . (8. o.) Azonkívül rengeteg fiú kérte, hogy jövőre is a kanonok úr vezesse a lelkigyakorlatokat!

A 3. és 4. o. lelkigyakorlatát Jochs József, az 1. és 2. o.-ét Kovács Mihály volt szives vállalni. — Ott is volt foglalkoztatás a szorosán veit beszéd után. Érdeemes volna az ő beszámolóikból is

idézni. Ott is Istennek gazdag áldása kísérte a lelkigyakorlatvezetők lelkiismeretes és gondos, az ifjúság szeretetéből vállalt fáradságát.

*

Az egyházi év egyes szakaszait igyekeztünk kiemelni és megszentelésükre külön buzdítottuk az ifjúságot. Hogy a fiúk mennyire megértették szándékunkat és mennyire magukévá tudták tenni gondolatainkat, idézünk nagybőjti jófélételeikből: „Jóbarátaimat nem árúlom el. Nem csúfolom őket”. „Bátyámat sokkal jobban fogom szeretni. Szombaton sem eszem húst”. „Minden vasárnap áldozom”. „Imádkozom a harctéren küzdő katonáinkért”. „Nem játszom legkedvesebb várammal.” „Húsvétig szakítok legcsúnyább szokásommal, és azután életem végéig elfordulok tőle. Nem fogok viccelésből hazudni”. „Türelmes leszek”. „Bemegyek mindennap a templomba. Úgy legyen”. „Nagyon jó leszek és szófogadó”. „Minden reggel templomba megyek.” „Én X Y megfogadom . . . hogy a folyosón nyugodtan állok”. „Mindennap tíz percet Istennek szentelek”. „Mind a második nap misét hallgatok”. „Egy hétig a tízpercekben nem beszélgetek”. „Az egész nagybőjtben sem moziba, sem színházba nem megyek. A megspórolt pénzemen töltőtollat akartam venni, de a nagybőjtben nem veszem meg. Megtakarított pénzből egy pengőt a katonáknak adok”. „Nem leszek lusta”. Mindennap elimádkozom egy oldalt a Sik—Schütz-ből”. „A nagybőjtben sokszor meg fogom látogatni az Úr Jézust”. (I. B.) „Csendesebben játszom, mint máskor. Imádkozom azokért akik káromkodnak”. „Kedvenc ételleimből kevesebbet fogok kérni”. „Reggel hamarabb kelek, hogy a templomban tovább lehessenek”. „Nem válogatok az ételben”. „Az első szóra engedelmes leszek”. „Egy héten kétszer áldozom.” „Másokkal nem durvaskodom.” „Mindennap imádkozom a rózsafüzérből.” „Figyelmeztetés nélkül szorgalmasan tanulok.” „A szokottnál kevesebbet beszélék és annál többet gondolok a szenvedő Úr Jézusra.” „Ha elküldenek, elmegyek.” „Otthon példaként viselkedem.” „Az utcán rendesen viselkedem.” (I. c.) — „Reggel hatkor kelek.” „Segítek anyukának megágyazni.” „Segítek aprófát vágni.” „Akárhogy tudom a leckét, tanulási időben nem olvasok.” „Hamvazószerdán, mint a felnőttek, böjtölök.” „Elvonom magamtól May Károly olvasását. Nem játszom, hanem anyukám dolgait elvégzem.” „Nem ródlizok, csak félóráig.” (II. a.)

*

Hamvazószerdán meghamvaztuk az ifjúságot, búzaszentelő napján és a keresztyáró napokon elmondtuk a szentmise alatt a mindenszentek litániáját. Résztvettünk az Úrnap körmeneten.

A ballagás a kápolnából indult ki, ahol vitéz Lajos István mondott imát, elimádkozták a Sub tuum-ot, elénekelték az O Pater-t. Ünnepélyes búcsúztatásuk május 17-én volt a Dómban. Ott mentek mind fekete magyar ruhában az intézet élén, zászló alatt. A szentélyben volt díszhelyük. Az intézet igazgatója mondta a szentmisét, osztályfőnökük a búcsúbeszédet. A szentmise alatt megáldoztak.

Mária-tiszteletünk első jele, hogy a fiúk sapkáján ott diszlik a

piarista címer és benne a Szent Szűz monogrammjá. Október és május havában egy-egy tized rózsafüzért imádkoztunk és megkívántuk, hogy mindig maguknál hordják a rózsafüzért. Az elsősöknek feladtuk a skapulárét. Mária-kongregációnkról az ifjúsági egyesületek között emlékezünk meg.

Jézus Szíve tiszteletét úgy szolgáltuk, hogy felhívtuk a fiúk figyelmét az első péntekre. Utolsó iskolai szentáldozásunkat pedig Jézus Szent Szíve ünnepén végeztük, e napon szünetünk volt.

Szentatyánk emlékét kegyelettel őriztük. Az első és a hetedik osztályban megtanítottuk életrajzát, megtanultuk az O Pater-himnusz első szakaszát és imádságként is sokszor mondtuk. Megültük Pártfogásának ünnepét. Számontartottuk a jelen és a múlt nagy piarista diákjait és például állítottuk őket a mai fiúk elé. A fiúk ragaszkodásának érdekes megnyilvánulása volt, ahogyan a 300 éves jubileumra készült levélzáró bélyegeket elkapkodták. A 2. B. kerek 2000 bélyeget vásárolt és ezzel legyőzött minden más piarista osztályt az egész országban.

A missziógondolatot is ápoltuk. A Kis Hitterjesztő 117 pld.-ban fogyott el; kezelője Nagy János, 7. o. t. A Missziós Ifjúság példányszáma 128; kezelője Valentiny Géza 5. o. t. A Katolikus Missziók 40 példányban fogyott el átlag; kezelője Szamosi Lajos 7. o. t. Az emellett befolyt staniolt, bélyegeket és készpénzt rendeltetési helyére juttattuk.

A fiúk lelkiéletének irányítására és ápolására ez évben könyveket adtunk kezükbe „kötelező” lelki olvasmányul. És pedig a 2. osztályban 10 pld.-ban: Karg kapucinus atya könyvecskéjét: Kis titok (A jószándék felkeltése), a 4. o.-ban két könyv járt végig az osztályon 20—20 pld.-ban: Tóth Tihamér: Krisztus és az ifjú. — Tiszta férfiúság. Az 5. o.-ban Koszter atya: Kamaszok c. értékes munkáját terjesztettük; az egész gimnáziumban mintegy 60 példány jutott így kedvezményes áron az ifjúság kezébe. A 6. o.-ban Wöhrmüller Bonifác kiváló könyve ment végig 7 pld.-ban: a Férfias kereszténység (a legkülönfélébb erények a legmodernebb megvilágításban; gyönyörűen simul ez a munka az erkölcsstan tanításához). A 7. o.-ban 10 pld.-ban forgott közkézen Plus: Élet Istennel c. bensőséget sugárzó könyve. A 8. o.-ban ugyancsak Plus: Az életút előtt c. könyve járta végig 5 pld.-ban az osztályt. Itt azonkívül minden fiúval megvetettük Kovács Sándor: Így lépj az oltár elé c. kis füzetét, mely ügyesen tárgyalja a házasság szentségét. Ezt az órákon is olvastuk. Az év folyamán mintegy 40 drb. Missalét is sikerült a fiúk között elterjesztenünk, kedvezményes áron, és több havi részletfizetésre.

A harc a káromkodás ellen ifjúságunkat sem hagyta hidegen. A folyosó lépcső-fordulóján ott van bekeretezve a „Miért bántod?” kép. És a fiúk 280 kisalakú kemény képet és 30-nál több nagy falragaszt vittek szét a városba. Sok irodába, üzletbe, gyárba, középületbe az ő révükön jutott falragasz. Dr. Halász kanonok úr jóvoltából rengeteg röplapot is kapott az intézet.

Az Actio Catholica munkásságába egyébként is bekapcsolódott intézetünk, amennyiben a Magyar Katolikus Akcióból mindig tájékoztattuk a fiúkat a katolikus ügy mindenkori állásáról.

Az A. C. filmkritikáját a hirdetőtáblán közöltük az ifjúsággal. A filmkritika kezelője Katona Géza 6. o. t.

Szentatyánk jubileumát is megünnepeltük. Aláírtuk a fiúkkal a piarista iskolák hódolatát tolmácsoló albumot. Buzdítottuk őket, ajánljanak fel imát és jócselekedeteket a Szentatyáért: közösen is imádkoztunk. Érette, hittanórákon gyakran elénekeltük a pápai himnuszt és a jubileumot felhasználtuk arra is, hogy elmélyítsük a fiúk lelkében az egészséges katolikus öntudatot. A szentatya képe régen ott függ Kormányzó Urunk képével együtt minden osztályteremben a feszület alatt.

A tanári kar számos tagja a fiúkkal egyénileg is foglalkozott.

A másvallású tanulók rendszeresebb vallásoktatása érdekében áldozatok árán is vállaltuk a három szegedi gimnázium egységes hittanórarendjét. Másvallású tanulóinkat is mindig buzdítottuk vallásos kötelességeik buzgó teljesítésére.

5. Világnézeti és hazafias nevelés. Az elmúlt iskolai év ismét a nagy világtörténeti események jegyében zajlott le. Természetes, hogy ilyen rendkívüli körülmények közt a hazafias nevelés nem merülhetett ki a szokványos módok és eszközök igénybevételében. A rendkívüli idők, rendkívüli eszközöket is kívántak. Ezért mindegyiknél azt igyekeztünk megértetni tanítványainkkal, hogy a nehéz idők tőlük is több komolyságot és felelősségérzetet kívánnak. Ennek megfelelően iparkodtunk minél mélyebben beágyazni tanítványaink lelkébe a nemzeti összetartás érzését. Nem szüntünk meg hangoztatni, hogy ma olyan ifjúságra van szüksége a közösségnek, mely feltétlenül aláveti magát a felsőbbbség parancsainak, a köz hasznát élje tudja helyezni a maga személyes érdekének, és az őt körülölelő közület kedvéért bármely pillanatban kész áldozatot hozni.

Ezt a célunkat a legtöbb esetben nem szóval, elméleti fejtegetéssel, hanem tanításunk egész szellemével igyekeztünk elérni. De ennek a célnak szolgálatába állítottuk nemzeti, hazafias és kegyeletes jellegű közösségi összejöveteleinket és ünnepélyeinket is. Ezek évi rendje a következő:

Szept. 8-án a Veni Sanctés szentmise után az intézet zászlójával tisztelgő menetben vonultunk el az Országzászló és a Hősök emlékműve előtt.

Szept. 12-én a szentmise keretében ünnepeltük Szűz Máriának, rendünk Patrona Principalisának névünnepét.

Szept. 20-án megemlékeztünk Széchenyi Istvánról születésének 150. évfordulója alkalmával.

Szept. 22-én az országos Széchenyi-stafétát fogadta ifjúságunk díszszakasza.

Szept. 28-án Kiskunfélegyházán a Magyar Gáborról és Cserép Sándorról elnevezett elemi iskolák felavató ünnepségén az intézet tanári kara nevében megjelent Csonka Mihály igazgató, Szalay József és Sörlei Zsigmond tanárok.

Okt. 6-án gyászmisén vett részt ifjúságunk, majd ünnepély keretében merített erőt a nemzet nagyjainak áldozatából.

Okt. 19-én a Széchenyi jubileumi év alkalmával ünnepélyt rendeztünk Széchenyi tiszteletére.

Okt. 29-én megemlékeztünk a finn-ugor-magyar testvériségről.

Nov. 2-án a rossz időjárás miatt küldöttségileg kereste fel ifjúságunk a hősök, az elhunyt tanárok és Tukats Ferdinándnak, az ifjúság jötevőjének sírját.

Nov. 3-án a gyászmise után a VII. és VIII. osztály felkereste Dugonics András sírját és egyszerű, de bensőséges megemlékezéssel rótt le kegyeletét.

Nov. 4-én mutattuk be a legszentebb áldozatot az elhunyt tanárok lelki üdvéért.

Nov. 5-én intézetünk rendezésében ünnepelte meg Szeged fiúifjúsága Szent Imre ünnepét. A szentmisét a püspök úr önagyméltósága mondta. Ifjúságunk nagy lelki épüléssel hallgatta meg dr. Balogh Anyos tanker. kir. főigazgató úr bensőséges szentbeszédét és a szentmisén szentáldozáshoz járult.

Nov. 6-án gyászmisét mutattunk be az intézet elhunyt jötevőiért.

Nov. 19-én Liszt Ferenc születésének 130 éves fordulóján a Fogadalmi Templomban rendezett hangversenyen ifjúságunk nagy számban vett részt.

Nov. 21-én a gyászlobogó kitűzésével emlékeztünk meg néhai Ferenc József királyunk elhunytának 25. fordulójáról.

Nov. 23-án intézetünk a kegyestanítórend alapítójának, Kalazanci Szent Józsefnek tiszteletére ünnepélyt rendezett. A szentmisét dr. Bognár Cecil egy. ny. r. tanár mondta. Az ünnepély szónoka dr. Koch Sándor egy. ny. r. tanár volt. A hallgatóságot mélyen megragadó beszédet Évkönyvünk első részében közöljük.

Dec. 6-án Főméltóságú Kormányzó Urunk névünnepén szentmisén vettünk részt.

Dec. 12-én megemlékeztünk a limanovai világháborús hősi fegyvertényről.

Febr. 16—17-én résztvettünk a farsangi szentségimádáson a Dómban.

Febr. 18-án hamvazószerdán szentmisén vettünk részt és hamvazásban részesítettük ifjúságunkat.

Febr. 25-én a tuberkulózis-hét keretében dr. Sztavrovcszky Pál iskolaorvos adott elő a tuberkulózisról és erőteljesen rámutatott annak nemzetpusztító munkájára.

Márc. 2-án a piarista rend jötevőjéért, Ferenc királyért bemutatott gyászmisén vettünk részt.

Márc. 12-én a szokásos keretben ültük meg Szeged városának ünnepét, a nagy árvíz emlékét.

Március 15-én a nemzeti ünnepen szentmisén vettünk részt és ünnepélyt rendeztünk a *Hadak útján* címmel. Az ünnepély próbáját március 14-én az alsó osztályosok, 15-én pedig a felső osztályosok hallgatták meg.

Május 3-án bekapcsolódtunk a Leventenap ünnepségeibe.

Május 31-én résztvettünk a hivatalok és városi közönség együttes Hősi-emlékünnepe.

Június 18-án ünnepeltük Kormányzó Urunk születésnapját. Ugyanezen a napon részt vett ifjúságunk Kolláti István piarista tanár újmiséjén.

6. Országos magyar tehetségmentés. A népek harcában most ugyan acélszörnyetegek vívják a nagy küzdelmet az uraloméért, de

fennmaradását és boldogulását minden nép csak szellemi és erkölcsi értékeivel biztosíthatja. A trianoni bilincsekben vergődő magyarság szomorú sorsának okát a nemzet legmélyebb gondolkodói középosztályának nemzetiiségi kevertségében, szellemi és erkölcsi gyengeségében jelölték meg. Mi lehet más gyógyszer a nemzet bajaira, mint ősi népi erőkből megújítani, felfrissíteni és megerősíteni a feladatának megfelelni nem tudó vezető réteget. Le kell nyúlni a nemzet fájának hajszálygyökereihez és azokon át felszívni az új hajtásokat és ágakat fejlesztő erőt. Nem elég letisztítani a lefagyott, elszáradt gallyakat és lenyesni a fattyúhajtásokat, amit elvégzünk akkor, amikor száműzzük a középosztályból a munkátlanokat, tehetségteleneket és kiszorítjuk az idegen fajúakat, hanem a megritkult koronát új, fiatal erőtől duzzadó ágakkal dűssá kell tenni, vagyis be kell állítani a nép egyszerű fiaiból kikerült tehetségeket a vezető munkába.

A magyarság sok erőt veszített azzal, hogy az utolsó száz évben szinte megállt a középosztály magyar felfrissülése. Akik az alacsonyabb rétegekből felemelkedtek, általában nem voltak tősgyökeres magyarok és hatásukkal folyton csak növelték és szélesítették a szakadékot a felső vezető réteg és a vezetett alsó magyar réteg között. Nemzeti jellegünk és létünk ellen vétkezünk, ha tovább is tétlenül nézzük ezt az érdekeink ellen folyó kiválasztódást, néha tervszerű kiválasztást. Ellenkezőre kell fordítanunk ennek irányát. Fölfelé az jusson, aki és ami magyar!

Állami feladat a nemzet erőinek helyes megszervezése és irányítása. Ezért indította meg a vallás- és közoktatásügyi minisztérium a Horthy Miklós Ösztöndíjalap létesítésével a falusi és tanyai tehetséges magyar gyermekek gimnáziumi tanításának mozgalmát. Mozgalomnak lehet nevezni, mert most meginduló formájában és keretében ugyan teljesen állami tevékenység, azonban a bekapcsolódás nemcsak kívánatos, de lelkiismeretbeli kötelesség minden nagyobb szervezet, de minden egyes számára is, aki a nemzet vagyoni vagy szellemi kincseiben bőségesen részesül.

A nemzet napszámosa, a falusi és tanyai tanító hívatott arra, hogy a rábizott kis magyarok között meglássa, kiből válhatik népének tudásban és jellemében egyaránt vezetője. Ezek a kis magyarok megjelennek a gimnáziumi képességvizsgáló bizottság előtt, mely a lélek- és jellemtudomány, valamint a belelátó és beleérező embermegismerés eszközeivel dönti el, kiből nevelhet emberebb embert és magyarabb magyart az ország vezető rétege részére.

Ezek a fiúk beírási- és tandíjat nem fizetnek, eltartásukra az állam havi 60 pengőt fizet, más semmit. Ennek fedezésére fizeteti az állam a beírási pótdíjat (2.50—5 pengő), a javítóvizsgálati díjat (25 pengő) és az ismétlőkkel a rendes tandíj 50 %-át. Szegény ország csak ilyen szegényesen láthatja el legkedvesebb válogatott fiait! De a szegény ország gazdag fiainak kell megmutatniok, hogy a még szükséges mellékésekről gondoskodnak. Mert igaz, hogy ezeknek a fiúknak maguknak kell megmutatniok, hogy a saját erejük-ből lesznek emberek és megdolgoznak mindenért, amiben a nemzet és az állam részesíti őket, mégis az elemi szükségletekről (íróeszközök, egyszerű városi ruházat, mindennapi életszükségleti cik-

kek) annak a társadalomnak kell gondoskodnia, mely munkájuktól várja saját gyógyulását.

Iskolánknak a gondolat és a véghezvitel egyaránt nem új. A Magyar Kegyestanítórend mindig átérezte ezen a téren nemzeti kötelességét. A három évszázadon keresztül, mely mögöttünk van, mindig neveltünk rendházainkban tehetséges, teljesen szegény falusi gyermekeket, akik egészen szerény apró szolgálataikért (ministrálás, főlszolgálat az ebédlőben) teljes ellátásban, tanításban és a rendház légkörében a legjobb nevelésben részesültek. Ma is sok ilyen neveltünk tölt be vezető állást.

Csak a keretek és a méretek bővültek, amikor szeretettel fogadta a régi Alma Mater kopott falai közé a május 28—29-én versenyvizsgára összegyűlt kis magyarokat. A vizsgán beválók számára — végső fokon a minisztérium kebelében szervezett központi szerv dönt — szeptemberre a piarista rendház konviktust nyit, hogy évszázados hagyományainak megfelelően kifejelessze bennük a törhetetlen nemzeti erőt és érzést, mely támogatva a tudás és erkölcs erejével képesíti őket a nemzetvezető feladatainak elvégzésére.

Nagy és fontos munkájának végzésénél szüksége lesz Szeged városának és társadalmának hathatós támogatására, de rendületlenül bízik abban, hogy a nemzeti megújulás gondolatának városa nem lesz hűtlen eszméihez.

7. Oktatófilm. A VKM Oktatófilm Kirendeltségének gazdag filmanyagát bőven használtuk tanításunk szemléletessé tételére. Majdnem minden tárgy keretében vetítettünk filmet, leggyakrabban természettudományi tárgyak óráin. Néha megnehezítette a velítés természetességét a vonatok rendellen járása, aminek következtében csak késéssel érkezettek meg a küldemények. A tanév folyamán 69 különböző filmet pergettünk összesen 105 alkalommal. A tanulók számára nemcsak élményszerűségével és hangulatával hat jól a film, hanem egyes filmek mozgalmasságukkal és szerencsés összeállításukkal sok olyan részletet is meg tudnak magyarázni, amit a tanár csak nagy fáradsággal, részletes hosszantartó magyarázattal tud a fiúkkal megértetni. Nagy előnye az is, hogy mindent meg tud mutatni életszerű környezetben is és különválasztva, elvonva is.

8. Tanulmányi kirándulások. Október 3—4. napjain városunkban tartózkodott a Sarrasani-cirkusz, melynek szép állatsereglete volt. Az 1. a, b, c, 2. a, 3. a, 4. és 6. osztályosok osztályfőnökeik és természetrajztanáraik vezetésével megtekintették a cirkusz állatait. Különös érdeklődéssel tanulmányozták az elefántokat és az oroszlanokat. A 4. osztály tanulói dr. Maklári Lajos tanár vezetésével megtekintették a Horthy Miklós Tudományegyetem Ásványtani intézetének köztartárát. A legtöbb osztály résztvevett egy-egy osztálykiránduláson. A kisebbek a természetrajz órák keretében többször tanulmányozták a szabadban a növények életét. A hetedik osztály tanulói megtekintették a helybeli felső ipariskola műhelyeit munka közben Sörlei Zsigmond vezetésével.

9. Természetvédelem. Az osztályfőnöki órákon és a kirándulások alkalmával bőven volt alkalmunk arra, hogy tanítványaink figyelmét felhívjuk a természet szépségére, nagyszerűségére, de egyben fontosságára is. A növényeknek és állatoknak védelme állandóan sze-

münk előtt lebegett és az élet apró mozzanataiban igyekeztük tanítványaink állandó tulajdonságává tenni a természetvédelmet. Udvarunk eddig szinte teljesen kopár volt, most az útcai részét beültettük kicsiny nyárfákkal, hogy ezzel is neveljük fiainkat. A kis fák már szépen kezdenek hajtani és a következő években a tízpercek élete is hozzájárul a növények megkedveléséhez.

10. Leventeoktatás. Tanulóifjúságunk leventeköteles korosztályai két csoportban kaptak kiképzést. Az első korosztály Gyurkovits Árpád, dr. Horváth Ambrus és dr. Tiborc Lajos tanárok, a második korosztályt Gyurkovits Árpád, dr. Horváth Ambrus, dr. Kiss Márton és dr. Tiborc Lajos tanárok vezették Pesti Lajos testn. tanár parancsnoksága mellett. Május első felében a 8. oszt. tanulói a II. próbából sikeresen megfelelték. Ezen próbákon jelen volt vitéz Gardi István főhadnagy, az V. körzet parancsnoka.

A leventeotthonnak egy 2. emeleti osztálytermet rendeztünk be. Itt minden órs egy fal-részt kapott és azt izlésesen rajzokkal, táblákkal, fényképekkel képezte ki. Febr. 8-án a II. korcsoport 2. és 3. órsei műsoros levente teadélután rendeztek Török László és Dietrich Dénes ifj. vezetők közreműködésével, melyen megjelent vitéz Berthy János ezredes, Szeged szab. kir. város leventeparancsnoka vitéz Gardi István főhadnagy kíséretében. A bajtársiasság szellemét ápoló kedves levente műsort dicséretes fegyelmelzettséggel adták elő.

Az intézetünkben folyó leventemunkát tisztelte meg az a megbízás, amellyel dr. Tiborc Lajost a Szegeden szervezett Levente Ifjúságvezetőképző Század parancsnokává nevezte ki.

11. Légoltalmi oktatás. A légoltalom szükséges ismereteit, tudománynyújtotta eszközeit az előírásoknak megfelelően ismertettük és tanítottuk az egyes tárgyak keretében, ahol azok szervesen beleillettek a tanulmányokba. Gyakorlatilag is szerezték ismereteket tanítványaink a levente keretében. Szervezet tekintetében bekapcsolódtak a légoltalmi szolgálatba, amennyiben a helyi hatóság kijelölése alapján rendszeresen teljesítettek riasztószolgálatot.

12. Repülőképzés. A repülő előképzés alapvonalai már teljesen kialakultak. A levente keretében rendszeresen dolgoznak a repülőleventék, akik ö többiekől külön repülő- és leventekiképzésben is részesültek. A repülőképzésben részesülő tanulóink a középiskolai tanulmányok elvégzése után a honvédség kötelékében is repülőszolgálatot fognak teljesíteni, legtöbbjük hivatásos katonai repülő pályára vágyik. Kiképzésben részesültek a következők: Kontraszty Endre VIII. o. t., Piukovich Dezső VIII. o. t., Salánky István VIII. o. t., Nagy László VII. o. t., Rózsa József VII. o. t., Tamás István VII. o. t.

13. Nemzeti Önkéntes Munkaszolgálat. Néhány év óta minden nyáron megrendezik az Önkéntes Nemzeti Munkaszolgálat keretében a nyári munkatáborokat egyetemi hallgatókkal és érettségizett középiskolai tanulókkal. Az 1941-ben érettségizettek közül 8 tanulónk vett részt munkatábori munkán. A tábor Magyarborzácson volt (Szolnok-doboka vm. Kékesi járás). Munkájuk újtavítás volt Magyarborzástól a Kékes felé. A résztvevők: Csenderits László, Karádi László, Márai Béla, Szabó Ferenc, Szabó Gyula, Szabó László és Szélpál Ottó.

14. Diákaptár. A mai súlyos időkben a diák nagy megterhelése mellett gyenge munkát végeztünk. Azonban külön ki kell emelni a cipőgyűjtésben elért kiváló eredményt, u. i. 1026 pár cipőt gyűjtöttünk, ami itt Szegeden a legjobb eredmény, de országos viszonylatban is nagyon jó. A felső osztályosok nagy része a gyűjtésért járó összegről lemondott a Vörös-Kereszt javára, ami 100 pengő összeget tett ki. A fiúk a cipőgyűjtést végezték a legnagyobb buzgalommal, s ez szociális érzésükre vall. Más hulladék gyűjtése u. m. papír, rongy, fém stb. is folyt, de gyenge eredménnyel. Ha a gyűjtésben nem tudunk eredményt felmutatni annak oka a mai nehéz gazdasági helyzet, s a diák nagy iskolai elfoglaltsága, továbbá, hogy ma már nemcsak a diák-kaptárosok, hanem úgyszólván mindenki (minden jó magyar) gyűjt, takarékoskodik. Ma a legfontosabb a takarékoskodás, a legkisebb értéknek is a megbecsülése, a lemondás, s a munka, s a rendíthetetlen hit a boldogabb, szebb jövőben. A fiúk átérzik az idők kemény szavát s ennek szellemében dolgoznak hangyaszorgalommal.

15 Hivatalos látogatások. Dr. moóri Glattfelder Gyula megyéspüspök úr öngyméltósága február 28-án meglátogatta az 5., 6. és 8., majd ápr. 17-én a 7. osztály hittanóráját. Dr. Halász Pál püspöki tanácsos, belvárosi kanonok-plébános mint püspöki biztos ápr. 14-én meglátogatta a 3.a osztály hittanóráját és elnökölt a hittanvizsgálatokon. A Kat. Tanügyi Főigazgatóság megbízásából dr. László Vince bajai ciszt. gimn. igazgató végzett hivatalos látogatást ápr. 25 — május 1-ig. Az állami főfelügyelet gyakorlásaként a tanker. kir. Főigazgatóság megbízásából Janson Vilmos tanügyi tanácsos-igazgató látogatta meg intézetünket febr. 13–20-ig. Dr. Bognár Cecil egy. ny. r. tanár febr. 29-én látogatott két órán tudományos megfigyelés céljából. Murányi Endre és Terebesi János szatmárnémeti tanárok december 15-én látogattak néhány órán, hogy megfigyeléseikkel elősegítsék a visszatért erdélyi részek beilleszkedését az anyaország közoktatásügyébe.

16. Fegyelmi állapot. A tanulók a tanév folyamán az intézet fegyelmi szabályaihoz általában alkalmazkodtak.

Az intézet fegyelmi szabályait az Ellenőrző füzetben közöltük; azok tudomásulvételét a szülők aláírásukkal elismerték, tanítványainknak pedig nemcsak az év elején magyaráztuk meg, hanem a tanév folyamán is gyakran felújítottuk emlékezetünkben. A szép szóval való fegyelmezés a megfelelő lelki berendezettségű tanulóknál általában megértésre talált. Az erkölcsileg tompultabb s az iskolai rendbe beilleszkedni nem tudó, vagy nem akaró tanulóknak azonban érezniök kellett az iskolai fegyelem keménységét is. Ugyanis szorványosan előfordultak olyan esetek, amikor a fegyelmi büntetések megfelelő fokozatát kellett alkalmaznunk, de nem a vétség mögött gyanítható erkölcsi romlottság miatt, mint inkább a fegyelmezetlenség meggyökeresedésének és tovaterjedésének megakadályozása végett. Engedély nélkül való színház- és mozilátogatás, kalandos próbálkozás, a tánciskolában könnyen felszabaduló éretlen legénykedés, feltűnő utcai viselkedés, néhány kerékpáron bejáró tanuló forgalmi kihágása azok az esetek, amelyekben a fegyelmi szabályok néma paragrafusait nyomatékosan kellett tanítványaink emlékezetében felfrissítenünk.

Az intézet néhány osztálytermében újra gyalult padok durva faragását és egyéb felszerelési tárgyak lelketlen rongálását jórésztben egy másik iskola növendékeinek rovására kell írunk, akik helyet kaptak intézetünkben és a délutáni órákban tartózkodtak az osztálytermekben. A tízperces szünetekben azzal rontották intézetünk jó hírnevét, hogy a nyitott ablakokban üldögélve a könnyen leváló vakolat darabjaival dobálták az utcán járó-kelő embereket.

Az új Rendtartás a tanulót magaviseletének minősítésében szigorúbb, és több szempontra kiterjedő eljárást ír elő, mint a régi. Ezen szempontokat az Ellenőrző füzetben közölte az intézet igazgatósa, hogy ezzel is több megértést és több bizalmat biztosítson a tanári kar hivatalos ítéleteivel szemben. Kívánatos, hogy a szülői ház nyugodt tárgyilagossággal fogadja a magaviseleti jegyeket, mert ebből a gyermek azt látja, hogy csakugyan őbenne van a hiba és a jövődő élet számára megtanulja, hogy az előljárók ítéletét tisztelni és becsülni kell.

17. Egészségi állapot. Az 1941—42. iskolai évben az iskolai év folyamán a Szeged Városi Tüdőgondozó vezető főorvosnőjének, M. dr. Finta Ilonának és helyettesének, dr. Czinky Gabriellának segítségével elvégeztük az intézet tanári karának és tanulóinak általános és tüdőkörtani szűrővizsgálatát. A tanári kart és 581 tanulót vizsgáltunk meg.

A tanári kar egészségi állapota teljesen kielégítő — egy sem szenved tüdőbajban. A tanulók vizsgálatának eredménye a következő:

Osztály	Lét-szám	Hiány-zó	B	B ₁	B ₂	B ₃	B ₄	B ₅	Tbc negatív lelet	Allergiás próba
I.A	52	3	2	7	9	10	—	—	21	27
I.B	48	2	6	1	8	6	2	—	23	25
I.C	45	5	—	6	11	4	—	—	19	28
II.A	52	1	1	7	6	3	1	—	33	24
II.B	47	2	8	7	10	—	—	—	20	31
III.A	39	—	3	4	21	2	—	—	9	36
III.B	32	3	1	1	7	11	1	—	8	24
IV.	58	—	5	7	37	5	—	—	4	54
V.	60	—	4	8	26	4	—	—	18	44
VI.	43	—	6	—	2	4	—	—	31	12
VII.	46	3	—	—	5	—	—	—	38	25
VIII.	59	1	4	1	5	2	2	—	44	32
Összesen	581	20	40	49	147	51	6	—	268	362

Az iskolai munka megindulásakor, szeptember végén a honvédelemről szóló 1939. II. t. c. végrehajtási utasítása alapján az intézet 12, 15 és 19 éves levontköteles ifjait vizsgáltuk meg az utasításban előírt részletességgel. Az év folyamán ezenkívül megtörtént a szokásos tavaszi és őszi szemvizsgálat.

dr. Sztavrouszky Pál.

18. Iskolánk és a szülői ház. A nevelés munkája a szülői ház és az iskola között oszlik meg. Nem lehetséges tehát e két tényező élénk és bensőséges összeköttetése és összhangja nélkül egyéges irányítás. Örvendetes jelenség, hogy erről a szülők is mindjobban meggyőződnek és keresik a kapcsolatokat az iskolával. A fogadó órák kezdenek népesebbé válni és a szülői értekezleteket is valamivel többen látogatják. Ennek jó hatását mindkét oldalról tapasztalhattuk. Nem ismerhetik meg ugyanis a szülők az iskola eljárását és célkitűzését csupán a gyermek egyéni és legtöbbször öngigazolásra törekvő beszámolóiból, de az iskola sem láthatja tisztán a szülői ház viszonyait egyedül a gyermeken keresztül. Olyan viszonyokra gondolunk, amelyek a gyermek erkölcsi fejlődésére irányítólag hatnak és amelyeket enyhíteni kell közös munkával, ha károsak, és tudatosítani, ha előnyösek az erkölcs nevelési célkitűzéseinek megvalósítására. E fontos munkának szoros együttléssel való megvalósítására kéri az iskola a szülői ház megértő támogatását.

Intézetünk a jó példa hatalmas indítóerejére és vonzó hatására gondolt akkor, amikor a nagybőjti időben a piarista Nagycsalád lelki gyakorlatait megrendezte. Az édesapáknak Lénárd Ödön, az édesanyáknak pedig Sörlei Zsigmond tanárok tartottak három napon át bensőséges elmélkedéseket. A közös szentáldozás az intézet kápolnájában megtartott szentmise keretében folyt le, melynek külső fényt és meleget az ifjúsági énekkar kölcsönzött Maklári Lajos vezetése alatt. A szülők társadalma értékes és igen izléses egyházi felszerelés ajándékozásával fejezte ki háláját a tanár úrak fáradozásáért, amiért e helyen is hálás köszönetet mondunk hangsúlyozván, hogy a legdrágább ajándékot akkor kaptuk, amikor oly szép számmal jelentek meg a k. Szülők ezeken a szent elmélkedéseken, mert ezzel olyan szép példát állítottak gyermekeik szeme elé, amely többet ér minden prédikációnál.

A tanári fogadóórákon, a szülői értekezleteken és lelki gyakorlatokon kívül a szülői házzal való kapcsolatot erősíti és állandósítja az Ellenőrző füzet is, aminek segítségével a legszükségesebb közlések és értesítések mindkét részről a legrövidebb és legkényelmesebb úton bonyolíthatók le. Jóleső érzéssel állapíthatjuk meg, hogy a k. Szülők már nem rosszakarátú zaklatásnak veszik az iskola részéről az Ellenőrző füzetbe bejegyzett értesítéseket, hanem azokat a gyermek haladását és boldogulását elősegítő irányításnak ismerik el.

19. A szegedi Piarista Diákszövetség. Diákszövetségünk, működése harmadik lustrumának derekán, új területet fogott munkálás alá. Míg az első öt esztendőben inkább a vallás és tudomány határvonalain mozgó kultúrális előadásorozatok (három tucatra menő előadással) rendezett, a második lustrumban pedig a pedagógiai irányú „Vademecum”-füzeteket igyekezett, sajnos kevés sikerrel, az érdeklődők és érdekelték kezébe juttatni, addig a folyó évben Somogyi István tanügyi főtanácsos kezdeményezésére a szegénysorsú diákok nagyobb mérvű fölkarolását tekinti korszerű föladatának, annál is inkább, mert a gimnáziumból kikerült érettebb ifjúsággal, többrendbeli kísérlet után sem sikerült állandó számbavehető kapcsolatot találnia. De meg a magyar úgardon termelt tanyai és falusi tehet-

ségek megmentésére és a nemzettestbe való szerves bekapcsolására a mai viszonyok több tekintetben alkalmasabbnak látszanak. Hogy ez a tíz-tíz tagból szervezett családban folyó munka mennyiben fogja a helybeli kegyestanítórendi társháztól megnyitandó konviktus kalazanciusi munkáját kiegészíteni, az a jövő titka. Mindenesetre kalazanciusi munkatér ez a kezdeményezés és szociális érzékre vall, amiért nem egy szegénysorsú diák fogja a jövőben áldani.

Diákszövetségünk másik célkitűzését a kegyestanítórend magyarországi működésének háromszázéves jubileuma jelöli meg. Ez az öröndetes tény sugalta egyik őszi választmányi ülésünkön azt az indítványt, hogy tagtársaink főképen az iskolafenntartó város alkalmazottai, hassanak befolyásukkal oda, hogy alma materünk elhanyagolt külseje modernebbre változzék. Ugyancsak kívánatos volna, hogy intézetünk épülete, mely immár a hatodik évtizedet tölti be, a mai idők pedagógiai kívánalmaihoz képest új szárnyal gya-
rapodva a mai idők pedagógiai kívánalmaihoz képest tölthesse be újra azt a hivatást, melyet két évszázad óta a polyglott Délvidék megnevelése alakjában olyan eredményesen vállalt és betöltött.

Diákszövetségünk, élén Dr. Sáray Ferenc ny. postafőigazgatóval, azon van, hogy a középiskolai ifjúságot tőle telhetőleg pénzadományaival is támogassa. Az az összeg, melyet idén erre fordított, nem marad el a régi idők diákpártoló tevékenysége mögött. Nagyobb adományokról azonban nem lehetett szó, mert kidőlt tagtársaink helyére nem igen jelentkeznek új tagok a fiatalabb évfolyamok sorából. Pedig ma-holnap a középkorúak fiai fognak a jó öreg iskola falai közé járni. Számbavehető nyilvános megmozduláshoz az idén se kerülhetett sor. Az a kegyeletes megemlékezés, melyet néhai Magyar Gábornak, a legendáshírű szegedi piarista igazgatónak a a tiszteletére — születése századik évfordulóján — tartunk, csak az idősebb korosztálybelieknek a szívügye, mint akik az irodalmi működés nélkül is nagynevű pedagógussá fejlődött és a mult század utolsó éveiben a magyar Kegyes-tanítórend provinciális székébe emelt Magyar Gábornak rendkívüli tekintélyét, ritka népszerűségét és nevelői rátermeltségét az iskola padjaiból láthatták. Diákszövetségünk elnöke intézetünk önképzőkörének záróünnepélyén emlékezett meg a több tízezerre tehető tanítványsereg nevében a nagy szegedi piaristáról a következő sorokban:

Mélyen tisztelt ünneplő közönség, kedves piarista diákok!

Ha körülnézek ennek a díszteremnek a falain, ott látom fent a feszületet és alatta a fekete márványtáblákat, amelyekbe arany betűkkel be vannak vésve azoknak az ifjaknak a nevei, akik ennek a gimnáziumnak padjait elhagyva az 1914—1918. évi világháborúban hősi halált haltak. Hősi haláluk az emléktáblákon ezekkel a tündöklő szavakkal van megörökítve: „Pro patria.”

A kegyes-tanítórendi atyák Kalazanci Szent József szellemében ebben a gimnáziumban már több mint kétszáz éve hintik a műveltség magvait, az isten- és hazaszeretet szent tűzét. És ez a szent tűz, ez a lángoló hazaszeretet azoknak az ifjaknak könyv helyett fegyvert adott kezükbe, s ők bátran, vitézül küzdve vérüket ontották, mert azt tanulták, hogy a hazáért még életüket is fel kell áldozni.

A Nagy Magyar Alföld metropolisának ebben a régi, jó hírnevű gimnáziumában a múlt század második felében egy kiváló egyéniségű piarista tanár működött, aki a magyarság e végvárában valóságos kultúrmissziót teljesített. Magyar Gábor volt ez a hazafiságtól lángoló lelkű piarista atya, aki 1842. évi január hó 10-én Kiskunfélegyházán látott először napvilágot, — tehát a közelmúltban volt születésének százéves fordulója. — Boldognak érzem magamat, hogy róla ez évforduló alkalmából megemlékezhetem és mint az iskola nyolc éven át volt tanítványa a piarista öregdiákok nevében is a szeretet és hála soha el nem hervadó virágait az ő szellemi nagysága előtt elhelyezhetem.

Gyenge tehetséggel meg sem kísérlem kimagasló egyéniségét méltatni, csak halvány vonalait húzom meg szellemi arcképének.

Magyar Gábor gyermekéveit szülőföldjén, a színkatolikus, ízig-veéig kún-magyar városban töltötte. Tizenhétéves korában meghallván Kalazanci Szent József hívó szavát, magára öltötte a szerzetesi ruhát. Ujoncévének Vácon, a gimnázium VII. és VIII. osztályának pedig a budapesti piarista főgimnáziumban történt elvégzése után az akkori szokás szerint pár évig helyettes tanárként működött.

Az 1865—1866. tanévben, melynek elején pappá szenteltetett, a rendkormány a szegedi piarista főgimnáziumhoz küldte, ahol nem számítva az 1866—1867-i tanévet, amikor a kecskeméti gimnáziumban tanított — 1898. évi július haváig, tehát harminckét éven át fejtett ki eredményes tevékenységet, áldásos nemzetnevelő munkát. — Szegeden mint a történelem, alkotmánytan és földrajz tanára nemcsak a főgimnáziumban, hanem a tanítóképző intézetben is lelkesedéssel igyekezett tanítványainak lelkébe plántálni a hit és hazaszeretet szent erényeit, elméjüket nemesre, jóra készíteni, hogy élni és tenni tudjanak hazájukért.

Ennek a munkának a végzéséhez a szerzetes-tanítói hivatáson kívül küldetés-tudatra is volt szükség. — Szeged város és a Délvidék népe hálát adhat a Gondviselésnek, hogy abban a korban, amikor nemzeti függetlenségünkért titáni küzdelmek folytak és az istentagadó, nemzetközi szabadjóművesség szellemi és lelki téren korlátozatlanul végezhetette romboló munkáját, Szegedre, ebbe a nemzeti szempontból rendkívüli fontosságú kultúrközpontba Magyar Gábort küldte, aki itt valóságos apostoli tevékenységet fejtett ki. — Évtizedeken át szerzetes-tanári lelkének, szellemének nagy kincseit sok ezer lélekbe sugározta ki és az ide nagy számban járó idegen ajkú, idegen nemzetiségű tanulói ifjúság az ő bölcs és tapintatos pedagógiája útján, az ő történelmi előadásából tanulta meg a hazát és a magyar fajt szeretni.

Ennek a kiváló tanárnak a működésére felfigyelt az akkori rendkormány, és 1871. évben, amikor a szegedi piarista főgimnázium igazgatót széke megürült, azt vele, a harminczéves fiatal tanárral töltötte be. És Magyar Gábor huszonhétéves igazgatói működésének eredményei minden tekintetben igazolták, hogy azokban az időkben a szegedi főgimnázium nálánál rátermettebb igazgatót nem nyerhetett volna.

A katolikus vallás szelleme, a katolikus pap igaz lelkülete vezette működésében.

Az ifjúság iránt atyai szeretettel viseltetett, amit egyenlően tapasztalt faj-, nemzetiség- és valláskülönbség nélkül minden tanítványa. Ez a magyarázata annak, hogy azok iránta őszinte tisztelettel és ragaszkodással viseltettek. — Az életbe kilépett és előkelő állásokat betöltő tanítványai nem mulasztották el, sőt keresték az alkalmat, hogy tiszteletüknek és hálás szeretetüknek kifejezést adhassanak.

De nemcsak a tanítványokkal, hanem azok szüleivel szemben is nagyszerűen oldotta meg igazgatói feladatát. — Komoly, higgadt természetével és rokonszenves modorával a szülőknél az iskola iránt érdeklődést, bizalmat keltett, és igyekezett őket az iskola munkakörébe belevonni, hogy egyértelmű közös munkával eredményesebben végezhesék a nevelés-tanítás fontos munkáját.

Igazgatói kiválóságának legfényesebb bizonyosságát azonban mint egy nagy tanári testület vezetője adta, és legszebb, legnagyobb diadalát annak élén aratta. Valóságos eszményképe volt a kiváló piarista igazgatónak. Egész egyénisége, műveltsége, sohasem bántó erélye, jószágos szíve és megnyerő modora mind a vezetésre tették hivatottá. Tapintatos kezének sikerült a foglalkozásuknál fogva érzékenyebb lelkületű és különböző egyéniségű tanerőket összehozni, és az egységes cél érdekében munkáltatni.

Kiváló erényekkel és képességekkel végzett sokévtizedes munkájának lett az eredménye azután az, hogy a szegedi kegyesrendi főgimnázium Magyarország egyik legkeresettebb és legnépesebb intézetévé vált, és bölcs utódainak vezetése alatt mai napig is az maradt.

Ezzel a nemzetpolitikai szempontból is igen értékes pedagógiai munkájával nemcsak a tanítványai és tanártársai körében szerzett magának nagy tiszteletet és tekintélyt, hanem az őt környező társadalomban is. Megnyilvánult ez különösen abban, hogy Szeged város közgyűlése az 1881. évben őt a Somogyi-könyvtár igazgatójává választotta, az 1883. évben pedig elhatározta, hogy az ősi és az 1879. évi árvíz folytán nedvessé és egészségtelené vált épületben elhelyezett gimnáziumnak és a kegyesrendi atyáknak új hajlékot építtet.

Kultúrmunkájának értékelése, az iránta táplált rokonszenvedés tisztelet az 1892. évi január hó 10-én jutott legméltóbban és tündöklően kifejezésre, amikor ötvenedik életévét töltötte be. Ez az idő volt egyszersmind tanárkodásának harmincadik, szegedi tanári működésének huszonötödik és igazgatóságának húszéves fordulója. Szeged város és a Délvidék társadalma fényes bankettel, a régi tanítványok ötszáz forintos alapítvánnyal, a tanári testület „Emléklapok” kiadásával, a tanuló ifjúság pedig megható iskolai ünnepellyel adott kifejezést a kiváló nevelő iránt érzett tiszteletnek, hálának és szeretetnek.

De nemcsak működésének színhelyén, hanem a legfelsőbb helyen is elismerésre talált értékes nemzetnevelő munkája. Ő Felsőcsérei király 1893. évi január hó 8-án őt a Ferencz József-rend lovag-

keresztjével tüntette ki, az 1896. évi november hó 16-án pedig neki a tankerületi főigazgatói címet adományozta.

Rendtársai előtt sem volt kisebb a népszerűsége és tekintélye, mint Szegeden. Az 1894. évi rendi nagygyűlésen kormánytanácsosnak választották meg, 1898. évi július hó 11-én pedig a rendfőnöki méltóságra emelték. Ekkor Szeged városát, harminckét éven át tartó működésének eredményekben gazdag szinterét el kellett hagynia, és Budapestre költözött, ahol még tizennégy évig, az 1912. évi augusztus hó 5-én, hetvenéves korában bekövetkezett haláláig állt a rend élén.

Szegedről való távozása után 1899. évi március hó 8-án a város közönsége őt tisztelete, megbecsülése, szeretete kifejezéséül egyhangúlag díszpolgárává választotta. A város közönsége ezzel Magyar Gábort nemcsak a legnagyobb és legbensőségesebb kitüntetésben részesítette, hanem őt végleges eltávozása után is magáénak vallotta és nagyrabecsült, szeretett polgárává avatta.

Igy fizetett Szeged város közönsége Magyar Gábornak három évtizedet meghaladó buzgó, mérhetetlen nagyértékű nemzetnevelő munkájáért. Így adózott azokért a szellemi javakért, amelyeket tudományának gazdag tárházából, hazafiságának, szeretetének kincstárából oly bőkezűen juttatott neki s a Délvidék népének.

Magyar Gábort még életében eltölthette az a boldog tudat, hogy fáradságos munkája nem volt hiába való, mert az Alföld népének szívébe, lelkébe évtizedeken át gazdagon hullajtott mag sokszorosán meghozta nemes gyümölcsét. Ezt bizonyítja az a sok ezer művelt ember, akik kezei alól kerültek ki és a közéletben közülük sokan vezetőszerpet töltenek, vagy töltöttek be. — És emellett tanúskodnak ebben a díszteremben elhelyezett „Pro patria“ felíratú emléktáblák is. Az arany betűkkel bevéselt nevek ékes hirdetői annak, hogy Magyar Gábor tanítványai szívében a hazaszeretet szikráját lángralobbantotta, és az a láng nem szalmaláng, hanem a haza oltárára helyezett drága áldozat égbe szálló szent lángja volt.

És Magyar Gábor utódai, a magyar kegyes-tanítórend nagyra becsült és szeretett tagjai ezt a szent tüzet sohasem szüntek meg ápolni, éleszteni, és napjainkban is ezt teszik.

Vigyázzunk, mert mások is élesztenek tüzet! De nem a Magyar Gábor fajta keblekből fú a lángralobbantó szél, mert az az Isten és hazánk iránti szeretet szent tüzeit elhamvasztani és helyébe az istentagadás és a hazaszeretet nélküli nemzetköziség, kommunizmus, bolsevizmus átkos tanát akarja belekényszeríteni, belenevelni, hogy azután Szent István országát elpusztítsa, és a Szűz Mária pártfogása alatt álló keresztény magyar népet itt a földön a pokol kínjainak szenvedésére kárhoztassa.

A mi szeretett hazánknak minél több és minél erkölcsösebb, acélos izmú, erős karú magyarra, vallásos és művelt hazafira, Magyar Gáborhoz hasonló jellemű és munkásságú férfiúra van szüksége, hogy sokat szenvedet népére ne a halál és szegény, hanem az élet és dicsőség napjai virradjanak.

Tanári testület.

a)

**Rövidítések : r. t.=rendes tanár, ó. t.=óraadó tanár, p.=piarista,
v.=világi, o.=osztály.**

Sorszám	A tanár neve	Minősége	Szak- tárgyai	Szolgá- lati éve		Mely tárgyakat, mely osztályokban és heti hány órában tanított?	Heti óraszám	Jegyzet
				összesen	ennél az intézetnél			
1.	Csonka Mihály	igaz- galó, p.	mennyt., fizika	32	9	mennyiségt. 3. a, 3	3	Igazgató 2 éve
2.	Babos Dezső	r. t. p.	magyar, latin	36	9	magyar 5. term.-rajz 2. b, 2	5	Ebben az évben jan. 26-tól tanított.
3.	Borsi Tivadar	o. l. v.	magyar, olasz, német	6	2	olasz ny. 6, 4	4	R. t. a Klauzál G. gimn.-ban, rend- kívüli olasz ny. t.
4.	Dorogi Imre	r. t. v.	rajz	24	24	rajz 1-4, 2-2 " 7, 1 szépírást 1. a, 1	18	A rajzsztár óre.
5.	Erdélyi János	o. l. v.	ének	1	1	ének 1-2, 2-2 " 3. ab, 1-1	12	—
6.	dr. Fejes Tibor	r. t. p.	hittudo- mányok	12	4	hittan 1-2. a, 4-8, 2-2	18	Hitszónok, a Mária- Kongregáció pré- zese.
7.	Greff Géza	r. t. p.	mennyt., fizika	5	4	mennyt. 2. ab, 5-5 " 6, 3 fizika 3. ab, 2-2	17	2. a. o. főnöke. A fizikai sztár óre. Hitelemző.
8.	Gyurkovits Árpád	r. t. v.	magyar, francia	9	9	francia ny. 5-8, 4-4	16	A Diákkaptár ve- zetője. Rendkívüli francia ny. t. Leventeparancs- nok. Jan. 25-ig magyar ny. 5. o. tanára.
9.	Hantos Lőrinc	r. t. p.	latin, német	23	11	német 6-7, 3-3	6	A Segélyözögye- sület vezetője. A Rendház gazda- ságának vezetője.
10.	dr. Horváth Ambrus	r. t. p.	törté- nelem, latin	5	5	történelem 5, 3 latin 1. c, 5, 5-4 magyar 1. c, 5	17	5. o. főnöke. Cser- kész rajp.-nok. Le- vente parancsnok. Hitelemző.

Sorszám	A tanár neve	Minősége	Szak- tárgyai	Szolgá- lati éve		Mely tárgyakat, mely osztályokban és heti hány órában tanított?	Heti óraszáma	Jegyzet
				összesen	ennél az intézetnél			
11.	Jochs József	r. t. p.	mennyt., fizika	17	2	mennyt. 1. b, 4 " 5, 8, 3-2 fizika 8. 4 szépírás 1. b, 1 hittan 2. b, 2	16	8. o. főnöke. Cser- készparancsnok. A fizikai gyakor- latok vezetője.
12.	Kerényi József	o. t. v.	testneve- lés	6	4	testnevelés 1. c, 3 " 2. ab, 3-3	9	Vívás
13.	Kiss István	r. t. p.	magyar, latin	39	39	magyar 1. a, 5 latin 1. a, 5	10	—
14.	dr. Kiss Márton	r. t. p.	földrajz, term.-rajz	26	13	földrajz 1. ab, 3-3 " 2. b, 4 term.-rajz 1. b, 5, 2-5 osztályf. ó. 1. c. 1	18	1. b o. főnöke. Tan- díjkezelő. A term.- rajzi szertár őre Leventeparnok.
15.	Kovács Mihály	r. t. p.	mennyt., fizika, gyorsírás	1	1	mennyt. 1. c, 4 " 3. b, 4, 3-3 term.-rajz 1. ac, 2-2 gyorsírás 4, 2 osztályf. o. 1. c, 1	17	1. c. o. főnöke. Cserkészrajp. A repülőmodellezés vezetője. Hitelemző.
16.	dr. Kozáky István	r. t. p.	magyar, német	17	4	német 3. ab, 4-4 " 8. 3	11	Márc. 1-ig az 5. o.- ban tanította a németet (3 ó.)
17.	Lénárd Ödön	r. t. p.	törté- nelem, latin	6	5	történelem 3. a, " 4-6-8, 3-3 latin 6, 4 gazdaságtan 6, 2	18	6. o. főnöke. Tanári ért. jegyző. Az Önképz. tört. szakoszt. vezetője.
18.	dr. Maklári Lajos	r. t. p.	földrajz, term.-rajz, vegytan	5	5	földrajz 1. c, 3 term.-rajz 2. a, 4, 2-3 vegytan 6, 3 szépírás 1. c, 1	12	Az énekkar veze- tője. Az ének- szertár őre. Hitelemző.
19.	Mátray László	ó. tj. v.	magyar, német, olasz	3	1	olasz ny. 5, 4	4	—
20.	Megyer József	r. t. p.	magyar, latin	18	2	magyar 2. ab, 5-5 " 7, 3 latin 2. b, 9	18	2. b. o. főnöke. A legkisebb ifj. könyvtár őre.
21.	Nagy Ernő	r. t. p.	magyar, latin	3	3	magyar 3. b, 4 " 4. b, 3-3 latin 4, 4 történelem 3. b. 3	17	4. o. főnöke. A ki- sebb ifj. könyvtár őre. A Szavalókör vez. Hitelemző.
22.	Pesti Lajos	r. t. v.	testneve- lés	23	23	testnevelés 1. ab, " 3-8 3-3	24	A Sportkör veze- tője. A torna- szertár őre. Le- venteparancsnok.
23.	dr. Révai József	r. t. p.	latin, görög, német	32	4 + 17	latin 8, 5 görög 5, 4 német 4, 4 hittan 3. ab, 2-2	17	Hitelemző.

Sorszám	A tanár neve	Minősége	Szak- lányai	Szolga- lali éve		Mely tárgyakat, mely osztályokban és heti hány órában tanított?	Heti óraszám	Jegyzet
				összeen ennél az intézetnél				
24.	Sörlei Zsigmond	r. t. p.	mennyt., fizika, gyorsírás	7	3	mennyt. 1. a. 4 " 7. 3 fizika 7. 4 oszl. óra 1. a. 1	12	1. a. o. főnöke. Igazgatóhelyettes. A Gyorsírókör és az Önképzőkör term.-tud.szakosz- tályának vezetője.
25.	Szalay József	r. t. p.	történe- lem, földrajz	36	3	földrajz 2. a. 4 " 3. ab. 2-2 " 7. 2	10	—
26.	dr. Sztavrovsky Pál	ó. t. v.	orvos	3	3	egészségtan 4. 1 " 8. 2	3	Iskolaorvos. A 8. osztályban csak az I. félévben.
27.	dr. Szűcs Lajos	r. t. p.	latin, görög.	25	3	latin 3. b. 4 görög 6-7-8. 4-4 bölcselet 8. 2	18	3. b. o. főnöke. A tanári könyvtár őre.
28.	Tárkányi Ferenc	r. t. p.	történe- lem, latin	32	14	történelem 7. 2 latin 1. b. 5 " 7. 4 magyar 1. b. 5	16	7. o. főnöke. Az intézet krónikájá- nak írója.
29.	dr. Tiborc Lajos	r. t. p.	magyar, latin	7	3	magyar 3. a. 4 " 8. 3 latin 2. a. 5 " 3. a. 4	16	3. a. o. főnöke. Az Önképzőkör ve- zetője. A felsőbb ifj. könyvtár őre. Leventeparancsn.
30.	Vajtai István	ó. t. v.	magyar, német	16	1	német 5. 3	3	A Baross G. gimn. r. t. Márc. 1. óta tanít intézetünk- ben.

b) Más felekezetűek vallástanárai :

dr. Durkó Gábor, ref. hittanár-lelkész, tanította a református tanulókat.
Gruncsity Milán, gör. kel. szerb plébános, tanította a görögkeleti szerb tanulókat.

dr. Lodomérszky Béla, gör. kat. lelkész, tanította a görögkatolikus tanulókat.

dr. Lövy Emil, izr. hitoktató, tanította az izr. tanulókat.

Szabó Lóránt, ág. h. ev. hitoktató, tanította az ág. h. evangélikus tanulókat.

c) A rendkívüli tárgyak tanárai :

Borsi Tivadar, tanította az olasz társalgást.

Gyurkovits Árpád, tanította a francia társalgást.

Jochs József, vezette a fizikai gyakorlatokat.

dr. Maklári Lajos, vezette az énekkart.

dr. Sztavrovsky Pál, tisztí orvos, tanította az egészségtant.

c) Altisztek :

Kolláti István és Csókási János; Fábián Károly, kisegítő.

A tanári kar hitéleti, tudományos és társadalmi működése.

Csonka Mihály igazgató és házfőnök, a szegedi törvényhatósági iskolaszék tagja, a fiatalkorúak szegedi felügyelő hatóságának tanácselnöke, az V. cserkészkerület intézőbizottságának tagja, a Délvidéki Nevelők Egyesülete középiskolai szakosztályának elnöke.

Dorogi Imre a szegedi tankerületben a művészeti rajz tanulmányi felügyelője, a Magyar Képzőművészek Egyesülete (Múcsarnok) festészeti szakosztályának rendes tagja, a Magyar Rajztanárok Országos választmányi, a Magyar Képzőművészek Egyesülete Országos Szövetségének rendes tagja a Városi Múzeum képtárának szakkezelője. Résztvett „Halászkok a bárkán” című képével az Orsz. Magy. Képzőműv. Társulatnak a budapesti Múcsarnokban rendezett téli tárlatán, „Tiszai táj” című képével ugyancsak a Múcsarnok Tavaszi Tárlatán. „Szegedi tanyák” című képét az Orsz. Magy. Szépművészeti Múzeum, „Mosónők” című képét a m. kir. Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium vásárolta meg. A Katolikus Tanügyi Tanács megbízásából tankönyvbírálatot készített, s írt néhány művészeti tárgyú cikket és kritikát a helyi lapokban.

Erdélyi János a Városi Zeneiskola rendes hegedűtanára. Mint szólóhegedűs önálló hangversenyt adott a magyar Rádióban 1941. okt. 3-án. A Szegedi Kamarazenekör VII. bérleti estjén ugyancsak önálló hangversenyt adott Antosné Simkó Mária társaságában. Két ízben szerepelt Hódmezővásárhelyen. 1941. aug. 10-én Antos Kálmán orgonahangversenyén a Fogadalmi Templomban hegedűszólókkal; 1942. május 3-án pedig a Fekete Sas szálló nagytermében Kerekes Farkas László szerzői estjén szólószámmal és egy vonósnégyes első hegedűseként. Szólót játszott 1941. nov. 19-én Szegeden a Fogadalmi Templomban Antos Kálmánnak Liszt műveiből rendezett hangversenyén. A Mozart emlékünnepélyen szerepelt szólószámmal 1942. jan. 31-én a Zeneiskola nagytermében. A Vitézi Rend által rendezett hangversenyen szólószámokkal és négyesben szerepelt 1942. jan. 24-én Szegeden; 1942. ápr. 9-én pedig Pusztá Sándor szerzői estjén hegedűszámokat adott elő a Tisza Szálló nagytermében. — A Szegedi Kamarazenekör vezetője és a hangversenyek rendezője. Az idei hangverseny-évadban 8 hangversenyt rendezett a Kamarazenekörben, mely a Városi Zeneiskolában tartotta estjeit. A Fogadalmi Templom zenekarának hangversenymestere és annak összes ünnepi miséin résztvett. A Tömörkény Irodalmi-Kör igazgatósági tagja, a Katolikus-Kör tagja, az Országos Dankó Pista-Társaság tiszteleti tagja, a Tisztviselő Otthon tagja, a D. M. K. E. rendes tagja. A Szegedi Új Nemzedék zenei rovatvezetője, hangverseny-, színházi és filmkritikusa.

Dr. Fejes Tibor a házi Salvator-Nővérek gyóntatója. A Kalocsai Iskolanővérek újszegedi zárdájának házilelkésze. Az egyházmegyei missziótanács tagja és az egyházmegyei missziósügek pénztárosa. Vezette a magyaróvári piarista rendház húsvéti lelkigyakorlatait. A *hétköznapi megszentelése* címmel lefordította Nailis A. M. Werktagsheiligkeit c. munkáját, mely a Szent István-Társulatnál jelent meg.

A nyári szünetben a pápai Irgalmas Nővérek balatonalmádi nyaralójának házilelkésze.

Dr. Horváth Ambrus a törvényszéki fogházban vasár- és ünnepnapokon szentmisét és szentbeszédet mond. Ugyanott vezette a nagyböjti lelkigyakorlatokat. — Cikke jelent meg a *Levente* című folyóiratban.

Jochs József az V. cserkészkerület főtitkára. Előadott több alkalommal a cserkészkerület örsvezetői és rajtisztai tanfolyamán.

Kerényi József a szegedi kir. kat. liceumban és tanítóképzőintézetben rendes tanár, a Magyar Atlétikai Szövetség megbízott szakoktatója.

Kiss István c. gimn. igazgató, kat. tanulmányi felügyelő, a Miaszonyunkról nevezett szegény Iskolanővérek internátusának gyóntatója és miséző papja, a Délmagyarországi Nevelők Egyesületének, a Váci, Kecskeméti és Szegedi Piarista Diákszövetségnek választmányi, a Délmagyarországi Magyar Közművelődési Egyesületnek igazgatósági tagja, a Federatio Americana Morisia csoportjának dominusa. Résztvett a katonák és a nagyközönség húsvéti lelkigyakorlatos gyóntatásában. Hivatalos látogatást végzett a kecskeméti Angolkisasszonyok Ward Mária r. k. leánygimnáziumában, és elnökkölt a szegedi r. k. Árpádházi Boldog Margit leánygimnázium magán- és érettségi vizsgálatain.

Dr. Kiss Márton segédkezett a leventék és katonák gyóntatásában.

Kovács Mihály az V. cserkészkerület vízvezető tisztje és h. repülő előadója. Előadásokat tartott a kerület örsvezetői és rajtisztai tanfolyamán. Segédkezett a katonák és világi hívek gyóntatásában.

Lénárd Ödön előadott a VI. osztályos tanulók szülei számára tartott értekezleten, a szülői lelkigyakorlatokon az édesapák lelkigyakorlatát vezette, Széchenyi és Európa címmel előadott az Emericana Széchenyi-Akadémiáján, s öt előadásban összefoglalta a magyar történetet a szegedi egyetemi ifjúság által rendezett népfőiskolán.

Dr. Maklári Lajos tanársegéd a Szegedi Horthy Miklós Tudományegyetem ásvány-kőzettani tanszékén. A Szegedi Filharmonikus Egyesület főtitkára.

Nagy Ernő szülői értekezletet tartott a IV. o. tanulók szülői számára „Az ipari és gazdasági pályák”-ról, és segédkezett a katonák gyóntatásában.

Pesti Lajos tartalékos százados, tűzharcos, a Dugonics Sportkör vezető tanára, az intézet levante csapatának parancsnoka, a Szegedi Úri Kaszinó ellenőre.

Dr. Révai József a Szegedi Piarista Diákszövetség ügyvezető elnöke, a szegedi cserkészkerület társelnöke, a Dugonics-Társaság tagja, a Katolikus Középiskolai Tanáregyesület és a Délmagyarországi Magyar Közművelődési Egyesületnek igazgatósági, a Szegedi Katolikus Körnek választmányi, a Fiatalkorúak Szegedi Felügyelőségének kinevezett tagja; mint a talpascserkészlet szervezője és szociális ügyeinek intézője állandó kapcsolatban volt a proletárijfjúsággal, mint a helybeli tanítóképzőintézetben működő „Szegediensis” emericánás corporatio lelkésze és a Szent Gellért konviktus felügyelőbizottságának tagja a középiskolai ifjúság nagyobb körével tartott fönn kapcsolatot, amelyeket mint ifjúsági lelkiatya is kimélyített. Székfoglaló fölolvast

tartott a Dugonics-Társaságban: „Proletárijfúságunk problématikája” címmel.

Sörlei Zsigmond a Gyorsírás-, Szépirás- és Gépírástanítókat Vizsgáló Állami Szegedi Bizottság gyorsírás-szakjának tagja, a Szegedi Gyorsírók Egyesületének könyvtárosa, résztvett az Országos Magyar Falusi Tehetségmentő Akció bizottságának Budapesten rendezett tanfolyamán. Lelkigyakorlatot tartott a tanulók édesanyái részére. Előadott két szülői értekezleten.

Szalay József cikket írt a Magyar Gyorsíró Szemle ezidei évfolyamába „Az egységes magyar gyorsírás a szegedi piarista gimnáziumban” címmel. Megjelent „A piarista rend és a magyar gyorsírás” című dolgozata. A Szegedi Piarista Diákszövetség választmányi, a Magyar Gyorsírók Országos Szövetségének, a Gyakorló Gyorsírók Társaságának, a Magyar Gyorsírók és a Gyorsírás Barátai Budai Egyesületének, a M. Kir. Horthy Miklós Tudományegyetem Barátainak Egyesülete rendes, a Szegedi Kaszinó Számvizsgáló Bizottságának választott tagja.

Dr. Szücs Lajos világnézeti és pedagógiai tárgyú előadásokat tartott „Élet és bölcsélet” címmel a Polg. isk. tanárk. főiskolán, „A középisk. Általános útasítások szelleme” c. a Katol. középisk. tanár-egyesület budapesti körében (két előadás). A Délmagyar. Nevelők Egyes.-ben előadássorozatot a gimn. érettségi vizsgálat reformjáról.

Dr. Tiborc Lajos előadott Szeged-Somogyitelep népfőiskoláján: Magyar szociális irodalom címmel (2 előadás). Budapest-Józsefváros r. k. Egyházközségben: Gyakorlati szocializmus címmel. — 1941. nyarán elvégezte az V. hadtesttől rendezett levente-oktatói tanfolyamot. Előadást tartott a szegedi Emericana Széchenyi Akadémiáján Széchenyi vallásosságáról. — Március hóban résztvett a Bpsten tartott levente-vezetőképző tanfolyamon, április hóban pedig az Országos Magyar Falusi Tehetségmentő Tanfolyamon. — Az V. hadtest iljúvezetőképző-csapat III. századának parancsnoka. — A Szegedi Piarista Diákszövetség választmányi tagja.

Az ifjúsági egyesületek működése.

1. Mária Kongregáció. Már Kalazanci Szent József idejében volt minden piarista iskolában Oratorium. Ma is működik ilyen Vác-on, Debrecenben, Kecskeméten. Intézetünk ifjúsági ágának vallásos egyesülete azonban Mária-Kongregáció alakjában működik. Mindjárt az első szeptemberi szombaton megalakult a jelen tanévben is. A Magyarok Nagyasszonyáról van elnevezve és Szentatyánk pártfogása alatt áll. A 120 tag kicsinyek és nagyok csoportjára oszlik. A nagyok két szakosztályban működnek. A 10 és 20 filléres tagdíjainkat a könyvtár gyarapítására fordítottuk. Összejöveleinket szombatonként tartjuk. Litánia, gyűlés és játék követi egymást.

Kongregációnk eseményei: Okt. 6-án P. Tornó Gyula S. J. volt szíves a szegedi kongregációk képviselőinek vezetői útbaigazítást adni. Virágvasárnap és a következő napokon pedig kongregációnk összegyűjtötte a város, azután Baja, Makó, Orosháza, Sentes, Újvidék kongregációinak kiküldötteit és vezetői napot tartottak, amelyen az előadók között tevékeny részt vettek kongregációnk

tagjai is. A jövőben szeretnők összegyűjteni a Délvidék kongregációit és összekötő kapocs óhajtunk lenni közöttük. A budapesti központ ki is jelölte a hozzánk tartozó városokat, ill. kongregációkat.

Kongregációnk egyik lelkes csoportja Diákszemmel címmel havi diákl folyóiratot is adott ki, mely 250 példányban jelenik meg. Főszerkesztő Molnár József 6. o. t. — A szerkesztőség tagjai: Barek István, Dank Viktor, Frankó András, Katona Géza, Liptai László, Marticskó József, Skultéty Sándor, Szécsi József. Úgyes rajzolónk Kovács Sándor. Az anyagi ügyek vezetője Lévai András.

Kongregációs évünk legkimagaslóbb napja március 25 volt, mikor a megyéspüspök úr Ónagyméltósága megszentelte új zászlókat és ezzel kapcsolatban buzdító beszédet intézett rendünk születése napjának évfordulóján az ifjúsághoz. A Kegyelmes Főpásztor atyai jóságáért itt is hálás köszönetet mondunk.

De ugyancsak hálás köszönettel emlékezünk meg jövendőinkről is, akiknek új zászlónkat köszönhetjük. A zászlóra adakoztak a fiúk kisebb hozzájárulásán kívül: Irányi László úr 5 P, Némethy Kálmán úr 5 P, Scultéty Sándor úr 5 P, Röser Miklós úr 5 P, Faludi Jenő úr 23 P, Sztavrovsky Pál dr. úr 5 P, a tanári kar 18 P, Frankó András 20 P, Marticskó József 10 P, Szécsi József 15 P. Fogadják ezúton is a Kongregáció hálás köszönetét. A zászló 60x90 cm-es fehér mezőben egyik oldalán a piarista, a másik oldalán a kongreganista címet viseli és két felirat díszíti: Omnipotentia Supplex és Sub Tuum Praesidium . . .

Zászlóavató ünnepélyünkön különösen szép sikert arattak a fiúk a szavalókórussal.

Új tagjainkat május 31-én, a Kegyes Iskolák Királynőjének ünnepén avatta fel Werner Dezső úr, belvárosi segédlelkész, iskolánk régi kedves tanítványa és hajdan kongreganistája. Fogadja érte hálás köszönetünket.

Tisztviselőink voltak: Frankó András prefektus, Liptai László, Halmos László asszisztensek, Molnár József szakosztályvezető és lapszerkesztő, Marticskó József és Szécsi József apródvezetők.

2. Horváth Cyrill önképzőkör. Vezetőtanár: Dr. Tiborc Lajos. Az önképzőkör idei munkájával immár egy dolgos esztendővel gyarapította évszázados múltját, azzal az egy esztendővel, amely egy lépéssel közelebb jutott az öntudatosabb, szebb és boldogabb magyar jövőhöz, és amelynek közelebbjutásában egy sejtnyi parányi részünk nekünk is van. A Széchenyi-jubileumi év jelentősége adott ennek az évi munkának különös fényt. Az örök magyar sorsirányító és nemzetnevelő tanítása jegyében igyekeztünk tevékenykedni és az élénk tűzött legnagyobb feladat az ő szellemének teljes megismerése volt. Szeptember 21-én Csonka Mihály igazgató védnökségével és dr. Tiborc Lajos tanár vezetésével indult meg munkánk a három szakosztály: az irodalmi, a történelmi-társadalmi és a természettudományi szakosztályok keretében. A három szakosztály munkáját dr. Tiborc Lajos, Lénárd Ödön és Sörlei Zsigmond tanár urak irányították, míg az ifjúsági tisztikar a következő volt: az önképzőkör és az irodalmi szakosztály elnöke vitéz Lajos István 8. o. t., főjegyző Schork István 8. o. t., pénztáros Timár László 8. o. t., főkönyvtáros Zárián István 8. o. t. Aljegyzők: Jász Antal 7. o. t.

és Pintér Miklós 7. o. t. A történelem-társadalmi szakosztály elnöke Orsós Sándor 8. o. t., jegyzője Detre István 7. o. t., a természettudományi szakosztály elnöke Liptay László 7. o. t., főjegyzője Huhn László 8. o. t.

A tagok száma : 214.

Az év folyamán összesen volt 19 ülés, ebből 1 alakuló megnyitó, 7 irodalmi, 4 történelmi és 4 természettudományi. Elhangzott 14 szabadelőadás, 25 felolvasás, 6 regényrészlet ill. novella felolvasás, 17 szavalt, 1 szindarabrészlet, ezen kívül több zene- és énekszám, közös nóta és 105 bírálat.

Az irodalmi szakosztály célkitűzésének, a Széchenyi magyar önismeretén alapuló öntudatos világnézet elérésének jegyében tartotta már első ülését okt. 6-án, amelyet a magyar hősöknek és ezen keresztül a magyar katonasorsnak szentelt. Katonasors egyenlő : a nemzet sorsa, magyarság-szemléletünknek erre az egyik legfontosabb pillére világított rá. Széchenyi szellemét idéztük okt. 19-én nyilvános diszülésünkön, hogy ily módon is kifejezést adjunk annak a meggyőződésünknek, hogy a magyar Erény, a magyar jövő csak Széchenyiben és Széchenyin keresztül kereshető és található meg. Naplórészlet, szavalt és előadások hangzottak el : „Széchenyi a legnagyobb magyar”, „Széchenyi alkotásai”, „Csak magunkban a hiba...”, „Széchenyi szociális tanításai” és „Széchenyi magyarsága” címmel. Következő ülésünket a „tragikus” Katona Józsefnek szenteltük, majd Szeged nagy íróival: Tömörkény Istvánnal, Móra Ferencel, majd pedig Juhász Gyulával ismerkedtünk meg. Márc. 15-én ismét nagyobb szabású ünnepélyt rendeztünk, amelyben a magyar katona lelkét akartuk igen nagyszámú és előkelő közönségünkhöz közelebb hozni a magyar katonanóta segítségével. Dalai szárnyán kísértük el az örök magyar katonát, az örök Honvédet a magyar Hadak Útján, és így ünnepeltük a szabadság napját. Utána még két rendes ülést tartottunk, egyet Babits Mihályról, és egy vita-ülést. Márc. 15-i ünnepélyünket kellőképpen átalakítva máj. 10-én a szegedi Vitézi Székházban is előadtuk igen nagy sikerrel.

A történelmi és társadalmi szakosztály ülésein foglalkozott a szomszédos államokkal, keletkezésükkel és helyzetükkel. Közelebb-ről : az egyiken a románokkal, a következőn a szomszédos kis szláv népekkel. Ismertettük a románság történetét és az ezzel szorosán egybetartozó moldvai magyarság helyzetét. A szlávok-ülésein előadások hangzottak el a magyar-szlovák sorsközösségről, a horvátokról és a ruténekről. Az ülések társadalmi jellegű csoportjában a magyar néprajzot igyekeztünk a kör elé hozni. Volt szó a magyarság szellemi néprajzáról, a magyar úri és paraszti műveltségről, a népi vallásosságról. Hogy a magyar lélek egyszerű szépségét érzékelnünk tudjuk, népmeséket olvastunk el. Végül külön-külön foglalkoztunk a magyar falu és város keletkezésével, fejlődésével, helyzetével és felvetettük az egyik legmaibb magyar problémát, a falusiaknak a város felé irányuló törekvését.

Ugyancsak teljesítményben gazdag munkára tekinthet vissza a természettudományi szakosztály is. Az elvont matematikai tudományok (pl. egységgyökök) és a praktikus ismereteken (cukorgyártás, a cukor szerepe a szervezetben, az emberi izom mikroszkópos

szerkezete, egyenáramú dinamógépek stb) keresztül a legidősebb kérdésekig (pl. a robbanóanyagok és a hadiipar) igen sok tárgykört felölelő és nagy gonddal előkészített és előadott előadást ill. felolvasást hallottak a kör üléseit látogató tagok.

Az önképzőköri könyvtár munkája ez évben is a tavaly megkezdett korszerűsítés útján haladt. Az idén is olyan könyveket és folyóiratokat szereztünk be, amelyek a friss magyar szellemmel és a mai magyar sorskérdésekkel foglalkoznak, és így az ifjúságot a problémák megismerésére a velük való foglalkozásra serkentik. (pl. 10 k. erdélyi író, Kerék : A magyar föld, Bonkáló S. : A rutének, Szűcs S. : A régi sárrét világa, Ignác R. : Anyanyelve magyar, Született Moldovában. A köv. folyóiratok jártak : Országépítés, Egyedül vagyunk. Magyar Csillag, Magyar Kultúrszemle, Katolikus Szemle, Magyar Kultúra, Jelenkor, Magyar Szemle, Ország Útja, Juventus, Búvár stb. Ezévi gyarapodás 35 drb. könyv 200 P értékben, és 14 folyóirat, 1941—42 évfolyam.

Május 14-én tartottuk a szavalóversenyt 8 jelentkezővel. A költött vers Babits M. : Zsoltár férfihangra c. költeménye volt. A másikat szabadon választották. A verseny nyertese : vitéz Lajos István 8. o. t., az Önképzőkör ifjúsági elnöke lett. Jutalma : 15 P. — 2. Jász Antal 7. o. t. Jutalma : 10 P. — 3. Piukovich D. 8. o. t. Jutalma : 5 P. Könyvjutalomban részesült még Miklós K. 6. o. t.

A tanári kar az idén is számos pályatételt tűzött ki. Beérkezett 32 pályamunka. Szinte mindenegyes pályamunka komoly, szorgalmas munkáról, tárgy szeretetről, nagy elmélyedésről tanúskodik.

A *vallástanból* a Casti connubii pápai körlevelet kellett ismertetni : két pályairó akadt. Az első díjat, 25 pengőt a Diákszövetség ajándékából a „Crescite et multiplicamini” jeligéjű dolgozat szerzője, Lovászi Ferenc 7. o. t. kapta. A második díjat, 15 pengőt a „Nem a féltékenység . . .” jeligés dolgozat szerzője, Molnár József 6. o. t. nyerte az összevont alapítványokból.

A *magyar nyelv- és irodalomból* kitűzött 4 pályatételre beérkezett 9 pályamű. Az első tétel címe : Széchenyi és Ady. „Ezerszer messiások” és „Emberebb embert, magyarabb magyart” jeligével két pályázat érkezett be. Az első szerzője : vitéz Lajos István 8. o. t. Jutalma a Gróf Árpád emlékjutalomból 25 pengő. A másodikik : Pintér Miklós 7. o. t. 16.40 pengőt kapott a Fekete Ipoly alapítványból.

A második tétel címe „Babits lírai mondanivalója” volt. Az első díjat, a Diákszövetség ajándékából 25 pengőt az „Így írunk mi” jeligés dolgozat szerzője, Borsos Ferenc 7. o. t. kapta. 12.50—12.50 pengőt kaptak a „Csak én birok versemnek hőse lenni” és a „Majd jön valami semmin út, Valami vízen álom” jeligés dolgozatok szerzői : Marticskó József és Scultéty Sándor 6. o. tanulók kapták a Gróf Árpád emlékjutalomból.

A Széchenyiről szóló ódapályázatra egy hosszab óda érkezett be „Végezés” jeligével. Szerzője Kemenes János 8. o. t. dicséretet érdemel.

A szociális tartalmú elbeszélés pályatételre „Másképpen lesz holnap, másképpen lesz végre”, „Nem szégyen a szegénység”, „Mindenné kell ma válnod egymagadnak” és „Ha mindhiába ak-

kor is" jeligéjű elbeszéléseket adták be. Jutalomra csupán az első érdemes. Szerzője : Dobozy László 8. o. t. Jutalma egy mai szociális író munkája. A másik három dicséretre érdemes. Szerzőik : Piukovics Dezső, Ila-Horváth László és Nádor Ádám 8. o. tanulók.

A *latin* nyelvű pályatételre : Mit köszönhetek Horatiusnak, két dolgozat érkezett be. Az „Exegisti monumentum aere perennius” egészen kitűnő írás. Jutalma : 25 pengő a Bertényi—Bruchter jutalomból. Szerzője : Marticskó József 6. o. t. A „Virginibus puerisque canto” jeligés dolgozat szerzője : Pintér Miklós 7. o. t. könyvjutalomban részesült.

A *német* nyelvi pályázatra 3 pályázat érkezett be. Az első díjat 20 P.-t a Diákszövetség ajándékából : „O, dass sie ewig grünen bliebe” jeligés dolgozat kapta. Szerzője : Fogarasi István 8. o. t. A másik dolgozat szerzője : Paulinyi Zoltán 7. o. t. könyvjutalomban részesült, míg a harmadik tanulmány szerzője : Ila-Horváth László dicséretre érdemes.

A *francia* nyelvi pályatételre : Széchenyi és a franciák, két pályamunka érkezett be „Az önkötelezés szabadsággal jár” jeligés dolgozat szerzője, Rósa János 8. o. t. a Diákszövetség ajándékából 20 P. jutalmat kapott. Az „Esprit” jeligés dolgozat a második díjra érdemes. Szerzője : Schork István 8. o. t. a Diákszövetség ajándékából 15 P. jutalmat kapott.

Az *olasz* nyelvből egy pályázó akadt. „Sempre affetuasamente” jeligével. A dolgozat még jutalomra méltó. Szerzője, Scultéty Sándor 6. o. t. 15 P. jutalomban részesült a Diákszövetség adományából.

A *történelemből* kitűzött pályatételre egy pályázó akadt „Bátorsággal Istenben bizzatok” jeligével. Jutalma „Egy Öregdiák” ajándékából 20 P. Szerzője : Lévai András 6. o. t.

A *vegytanból* 7 pályamunka érkezett be. Az első díjat a „Si vis pacem, para bellum” jeligés dolgozat szerzője : Nagy József 8. o. t. kapta. Jutalma a Diákszövetség ajándékából 25 P. Az „Eligas, quem diligas” szerzője, Vicsay Tibor az összevont alapból 15 P-t kapott, a harmadik jutalmat, a Bertényi—Bruchter díjból 10 pengőt a „Quis fuit, horrendos primus qui protulit enses” jeligés dolgozat szerzője : Szittner Antat 6. o. t. nyerte. Könyvjutalomra érdemesek a „Si vis pacem. para bellum II. és a „Fortes fortuna adiuvat” jeligés dolgozatok szerzői : Sebestyén Zoltán és Bugyi Endre 6. o. tanulók. A „Tartsunk össze kémikusok és a „Si vis pacem, para bellum III.” szerzői : Dank Viktor és Mészáros Ferenc 6. o. tanulók dicséretet érdemelnek.

A *természetrzajból* egy pályázó akadt „Kis csér” jeligével. Szerzője : Bodrogekői György 7. o. t. a Diákszövetség ajándékából 20 P jutalmat kapott.

A *természettani* pályatételre : Az energia megmaradásának elve c. tételre egy pályázat érkezett „Ex nihilo nihil” jeligével. Jutalma 15 pengő a Diákszövetség ajándékából. Szerzője : Rósa János 8. o. t.

A *mennyiségtanból* a valószínűségszámításra szintén egy pályázat érkezett „Alea iacta est” jeligével. Szerzője : Rósa János 8. o. t. 20 P. jutalmat kapott a Diákszövetség ajándékából.

Énekből : A Tisza népdalainkban c. tételre egy pályázó akadt „Magyar ének, magyar lélek” jeligével. Szerzője : Szalma Ferenc 8. o. t. 25 P. jutalmat kapott a Diákszövetség ajándékából.

A május 14-én megtartott szavalóversenyen 8-an indultak. Győztese : vitéz Lajos István 8. o. t. lett. Jutalma : 25 P a Diákszövetség ajándékából, második Jász A. 7. o. t., jutalma 15 P. Harmadik Piukovics D. 8. o. t., jutalma 1 drb Szt. István jubileumi évi 5 pengős a Szittyák társasága adományából. Negyedik Miklós K. 6. o. t., jutalma Babits összes versei.

A *Diákfoto* fényképpályázatra és kiállítására küldött 16 képből az első díjat a „Rögtön folytatom” és a „Jancsi” c. képek nyerték. Jutalma 15 P. Készítőjük Schork István VIII. o. t. A második díjat, egy fényképalbumot, Rósa János 8. o. t. „Csere-bere” és „Légy résen” c. képei kapták. Harmadik díjat egy drb. Horthy 5 pengőt a Szittyák asztaltársasága adományából Koltay Miklós 7. o. t. „Fény és árnyék” és „Magányos séta” c. képeiért kapta. A fényképpályázat jutalmait a fényképkiallításon befolyt összegből és a Diákszövetség ajándékából (15 P) fedeztük.

A pályázatok között említett kedves ajándékozókön kívül köszönetet mondunk Kasztnér János postafőfelügyelő úrnak és dr. Rósa Pál ügyvéd úrnak, akik 50, illetve 20 P-ös adományukkal az önképzőkori könyvtár fejlesztését segítették elő. Az ajándékozásra szánt összegből megmaradt részt : 84.04 pengőt jutalomkönyvvásárlásra fordítottuk.

3. Magyar Gábor Szavalókör. Vezetőtanárr : Nagy Ernő. Tagjai a 2—4. o. tanulói voltak. A kör az alakuló és záró ülésen kívül öt rendes gyűlést tartott. Kedvvel végzett tevékenység és értékes munka jellemezte az idén az egyes üléseket. A 4. o. és a 3. A—B. o. egy-egy szindarabbal szerepeltek, idézve a diákélet csínjeit, s felelevenítve a népi betlehemes játékokat. Ezenkívül előadásra került az egyes ülések műsorán két szavaltat, egy felolvasás és egy-két zeneszám. A kifejező készség s az észrevételek gyors és helyes formába öntésének fejlesztését az egyes számok után elhangzott bírálatok segítették elő. Szeges gondot fordítottunk felolvasások közben a helyes tagolásra, hangsúlyra és a színezésre. Nevesebb íróink elbeszéléseinek olvastatásával és megbeszélésével tartottuk ébren nemzeti sajtáságainkat.

4. Aero kör. Tagjai a 2—7. o. tanulói közül kerültek ki. Az év elején nagy lendülettel indult meg a munka, azonban anyagok és főleg tervrajzok hiányában hamarosan alábbhagyott. Hetenként egyszer, szerdán d. u. tartottunk modellezést saját helyiség hiányában a rajzteremben. Kevés elmélet mellett inkább a gyakorlati munkán volt a hangsúly. A kezdők kis sikló gépei mellett nagyobb teljesítményű vitorlázó gépek és saját tervezésű gépek is készültek. A nyári modell-versenyen a kör tagjai 7 géppel vesznek részt. Reméljük, hogy az évközben megindult szakfolyóirat és a legújabban kiadott modellrajzok nyomában a jövő év folyamán a mi körünkben is friss élet fog fakadni.

5. Segítőegyesület. Vezetőtanárr : Hantos Lőrinc. Az egyesület szűkös anyagi viszonyai miatt ebben a tanévben is csak leginkább tankönyvsegélyben részesíthettük az arra rászoruló szegényebbsorsú tanulókat. 127 tanulónak 993 tankönyvet adtunk. 12 tanuló teljesen ingyen kapta a könyveket, a többi a könyv állapota szerint 30—70 filléres használati díjat fizetett könyvenként. Megvettük ezenfelül 40

fiúnak a dolgozatfüzeteit. Egy tanulónak 10 P-t adtunk segélyképen karácsonyra. Kiadásunk volt még tankönyvekért 306'44 P Bevétel volt tankönyvhasználati díjból 412'40 P, tanrendek után 11'90 P, dolgozatfüzetek után 377'74 P, tankönyvkérő űrlapért 2'04 P és Juhász I. könyvkereskedő úr 36 pengő adománya, amelyért e helyen is köszönelünket fejezzük ki. Összes bevételünk tehát 840'08 P volt, a kiadásunk pedig 316'44 P. Így egyesületünk vagyona e tanév végén 700'54 P készpénz és 1683 drb. tankönyv.

6. Cserkészlet. Intézetünk cserkészcsapata a 82. sz. Zrínyi cserkészcsapat. Alakulásának éve 1920.

Személyi adatok. Csapatparancsnok : Jochs József kegyesrendi tanár. Csapatparancsnok-helyettes : dr. Horváth Ambrus kegyesrendi tanár. A vízcserkészraj parancsnoka : Kovács Mihály kegyesrendi tanár. Segédtisztok : Dietrich Dénes, Fehér Zoltán, Nedelykov Mihály, Schreiner János és Török László. Tisztikarunk tagjai közül vitéz Irányi László a piarista rend noviciátusában volt, Forinyák Gyula és Rosiár László pedig katonai szolgálatuk miatt nem vehettek részt az évközi munkában. Őrsvezetők : Butkay Béla, Sztinner Antal, Rechtenwald Kristóf, Dietrich Gábor, Kiss Richárd, Kovács Béla, és Ranschburg Endre. Az apródtörzsek vezetői : Matók György, Bogárosi Béla és Rack Kálmán. A csapat létszáma 15 tiszt, 22 vízcserkész, 44 cserkész, 33 apród ; összesen 116.

A nyári tábor. A nyári nagytáborunkat augusztus 1. és 17. között a bácsmegyei Topolya közelében levő Istenáldás községben rendeztük. Közös táborunkban velünk volt a kolozsvári csapatoknak 26 cserkésze dr. Surján László cserkészttörzstiszt vezetésével és a szegedi 124. sz. cserkészcsapat egy tagja. A községi sportpálya szélén vertük fel sátrainkat. Célkitűzésünk volt, hogy megismerjük a község lakosainak, a Bukovinából ide telepített székely testvéreknek életét. Ezért rendszeresítettük a kisebb csoportokban való látogatásokat. Elbeszélgettünk a falu népével, megismertük gondolkodásmódját, a változás következtében támadt gondjait. Cserkészlelekkel segítettünk, ahol csak erre alkalmunk nyílt. Naponta ellenőrizték fiaink a község búzatermésének a vasúti állomásra történő szállítását és átadását, a vízzel elárasztott főútcán hatalmas vízlevezető árkot ástunk, ha kellett, reggel 5 órakor keltünk, hogy megtöltsük a búzas zsákokat, játékdélutánokat rendeztünk a falu apróságai számára, húztuk a vizet az egészségház zuhanyfürdőjébe. Esténként azután táborlüzet gyűjtöttünk. Lassankint körülvette tüzünket a falu apraja-nagyja. Hova-tovább eltűnt a kezdetbeli idegenkedés, és táborunk vége felé már együtt énekeltek, együtt vigadtunk és együtt elmélkedtünk, komoly magyar igazságokról, Szeged és Kolozsvár diák és iparos fiai és a föld népe. Ők hozták a sokszázéves székely nóták borongó hangulatát, a cserkészfiúk a szebb jövőbe vetett hit vidámságát. Táborunk területe nem volt „táborozásra alkalmas terület”, a sokféle elfoglaltság mellett nem jutott idő hadijátékra, elmaradtak a szokott tábori kirándulások, portyázások, és mégis minden cserkészünk szívesen vett benne részt és egy nagy élmény tudatával jött haza. A tábor résztvevőit a Magyar Cserkészszövetség emlékszalaggal tüntette ki. Igazi jutalmuk búcsúzásunkkor egyszerű falusi emberek, asszonyok tekintetéből sugárzott felénk.

Az évközi cserkészmunka. Az évet fogadalomújítással kezdtük. Kezdetben mindjárt gondot fordítottunk a vezetők utánpótlására s e végből több alkalommal örsvezetői napot rendeztünk. A munka egy vízcserkészrajban, egy cserkész- és egy jelöltrajban indult meg. Ezekhez csatlakozott az elsős gimnazistákból toborzott cserkész-apród-raj.

A vízcserkészraj első örsének tagjai az év folyamán vezetői feladatokat kaptak, a második és harmadik örs tagjai pedig vízi kiképzésben részesültek. Az őszi folyamán az útaszok boszorkányszigeti telepén az útaszladdal ismerkedtek meg, tavasszal az örsihajóban való evezést gyakorolták. Pünkösdkor a raj tíz tagja három és fél napos vízitáborban vett részt: kajakokkal vizen kerülték meg Szegedet. A Tiszán, a Holt-Tiszán, Matyéren mentek fel a Fehértóra, itt másfél napot töltöttek, majd az algyői csatornán és a Tiszán tértek vissza Szegedre. Céljuk a pusztító vadvizeknek és a Fehértó madárvilágának megismerése volt. A tábor mindvégig izgalmas, érdekes és tanulságos volt és az eredeti elgondolás szerint folyt le. Az év folyamán a meglévő két örsihajó mellé egy egypárevezős csónakot és négy darab kétszemélyes kajakot vásároltunk. Így most minden felsőosztályos cserkészünk vízcserkész lehet, mert — ha nem is egy csónaknemen — de mindannyian egyszerre vízre tudnak szállni.

A cserkészraj és a jelöltraj a cserkészpróbák anyagára építette örsi- és rajgyűléseit és kirándulásait.

Az apródraj a gimnázium első osztályának tagjai közül gyűjtötte össze azokat, akik kedvet éreznek a cserkészetre. A hetenkint rendezett összejövetelek mesével, játékkal és nótázással teltek.

Szeptember 26-án résztvettünk Szeged város Széchenyi emlékünnepején. Október 19-én két örsünk Dietrich Dénes és Török László vezetésével résztvett a Magyar Cserkészszövetség által meghirdetett országos kerékpáros portyázási versenyen. A portyázásról készített tartalmas jelentésük alapján az V. cserkészkerületben elsők lettek. December 7-én és 8-án rendeztük tábori beszámoló ünnepélyünket. Ezt dr. Glattfelder Gyula megyéspüspök úr is megtisztelte megjelenésével. Karácsonykor jótett-hetet és csapatkarácsonyt rendeztünk. Január 5-én kezdődött otthonunkban a cserkészkerületi örsvezetői tanfolyam. Februárban csapatriadóval kapcsolatos nyomkeresőversenyt rendeztünk. Résztvettünk a Baross Női Tábor kezdeményezésére papirosgyűjtésben, majd később a textil-hulladék gyűjtésében. Február 22-én, a cserkészmozgalom alapítójának születése napján volt kis apródjaink ígérettétele és cserkészeink fogadalomtétele. A szülők nevében ez alkalommal csapatunk egykori cserkésze dr. Bertényi Bruchter Albert klinikai tanársegéd úr mondott beszédet. Ugyanekkor szülői értekezletet tartottunk és Bakonyi László tanár úr, csapatunk volt tagjának szívességből mozgóképekben mutathattuk be régebbi táboraink életét. Április 26-án bensőséges ünnepélyt rendeztünk Szent György lovagnak, a cserkészzet védőszentjének szobránál. Május 31-én résztvettünk a Hősök ünnepén, június 4-én pedig a szegedi ellenforradalom emlékünnepején.

Csapatunk tisztikarának tagjai az V. cserkészkerület vezetésében is tevékeny részt vettek. Kanizsay Karg György ezredes az V. hadtest leventeparancsnoka, csapatunk alapító tagja, az V. cser-

készkerület elnöke. Ördög István főhadnagy a cserkészkerület rádiós előadója, Kovács Mihály kegyesrendi tanár a cserkészkerület vízi-cserkész vezetője, Jochs József kegyesrendi tanár a cserkészkerület főtitkára. Segédtsíztjeink az Országos Vezetőképző Törzs tagjai.

Nyári táboraink. Állótáborunkat július hó folyamán Csucsán, a Királyhágó vidékén rendezzük. Vízicserkészeink ugyanitt táboroznak, majd a Körösön és a Tiszán rendeznek vízi-mozgótáborot.

A cserkészév befejeztével hálával mondunk köszönetet mindazoknak, akik munkánkat erkölcsi vagy anyagi támogatásukban részesítették. Adományaik lehetővé teszik, hogy egy jó cserkészünket sem kell itthon hagynunk az anyagiak hiánya miatt, s mindannyian résztvehetnek a nyári tábor örömeiben. Amikor minden jötevőnknek köszönetet mondunk, külön is meg kell emlékeznünk dr. moóri Glattfelder Gyula megyéspüspök úr 20 P-ös adományáról. Dr. Bertényi-Bruchter Albert klinikai tanársegéd úr erre az évre is vállalta egy szegénysorsú cserkészünk táborozási költségét. Dr. Koch Sándor egyetemi tanár úr 40 P-s adományával, Dietrich Fülöp szőlőbirtokos úr és Sárkány Mihály vendéglős úr nagyértékű természeti adományokkal járultak hozzá szegénysorsú cserkészeink táborozási költségeihez.

7. Gyorsírókör. Az elmúlt iskolai év (1940—41) május hó 24-én tartott szegedi gyorsíróversenyen helyezést értek el és díjat nyertek a következők : 200 fokon Winter Miklós 7. o. t. II. díj (15 P), Miklós György 6. o. t. III. díj (12 P), Perecsényi Oszkár 6. o. t. oklevelet kapott ; 150 fokon Perecsényi Oszkár 6. o. t. II. díj (12 P), Borsos Ferenc 7. o. t. oklevelet kapott ; 120 fokon Kiss Ferenc 7. o. t. IV. díj (5 P) ; Csillik Bertalan 6. o. t. IV. díj (5 P) ; 60 fokon Sárhegyi Béla 4. o. t. III. díj (3 P), Kancsár László 4. o. t. III. díj (3 P), Székely György 4. o. t. III. díj (3 P), oklevelet kaptak : Somfalvy Endre, Epstein Ferenc, Nagy Ottó, Villányi Rezső és Bibor Zoltán 4. o. tanulók.

A folyó iskolai évben a fűtési nehézségek gyakran megnehezítették a rendszeres gyakorló munkát, de a kipróbált erők lankadatlanul dolgoztak tudásuk gyarapításán. A kör elnöke Zárián István 8. o. t., pénztárosa Miklós György 7. o. t., könyvtárosa Szolcsányi Pál 7. o. t.

Az elmúlt iskolai év tavaszán rendezte meg a budapesti piarista gimnázium Maywald József Gyorsíróköre az első piarista gyorsíróversenyt. Elgondolásuk az volt, hogy a piarista iskolák diákjai minden évben fognak találkozni barátságos mérkőzésen. A komoly megfontolással összeállított versenyszabályok minden résztvevőt kielégítettek és megfeleltek a piarista iskolák komolyságának. Ennek az első versenynek folytatásaként április 12-én a szegedi piarista gimnázium Gyorsíróköre megrendezte a második piarista gyorsíróversenyt. A fővédnökséget Zimányi Gyula rendfőnök úr vállalta és buzdító levelében atyai szeretetéről és pártfogásáról biztosította a versenyre felvonult diákokat és azok vezetőit. Lelkesítő soraival és bőkezű könyvadományával nagyban elősegítette a verseny sikerét. A versenyszövegeket Kiss József budapesti piarista tanár jelölte ki nagy körültekintéssel. A versenyt buzdító szavak kíséretében Csonka Mihály a gimnázium igazgatója nyitotta meg és üdvözölte a különböző iskolákból Szegeden megjelent versenyzőket.

A versenyen a budapesti, debreceni kereskedelmi, nagykarolyi, szegedi, tatai és váci gimnázium gyorsírói szerepeltek. A budapestiek valamennyien leutaztak hozzánk Szegedre, ahol a gyorsírók látták őket vendégül. A kölcsönös szeretet és megértés nyilvánult meg abban, hogy ezekben a nehéz időkben is vállalták egyrészt a versenyzők az utazás, másrészt a vendéglátók szülei az áldozatos ellátást. Más helyekről csak a magasabb fokok versenyzői jelentek meg Szegeden, az alacsonyabb fokok versenyzői saját iskolájukban bonyolították le a versenyt egyező körülmények között. A dolgozatok elbírálása Szegeden történt. A munkát Kovács Mihály és Sörlei Zsigmond végezték. A 250 fok minősítéses bírálatát sorrendben Sörlei Zsigmond, Kiss József és Eckerdt Elek a tanker. kir. főigazgatóságra beosztott igazgató végezték.

A verseny eredménye a következő:

Rövidítések; Bp. = Budapest, D. = Debrecen, Nk. = Nagykaroly, Sz. = Szeged, T. = Tata, V. = Vác, ker. = kereskedelmi. Zárójelben eltérés-pontszám.

a) Egyéni versenyek:

250 szótagos fokon 5 versenyző 4 sikeres dolgozattal.

1. Winter Miklós VIII. Sz. 0—0—7 (720 p.) — 2. Kenyeres István V. A. Bp. 1—1—6 (400 p.) — 3. Varga Emil VIII. B. Bp. 1—3—6 (160 p.) — 4. Miklós György VII. Sz. 1—3—8 (80 p.)

200 szótagos fokon 12 versenyző 7 sikeres dolgozattal.

1. Varga Emil VIII. B. Bp. (2—640) — 2. Winter Miklós VIII. Sz. (5—550) — 3. Miklós György VII. Sz. (6—520) — 4. Perecsényi Oszkár VII. Sz. (7—490) — 5. Fodor László VIII. B. Bp. (8—460) — 6. Kenyeres István V. A. Bp. (9—430) — 7. Szentgyörgyvölgyi Zoltán VI. A. Bp. (18—160).

150 szótagos fokon 15 versenyző 9 sikeres dolgozattal.

1. Balázs Sándor V. A. Bp. (2—310) — 2. Szentgyörgyvölgyi Ervin VIII. B. Bp. (5—250) — 3. Seidl György VI. B. Bp. (7—210) — 4. Rényi Péter IV. ker. D. (7—210) — 5. Kiss Ferenc VIII. Sz. (7—210) — 6. Csillik Bertalan V. Sz. (11—130) — 7. Musza Kornél VII. T. (12—110) — 8. Hencz Iván V. A. Bp. (13—90) — 9. Borsos Ferenc VIII. Sz. (14—70).

120 szótagos fokon 31 versenyző 16 sikeres dolgozattal.

1. Mikolás Tibor VIII. V. (hibátlan — 200) — 2. Unger Emil 6. B. Bp. (2—170) — 3. Szigeti István VIII. V. (3—155) — 4. Mikolás Miklós VIII. V. (3—155) — 5. Valtz Márton VIII. T. (3—155) — 6. Kálmán József VII. T. (3—155) — 7. Podruzsik Béla VI. B. Bp. (4—140) — 8. Harasta Miklós VIII. T. (4—410) — 9. Bessenyei József III. ker. D. (6—110) — 10. Schadl János VI. T. (6—110) — 11. Bunda Rezső VIII. A. Bp. (7—95) — 12. Barlanghi Iván VI. B. Bp. (7—95) — 13. Somos Róbert VIII. T. (10—50) — 14. Balogh Péter VIII. A. t Bp. (11—35) — 15. Paskai László V. Sz. (11—35) — 16. Erdélyi Isván VIII. B. Bp. (13—5)

100 szótagos fokon 45 versenyző 26 sikeres dolgozattal.

1. Aponyi Albert VIII. V. (hibátlan — 150) — 2. Makó Lóránt V. A. Bp. (1—135) — 3. Vidovszky Miklós VIII. T. (1—135) — 4. Kiss Árpád VII. Sz. (2—120) — 5. Langer Tamás VI. A. Bp. (2—210)

— 6. Paskai Antal VIII. Sz. (2—210) — 7. Kerényi Lajos V. T. (2—210) — 8. Baksay Miklós VI. A. Bp. (3—105) — 9. Kerényi Dénes V. B. Bp. (3—105) — 10. Kubin József VII. A. Bp. (3—105) — 11. Bauer Károly VIII. T. (3—105) — 12. Hunyár Csaba V. A. Bp. (4—90) — 13. Garamvölgyi Artur VI. V. (4—90) — 14. Gráf Kálmán VII. A. Bp. (5—75) — 15. Lányi Miklós V. A. Bp. (5—75) — 16. Losonczi Béla II. ker. D. (5—75) — 17. Fekete Károly VI. A. Bp. (5—75) — 18. Weisz József VII. Sz. (5—75) — 19. Balázs Dénes III. ker. D. (5—75) — 20. Hemmerlein Antal VI. T. (5—75) — 21. Mándi Ernő III. ker. D. (6—60) — 22. Nagy József II. ker. D. (6—60) — 23. Jankovich László V. B. Bp. (6—60) — 24. Skrinjár József VI. T. (6—60) — 25. Horányi János IV. Sz. (8—30) — 26. Somkuthy József IV. Sz. (9—15).

b) Csapatversenyek :

200 fokon : 1. szegediek csapata (Winter M., Miklós Gy., Perecsényi O.) 1560 p. — 2. budapestiek csapata (Varga E., Fodor L., Kenyeres I.) 1530 p.

150 fokon : 1. budapestiek csapata (Balázs S., Szentgyörgyvölgyi E., Seidl Gy.) 770 p. — 2. szegediek csapata (Kiss F., Csillik B., Borsos F.) 410 p. — 3. debreceniek csapata (Rényi P., Soltész K., Nagy S.) 210 p. — 4. tataiak csapata (Musza K., Hetzmann A., Tremmel J.) 110 p.

120 fokon : 1. tataiak csapata (Valtz M., Kálmán J., Harasta M., Schadl J.) 560 p. — 2. váciak csapata (Mikolás T., Mikolás M., Szigeti I., Méder F.) 510 p. — 3. budapestiek A csapata (Unger E., Podruzsik B., Balogh P., Erdélyi I.) 350 p. — 4. budapestiek B csapata (Barlanghi I., Bunda R., Steiner K., Szendrényi T.) — 5. debreceniek B csapata (Bessenyei J., Liber J., Magyar I., Tirpák L.) 110 p.

100 fokon : 1. tataiak csapata (Vidovszky M., Kerényi L., Bauer K., Hemmerlein A.) 435 p. — 2. budapestiek A csapata (Langer T., Baksay M., Kerényi D., Gráf K.) 405 p. — 3. budapestiek B csapata (Makó L., Kubin J., Hunyár Cs., Lányi M.) 405 p. — 4. szegediek A csapata (Kiss Á., Paskai A., Weisz J., Lippai J.) 315 p. — 5. debreceniek A csapata (Losonczi B., Mándi E., Nagy J., Balázs D.) 270 p. — 6. váciak A csapata (Aponyi A., Garamvölgyi A., Holság J., Gáldi D.) 240 p. — 7. szegediek B csapata (Horányi J., Kósa L., Nagy E., Meggyesi E.) 45 p.

A Prohászka Ottokár vándordíjért folyó pontverseny eredménye.

1. Budapest	(30 versenyzőből 26 szerepelt sikerrel)	4595 p.
2. Szeged	(22 " 14 " ")	3165 p.
3. Tata	(15 " 11 " ")	1215 p.
4. Vác	(12 " 5 " ")	750 p.
5. Debrecen	(28 " 6 " ")	590 p.
6. Nagykároly	(1 " — " ")	— p.

A 200 és 250 fokon is szereplő versenyzőket két versenyzőnek számítottam ebben a kimutatásban.

A verseny jutalmazásához a rendfőnök úr, a Budapesti Gyorsírókör, dr. Naményi Gyula debreceni gyorsíróiskolatulajdonos, szakfelügyelő keresk. isk. tanár és a rendező Gyorsírókör járult hozzá. A 250 fok első díja 10 P, a többiek általában könyvjutalmat kaptak,

a hibátlan dolgozatok készítői még hibátlansági jelvényt is kapnak, melyet bőkezűen a Budapesti Gyorsírókör ajánlott fel.

A piarista verseny a Gyorsírókör életében ünnepnapot jelentett. Fölbresztette a piarista diákok összetartozásának érzését, bizonyos bajtársiasságot. Reméljük, hogy a további években csak még gyakorolni fog ez a szép összemunkálkodás.

Részt vettek versenyzőink az országos és a kerületi, valamint a helyi versenyen is. Az országos versenyen Winter Miklós VIII. o. t., Miklós György VII. és Perecsényi Oszkár VII. o. tanulók vettek részt, valamennyien sikerrel. A kerületi verseny eredményét még nem ismerjük. A helyi versenyen oklevelet nyertek: Winter Miklós VIII. o. t. Perecsényi Oszkár VII. o. t. a 200 fokon, Csillik Bertalan V. o. t. a 150 fokon Paskai László V. o. t. a 100 fokon, Szilágyi György, Lippay József és Nagy Emil IV. o. t. a 60 fokon, sikeres dolgozatot adtak be még Miklós György VII. o. t. a 200 fokon Horányi János IV. o. t. a 120 fokon, Somkuthy József és Nagy Emil IV. o. t. a 100 fokon, Lippay József, Petényi Márk, Szekeres László és Szalay Zoltán IV. o. t., a 80 fokon, Désy Vilmos, Matók György, Meggyesi Ernő, Kolin László és Szalay Zoltán IV. o. t. a 60 fokon.

Az országos versenyen sikeres dolgozattal szerepelt a 300 fokon és oklevelet nyert a 250 fokon Miklós György VII. o. t. A 200 fokon II. díjat és jelvényt szerzett Perecsényi Oszkár VII. o. t. A kerületi versenyen kategória díjat nyert Winter Miklós VIII. o. t. a 250 fokon és ugyanezen a fokon oklevelet nyert Miklós György VII. o. t. A 150 fokon II. díjat nyert Csillik Bertalan V. o. t., a 120 fokon Paskai László V. o. t. és a 100 fokon Kiss Árpád VII. o. t.

8. Énekkar. Vezetőtanár dr. Maklári Lajos. Az évvégi nagy lelkiismeretvizsgálás idején szorgos, kutató szemmel nézünk vissza egész esztendő munkánkra. Haladtunk-e, fejlődtünk-e, vagy a régi hibákba belecsontosodva egyhelyben topogunk? Biztos, sok szépen elgondolt nagy terv csak jámbor szándék maradt s továbbra is az elvégzendők rovatába került. Egyéb okokon kívül a további lendületnek gátat szab a gimnáziumi énekkutatás mostoha helyzete. Ezen a téren éppen a jövő vezető réteget nevelő iskolafaj szégyenletesen hátulkullog. A legmegértőbb igazgatói és tanárikar támogatás mellett is — sokszor éreztük melengető jóságukat! — az ének és a karének nagyon melléktárgy marad. Aztán a tanítási idő 6. óráján bezsúfolt, fáradtan kókadó diákjainkról hogy várjunk lendületet, jókedvű dalolást s a nem kis agymunkát igénylő kórusművek lehető pontos, jó előadását. Aki ismeri diákságunk különórától és rendkívüli elfoglaltságoktól agyonhajszolt életét, az megpróbál megalkudni a lehetőségekkel. Ha ezeket a szempontokat is tekintetbe vesszük, örülnünk kell a legkisebb haladásnak is. Hátalatt szívvel mondunk köszönetet az Úristennek, Akinek a dicsőségét és nagyságát 110 diáklelek szívből jövő éneke hirdette az elmúlt esztendő vasár- és ünnepnapi diákmiséin. . . . Őt énekeljék minden igazak!"

Az énekkar tagja az Országos Magyar Cecilia Egyesületnek. Szerdán a tenor-basszus, hétfőn az alt, pénteken a szoprán, szombaton a 6. órában közösen próbálunk. Az eddigi gyakorlattól eltérően részben órarendi nehézségek miatt, a férfihangoknál jóval las-

sabban tanuló szopránnal, álttal külön foglalkoztunk. A beléfectetett munka azonban nem volt arányos az eredménnyel.

Az énekszertárt Szécsi József 5. o. t. kezeli nagy ügyszeretettel és hozzáértéssel.

A szokott iskolai étellel együtt járó szereplési alkalmakon kívül alig álltunk máskor közönség elé. Legszebb és legnagyobb sikerű teljesítményünk a márc. 15-i ünnepélyünk volt, amikor a magyar dal szárnyán kísértük honvédeinket a hadak útján. Mi megérettük s közönségünkkel is szerettük volna megsejtenni a katonanótáinkban rejlő sok szépséget. Az egész műsort Csongrád vármegye Vitézi Székének felkérésére május 10-én megismételtük. Ezen a helyen is ki kell emelnünk dr. Szögi Endre főiskolai tanár úr lekötelező szíveségét, aki fölkerésünkre Horthy dalok címmel 4 katonanóta remekbekerészült feldolgozásával ajándékozta meg kórusunkat. Ünnepélyünk legnagyobb sikerű, legkiemelkedőbb száma volt. Hálás köszönetünk érte! Egyéb előadásra került művek még: Beethoven-Vörösmarty: Rendületlenül, Kozáky—Fülöp: Nemzeti munkadal (Széchenyi ünnepély, okt. 19.), O. di Lasso: Mint enyhe forrást (férlíkar), Kodály: Örvendjen az egész világ (gyermekkar), Halmos: Jubilate! Kodály: Esti dal, Szögi—Móra: Altatódal (Kalazancius-ünnepély, nov. 23.), Rossa—Sik: Hálakánon (évváró ünnepély, jún. 14.). Ugyancsak külön köszönjük Antos Kálmán székesegyházi zeneigazgató úrnak azt a csodálatosan kedves, karácsonyi hangulatot árasztó Mennyből az angyal népének feldolgozást, mellyel a Kat. Kör dec. 14-i ádventi délutánján arattunk szép sikert. Diákmisszeinken a Harmonia Sacra-ból énekeltünk. A multban tanultakat frissen tartva több új művel is gyarapítottuk készletünket.

Amikor az énekkar nagy családjából távozó legidősebb fiainkat, a különösen lelkes és jóhangú nyolcadikosokat fájó és egyben aggodó szeretettel útnak bocsájtjuk, nem lankadó munkakedvvel nézünk a jövő esztendő nagy feladatai elé.

9. Dugonics sportkör. Folyó tanévben a „Dugonics Testgyakorló Egyesület” szept. 14-én alakult meg. Tiszteletbeli elnök: Csonka Mihály, az intézet igazgatója, vezetőtanára: Pesti Lajos testnevelési tanár lett, lakik: Szentháromság u. 4./a. A sportkör ifjúsági elnöke: Timár László 8. o. t. Az egyes szakosztályok vezetőjének a következő tagokat választották. A labdarugó szakosztály vezetője: Orsós Sándor 8. o. t., a torna: Schreier Simon 8. o. t., az atlétika: Antalfy László 8. o. t., a kosárlabda: Máriaöldy Péter 8. o. t., az uszó: Szalma Ferenc 8. o. t., a tenisz: Zolnay László 8. o. t. és Christoph József 8. o. t. az asztali tenisz vezetője lett. Titkárnak és sporttudósítónak Retzler István 8. o. tanulóat választották meg. A céllövőket Nádor Ádám 8. o. t. vezette. A foglalkozás heti két alkalommal 2—2 órában az időjárásnak megfelelően az intézet udvarán, tornatermében és a József főherceg-téri egyetemi pályán, a céllövészet az épület alagsorában elhelyezett céllövölde pályán folyt le. Az 1941—42. tanév sporteseményei: *Szeptember 21-én* a Budapesti országos KISOK úszóversenyen Szalma József 8. o. t. a 200 m-es mellúszásban 2. lett.

November 23-án a MOTESZ. által rendezett délkerületi tornász-bajnokságon Schreier Simon 8. o. t. 2. lett.

Novemberben több napon át tartott Szegeden a KISOK tenisz-verseny. Első lett egyéniben Ábrahám László 6. o. t., 2. Zolnay László 8. o. t., 3. Szendrő Zoltán 8. o. t. Párosban 1-ső Ábrahám László — Zolnay László pár. Vegyespárosban Littomeritzky S. (Szent Erzsébet leánygimn.) — Ábrahám László 6. o. t. pár a második helyet érte el. A novemberi sorozatos rossz időjárás az atlétika gyakorlását és a házi verseny megrendezését kedvezőtlenül befolyásolta. Magasugrásban 155 cm.-t ugrottak: Orsós Sándor 8. o. t., Antalffy László 8. o. t., és Miklós György 7. o. t. A csapatversenyt 152·5 cm.-es átlaggal a 8. o. nyerte meg. Súlylökésben 1. lett Szalma József 8. o. t. 10·63 m.-el Horoska György 8. o. t. előtt. Gerelyvetésben első Hovorka György 8. o. t. 36 m.-el Timár László 8. o. t. előtt. Diszkoszvetésben első Szalma Ferenc 8. o. t. 31·73 m.-el Hovorka György 8. o. t. előtt. 800 m. síkfutásban első Miklós György 7. o. t., második Miklós Károly 6. o. t. 1500 m. síkfutásban első Rechtenwald Kristóf 7. o. t., második Miklós Károly 6. o. t. Távolugrásban első Salánki István 8. o. t. 5·30 m; második Gábris Imre 6. o. t. 5·05 m. A december 7. és 8.-án megtartott délkerületi leveinte asztali teniszversenyen Christoph József 8. o. t. egyéniben 3. lett, ugyancsak 3. lett a Szeged-Makó-Hódmezővásárhely leveintei között megtartott asztali teniszversenyen is.

A *december 14-én* tartott tornászjelvény szerző versenyen a vasjelvényt Antalffy László 8. o. t., Orsós Sándor 8. o. t., Kemenes János 8. o. t., Timár László 8. o. t., Merley Tibor 8. o. t., Miklós Károly 6. o. tanulók, a bronzjelvényt Kemenes János 8. o. t., Szűcs Kálmán 7. o. tanulók, az ezüstjelvényt Hovorka György 8. o. t. és Schreier Simon 8. o. tanulók szerezték meg.

A *március 2-án és 4-én* megtartott házi asztali tenisz versenyen 1. Christoph József 8. o. t., 2. Orsós Sándor 8. o. t., 3. Lévai András 6. o. t., 4. Retzler István 8. o. t. Páros versenyken 1. Christoph József — Orsós Sándor 8. o. t. pár, 2. Schreiner János 8. o. t. — Szamosi László 7. o. t. pár.

A *március 21-én és 23-án* Szeged város asztali tenisz bajnokságáért megrendezett III. osztályú férfi egyéniben Christoph József 8. o. t. második lett. A 2. helyen végzett leveinte csapatnak Christoph József 8. o. t. is tagja volt. Az ifjúsági bajnokságot Miklós György 7. o. t. nyerte meg nagy küzdelem után Christoph József 8. o. t. ellen.

Az *április 22-én* Szegeden megrendezett KISOK délkerületi tornász versenyen Schreier Simon 8. o. t. a korlátan kerületi bajnok lett, a II. osztályú csapatversenyben az összes szereken Schreier Simon 8. o. t., Kemenes János 8. o. t., Szűcs Kálmán 7. o. t., Kálmán Rezső 5. o. t. csapata második lett.

Labdarugó csapatunk résztvett a KISOK bajnokságon. Miután az első 4 mérkőzés után az elsőséget kivívni nem tudta, a kedvezőtlen időjárás miatt a többi mérkőzések elmaradtak.

Barátságos mérkőzést játszottunk a Tanítóképző csapataival 1:1 arányban.

A KISOK kerületi kosárlabda bajnokságban az intézet csapata 2. lett és megelőzte a szabadkai gimn. és a szegedi Klauzál gimn. B.

csapatát. A csapat tagjai: Máriaföldy Péter 8. o. t., Szalma József 8. o. t., Schreiner János 8. o. t., Szamosi László 7. o. t., Kecskés István 8. o. t., Retzler István 8. o. t., Christoph József 8. o. t., Orsós Sándor 8. o. t., Hubányi Ferenc 8. o. t., és Piukovics Dezső 8. o. tanulók.

Szertárak, könyvtárak.

1. Történelmi és földrajzi szertár. Óre dr. Kiss Márton. Állománya 353 drb. 4.789 P értékben. A szükséges javításokat elvégeztük. Új beszerzés a jelen tanévben nem volt.

2. Természettudományi szertár. Óre dr. Kiss Márton. 1 kitömött tűzokkal gyarapodott a szertár 41'68 P értékben. Állomány 8347 drb. 16.460'40 P értékben.

3. Fizikai szertár. Óre Greff Géza. A szertár állományának jelentősebb felújítására és korszerűsítésére a jelen viszonyok között nem kerülhetett sor. Inkább a bemutató kísérletek szemléltető jellegének előmozdítására törekedtünk.

A jelen tanévben szerszámtáblát (16 P), 8 drb.-ból álló fadoboz sorozatot (46.80 P), 5 drb. tanuló mikroszkópot (25.20 P) és demonstrációs áram- és feszültségmérőt (167 P) szereztünk be.

Javításokra és fogyóhasználati anyagokra 48 P-t költöttünk. Állomány 1942. máj. 31-én 2019 drb. 52.259'11 P értékben.

4. Rajzszerter. Óre Dorogi Imre. A tanév folyamán gyarapodás nem volt. Állomány a tanév végén 2.963 drb. 1.747'70 P értékben.

5. Énekszerter. Óre dr. Maklári Lajos. Az elmúlt iskolai évben a szerter a következő művek szövegeivel gyarapodott. A Magyar Kórus Művek kiadásában megjelenő nyomtatott szöveglapokban: *Beethoven—Vörösmarty*: Rendületlenül (80 db.), *Szögi E.*: Altatódal (80 db.), *Cl. Jannegnin*: Sok csoda közt (80 db.), *O. Lasso*: Jubilate Deo (80 db.) és Mint enyhe forrást (50 db.), *Palestrina*: Hét himnusz (80 db.), *Halmos*: Jubilate (80 db.), *Kodály*: Örvendjen az egész világ (50 db.), *Kiss D.*: Kolozsvár felé (80 db.), *Rossa E.*: Hála kánon (80 db.), Erdélytől—Felvidékig I. ív (80 db.), *Olasz kánonok* (80 db.), A Magyar Kórus népdalsorozatából 60—60 pd-ban: Bogojai népdalok, Tüzér-menetek, Hat magyar népdal (Ádám Jenő), Népdalok ősi nyolcasokban, Hat csiki népdal (Nagy István), Gombosi népdalok. Összesen 151— P értékben. Kényomtatos szöveglapok: A márc. 15-i ünnepély menetrendje (100 db.), *Szögi E.*: Horthy dalok. (100 db) és Convertere Domine (80 db.), c. művek 12.80 P értékben. Járattuk a *Magyar Kórus*, az *Énekszö* és az *Éneklő Ifjúság* ének-zenepedagógiai hangjegyes folyóiratokat (23.35 P). A szerter gyarapítására 187.15 P-t fordítottunk.

6. Zeneszerter. Óre dr. Kozáky István. A folyó tanévben gyarapodás nem volt. Állománya 205 drb. 720.74 P értékben.

7. Filológiai szerter. Óre dr. Szűcs Lajos. A folyó tanévben gyarapodás nem volt. Állománya 518 drb. 1.923 P értékben.

8. Tornaszertár. Óre Pesti Lajos. Az 1941—42. tanévben a VKM 5 drb. céllövő berendezést ajándékozott 319 P. értékben. Állomány 534 drb. 11.698'09 P értékben.

Tanári könyvtár. Óre dr. Szűcs Lajos. — A tanári könyvtárnak

az előző években megkezdett rendezését tovább folytattuk, főleg a nyári szünet alatt. Az egész könyvállományt újból, több szempontból ellenőriztük, a katalógusokkal összevetettük, minden mű helyét, meglétét vagy hiányát megvizsgáltuk stb. Megtörtént az elég gazdag (főleg az 1860—1900-as évekből való) tankönyvtárnak rendezése is. Az új cédulakatalógus elkészítése is befejezés előtt áll. — Mindezekben a munkálatokban előzékenyen és értékesen működött közre több tanuló, akik közül külön is kiemeljük a nyári munkatársakat: Fehér Zoltán volt növendékünket, Fehér Ferenc III. o., Gazdag András VI. o., Gazdag József VII. o., s az egész nyári szünetben rendszeres munkát végző Szolcsányi Pál VII. o. tanulót.

A könyvtár az 1941. év folyamán 38 művel, 46 darabbal gyarapodott. (28 vétel, 18 ajándék) 258'30 P értékben (amihez az ajándék-művek egy részének ismeretlen értéke járul). A könyvtár állománya az 1941. XII. 31-i leltár szerint: 4.589 mű, 15.460 darab, 44.542'48 P becsértékben. — Folyóirat járt 33, 280 P előfiz. árban ill. értékben.

10. Ifjúsági könyvtár.

1. Az 5—8. o. könyvtár őre dr. Tiborc Lajos. Új beszerzésünkben a kötelező olvasmányok állományának a pótlására törekedtünk. Vettünk továbbá az Erdélyi Szépművészeti Céh legfrissebb terméséből, valamint a technika új irodalmából is 150 P értékben. Állomány: 3200 kötet 2400 P értékben.

2. A 3—4. o. könyvtárának őre Nagy Ernő. Szeptember és október hó folyamán újra rendeztük a könyvtárt, és még katalógusokat készítettünk hat példányban. Elvégeztettük a szükségessé vált kötetéseket is. Állomány: 734 mű, kb. 1000 P értékben.

3. Az 1—2. o. könyvtárának őre Megyer József. A könyvtárt az elmúlt évben újra rendeztük és új katalógust készítettünk. A könyvtár állománya 775 kötet kb. 1000 P értékben. Új beszerzés nem volt.

Iskolánk tanulói.

A tanulók érdemsorozata.

1 = jeles, 2 = jó, 3 = elégséges, 4 = elégtelen; i. = intézeti tanuló; ö. d. = ösztöndíjas; m. = tandíjmentes, ált. tan. eredm. = általános tanulmányi eredmény.

Az általános tanulmányi eredmény megállapítása a magaviselet és a rendes tantárgyak (tehát testnevelés, egészségtan, szépipírás, gyorsírás és ének kivételével) figyelembevételével történik. A tanuló általános tanulmányi eredménye *kitűnő*, ha minden érdemjegye jeles (ez nyomtatásban vastag szedéssel jelzett 1); *jeles*, ha legfeljebb egy érdemjegye jó, a többi jeles (nyomtatásban kurzív 1); *jó* ha legfeljebb egy érdemjegye elégséges, a többi ennél jobb; *elégséges*, ha két vagy több elégséges érdemjegye van, de elégtelen érdemjegye nincs; *elégtelen*, ha egy vagy több tantárgyból elégtelen érdemjegye van.

Első A) osztály

Osztályfőnök: Sörlei Zsigmond

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas, vagy ismétlő-e?	Magaviselet	Rendszerlet	T a n t á r g y a k								Ált. tan. eredm.	Tandij		
			Hittan	Magyar nyelv	Föld-és néprajz	Latin nyelv	Természettan Mennyiségien és merian	Rajz	Testnevelés	Szépipírás			Ének	
Ábrahám Gyula	1	1	1	1	1	2	1	2	1	2	1	2	2	60
Bálint Pál	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1	1	36
Bánli Ferenc	1	2	2	2	1	3	1	2	2	1	2	2	2	76
Beke Róbert	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	100
5 Benke Gedeon	2	2	3	3	4	3	4	3	1	2	1	4	3	76
Berkovits Tamás, izr.	1	1	2	3	2	3	3	3	3	3	2	2	3	100
Csikós Pál	2	3	2	3	4	3	2	3	3	2	2	2	4	76
Demján Imre	1	2	2	2	3	3	2	3	3	3	3	2	3	76
Erényi László	2	2	1	2	1	3	2	2	1	1	1	2	2	100
10 Fábrián József, i.	1	2	3	3	3	3	3	3	3	1	3	2	3	100
Fancsovits György	2	2	2	3	2	3	3	3	3	2	3	2	3	100
Györfly Imre	1	2	1	3	3	3	2	3	3	3	3	2	3	100
Halmos Miklós	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	100
Hofer Ernő, ág. h. ev.	1	1	1	2	1	2	2	2	2	2	2	1	2	92
15 Jahl Oszkár, g. k.	2	2	1	2	3	3	1	1	3	2	3	2	3	36
Józsa László, i.	2	3	3	3	3	3	1	3	3	1	3	2	3	88
Kádár Ágoston, i.	1	1	1	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	76
Kávay Zoltán, i.	2	2	2	3	4	3	3	3	3	1	2	2	4	76

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas, vagy ismétlő-e?	Magaviselet	Rendszerlet	T a n l á r g y a k										All. tan. eredm.	Tandij	
			Hittan	Magyar nyelv	Föld-és néprajz	Latin nyelv	Természetrajz	Mennyiségien és mérten	Rajz	Testnevelés	Szépirás	Ének			P
Klein György, izr.	2	2	2	3	2	3	2	4	3	2	2	3	4	100	
20 Keresztes Nagy István, ref.	1	2	1	2	1	2	1	1	3	1	2	1	2	44	
Kopjány Nándor, ref. i.	2	2	1	2	2	2	2	2	3	2	2	3	2	60	
Korcsof András, i.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1	1	60	
Kovács Jenő	2	2	3	3	3	3	3	3	2	2	1	2	3	88	
Lengyel Géza	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	36	
25 Lévai Márton	1	1	1	2	1	2	1	2	3	1	3	2	2	92	
Mönich István	1	1	1	2	1	2	2	1	2	2	2	2	2	36	
Nazdraveczy Béla, i.	2	3	3	3	3	4	3	4	3	2	4	2	4	76	
Nyíri László	1	2	1	2	2	2	2	2	3	2	2	3	2	100	
Oláh József, i.	1	2	1	3	3	3	3	3	3	3	3	2	3	88	
30 Pap János, i.	1	2	1	3	2	3	1	2	3	2	3	3	3	100	
Papp János, ref. i.	2	2	1	2	3	3	2	3	3	2	3	3	3	88	
Piriczki Péter, g. k. i.	2	1	2	2	2	3	2	2	2	1	1	2	2	60	
Prakfalvi Endre	1	2	1	2	2	3	2	2	3	3	3	3	3	100	
Rácz Attila, i.	2	3	2	3	3	3	2	3	3	2	3	2	3	100	
35 Riesz Béla	1	2	2	2	3	3	2	2	3	1	2	3	3	100	
Rónay Dezső	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	100	
Sághegyi Imre, h. ev. i.	2	2	3	3	3	3	2	3	3	2	2	3	3	100	
Schneider Imre	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	44	
Sipeki Zoltán, i.	1	1	2	3	3	3	2	3	3	fm	2	1	3	76	
40 <i>Smuta Tibor, i.</i>	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	60	
Somkuthy Ferenc, ism.	2	2	1	3	3	3	2	3	3	3	2	3	3	100	
Sőregi István, i.	2	2	2	3	3	3	2	3	3	2	3	4	3	100	
Szántó Gyula	1	2	1	2	2	3	3	3	3	3	2	1	3	76	
Szarvas János	1	2	1	2	1	2	2	2	3	1	3	2	2	100	
45 Szőnyi László, i.	2	2	2	2	3	3	3	4	3	3	2	2	4	76	
Sztavrovsky Pál, g. k.	1	1	1	2	1	2	1	2	2	1	1	1	2	100	
n. Sztraha István	1	2	1	2	1	3	1	3	3	3	2	2	3	100	
Szurgent János, g. k.	2	2	1	3	2	3	2	2	3	2	2	2	3	92	
Técsy Attila, ref. i.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	92	
50 Varga Viktor, izr.	1	1	1	2	2	2	1	1	2	2	1	1	2	100	
Végh András, ref.	1	1	1	2	3	3	2	2	2	2	3	3	3	100	

Kimaradt: Bodó Lajos (okt. 20.), és Legeza Sándor (márc. 28.).

Összesen: 53.

Első B) osztály

Osztályfőnök: dr. Kiss Márton

A tanuló neve és vallása, ösztöndijas, vagy ismételő-e?	Mégaviselet	Rendszerelet	T a n t á r g y a k									Alt. tan. eredmény	Tandij		
			Hititan	Magyar nyelv	Föld-és néprajz	Latin nyelv	Természetreajz	Mennyiségjani és mérás	Rajz	Testnevelés	Szépirás			Ének	
															P
Ádám Ferenc i.	1	2	1	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	100
Bajusz László i.	1	3	3	3	3	3	2	3	3	3	2	2	2	3	100
Balogh Zoltán	2	3	3	2	3	3	2	3	3	3	1	2	2	3	88
Barbeck József	1	1	1	2	1	2	1	2	2	2	2	1	2	2	52
5 Bálint György	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2	3	100
Bálinth Ödön i.	2	3	1	2	3	3	1	3	3	2	2	2	2	3	100
Berlekovich Kornél i.	2	3	2	3	2	3	2	3	2	2	2	2	2	3	100
Bertron István i.	2	2	2	2	3	3	3	2	2	2	2	2	2	3	100
Bódi Lajos i.	1	3	3	2	3	3	3	3	3	2	2	3	3	3	100
10 Borsányi Lajos	2	2	1	1	3	2	2	2	2	1	1	1	1	2	80
Császár István i.	1	3	2	3	3	3	2	3	3	2	2	3	3	3	100
Daróczi Bálint	2	4	3	4	3	4	3	4	3	2	3	3	4	4	100
Faragó Endre	1	1	1	1	1	2	1	2	2	1	1	2	2	2	100
Fodor József	1	2	1	2	3	3	3	3	3	1	2	3	3	3	76
15 Gombos Béla i.	1	3	1	2	2	2	1	3	3	2	2	2	3	3	76
Hagymás György i.	2	3	3	3	3	3	3	4	3	2	2	2	4	4	100
Hattyasi Zoltán i.	2	3	1	2	3	3	3	3	3	2	2	3	3	3	100
Horváth József	1	2	1	1	1	2	1	1	1	2	1	1	1	1	100
Ílkovits Tihamér	3	3	2	3	3	3	3	3	3	2	2	3	3	3	100
20 Jung Géza	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	100
Kenyeres Ferenc i.	2	3	3	2	3	3	2	3	3	1	2	3	3	3	100
Kovács Iván	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1	76
Lantos Béla	1	2	2	2	2	3	2	3	3	2	1	2	3	3	100
Lencsés Imre ism.	1	3	1	3	2	3	2	3	3	1	2	1	3	3	100
25 Lukács László	2	3	2	3	4	3	3	3	2	1	2	3	4	4	76
Mindszenti László	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	100
Mison Adolf	1	3	2	3	3	3	3	3	3	3	2	3	3	3	88
Nagy Árpád	2	3	1	3	3	3	2	3	3	1	3	3	3	3	76
Német Lajos	2	2	3	2	3	3	2	3	2	2	2	2	3	3	92
30 Papp Gábor	1	2	1	2	1	2	1	2	2	1	1	2	2	2	52
Papp István i.	2	3	3	3	3	4	3	3	3	2	3	2	4	4	100
Patzauer Sándor	2	2	2	2	2	2	2	2	3	2	2	3	2	2	100
Pertl László	1	1	1	1	1	2	1	2	3	2	1	1	2	2	100
Petrik József i.	1	2	1	2	1	2	1	3	3	1	2	1	3	3	100
35 Péter Zoltán i.	1	2	1	2	1	2	1	3	1	1	1	2	2	2	100
Rácz László	1	2	1	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	68
Rónai György i.	2	2	2	3	3	3	3	4	3	2	3	3	4	4	100
Solymosi Frigyes i.	1	2	1	2	1	2	1	2	2	1	2	1	2	2	100
Szende Károly i.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	3	1	1	1	1	36
40 Szögi Ferenc	2	2	1	2	1	2	1	1	1	1	1	2	2	2	60
Szöllösi Sándor i.	2	3	1	3	3	4	3	3	3	3	2	1	4	4	76

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas, vagy ismélő-e?	Magaviselet	Rendszerlet	T a n t á r g y a k								Áll. tan. eredmény	Tandij			
			Hittan	Magyar nyelv	Föld-és néprajz	Latin nyelv	Természetrjajz	Mennyiségian és mértán	Rajz	Testnevelés			Szépírás	Ének	
			P	P	P	P	P	P	P	P			P	P	
Takács István	3	4	2	4	4	4	4	4	4	2	3	4	4	100	
Tóth B. Imre	2	2	1	2	1	2	2	2	2	2	3	1	2	2	100
Újházi Gyula i.	1	1	2	2	1	2	1	2	2	2	2	1	2	2	100
45 Varga Mihály	1	2	2	3	1	3	2	2	3	3	2	1	3	3	60
Vasas József ism.	1	2	2	2	1	3	1	3	3	3	1	2	1	3	100
Wagner Tibor i.	1	2	1	2	1	2	1	2	3	2	2	2	2	2	100
<i>Kimaradt: Gyuris Géza (máj. 13.).</i>											<i>Összesen : 48.</i>				

Első C) osztály

Osztályfőnök: Kovács Mihály

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas, vagy ismélő-e?	Magaviselet	Rendszerlet	T a n t á r g y a k								Áll. tan. eredm.	Tandij			
			Hittan	Magyar nyelv	Föld-és néprajz	Latin nyelv	Természetrjajz	Mennyiségian és mértán	Rajz	Testnevelés			Szépírás	Ének	
			P	P	P	P	P	P	P	P			P	P	
Bánáthy Imre	1	1	1	2	1	2	1	2	1	1	1	1	2	100	
Bárkányi István	2	4	2	2	2	3	2	3	3	3	3	3	3	3	100
Becsei Tibor	1	1	1	2	2	2	1	1	2	2	1	2	2	76	
Beszédes György	1	2	2	2	2	2	1	2	3	1	3	2	2	52	
5 Csonka László	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	2	1	52	
Csonka Szűcs Ferenc	2	3	3	3	3	4	3	3	3	2	3	3	4	100	
Csuka László	1	2	2	2	3	3	2	3	3	1	2	2	3	92	
Fehér Imre	1	2	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	100	
Ferenczy László	1	1	1	1	1	2	1	1	2	2	1	2	2	80	
10 Friedmann Ernő	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	2	1	100	
Gaál István	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	68	
Gombos Dénes	1	3	2	3	3	3	2	3	2	2	3	2	3	40	
Honti György	1	2	1	3	3	3	1	2	2	1	1	2	3	88	
Hornyik Veszeloovszki Kálmán	1	3	1	3	3	3	2	3	3	1	3	3	3	100	
15 Huszka Lajos	1	1	1	1	2	2	1	2	2	2	2	2	2	60	
Jakab Ottó	1	2	2	2	3	3	2	2	3	3	3	3	3	76	
Kakuszi László	1	1	1	2	1	2	1	1	3	1	1	1	2	92	
Klein Imre	1	2	1	2	1	2	1	2	2	1	2	1	2	100	
Kocsis Viktor i.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	100	
20 Koncsek Endre	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	52	
Kónya László	1	3	2	2	2	3	1	2	3	2	1	3	3	30	
Kovács József	1	2	1	3	3	3	2	2	2	1	2	2	3	100	
Martinek György	3	4	3	4	4	4	4	3	4	2	3	2	4	76	
Mészáros István	1	2	2	3	1	2	1	2	3	2	3	3	3	68	

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas, vagy ismétlő-e?	Magaviselet	Rendszerlet	T a n t á r g y a k										Alt. tan. eredm.	Tandíj
			Hittan	Magyar nyelv	Föld-és néprajz	Latin nyelv	Természetrajz	Mennyiség és mérés	Rajz	Testnevelés	Szépíráás	Ének		
25 Molnár György	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	60
Muray József	1	2	1	2	1	2	1	2	3	2	1	3	2	100
Nagy László	1	2	1	1	2	2	1	2	2	2	2	1	2	76
Nagy Varga Dénes	1	2	2	3	3	3	1	2	3	2	2	2	3	68
Oláh István	3	4	3	3	4	4	3	4	4	2	3	3	4	100
30 Papp Vilmos	2	3	3	4	4	4	4	4	4	1	3	3	4	100
Rábik Jenő	1	2	1	2	3	3	3	3	3	1	2	2	3	100
Rácz István	1	2	1	2	3	3	3	3	3	2	2	1	3	100
Radnai Sándor ism.	2	2	1	2	2	2	2	3	3	2	2	2	3	100
Sallai Jenő	1	2	2	2	1	2	1	2	3	2	2	1	2	100
35 Sümegi László	1	1	1	1	2	1	1	2	2	1	1	2	2	100
Szabó Béla	1	3	2	3	3	3	2	3	3	fm	2	2	3	60
Szenessy Mária	1	2	1	2	2	2	1	1	1	1	1	1	2	20
Szokolyi György	2	2	1	2	1	2	1	1	2	2	2	2	2	100
Szűts Sándor	2	2	3	3	4	3	3	2	3	fm	2	2	3	100
40 Tornyai Béla	2	2	2	3	2	3	3	2	3	fm	2	2	3	92
Török Sándor	2	2	1	1	1	2	1	2	3	fm	2	2	2	100
Varga István	1	2	1	2	2	2	2	3	3	1	2	2	3	52
Vékes Bertalan	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	100
Visontai Ernő	1	1	2	2	1	2	1	1	2	2	1	2	2	92
45 Vízvári Albert	2	2	3	4	3	3	3	3	3	1	3	3	4	76
Wayer Péter	1	2	1	2	2	2	1	2	1	1	1	2	2	100

Kimaradt: Ádám Attila (okt. 17.), Csomos Ferenc (ápr. 21.).

Összesen: 48.

A tanuló neve és vallása, ösztöndijas vagy ismétlőd-e ?	T a n t á r g y a k											Áll. tan. eredm.	Tandij	
	Magaviselet	Rendszerelet	Hitlan	Magyar nyelv	Föld-és néprajz	Latin nyelv	Természetrjajz	Mennyiséglet és mérlet	Rejz	Testnevelés	Ének			P
Ács Andor i.	2	2	2	3	1	2	3	2	2	1	2	3	40	
Bagoly János ref. i.	2	2	2	3	2	4	3	3	2	1	2	4	100	
Batári Lajos i.	2	2	2	3	3	4	2	3	2	2	2	4	100	
Becsei Zoltán	1	2	1	2	2	3	1	2	2	f _m	1	2	56	
5 Benke József	1	2	1	3	1	2	1	3	3	1	1	3	64	
Benkő Ernő i.	2	2	3	3	3	4	3	3	3	1	2	4	100	
Bertényi Elemér	1	2	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	100	
Bohnert József	1	2	1	2	2	2	1	2	2	1	1	2	52	
Bugyi András	2	2	2	3	2	2	2	2	3	1	1	3	100	
10 Daróczy Bálint	1	2	2	1	1	2	2	1	3	2	3	2	100	
Faludi András izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	100	
Farkas László	1	2	1	2	1	3	1	3	2	1	1	3	100	
Gárgyán Imre	2	2	1	2	1	2	1	2	2	2	1	2	100	
Geigner Miklós ág. h. ev.	1	1	1	2	1	2	1	2	2	f _m	2	2	40	
15 Hantos Endre	2	3	2	2	1	3	2	2	2	2	2	2	68	
Héber József	1	3	1	2	1	3	2	3	3	2	2	3	100	
Horváth Elek i.	2	2	1	2	1	2	1	2	1	1	1	2	44	
Jakubinyi Tibor ref. i.	1	1	1	3	1	3	2	3	2	2	2	3	100	
Jenei Ignác	1	1	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	40	
20 Juhász Endre	2	3	1	1	1	3	1	3	3	2	1	3	100	
Juhász László	1	2	1	2	2	3	1	3	3	1	3	3	56	
Kakuszi Imre	3	4	2	3	3	3	2	3	3	3	3	3	100	
Karádi Imre i.	1	1	1	3	2	3	3	3	3	2	2	3	100	
<i>Katona Rezső</i>	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	m	
25 Káplány István	2	3	2	3	2	1	1	2	2	1	2	2	40	
Kiss Ernő	2	3	1	2	2	4	2	3	3	2	1	4	100	
Kopasz Dezső	1	1	2	2	2	3	3	3	2	1	2	3	100	
Koskóci Ferenc	1	2	1	3	2	1	1	2	1	f _m	1	2	60	
Kovács Gábor ref.	1	2	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	100	
30 Liszkay Tamás	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	100	
Lukács Béla i.	2	2	2	3	3	4	3	4	3	2	2	4	100	
Marinc Ferenc	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	100	
Máté György	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	100	
Oláh Miklós	1	2	1	2	1	3	1	2	2	2	1	2	40	
35 Palágyi Emil i.	1	2	3	3	2	2	1	3	2	2	1	3	100	
Pálffy-Budinszky Agenor	2	2	1	3	1	3	2	3	2	1	2	3	100	
Rátky László	1	2	1	2	1	2	1	2	1	1	2	2	100	
Renkey Miklós	1	1	1	1	1	1	1	1	1	f _m	1	1	80	
Rex Tamás izr.	1	3	1	2	1	3	2	3	2	1	1	3	100	
40 Sebők Antal	2	2	1	2	1	3	1	2	3	f _m	2	3	100	
Somogyi Ágoston	2	3	2	2	1	3	3	2	3	2	2	3	68	

A tanuló neve és vallása, ösztöndijas, vagy ismétlő-e ?	Magaviselet	Rendszerlet	T a n t á r g y a k								Alt. tan. eredm.	Tandij	
			Hittan	Magyar nyelv	Föld-és néprajz	Latin nyelv	Természetről	Mennyiséglet és metrik.	Rajz	Testnevelés			Ének
Korompai Sándor i.	2	2	2	2	3	3	3	3	2	1	2	3	88
Kovács László	1	1	1	2	1	2	1	2	2	1	1	2	40
20 Kővári László	1	1	1	1	1	2	2	3	1	f _m	2	2	40
Lóránd Pál i.	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	1	2	100
Mag László	2	3	1	3	3	4	3	4	4	2	2	4	100
Mayer Tibor	1	1	1	2	1	2	1	1	1	1	1	2	80
Misák Ferenc	2	2	1	2	2	2	2	3	1	1	1	2	40
25 Monostori József	2	3	1	3	2	3	2	3	2	1	1	3	100
Nagy János	1	1	1	2	1	2	2	3	2	f _m	1	2	80
Nagy Zoltán	2	2	1	2	1	2	2	3	2	1	1	2	28
Nedelkovics Miklós	1	1	1	1	1	1	1	1	1	f_m	1	1	100
Papp Gábor i.	2	2	1	3	3	4	2	3	2	1	2	4	100
30 Peller György i.	2	3	1	2	1	3	3	3	1	2	2	3	100
Prisztóka Tibor i.	2	2	2	3	2	3	3	2	3	2	2	3	100
Ranschburg Imre	2	2	1	1	3	2	2	2	2	1	1	2	80
Rejtő Béla	2	3	2	3	3	3	2	3	3	2	2	3	100
Rósa László	1	2	1	2	1	2	2	2	1	1	1	2	100
35 Róvó István	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	40
Sapszon Ferenc	2	3	1	1	3	2	2	2	2	1	1	2	40
Sulyok Magor i.	2	2	1	3	1	3	3	2	2	1	1	3	100
Szapár Endre i.	1	1	1	2	1	2	2	2	2	2	1	2	52
Székesi Károly i.	2	2	1	2	3	3	2	3	2	1	1	3	100
40 Szűcs Gyula	2	2	2	3	2	3	3	4	3	2	2	4	100
Toma János i.	1	2	2	2	3	3	3	3	3	2	3	3	88
Tyepliczky Árpád i.	2	2	1	3	3	3	2	3	2	2	1	3	80
Zsombor Kálmán	1	1	1	1	2	2	2	2	1	2	2	2	100

Vizsgálatlan maradt: Pásztor Turák József.

Kimaradt: Galántha Endre (jan. 8.), Kálmán László (márc. 28.).

Kondász Sándor (ápr. 29.), Vermes Géza (szept. 27.).

Összesen: 48.

Harmadik A) osztály

Osztályfőnök: dr. Tiborc Lajos

A tanuló neve és vallása, öszlőndíjas vagy ismétlő-e?	Magaviselet	Rendszeretel	T a n t á r g y a k										Alt. tan. eredm.	Tandij		
			Hitlan	Magyar nyelv	Történelem	Föld-és néprajz	Latin nyelv	Német nyelv	Természettan	Mennyiségien és mértán	Rajz	Testnevelés			Ének	
																P
Ábisch Károly	2	2	1	2	1	2	3	2	2	3	3	3	2	3	3	100
Banka Lajos	1	2	1	3	2	2	3	3	3	3	2	2	2	1	3	100
Bod Péter	1	1	1	2	2	1	2	2	2	2	2	2	1	1	2	100
Bodrogközy Tamás	2	2	1	2	3	2	3	3	3	3	2	2	1	1	3	80
5 Bogárosi Béla	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	100
Boldog László, i.	2	2	1	2	2	2	2	2	3	3	3	2	2	3	3	68
Czékus László	2	2	1	2	2	1	4	3	3	3	3	1	1	4	4	100
Dombi Gyula	2	2	1	2	2	3	2	2	2	3	3	1	2	3	3	m
Dúlósy Ede	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	100
10 Gyuris Attila	2	2	1	3	3	3	3	4	3	4	3	1	1	4	4	100
Herédi Vilmos	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	40
Hortobágyi Alajos, i.	2	3	1	2	2	2	3	3	2	2	2	1	2	3	3	100
Hutterer Ferenc, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	28
Jávori Ferenc, i.	2	2	1	3	2	3	4	2	3	3	2	f _m	1	4	4	88
15 Kandiba István, izr.	1	2	1	2	1	2	3	2	2	3	3	2	3	3	3	100
Katona József	1	2	1	3	2	2	3	2	3	3	3	1	1	3	3	100
Kálmán Imre	2	2	1	2	2	3	3	4	2	3	2	2	3	4	4	100
Kiss Lajos	1	2	1	2	2	1	2	2	2	2	3	1	1	2	2	100
Kocsárdi Kálmán, i.	2	3	1	3	3	2	3	4	3	3	2	2	1	4	4	88
20 Kókay József	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1	2	2	2	2	2	100
Kopasz Lajos	1	2	1	3	3	2	2	3	3	3	3	2	1	3	3	100
Kopiári Ernő, ref., i.	1	2	2	2	2	2	3	2	3	2	2	2	3	3	3	56
Kövér Béla	1	1	1	2	1	2	2	2	1	2	2	1	1	2	2	68
Láncz Albert, izr.	2	2	2	2	3	3	3	3	2	3	3	2	1	3	3	100
25 Papp László, ref.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	20
Perlaki Lipót, i.	1	2	1	1	2	1	2	2	2	2	2	2	1	2	2	40
Pintér László, i.	1	2	1	2	3	2	3	3	2	2	2	2	1	3	3	100
Puskás Zoltán	2	3	2	3	1	2	3	3	3	4	3	2	1	4	4	88
Rack Kálmán	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	80
30 Somogyi Gábor	1	2	1	1	1	1	2	2	1	1	2	2	1	2	2	28
Szabó Imre	2	1	1	2	1	1	2	3	2	2	2	1	1	2	2	m
Szilágyi János	2	3	1	2	1	2	3	3	3	3	3	2	3	3	3	100
Szilágyi Károly	1	1	1	2	3	1	3	3	1	3	2	3	1	3	3	100
Szilágyi László, ref.	1	1	2	1	2	1	2	2	1	1	2	2	1	2	2	28
35 Varga István	1	1	2	2	2	2	2	3	2	2	2	1	1	2	2	100
Vida Endre	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	28
Wischán Zoltán	1	2	1	2	1	1	2	2	2	3	2	2	1	2	2	100

Kimaradt: Nádor Géza (jún. 10), Sebestyén Zsigmond (nov. 26.)

Összesen: 39.

Harmadik B) osztály

Osztályfőnök : dr. Szűcs Lajos

A tanuló neve és vallása, öszlőndíjas, vagy ismétlő-e?	Magaviselet	Rendszerlet	T a n t á r g y a k										Alt. tan. eredm.	Tandíj		
			Hittan	Magyar nyelv	Történelem	Föld-és néprajz	Latin nyelv	Német nyelv	Természettan	Mennyiségien és mértan	Rajz	Tesztnevelés			Ének	
			P	P	P	P	P	P	P	P	P	P			P	
Arnold Zoltán i.	1	2	1	2	1	1	3	3	3	1	1	2	2	1	3	80
Balog László	2	2	2	3	3	2	3	3	2	2	4	3	3	2	4	100
Bánsági Károly	1	1	1	2	1	1	3	3	2	1	2	2	2	3	2	100
Bodó István	1	2	2	1	1	2	3	2	2	2	3	3	2	1	3	56
5 Fehér Ferenc	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	2	1	60
Fonyódi János	1	2	1	2	1	2	2	1	2	1	1	1	1	2	2	40
Földi József i.	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	2	2	100
Imre László i.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	20
Jenei János	1	1	1	3	1	2	3	3	3	3	3	3	2	3	3	76
10 Kiss Gyula	1	1	1	2	2	1	3	3	2	2	3	1	2	2	3	68
Kurai János	1	2	2	2	1	1	2	2	1	3	2	2	2	2	2	56
Lessmeister Alfréd i.	1	2	1	3	1	2	3	2	2	3	3	3	1	2	3	100
Liliom Károly	1	2	1	3	2	3	3	3	3	3	3	3	1	2	3	100
Lusztig József	1	1	1	2	1	1	2	2	1	2	3	1	2	2	2	40
15 Malcowsky Tibor i.	2	2	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2	3	3	3	100
Malivanek Károly	2	2	2	3	3	3	3	4	3	3	3	3	1	3	4	100
Mattyasovszky György i.	2	3	2	3	2	3	3	3	3	3	3	3	2	1	3	100
Merkler Péter	2	3	1	2	1	1	2	1	2	2	2	3	2	1	2	76
Pávó Ferenc ism.	1	1	1	3	2	2	3	2	3	2	3	3	1	2	3	100
20 Péter Sándor	1	1	1	2	2	2	3	1	3	3	2	2	1	3	3	100
Pintér Tihamér	1	2	1	2	1	1	2	1	2	2	2	2	2	3	2	100
Poszt Márton i.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	100
Ranschburg Antal	2	3	1	1	1	2	2	1	3	3	3	3	3	3	3	80
Reich Rudolf i.	1	2	1	3	3	2	3	3	3	2	1	1	3	3	3	100
25 Skerl Alfonz	2	2	1	3	1	2	3	3	2	2	2	2	1	3	3	100
Smuta Árpád i.	1	2	1	2	1	2	3	3	3	2	2	1	1	2	2	76
Szilágyi Ferenc	2	2	2	3	3	1	3	2	2	2	3	2	2	3	3	80
Tóth István	2	2	2	3	2	1	2	3	2	3	3	2	3	3	3	100
Urbán Aladár i.	1	1	2	2	1	1	2	2	1	1	2	1	1	2	2	28
30 Veszelyovszky László	1	2	1	2	2	1	2	1	2	2	2	2	1	1	2	80
Visnyei Lajos i.	1	2	1	1	1	1	2	2	1	2	3	2	1	2	2	56
Vörös Imre	2	2	1	2	1	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	56

Összesen : 32.

Negyedik osztály

Osztályfőnök: Nagy Ernő

A tanuló neve és vallása, öszlőndíjas, vagy ismétlő-e?	Magaviselet	Rendszerelet	T a n t á r g y a k									Alt. tan. eredmény	Tandíj		
			Hittan	Magyar nyelv	Történelem	Latin nyelv	Német nyelv	Természettan	Mennyiségtan	Rajz	Testnevelés			Egészségtan	Gyorsírás
Ábrahám László	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	44
Ábrándi Endre	1	2	1	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	80
Berkes Dezső	1	2	2	3	3	3	2	2	2	3	3	2	2	3	100
Csauscher Sándor	1	2	1	2	3	3	3	2	2	2	2	2	2	3	100
5 Csiszár Gyula	1	2	1	3	3	3	3	2	2	3	3	2	3	3	100
Dési Vilmos	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1	1	1	80
Frenkel Imre izr.	2	4	1	3	2	4	3	4	3	3	3	2	4	4	100
Gombos József	2	2	2	3	3	3	3	3	3	2	2	2	3	3	88
Gyapjas György	2	3	1	3	2	3	3	3	3	3	2	2	4	3	100
10 Halmos András	2	3	1	2	3	3	3	2	2	3	2	2	4	3	100
Horányi János i.	2	3	1	3	2	3	3	3	2	2	2	2	1	3	88
Hubert Albin	1	1	1	1	1	2	2	1	2	1	2	1	2	2	16
Jakab Gyula i.	1	3	3	3	2	3	3	3	3	2	1	2	3	3	100
Kajtár György	2	2	1	2	3	3	2	3	2	2	1	1	2	3	68
15 Kis József i.	2	2	1	3	2	3	3	3	2	2	2	2	2	3	100
Kiss József	1	1	1	2	1	3	2	2	2	2	2	1	2	2	60
Kolin László	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	20
Kopasz István	2	3	1	3	3	4	3	3	3	3	2	2	4	4	100
Kovács József i.	2	2	1	2	2	3	2	2	3	3	1	2	2	3	80
20 Kovács Zoltán ref. i.	1	2	2	2	2	3	2	3	2	3 _{fm}	2	1	3	3	100
Kóczián László i.	2	3	1	3	2	3	2	1	3	3	1	1	3	3	100
Kósa László i.	1	1	1	1	1	2	1	1	2	2	3	1	1	2	28
Körmendi Zoltán i.	2	3	1	3	3	3	3	3	3	2	1	1	4	3	100
Kriván Pál	2	2	1	3	2	3	3	1	3	3	1	2	2	3	100
25 László Endre	2	2	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	2	80
Lippai József	1	1	1	2	2	2	2	3	2	2	1	1	1	2	40
Lovász Mihály i.	1	1	1	2	2	3	2	1	2	2	1	2	1	2	100
Mada Imre	2	3	1	3	2	3	3	3	3	3	1	2	4	3	100
Matók György	1	1	1	1	1	2	2	1	2	1	1	1	1	2	60
30 Meggyesi Ernő	2	2	2	2	3	2	2	2	2	3	2	2	1	3	88
Minárovics János	1	1	1	2	3	3	3	2	3	2	2	1	3	3	68
Molnár Ferenc ref. i.	2	3	1	3	3	3	3	3	3	3	1	1	3	3	100
Nagy Emil ref. i.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	20
Nagy Ferenc i.	2	3	3	3	2	3	3	3	3	2	2	2	3	3	100
35 Nagy József	2	3	1	3	3	3	3	3	3	3	1	2	3	3	100
Nagy Sándor	1	2	1	2	1	2	2	1	2	2	2	1	2	2	40
Örlei László izr.	2	3	1	3	3	3	3	2	3	3	2	2	4	3	100
Pelle László i.	2	3	1	3	2	3	3	3	3	2	1	2	2	3	100
Petényi Márk i.	2	2	1	2	2	2	2	1	2	3	2	1	1	2	56
40 Raffay Ágoston	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1	2	3	3	100
Renkey Gyula ism.	2	3	2	3	3	3	3	3	2	3 _{fm}	2	2	3	3	100
Retkes László i.	2	2	1	2	1	2	3	3	3	3	1	2	3	3	100
Révész István.	1	2	1	1	1	2	2	2	2	1	3	2	2	2	100

A tanuló neve és vallása, öszlőndijas, vagy ismétlő-e ?	Magaviselet	Rendszerlet	T a n t á r g y a k									Alt. tan. eredmény	Tandij			
			Hittan	Magyar nyelv	Történelem	Latin nyelv	Német nyelv	Természettan	Mennyiségtan	Rajz	Testnevelés			Egészségtan	Gyorsírás	
																P
Somkúthy József ism.	2	2	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	1	3	100
45 Szalay Zoltán	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	100
Szekeres László i.	2	1	2	2	2	1	2	2	2	2	2	1	1	1	2	40
Szilágyi György	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	1	1	44
Sziltner András	2	2	1	3	3	4	3	4	3	3	3	2	3	3	4	100
Tasnádi Mihály	2	3	2	4	2	4	3	3	4	4	3	2	3	4	4	88
50 Terék Imre i.	2	3	1	3	3	3	3	3	3	3	3	1	2	3	3	100
Técsy Zoltán ref. i.	2	2	1	2	2	3	2	2	2	1	1	1	1	1	2	80
Toma László i.	1	3	1	2	1	2	1	1	3	2	2	1	1	3	2	80
Ujvári János	2	2	2	3	3	4	3	3	3	2	2	1	3	3	4	100
Várkonyi János ev. i.	2	3	2	3	3	3	1	3	3	3	3	2	2	3	3	100
55 Velcsov Márton	2	2	1	3	3	3	3	2	3	3	3	1	2	3	3	100
Weisz György izr.	2	3	1	3	2	3	2	3	3	3	3	2	2	3	3	76

Kimaradt: Szűcs Mihály (jan. 31.)

Magánvizsgálatot tesz: Sümei Ernő.

Összesen: 58.

Ötödik osztály

Osztályfőnök: dr. Horváth Ambrus

A tanuló neve és vallása, öszlőndijas vagy ismétlő-e ?	Magaviselet	Rendszerlet	T a n t á r g y a k									Alt. tan. eredm.	Tandij			
			Hittan	Magyar nyelv	Történelem	Latin nyelv	Görög nyelv	Német nyelv	Olasz nyelv	Francia nyelv	Természettan			Mennyiségtan	Testnevelés	
																P
Allaga Egon	2	2	1	3	3	3	—	3	3	3	—	3	3	1	3	100
Bajza Frigyes	1	2	2	2	3	3	3	—	3	3	3	3	2	1	3	100
Bakacsi Gyula	2	3	3	3	3	3	—	3	3	3	3	3	3	2	3	100
Barabás György	2	2	2	3	3	3	—	2	—	3	3	3	3	3	3	100
5 Barna Gábor	1	2	2	3	3	3	—	3	3	—	3	3	3	3	3	100
Bálhory László	1	1	1	2	2	1	—	2	1	—	1	1	1	1	2	40
Boray Géza i.	1	2	2	1	2	2	—	3	—	2	2	2	2	1	2	40
Csillik Bertalan ref.	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	100
Czáka Ferenc	1	2	2	3	3	3	3	—	—	—	3	3	3	2	3	100
10 Czúcz Ferenc	2	2	1	3	2	2	—	2	—	1	1	2	2	2	2	40
Dékány Endre	1	2	1	1	2	2	2	2	—	—	1	2	1	2	2	100
Epstein Ferenc izr.	2	2	1	2	2	2	—	2	—	2	1	1	2	2	2	100
Feldheim György izr.	1	2	1	2	3	3	—	3	—	3	3	3	3	3	3	100
Frányó István	2	2	1	4	3	3	—	3	—	—	3	3	3	2	4	100
15 Fülöp Pál	2	2	2	4	2	3	—	3	3	—	3	3	3	2	4	100
Füredi Lajos i.	1	2	1	2	2	2	—	3	1	—	1	2	2	2	2	64
Gáy Mihály	1	2	2	3	3	2	—	2	3	—	3	3	3	1	3	100
Gera József	1	1	1	1	1	2	—	2	1	—	1	2	1	2	2	20

A tanuló neve és vallása, öszlőndijas, vagy ismétlő-e ?	Magaviselet	Rendszerlet	T a n t á r g y a k										Ált. tan. eredmény	Tandij	
			Hittan	Magyar nyelv	Történelem	Latin nyelv	Görög nyelv	Német nyelv	Olasz nyelv	Francia nyelv	Természettan	Mennyiségtan			Tesztnevelés
Gottlieb Albert izr.	1	2	1	1	1	1	—	1	—	1	1	2	2	1	100
20 Gubicza J. Sándor ág. ev.	2	2	2	3	2	3	—	1	3	—	3	2	2	3	100
Győrffy László	2	2	3	4	3	3	—	3	—	4	3	4	2	4	100
Kastner János	1	1	1	2	1	2	—	1	—	1	1	3	1	2	100
Kasza László	2	2	1	3	2	2	3	3	—	—	3	2	2	3	56
Kálmán Rudolf	2	2	1	2	3	3	—	1	2	—	3	3	1	3	92
25 Kiss György	2	3	2	3	2	3	—	3	3	—	3	3	1	3	100
Kovács Béla	1	2	1	3	2	2	—	2	3	—	3	2	1	3	68
Lakatos Pál	1	1	1	1	2	1	2	1	—	—	1	2	3	2	80
Matyasovszky László	2	3	3	4	3	3	—	3	—	4	2	3	2	4	100
Móra Gyula	2	2	2	3	3	3	—	3	4	—	2	3	1	4	100
30 Nagy István i.	2	2	1	3	3	3	—	3	3	—	3	3	1	3	100
Nagy Ottó	1	2	1	2	3	3	—	3	2	—	1	2	2	3	92
Nógrádi Béla	2	2	1	2	1	1	2	1	—	—	1	2	2	2	100
Olasz Zoltán i.	1	2	1	2	1	1	—	1	1	—	1	1	2	1	40
Palásti Tibor i.	1	2	1	2	2	2	—	2	3	—	1	2	2	2	68
35 Paskai László	1	1	1	1	1	1	1	2	—	—	1	1	1	1	m
Paulik Imre	2	2	1	3	3	4	3	3	—	—	3	3	2	4	68
Pávó Gyula	1	1	1	1	1	2	2	3	—	1	1	1	m	2	40
Pintér György, Ferenc fia	1	2	2	2	2	2	—	2	—	3	2	2	1	2	100
Pintér György, Géza fia	1	1	2	2	2	3	—	3	—	2	3	2	2	3	100
40 Pónyai Mihály	2	2	1	3	2	3	—	3	—	2	2	2	m	3	100
Ranschburg Endre	1	1	2	1	2	2	—	2	1	—	1	1	2	2	60
Sári József	1	1	1	2	2	2	3	2	—	—	1	2	2	2	28
Sárkány János	2	2	2	4	2	3	—	3	—	3	3	3	1	4	100
Siklós Endre	1	1	1	1	1	1	—	1	—	1	1	1	m	1	m
45 Szabó Endre	2	2	1	3	3	3	—	4	—	4	3	3	1	4	100
Szabó Rezső	1	1	1	1	1	1	—	1	—	1	1	1	2	1	m
Szécsi Jenő	2	2	1	3	3	2	—	2	2	—	3	2	1	3	100
Szécsi József	1	2	1	2	2	3	—	3	3	—	2	3	1	3	100
Szőnyi Ferenc izr.	2	2	1	1	1	1	—	1	—	2	1	1	2	1	100
50 Szurgent Sándor gör. kat.	2	3	1	3	3	3	4	3	—	—	1	2	2	4	100
Szűts Jenő i.	2	2	1	3	2	3	—	3	2	—	2	3	2	3	100
Tellesz Endre	1	2	1	3	2	3	—	2	3	—	1	3	1	3	100
Tóth Molnár Géza	2	2	1	3	3	3	—	4	4	—	2	3	2	4	100
Valentiny Géza	1	2	1	3	3	3	—	3	—	3	2	3	2	3	100
55 Váradi István	1	2	2	2	1	1	—	2	2	—	2	2	3	2	60
Villányi Rezső	1	1	1	3	3	3	3	3	—	—	3	3	2	3	100
Wentzel Andor	2	2	2	3	3	4	3	4	—	—	4	3	2	4	100
Wilheim György izr.	2	2	1	1	1	2	—	1	—	1	1	2	3	2	100
Wischán Elek	1	2	1	3	2	3	—	3	—	3	3	3	1	3	100
<i>Magántanuló :</i>															
Harczás Sámuel ref.	—	2	1	3	3	3	—	2	—	*2	3	2	1	3	150
<i>Vizsgálatlan maradt : Székely György.</i>															
<i>Kimaradt : Somos Ottó (dec. 21.)</i>															
* Angol nyelv.															
													Összesen : 62.		

A tanuló neve és vallása, öszlőndijas, vagy ismétlő-e?	Magaviselet	Rendszerezet	T a n t á r g y a k										All. tan. eredmény	Tandij		
			Hittan	Magyar nyelv	Történelem	Gazdasági és társadalmi ismeretek	Latin nyelv	Görög nyelv	Német nyelv	Olasz nyelv	Francia nyelv	Vegytan			Mennyiségtan	Testnevelés
Ádám János i.	2	3	1	3	3	3	3	—	3	—	3	3	3	1	3	64
Barek István	1	1	1	1	1	1	1	—	1	1	—	1	2	1	1	m
Becsei Zoltán	1	2	1	3	3	3	3	—	3	3	—	3	3	2	3	100
Bérczi László	1	2	3	3	2	2	3	—	3	3	—	2	2	2	3	100
5 Berke László	2	3	3	3	2	3	3	—	3	3	—	3	3	1	3	100
Bugyi Endre i.	1	2	1	3	2	2	3	—	3	—	2	1	3	2	3	100
Cserjési Jenő	3	2	1	2	3	3	4	—	3	3	—	3	3	1	4	100
Dank Viktor	1	1	1	1	1	1	2	—	3	3	—	3	3	1	3	100
Elek Zoltán	2	2	1	3	3	3	3	—	3	4	—	3	4	1	4	100
10 Forró Endre	2	2	1	2	2	3	3	—	3	3	—	3	3	1	3	100
Gábris Imre	2	2	1	1	1	1	1	—	2	1	—	1	2	1	2	52
Gazdag András	1	1	1	1	1	1	1	—	2	—	—	1	1	1	1	m
Gömöry Andor ref.	1	1	1	2	1	1	1	—	2	2	—	1	2	2	2	100
György Zoltán	2	3	2	2	3	2	3	—	3	—	3	3	2	2	3	100
15 Györki János izr.	2	3	2	3	2	2	3	—	3	—	3	3	3	2	3	100
Gyulai Béla	2	3	2	3	3	2	3	—	3	1	—	1	4	2	4	100
Kamotsay Gyula	1	2	1	2	3	3	3	—	3	3	—	3	3	1	3	100
Katona Géza ö.	1	1	1	1	1	1	1	—	1	1	—	1	1	1	1	m
Kiss Richárd	1	2	1	3	2	2	3	—	3	2	—	3	3	1	3	100
20 Kovács Sándor	1	1	1	3	2	2	3	—	3	—	3	3	2	1	3	100
Kurth Géza	1	2	1	2	1	1	2	—	3	3	—	2	3	1	3	76
Lassú Béla i.	2	1	1	2	2	3	2	—	2	2	—	2	2	1	2	40
Lénárt György izr.	1	1	1	1	1	1	1	—	1	—	1	1	1	1	1	100
Lévai András	1	1	1	1	1	1	1	—	1	—	—	1	1	1	1	60
25 Marticskó József	1	1	1	1	1	1	1	—	1	—	—	1	1	1	1	100
Matyasovszky János i.	1	1	2	3	2	3	3	—	3	2	—	3	3	2	3	100
Mészáros Ferenc	1	1	1	2	1	1	1	—	1	2	—	1	2	1	2	100
Miklós Károly	1	2	2	2	2	2	3	—	2	2	—	2	1	1	2	60
Molnár József	1	1	1	1	1	1	1	—	1	1	—	1	1	1	1	m
30 Scultéty Sándor	1	1	1	1	1	1	1	—	1	1	—	1	2	1	1	100
Sebestyén Zoltán	1	2	1	3	2	2	2	—	3	—	2	2	3	1	3	60
Sebők Lajos izr.	2	1	1	1	1	1	1	—	1	—	2	1	2	2	2	100
Sibalin Endre	1	3	1	3	1	1	3	—	3	3	—	2	3	1	3	100
Szabó Ferenc ref. ism.	1	2	2	3	2	3	3	—	3	—	3	3	3	2	3	100
35 Szittner Antal	1	1	1	2	2	2	3	—	2	2	—	1	1	1	2	60
Thiel Miklós	1	1	1	1	1	1	1	—	1	—	—	1	1	1	1	100
Tombác Ferenc	4	3	2	3	3	3	3	—	3	4	—	3	4	1	4	100
Várad Ferenc izr.	2	2	1	3	1	1	3	—	2	—	2	2	1	2	3	100
Vicsay Tibor	2	2	2	3	2	2	2	—	3	1	—	2	3	1	3	40
40 Vida György	1	1	1	2	1	1	1	—	2	—	—	1	1	1	2	m

Kimaradt: Ábrahám György (ápr. 18.), Bauer Dezső (okt. 24.), Hartl Miklós (okt. 24.), Fürst Béla (febr. 24.), Willemsz Ottmár (jan. 31.).

Összesen: 45.

Hetedik osztály

Osztályfőnök: Tárkányi Ferenc

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas, vagy ismélő-e?	Magaviselet	Rendszerlet	T a n t á r g y a k										Ált. tan. eredm.	Tandij			
			Hittan	Magyar nyelv	Történelem	Föld- és néprajz	Latin nyelv	Görög nyelv	Német nyelv	Francia nyelv	Természettan	Mennyiségtan			Rajz	Testnevelés	
			P	P	P	P	P	P	P	P	P	P			P		
Austerweil Ferenc izr.	1	2	1	1	1	1	1	1	—	1	1	1	1	1	2	1	100
Balogh Ferenc . . .	2	2	1	2	2	2	2	2	—	2	2	2	2	2	1	2	64
Bodrogközi György . .	2	2	2	2	2	2	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	100
Bozsó Lajos . . .	1	2	2	3	3	3	3	3	—	3	3	3	3	3	2	3	60
5 Butkay Béla . . .	2	2	1	3	3	3	3	3	—	3	3	2	2	2	2	3	100
Csauscher Béla . . .	1	1	1	2	2	2	2	2	—	2	2	1	1	2	2	2	100
Debreczeni Nándor . .	2	2	1	2	3	3	3	3	—	3	3	2	3	3	1	3	100
Detre István ág. h. . .	2	2	1	1	1	1	1	1	—	2	1	1	1	1	1	2	m
Deutsch György izr. . .	2	2	2	2	2	2	2	3	3	3	3	1	2	2	2	3	100
10 Dietrich Gábor . . .	1	1	2	2	2	2	2	3	3	2	—	2	2	2	1	2	100
Erdős János ref. . .	2	3	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	3	100
Gazdag József . . .	2	2	2	3	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	3	100
Jász Antal i. . .	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	1	m
Keresztély Tibor . . .	2	2	3	3	3	3	3	3	—	3	3	2	3	3	2	3	100
15 Keszthelyi Béla . .	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	1	100
Kiss Árpád . . .	2	2	1	2	2	2	3	—	3	3	2	3	3	fm	3	3	100
ifj. Koch Sándor . . .	2	2	1	1	1	1	1	—	2	1	1	2	1	2	2	2	100
Koltay Miklós . . .	1	1	1	1	1	1	2	1	1	—	1	1	2	1	1	2	100
Lovászi Ferenc . . .	2	2	2	2	2	1	2	2	3	—	1	2	2	fm	2	2	40
20 Matyus Leó . . .	2	2	1	2	2	2	2	—	3	2	2	3	2	fm	3	3	40
Mátyás Miklós . . .	2	3	2	3	3	2	3	—	3	3	2	1	3	fm	3	3	80
Miklós György . . .	1	2	1	1	1	1	1	—	1	2	2	2	2	1	2	2	80
Monostori Béla . . .	3	3	3	3	3	2	3	—	3	3	3	3	3	3	2	3	100
Nagy János . . .	1	1	1	2	2	1	2	—	3	2	2	2	2	1	1	2	80
25 Nagy László . . .	2	2	2	2	2	1	3	—	2	3	2	3	3	1	3	3	56
Paulinyi Zoltán ág.h. .	2	2	2	2	1	1	2	—	1	2	2	3	1	1	2	2	64
Pál Gaszton . . .	2	2	2	2	2	1	3	3	—	2	—	1	1	2	1	3	100
Perecsényi Oszkár . .	1	1	1	1	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	1	1	100
Pintér Miklós ref. . .	1	1	1	1	2	2	2	—	2	2	1	1	1	2	2	2	52
30 Rechtenwald Kristóf . .	2	2	2	2	2	2	3	—	2	2	2	2	2	1	2	2	m
Rózsa József . . .	3	4	1	2	2	2	3	2	3	—	2	3	2	2	3	3	40
Sárfy Dezső . . .	1	1	1	2	1	1	2	—	1	1	2	2	1	fm	2	2	100
Simon Miklós . . .	2	2	1	2	2	2	3	—	3	3	1	2	3	1	3	3	100
Sipos József ref. ism . .	3	4	3	3	3	3	4	—	3	3*	3	4	3	2	4	4	100
35 Szamosi László . . .	1	1	1	2	1	2	2	1	2	—	2	2	3	1	2	2	100
Szirovicza Zoltán . . .	2	2	2	2	3	3	3	—	3	3	3	3	3	2	3	3	80
Szolcsányi Pál . . .	1	1	1	2	1	1	1	1	2	—	1	1	1	1	2	2	m
Szűcs Kálmán . . .	1	1	1	2	2	2	2	—	2	2	2	2	3	1	2	2	56
Tamás István . . .	2	2	2	2	2	2	2	—	3	3	2	2	2	1	3	3	80
40 vitéz Varsányi István . .	1	1	2	2	1	2	2	—	2	2	2	2	3	1	2	2	40
Vámos László . . .	2	3	2	2	3	3	3	—	3	3	3	3	2	1	3	3	100

* Angol nyelv.

A 7. o. fejléce a 136. lapon hibás! L. helyesen a 135. lapon.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas, vagy ismétlő-e?	Magaviselet	Rendszerelet	Tanlár g y a k										Ált. tan. eredm.	Tandíj	
			Hitlen	Magyar nyelv	Történelem	Latin nyelv	Görög nyelv	Német nyelv	Francia nyelv	Bölcsészet	Természettan	Mennyiségtan			Testnevelés
25 <i>Liptay László</i>	1	1	1	1	1	2	—	1	1	1	1	1	2	1	m
<i>Lőrinczy Gábor</i>	2	1	1	1	1	1	1	1	—	1	1	2	1	2	76
<i>Lukachich Győző</i>	1	1	3	3	3	3	—	2	3	2	3	3	1	3	100
<i>Máriaöldy Péter</i>	2	2	1	1	2	2	—	2	3	2	1	1	1	2	68
<i>Merley Tibor</i>	1	2	1	3	2	3	—	3	3	2	2	3	1	3	100
30 <i>Motika Endre</i>	2	1	2	2	1	2	—	2	2	2	2	2	2	2	20
<i>Nagy József</i>	1	1	2	3	3	3	—	2	3	2	2	3	2	3	88
<i>Nagy László i.</i>	1	1	1	2	2	2	—	2	1	2	2	3	1	2	100
Nádor Ádám	1	1	1	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	1	m
<i>Nadelykov Mihály g. kel. sz.</i>	1	1	1	1	1	1	—	2	—	1	2	2	1	2	52
35 <i>Orsós Sándor</i>	1	1	1	1	1	1	—	1	1	1	2	1	1	1	76
Paskai Antal	1	1	1	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	1	m
<i>Piukovics Dezső</i>	2	2	1	1	1	2	—	2	1	2	1	2	1	2	76
<i>Rácz Lajos</i>	2	2	2	4	3	3	—	2	3	3	3	2	4	4	100
<i>Reitzer György izr.</i>	2	2	1	2	2	3	—	1	1	2	3	3	3	3	100
40 <i>Retzler István</i>	2	2	3	3	3	3	—	2	3	2	3	3	1	3	100
Rósa János	1	1	1	1	1	1	—	1	1	1	1	1	2	1	m
<i>Ruh László</i>	1	1	1	1	2	3	—	3	3	2	1	2	2	3	92
<i>Salánki István</i>	2	1	2	3	4	3	—	3	3	3	3	3	1	4	100
<i>Schorok István</i>	1	1	1	1	1	1	—	1	1	1	1	2	1	1	100
45 <i>Schreiner János</i>	1	1	1	2	2	3	—	3	2	1	2	2	1	3	160
<i>Schreyer Simon i.</i>	1	1	1	1	1	2	—	1	1	1	1	1	1	1	40
<i>Sebestyén Gábor</i>	2	2	2	2	2	3	—	2	3	2	2	2	1	3	100
<i>Somogyi László</i>	1	1	1	1	2	2	—	2	1	2	1	2	2	2	100
<i>Spitzer György izr.</i>	2	2	1	2	2	3	—	2	2	1	2	2	2	2	100
50 <i>Szalma Ferenc</i>	1	1	1	1	2	3	—	2	2	2	2	2	1	2	100
<i>Szendrő Zoltán</i>	2	2	3	3	3	3	—	2	3	3	3	3	2	3	100
<i>Timár László i.</i>	1	1	1	1	1	2	—	1	2	1	2	2	1	2	40
<i>Tóth Sándor</i>	2	2	3	3	4	3	—	3	4	2	4	3	2	4	100
<i>Török László</i>	1	1	1	1	1	2	—	2	1	1	1	2	1	2	40
55 <i>Tranger Tibor</i>	2	2	3	3	3	3	—	3	3	2	3	3	1	3	100
Vida László	1	1	1	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	1	m
Winter Miklós izr.	1	1	1	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	1	100
<i>Zárián István</i>	1	1	1	1	1	1	—	1	1	1	2	1	1	1	m
<i>Zolnay László ref.</i>	3	2	1	2	2	2	—	2	2	2	2	2	2	2	100
Magántanuló :															
<i>Hargittay István</i>	—	—	1	2	2	2	—	2	2	1	2	2	2	2	150

Összesen : 60.

Rendkívüli tantárgyak.

1. Fizikai gyakorlatok. Vezetőtanár Jochs József. A tanulók közül azok, akik a fizikai ismeretekel sajátításán felül a kutatás módszereit is meg akarták ismerni, fizikai gyakorlatokon vettek részt. A 8. osztályból heti 2 órában a következők vettek részt a gyakorlatokon: Bencsik József: 1, Borsos Ferenc: 1, Demján Sándor: 1, Hubányi Ferenc: 1, Ila Horváth Imre: 1, Nagv József: 1, Piukovics Dezső: 1, Rósa János: 1, Schork István: 1, Somogyi László: 1, Zárián István: 1. A résztvevők csoportokra osztva különböző mérőkísérleteket végeztek. A gyakorlatok anyaga párhuzamosan haladt a tanítás anyagával, de arra is alkalom nyílt, hogy olyan méréseket végezzenek a résztvevők, amelyekkel a rendes tanítás keretében nem foglalkozhattak.

2. Francia társalgás. Vezetőtanár: Gyurkovits Árpád. A kezdők csoportjában tanultak: Epstein Ferenc: 1, Barabás György: 2, Györfy László: 3, ifj. Pintér György: 2, Pónyai Mihály: 2, Sárkány János: 3, Szabó Endre: 3. Valamennyien 5. o. tanulók.

3. Olasz társalgás. Vezetőtanár az 5. oszt.-ban: Mátray László. Résztvettek: Bajza Frigyes: 2, Bakacsi Gyula: 2, Füredi Lajos: 1, Gáy Mihály: 3, Gubicza Sándor: 3, Olasz Zoltán: 1, Szécsi Jenő: 1, Szécsi József: 2.

Vezetőtanár a 6. oszt.-ban: Borsi Tivadar. Résztvettek: Berke László: 3, Dank Viktor: 1, Gábris Imre: 1, Gömör Andor: 1, Gyulai Béla: 1, Kamotsay Gyula: 2, Kiss Richárd: 1, Marticskó József: 1, Molnár József: 1, Scultéty Sándor: 1.

4. Műének. Az énekkar tagjai valamennyien jeles eredménnyel végeztek. — 1. A. o.: Beke Róbert, Demján Imre, Fancsovits György, Rácz Attila, Riesz Béla, Rónay Dezső, Smuta Tibor, Szőnyi László. — 1. B. o.: Borsányi Lajos, Mindszenti László, Petrik József, Solymosi Frigyes, Szende Károly. — 1. C. o.: Ferenczy Lajos, Gaál István, Kakuszi László, Martinek György, Nagy Varga Dénes, Rábik Jenő, Szokolai György, Tornyai Béla. — 2. A. o.: Bertényi Elemér, Bohnert József, Bugyi András, Farkas László, Horváth Elek, Juhász Endre, Kiss Ernő, Koskóci Ferenc, Liszkay Tamás, Pálffy-Budinszky Agenor, Renkey Miklós, Sebők Antal, Somogyi Agoston, Tihanyi István, Varga Pál, Zalán József. — 2. B. o.: Kővári László, Lóránd Pál, Misák Ferenc, Monostori József, Sapszon Ferenc, Tyepliczky Árpád. — 3. A. o.: Banka Lajos, Bodroglóczy Tamás, Boldog László, Dülósy Ede, Kiss Lajos, Kövér Béla, Pintér László, Somogyi Gábor, Szabó Imre. — 3. B. o.: Arnold Zoltán, Bodó István, Imre László, Skerl Alfonz, Veszeloyszky László, Visnyei Lajos. — 5. o.: Bajza Frigyes, Czáka Ferenc, Kálmán Rudolf, Kastner János, Pónyai Mihály, Szécsi József, Wischán Elek. — 6. o.: Bérczi László, Bugyi Endre, Dank Viktor, György Zoltán, Mészáros Ferenc, Szittner Antal, Thiel Miklós, Vicsay Tibor. — 7. o.: Bodroglóczy György, Debreczeni Nándor, Dietrich Gábor, Keresztély Tibor, Keszthelyi Béla, Lovászi Ferenc, Rechtenwald Kristóf, Szamosi László, Varsányi István, Wittig Tibor. — 8. o.: Antalfi László, Christoph József, Hovorka György, Hubányi Ferenc, Ila-Horváth Imre, Iván László, Kecskés István, Kemenes János, Kontraszti Endre, v. Lajos István, Nagy László,

Nádor Ádám, Orsós Sándor, Retzler István, Schreiner János, Somogyi László, Szalma Ferenc, Timár László, Török László, Tranger Tibor.

Érettségi vizsgálatok. 1940—41. iskolai év.

Az elmúlt iskolai évben az érettségi vizsgálatok szóbeli része június 20—28. napjain volt, így az Évkönyvben nem közölhettük annak eredményét.

Az érettségi vizsgálatok elnöke dr. Tihanyi Béla tanügyi főtanácsos, dunáninneni kat. ker. főigazgató, a kormányképviselő pedig Járay Imre tanügyi főtanácsos, a szentesi Horváth Mihály áll. gimnázium igazgatója volt. A bizottság döntése szerint az írásbeli dolgozatok eredménye a következő volt: Magyar nyelv és irodalomból (valamennyien a magyar irodalmi témát dolgozták ki: Ady vallása és magyarsága) 17 jeles, 23 jó, 18, elégséges és 6 elégtelen. Latin nyelv és irodalomból (Vergilius Aen. XII. 806—839. sorok) 15 jeles, 30 jó, 19 elégséges, és 1 elégtelen. Német nyelv és irodalomból (részletek a Kormányzó Úr Ófőméltóságának kiáltványából a délvidéki harcok megindulása alkalmával) 20 jeles, 21 jó, 20 elégséges és 4 elégtelen. Görög nyelv és irodalomból (Xenophon Memorabilia 14. c. 8.) 4 jeles és 2 jó.

Az írásbeliek alapján a jelöltek valamennyien szóbeli vizsgálatra mehettek, azonban 1 jelölt súlyos betegsége miatt nem jelenhetett meg (Bakos Károly), írásbeli dolgozatainak érvényét szeptemberre meghosszabbította a bizottság és a szóbeli vizsgálat letételére a ciszterci rend egri Szt. Bernát gimnáziumba irányította.

A szóbeli vizsgálatokkal együtt az érettségi vizsgálat eredménye a következő volt:

Kitüntetéssel érettek: Austerweil Lajos, Farkas István, Győrki András, Imre József, Kertész Lajos, Lovass Nagy Viktor, Összesen: 6 (9.2 %).

Jelesen érettek: Csikós Mihály, Felkai Béla, Hoffmann István, vitéz Irányi László, Kerényi Károly, Ördögh János és Szabó Bertalan. Összesen: 7 (10.8 %).

Jól érettek: Baka József, Bózsó István, Bukovinszky László, Fehér Zoltán, György Ákos, Karádi László, Kerny Kálmán, Koltai Géza, Kovácsy Zoltán, Kőváry Károly, nemes Kup László, Lehoczky Miklós, Lukácsi István, Molnár Károly, Németh István, Popper Zoltán, Pudler László, Róth István, Sajó János, Sebők Ödön, Selyem János, Strifler Ádám, Szabó Ferenc, Szabó Gyula, Szabó László, Szentgáli Gyula és Szepesy Gábor. Összesen: 27 (41.5 %).

Érettek: Bagoly József, Bába László, Csenderits László, Dény Miklós, Gillay János, Gräbeldinger József, Grüner György, Lantos István, Márai Béla, Pávó Nándor, Répás Nándor, Singer József, Skultéty János, Szélpál Ottó, Szigetvári Ferenc és Vecsey Tibor. Összesen: 16 (24.6 %).

Javítóvizsgálatra utasított a bizottság 8 (12.3 %) jelöltet: magyar nyelv és irodalomból 3, latin nyelv és irodalomból 3, fizikából 1 és mennyiségtanból 1. Ezek a jelöltek a ciszterci rend egri Szt. Bernát gimnáziumában a szeptemberi javító érettségi vizsgálaton

sikerrel állták ki a szóbeli vizsgálatot. Hasonlóképen sikerrel tett érettségi vizsgálatot ugyanott a 8. osztálynak még két tanulója.

1941—42. iskolai év.

Az írásbeli érettségi vizsgálatokat május hó 16—18—19—20. napjain tartottuk. Az írásbeli vizsgálatot 56 tanuló kezdte meg, akik közül egyet meg nem engedett eszköz használata miatt az igazgató a vizsgálatok folytatásától felüggesztett.

Az írásbeli feladatok a következők voltak: Magyarból az irodalmi tétel: Balassa, Zrínyi, Petőfi a kard és a lant hősei (kidolgozta 47), a fizikai tétel: A repülés fizikai alapjai (kidolgozta 8). Eredmény: 19 jeles, 17 jó, 17 elégséges és 2 elégtelen. A latin nyelvi feladat: A római alkotmány fejlődése: Tacitus: Ann. 1. III. c. 26—27., némi összevonással. Eredmény: 13 jeles, 18 jó, 19 elégséges és 5 elégtelen. Német nyelvi feladat: Kalazanci Szent József öröksége (Megyer József cikkének egy részlete, mely az Évkönyvben közölve van.) Eredmény: 17 jeles, 20 jó, 16 elégséges és 2 elégtelen. Görög kiegészítő vizsgálatra 4 jelentkező volt. Feladatuk: Herodotos VIII. 78—80. Eredmény: 4 jeles.

Az írásbeliek alapján valamennyi jelölt szóbeli vizsgálatot tehetett. A szóbeli vizsgálatokat dr. Tihanyi Béla kat. ker. főigazgató, tanügyi főtanácsos mint elnök és dr. Nagydiósi Géza min. s. titkár mint kormányképviselő vezették. A vizsgálatok június 1-én kezdődtek és 9-én fejeződtek be. Az érettségi vizsgálatok eredménye a következő:

Kitüntetéssel érettek: Nádor (Niedermayer) Ádám, Orsós Sándor, Paskai Antal és Rósa János. Összesen: 4 (7 %).

Jelesen érettek: Bencsik József, Borsos Ferenc, Frankó András, Halmos László, vitéz Lajos István, Kiss Ferenc, Nedelykov Mihály, Schork István, Vida László, Winter Miklós, Zárián István. Összesen: 11 (20 %).

Jól érettek: Antalfi László, Dietrich Dénes, Ila-Horváth Imre, Konrád György, Liptay László, Máriaöldy Péter, Merley Tibor, Motika Endre, Nagy László, Piukovics Dezső, Lőrinczy Gábor, Schreyer Simon, Somogyi László, Spitzer György, Szalma Ferenc, Timár László, Török László. Összesen: 17 (31 %).

Érettek: Christoph József, Demján Sándor, Fogarasi István, Hargittay István, Honti Géza, Hovorka György, Kemenes János, Lukachich Győző, Reitzer György, Kontraszti Endre, Ruh László, Schreiner János, Sebestyén Gábor, Zolnay László. Összesen: 14 (25 %).

Egy tárgyból elégtelen 5 jelölt. A javítóvizsgálatot szeptember hóban az ciszterci rend egri Szent Bernát gimnáziumban tehetik le. Németből 1, latinból 4 jelölt tesz javítóvizsgálatot (9 %).

Több tárgyból elégtelen 4 jelölt (7 %). Ismétlő érettségi vizsgálatot egy év múlva tehetnek intézetünkben.

Az érettségiző tanulók pályaválasztási szándéka a következő: Főiskolán szándékozik tovább tanulni 4, jogot 3, orvostudományt 8, vegyészetet 2, gyógyszerészetet 1, mérnöki tanulmányokat 13, alatorvosit 2, közgazdaságit 3 kíván folytatni. Katonai főiskolán 13, a

zeneművészetin 1 jelölt akar tovább tanulni. Kereső pályára szándékozik lépni 5.

Ősztöndíj. A tanulók jutalmazása, segélyezése és egyéb adományok.

Ősztöndíjas tanulók: A Horthy Miklós alapból 200.— P-t kapott Katona Géza VI. o. t.; a közalkalmazottak tanulmányi segélyéből pedig Liptay László VIII. o. t. és Barek István VI. o. t. 100—100 P-t.

A *Tukats Ferdinánd-féle* jótékony alapítvány kamataiból az idén 3100.— P került kiosztásra. Egyenként 100.— P jutalmat kaptak: Ábrahám Gyula, Bálint Pál I. a., Koncsek Endre, Mészáros István, Nagy Varga Dénes, Wayer Péter I. c., Katona Rezső, Koskóci Ferenc, Ujj János II. a., Bérczi Imre, Berencz Ferenc, Hauk László, Sapszon Ferenc II. b., Herédi Vilmos, Somogyi Gábor III. a., Lusztig József III. b., Kiss József, Kolin László, Nagy Sándor, Szilágyi György IV. o., Paskai László, Pávó Gyula, Siklós Endre, Szabó Rezső V., Gazdag András, Vicsay Tibor VI., Balogh Ferenc, Lovászi Ferenc, Szolcsányi Pál VII., Liptay László és Zárián István VIII. o. tanulók.

A *Fekete Ipoly-, Szinger Kornél- és Sáfrán József-jutalomalap* kamatairól az Önképzőkör rovatában emlékeztünk meg.

Sári János és neje Répás Julianna-alapítvány 77.50 P kamatát Róvó István II. b. o. t. kapta.

Zimányi Gyula rendfőnök az énekkar kirándulási alapjára 30 pengőt adományozott azon jólsikerült szereplésért, amelyet a 45 éves találkozó napján a Fogadalmi Templomban és az Önképzőkör zárógyűlésén rendeztek.

A *Szegedi Piarista Diákszövetség* az 1941—42. tanévben 650.— P-vel járult hozzá a tanulóifjúság segélyezéséhez és jutalmazásához. Karácsony előtt 10 szegény gyermek kapott 30—30 P ruhasegélyt és pedig: Jahl Oszkár I. a., Papp Gábor I. b., Jakab Ottó, Varga István I. c., Hauk László II. b., Dombi Gyula III. a., Bakacsi Gyula, Paulik Imre, Siklós Endre V. és Zárián István VIII. o. tanulók. A tanév végén 300.— P jutott az Önképzőköri pályatételek jutalmazására, amit jórészt készpénzben, kisebb részét pedig könyvekben osztottunk ki. 50.— P-t pedig *Richter László* volt tanítványunk 10.— P-ös adományával 60.— P-re kiegészítve Zárián István VIII. o. tanulónak segélyezésére fordítottunk. A Diákszövetség ezenkívül 100.— P-vel járult hozzá az intézeti Évkönyv egy részének külön lenyomataként megjelent „Vademecum” füzetek nyomdai költségéhez.

Dr. Bertényi-Bruchter Albert klinikai tanársegéd 100.— P adományát részben pályatételek, részben Lengyel Géza I. a. oszt. szorgalmas tanuló jutalmazására fordítottuk. Ugyancsak 30.— P-t kapott Papp Gábor I. b. o. tan. *Vedres Béla* lélegyházi esp. plébános (20.— P) és *Vercskó György* az „Ugar” szövetkezet tisztviselőjének adományából (10.— P).

Az önképzőköri pályatételek jutalmazására fordítottuk még a következő adományokat: *Dr. Gróf Árpád*-emlékjutalom 50.— P (*dr. Gróf György* ügyvéd adománya), *Kasztner János* m. kir. postafőfelügyelő 50.— P, *Szitták* asztaltársasága 10.— P és 2 db 5.—

P-s emlékérem (Szent István, Horthy M.), dr. Rósa Pál ügyvéd 20.— P, egy „Öregdiák” 20.— P.

A Mária-Kongregáció könyvakciójára Kastner János m. kir. postafőfelügyelő 20.— P-t, dr. Gottwald László belgyógyász 10.— P-t és Bánáthy János ny. vezérőrnagy 17.50 P-t adományozott.

A Diákkaptár 19.50 P adományát Rácz László I. b. o. tan. kapta.

Dr. Fejes Tibor hittanár a Misszióslapok terjesztéséért Nagy János VII. o. t.-nak 20.— P-t, Szamosi László VII. o. t.-nak 12.— P-t, Szolcsányi Pál VII. o. t.-nak 7.— P-t. és Valentiny Géza V. o. t.-nak 20.— P-t juttatott.

Könyvet adtak: A magyar kegyestanítórend főnöke 2 db. Pál Armand gyufagyári főlisztviselő 9 db., dr. Szűcs Imre piarista tanár 1 db., dr. Frankó Andor gyógyszerész 1 db., Szent István Társulat könyvkereskedése 11 db., Juhász István könyvkereskedő 4 db., Kalmár Elek ny. tanker. kir. főig. 1 db., Csonka Mihály 4 db., Kozáky István 2 db., Révai József 2 db., Sörlei Zsigmond 2 db., Tiborc Lajos 2 db., Szűcs Lajos 1 db.

Egyéb adományok: Sebestyén Endre okl. gépészmérnök 1 db. könyvet és 2 doboz festékkészletet, Szeged sz. kir. város polgármestere 1 db. Széchenyi István olajnyomatot, Kopasz Dezsőné 1 öltözet ruhát és 1 pár cipőt juttatott az intézet igazgatóságához. A Piarista Nagycsalád lelkigyakorlatain megjelent szülők gyönyörű vélmot, stólát és ciboriumtakarót ajánlottak fel az intézeti kápolnának.

Itt mondunk hálás köszönetet azoknak is, akik a Szegeden megtartott országos piarista gyorsíróversenyre városunkba érkező más piarista gimnáziumok növendékeit vendégül látták, és így számos versenyző megjelenését lehetővé tették. A vendéglátó szülők sora a következő: a 8. osztályból: Apró István ny. Máv főmérnök, Merlei Mátyás százados, dr. Rósa Pál ügyvéd, Sebestyén István postaigazgató, Somogyi István ker. isk. igazgató, Winter Gyula cégvezető; a 7. osztályból: Butkai Nándor dohánygyári igazgató, dr. Keszthelyi Béla kir. törv. bíró, dr. Koch Sándor egy. ny. r. tanár, dr. Miklós Károly egyetemi tisztviselő, Perecsényi Aladár tisztviselő, Simon József adóhiv. főtanácsos; Szamosy Lajos számv. tanácsos, dr. Rechtenwald Kristóf ügyvéd, dr. Wentzel Ágoston p. ü. titkár; a 6. osztályból: Gömörly Andor ny. törv. tanácselnök, Skultéty Sándor ny. számv. főtanácsos; az 5. osztályból: dr. Csillik Bertalan egy. könyvtáros, Dékány Sándor m. kir. áll. főszámvevő, dr. Kastner Ferenc postafőtanácsos, Ranschburg Endre magántisztviselő, Szécsi Ferenc szabómester, Sárkány János vendéglős; a 4. osztályból: Renkey Lipót ny. városi tanácsnok, dr. Somkuthy Ferenc MÁV tanácsos.

Könyvjutalomban részesültek: Benke Gedeon, Halmos Miklós, Lengyel Géza, Rónay Dezső, Schneider Imre I. a., Jung Géza, Mindszenty László, Szende Károly I. b., Gaál István, Kocsis Viktor, Molnár György I. c., Jenei Ignác, Katona Rezső, Renkey Miklós II. a., Kisházi Péter, Nedelkovics Miklós II. b., Bogárosi Béla, Dúlósy Ede, Papp László, Rack Kálmán III. a., Fehér Ferenc, Imre László, Poszt Márton III. b., Kolin László, Nagy Emil, Szilágyi György IV., Csillik Bertalan, Olasz Zoltán V., Barek István, Katona Géza VI., Jász

Antal, Pál Gaszton, Perecsényi Oszkár VII., Máriaföldy Péter és Zárián István VIII. oszt. tanulók.

Liszkay Tamás II. a. o. és Boros Gyevi János II. b. o. tanulók 1-1 festékkészletet kaptak.

A piarista rendház 4 szegénysorsú tanulót részesített ellátásban.

Érettségi találkozó.

Június 14-én felkerestek intézetünket a 44 évvel ezelőtt érettségizett öregdiákok. Résztvettek testületileg a Fogadalmi Templomban megtartott diákmisén, amelyet a magyar kegyestanítórend főnöke, Zimányi Gyula mondott; a ministráns két iskolatársa volt. A találkozók ezután a gimnázium VIII. osztályában gyűltek és az élők sorából eltávozott diáktársakról kegyelettel emlékeztek meg. A még életben levő volt tanáraikhoz üdvözlő leveleket intéztek, elhunyt tanáraik sírjára pedig virágcsokrot helyeztek. Meleg szeretettel üdvözölték Zimányi Gyula iskolatársukat, akit a 40 éves érettségi találkozójuk óta rendtársai a rendfőnöki méltóságra emeltek. Csonka Mihály piarista gimnáziumi igazgatónál történt tisztelgő látogatás után résztvettek a piarista gimnázium önképzőkörének tanévzáró ünnepélyén.

A találkozón a következők jelentek meg: Bózsó Antal adóhivatali ellenőr Szeged, dr. Csonka Nándor ügyvéd Szeged, Fajka Kálmán nyug. kir. járásbíró, ügyvéd Kistelek, Kátay Ferdinánd okl. gazdasz, a kir. bíróság gazdasági szakértője Szeged, dr. Motika Adolf nyug. Máv. főtanácsos Szeged, Nagy István nyug. postafőfelügyelő Pestszentlőrinc, dr. Parassin József egészségügyi főtanácsos, a székeslőváros tüdőgondozó igazgató-főorvosa Budapest, Robicsek Endre nyug. kir. főmérnök Szeged, dr. Sáray Ferenc nyug. postafőigazgató Szeged, Szombathelyi Béla nyug. államrendőrségi főkapitányhelyettes Kíspeszt, dr. Tauber Rezső ügyvéd Budapest, dr. Török Andor ügyvéd Magyarakanizsa, dr. Winkler Sándor ügyvéd Budapest, Wengriczky Sándor ny. Máv. főintéző Ungvár, Zimányi Gyula a kegyes-tanítórend főnöke Budapest, Zombori István nyug. városi adóellenőr Szeged.

Ugyanezen a napon tartották találkozójukat a 25 évvel ezelőtt érettségizett diákjaink is, akik közül megjelentek; Beck István, dr. Bokor Gyula, Bózsó Imre, dr. Burger Béla, Csendes Béla, dr. Cserzy Mihály, dr. Falta László, dr. Frank István, dr. Hajós József, dr. Keszthelyi Béla, Kopasz István, Krausz Béla, dr. Savanya Ferenc, Szalay József, Szojka Ferenc, Tóth Győző, Tóth Pál.

Az 1912-ben érettségizettek találkozója június végén lesz. Valamennyi régi diákunkat szeretettel várják és szeretettel látjuk.

A tanulók statisztikai adatai.

		I. A	I. B	I. C	II. A	II. B	III. A	III. B	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	I—VIII.	
A z o s z t á l y z o t t t a n u l ó k	g) köztul bejárók	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	3	
	Kistelek	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
	Lengyelkáporna	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	
	Ószentiván	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	
	Szalymaz	1	—	1	1	1	1	—	—	1	—	—	—	3	
	Szöreg	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	2	—	
	Újszentiván	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	
	2. autóbuszon	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Kiskundorozsma	—	1	—	1	—	3	—	—	3	—	—	—	1	9
	Kübekháza	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	3
	Sándorfalva	1	1	—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	5
	3. kerékpáron	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Szöreg	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	2
	Bejár összesen	3	5	8	5	1	7	2	2	6	3	5	3	—	50
	h) lakókelyük szerint	1. szüleinél lakik	30	23	39	40	19	29	17	31	50	32	38	47	395
2. családnál lakik	4	2	6	—	2	1	2	4	4	4	4	4	5	38	
3. intézetben lakik :	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
a) Horthy M. Tanítói In.-ban	8	—	—	—	15	—	5	5	2	2	—	—	2	39	
b) Máv. Fiúnevelő Intézetben	9	—	—	11	—	7	—	12	2	1	2	2	2	46	
c) Szent Gellért Konviktusban	—	15	1	—	5	—	5	2	2	1	—	—	4	35	
d) Szent József Internátusban	—	7	—	1	2	—	3	2	—	—	—	—	—	15	
i) műveltség	igazolt	1324	1188	1768	2166	1140	1425	760	1887	2114	1532	2098	1315	18717	
igazolatlanul	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	15	29	—	50	
j) áll. tan. eredmény	kitűnő előmenetelű jeles	5	3	3	5	4	3	2	1	3	6	4	9	48	
" " " " " "	4	2	4	4	4	4	1	4	4	3	—	—	7	41	
" " " " " "	14	14	17	14	15	10	10	15	17	8	18	18	18	170	
" " " " " "	22	21	16	22	16	15	17	31	25	19	21	22	22	247	
" " " " " "	4	5	3	5	2	4	2	2	6	2	—	—	2	37	
" " " " " "	2	1	1	2	2	1	—	3	5	2	1	2	2	22	
" " " " " "	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	
k) tandíj-fizetése	Teljes tandíj fizető	36	39	31	37	28	24	17	38	42	32	27	37	388	
1. fokú kedvezményes	4	3	6	7	5	6	9	9	7	—	7	1	—	64	
2. " " "	5	2	3	1	2	—	1	2	2	3	1	—	—	22	
3. " " "	4	3	6	7	12	6	3	5	7	4	8	9	9	71	
4. " " "	3	—	1	—	—	1	1	4	1	—	—	5	—	16	
Mentes	4	1	1	1	1	2	1	—	3	6	4	8	8	32	
l) rendk. tárgyat tanult	fizikai gyakorlatok	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	11	
" " " " " "	francia társalgás	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	7	
" " " " " "	olasz társalgás	—	—	—	—	—	—	—	—	8	10	—	—	18	
" " " " " "	karének	8	5	8	16	6	8	6	—	7	8	10	20	102	

A gimnázium helyiségeinek kimutatása. Udvar 1.300². Tanterem 14. A tanteremek alapterülete négyzetméterben: földsz. 74'82, 83'22, 68'53. 66, 67'98, 76'42, I. em. 75'88, 66'50, 77'84, 67'55, 69'65, 77'25, 26'82; II. em. 68'88, Igazgatói iroda: 84'22 m². Tanári tanácskozóterem 70'14 m². Tanári könyvtár 44'59 m². Régiségi tárgyak tára 51'82 m². Tornaterem: 154'64 m². Rajzterem: 124'04 m². Rajzszertár: 26'18 m². Természettani szertár: 95'69 m². Természettani dolgozó: 42 m². Természettani előadó: 68'60 m². Diszterem: 180'75 m². Kápolna: 58'27. Sekrestye 16'01 m².

Az iskola népessége az 1920-21. tanévtől.
(A párhuzamos osztályok összevontan szerepelnek)

Tanév	Osztályozott nyilvános tanulók									Osztályozott magántanulók									Együtt nyilvános és magánt.
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	I-VIII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	I-VIII.	
1920/21	106	129	113	107	58	49	58	41	651	14	6	4	1	2	6	5	5	51	702
1921/22	105	104	101	106	56	53	47	48	620	6	4	3	—	6	1	1	1	26	646
1922/23	157	106	97	87	62	49	37	43	638	1	6	1	2	2	9	6	1	30	668
1923/24	162	130	87	75	64	50	39	42	649	6	2	4	3	3	1	2	2	23	672
1924/25	174	164	110	83	45	62	46	40	712	2	2	3	3	3	1	—	1	15	727
1925/26	171	147	126	107	43	44	55	45	738	—	4	2	4	3	3	5	3	24	762
1926/27	119	139	124	120	64	44	35	50	695	3	5	7	2	2	1	3	3	26	721
1927/28	104	95	112	99	92	53	39	34	628	8	8	2	2	4	3	2	3	32	660
1928/29	101	76	89	91	68	74	57	36	592	1	5	2	3	1	—	2	3	17	609
1929/30	117	89	87	82	57	60	72	56	620	5	2	2	3	—	—	2	—	14	634
1930/31	161	90	76	80	61	53	59	72	652	—	1	1	2	—	—	—	2	6	648
1931/32	130	141	67	71	54	46	57	55	621	2	—	—	—	2	—	—	2	6	627
1932/33	97	115	127	55	61	50	39	56	600	1	1	—	—	—	1	—	3	6	606
1933/34	148	92	104	114	42	48	44	33	620	—	—	1	—	1	1	—	—	3	623
1934/35	142	130	81	111	87	44	50	43	688	—	—	—	1	—	—	—	2	3	691
1935/36	122	106	98	74	81	63	41	46	631	—	1	—	—	—	1	—	1	3	634
1936/37	106	90	94	93	60	61	56	38	597	1	1	—	—	—	—	1	—	3	600
1937/38	96	76	94	93	75	52	48	52	574	—	1	—	—	2	1	—	1	5	597
1938/39	92	91	67	82	76	63	51	48	570	—	—	—	—	—	—	—	—	—	570
1939/40	100	83	85	60	56	68	65	48	565	—	—	—	—	—	—	—	—	—	565
1940/41	118	86	79	83	52	48	66	64	596	—	—	1	1	—	1	1	1	5	601
1941/42	144	95	69	56	59	40	44	59	•566	—	—	—	—	1	—	—	—	1	568

A tanulók előmenetele

Sorszám		A nyilvános és magántanulók																									
		Osztály		I. a				I. b				I. c				II. a				II. b				III. a			
		Létszám		51				47				46				52				43				37			
Tárgy		Érdemjegy		1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
1.	Magaviselet	32	19	—	—	27	18	2	—	36	8	2	—	28	21	3	—	25	18	—	—	22	15	—	—	—	—
2.	Rendszeret	21	26	4	—	8	19	18	2	14	23	6	3	12	27	9	3	15	21	7	—	14	20	3	—	—	—
3.	Hit- és erkölcsstan	32	14	5	—	25	13	9	—	28	12	6	—	35	15	2	—	33	10	—	—	32	5	—	—	—	—
4.	Magyar nyelv és irodalom	10	22	19	—	8	23	14	2	12	20	11	3	12	18	22	—	15	16	12	—	12	18	7	—	—	—
5.	Történelem	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	14	7	—	—	—
6.	Gazdasági és társ. ismeretek	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7.	Föld- és néprajz	19	12	18	2	18	6	21	2	17	14	11	4	30	17	5	—	20	10	13	—	18	14	5	—	—	—
8.	Latin nyelv	8	12	29	2	4	17	22	4	6	21	15	4	11	15	19	7	5	18	17	3	7	12	16	2	—	—
9.	Görög nyelv	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10.	Német nyelv	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	14	12	3	—	—
11.	Francia nyelv	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12.	Olasz nyelv	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13.	Bölcsészlet	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14.	Természetrajz	19	22	9	1	18	15	13	1	28	10	6	2	27	14	11	—	12	20	11	—	—	—	—	—	—	—
15.	Vegytan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16.	Természettan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17.	Mennyiségtan és mértan	13	16	18	4	6	14	23	4	13	19	12	2	11	16	23	2	9	13	18	3	10	10	15	2	—	—
18.	Rajz és műalkotások ismertetése	8	12	31	—	6	15	25	1	8	14	21	3	9	23	20	—	14	23	5	1	4	21	12	—	—	—
19.	Testnevelés	20	22	8	11	18	24	5	—	22	18	24	1	23	22	25	1	21	18	—	4	18	17	2	—	—	—
20.	Egészségtan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21.	Szépíráás	13	23	14	1	15	27	5	—	18	17	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22.	Gyorsírás	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23.	Ének	14	26	10	1	11	21	14	1	10	26	9	1	25	20	6	1	26	15	2	—	28	5	4	—	—	—
24.	Középérték	2'10				2'21				2'01				1'95				1'96				1'94					

Az V. és VII. osztályban egy-egy angol elégséges érdemjegy a francia jegyek

Tankönyvjegyzék az 1942—43. iskolai évre.

I. osztály. Róm. kat. nagyobb katekizmus. — Alszegehy—Sik—Brisits : Magyar olvasókönyv, Alszegehy—Sik—Techert : Magyar nyelvtan, Karl—v. Temesy : A magyar föld és népe, v. Esztergomi—Gaál—Nagy : Latin olvasó- és gyakorlókönyv, v. Esztergomi—Gaál—Nagy : Latin nyelvtan, Gregus—Karl : Természetrajz, Gidró—Holenda : Mennyiségtan, Harmat—Karvaly : Magyar fiúk nótáskönyve, Kogutowicz Károly : Iskolai atlasz, Kerényi—Rajeczky : Énekes ábécé.

II. osztály. Radó—Rajeczky : Az ószövegségi kinyilatkoztatás története, Alszegehy—Sik—Brisits : Magyar olvasókönyv, Alszegehy—Sik—Techert : Magyar nyelvtan, Karl—v. Temesy : A világrészek leíró földrajza, v. Esztergomi—Gaál—Nagy : Latin olvasó és gyakorlókönyv, v. Esztergomi—Gaál—Nagy : Latin nyelvtan, Gregus—Karl : Természetrajz, Mérey—Endrédi—Sárközy—Lovas : Mennyiségtan, Harmat—Karvaly : Magyar fiúk nótáskönyve, Kerényi—Rajeczky : Énekes Ábécé, Kogutowicz Károly : Iskolai atlasz.

III. osztály. Radó—Rajeczky : Az újszövegségi kinyilatkoztatás története, Alszegehy—Sik—Brisits : Magyar olvasókönyv, Alszegehy—Sik—Techert : Magyar nyelvtan, Balanyi—Balogh : Magyarország történelme, Karl—v. Temesy : Általános Földrajz, v. Esztergomi—Gaál—Nagy :

tárgyak szerint.

száma és érdemjegye																																			
III. b				IV.				V.				VI.				VII.				VIII.				I—VIII.											
32				56				59+1				40				44				59+1				566+2											
1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4				
22	10	—	—	20	36	—	—	32	27	—	—	26	12	1	1	18	23	3	—	34	24	1	—	322	231	12	1	—	—	—	—	—	—	—	—
9	20	3	—	11	24	20	1	13	41	6	—	18	15	7	—	17	22	3	2	40	19	—	—	193	277	86	11	—	—	—	—	—	—	—	—
24	8	—	—	44	9	3	—	40	17	3	—	33	5	2	—	23	18	3	—	42	10	8	—	391	136	41	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	13	12	—	10	18	27	1	12	17	26	5	12	11	17	—	10	24	10	—	27	17	15	1	147	217	192	12	—	—	—	—	—	—	—	—
20	7	5	—	15	19	22	—	13	23	24	—	18	14	8	—	13	21	10	—	24	18	15	3	119	116	91	3	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	11	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	12	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	21	9	—	—	—	—	—	152	106	86	8	—	—	—	—	—	—	—	—
3	11	18	—	6	12	33	5	10	19	29	2	14	5	20	1	8	16	19	1	15	18	27	—	97	176	264	31	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	2	3	6	1	4	—	—	—	3	3	4	—	7	3	1	—	16	9	11	1	—	—	—	—	—	—	—	—
9	12	10	1	8	19	29	—	12	18	27	3	10	8	22	—	8	14	22	—	23	24	13	—	78	109	135	7	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	7	5	7	3	1	4	5	—	7	10	17	—	17	14	17	1	32	33	46	4	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	5	5	14	2	8	7	9	2	—	—	—	—	—	—	—	—	13	12	23	4	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	27	29	4	—	27	29	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	16	14	24	2	23	10	26	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	143	105	100	7	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	8	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	8	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	12	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	19	10	—	24	23	12	1	60	67	45	1	—	—	—	—	—	—	—	—
6	13	12	1	5	18	32	1	10	22	27	1	11	10	16	3	11	17	15	1	14	25	21	—	119	193	232	24	—	—	—	—	—	—	—	—
6	11	15	—	8	20	28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	15	17	—	—	—	—	—	75	154	174	5	—	—	—	—	—	—	—	—
13	15	2	2f	27	23	4	2f	23	27	5	5f	29	11	—	—	24	15	—	5f	38	17	2	3f	276	229	32	31f	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	20	32	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	32	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46	67	30	1	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	18	12	18	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	12	18	8	—	—	—	—	—	—	—	—
11	12	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	125	125	54	4	—	—	—	—	—	—	—	—
1'95				2'23				2'18				1'96				2'03				1'86				2'039											

között szerepel. A magaviselet középérdemjegye: 1'434.

Latin olvasó és gyakorló könyv, v. Esztergomi—Gaál—Nagy: Latin nyelvtan, Bitter—Pühr: Német nyelvkönyv, Öveges József: Kis fizika, Mérey—Endréd—Sárközy—Lovas: Mennyiségtan, Bíró Béla: Művészeti alkotások, Harmat—Karvaly: Magyar fiúk nótáskönyve, Kerényi—Rajeczky: Énekes Abécé, Kogutowicz Károly: Iskolai atlasz, Barthos—Kurucz: Egyetemes történelmi atlasz, Osztie Sándor: Német stílusgyakorlatok.

IV. osztály. Radó—Rajeczky: A katolikus liturgia, Alszegegy—Sík—Brisits: Magyar irodalmi olvasókönyv, Alszegegy—Sík—Techert: Magyar nyelvtan, Arany János—Nagy—Péterfy: Toldi, Balanyi—Marczell—Szegedi: Az antik világ és a keresztény Európa története a magyarok honfoglalásáig, v. Esztergomi—Gaál—Nagy: Latin olvasó és gyakorlókönyv, v. Esztergomi—Gaál—Nagy: Latin nyelvtan, Bitter—Pühr: Német nyelvkönyv, Osztie Sándor: Német stílusgyakorlatok, Bodrossi—Hoffer: Ásványtan, Mérey—Endréd—Sárközy—Lovas: Mennyiségtan, Bíró Béla: Művészeti alkotások, Melly—Párdányi—Mohay: Egészségtan, Kiss József: Az egységes magyar gyorsírás tankönyve, Barthos—Kurucz: Egyetemes történelmi atlasz.

V. osztály. Schütz: Katolikus hittan, Alszegegy—Sík—Brisits: Magyar irodalmi olvasókönyv, Alszegegy—Sík—Techert: Magyar nyelvi olvasókönyv, Marczell—Szegedi: A középkor és az újkortörténete a magyarok honfoglalásától a francia forradalomig, v. Esztergomi—Gaál—

*Kimutatás a felszerelések, szertárak, könyvtárak
gyarapodásáról és értékéről.*

Vagyontárgyi csoportok	Ez évi gyarapodás			Évvégi állomány db.	Az állomány értéke P.,
	vétel útján db.	ajándék útján db.	értéke P		
Bútorok	1	—	46'00	663	14.773'85
Házi, irodai felszerelés	63	—	2038'90	542	10.595'10
Tanári könyvtár	28	18	258'30	15.460	44.542'48
Nagyobb ifjúsági könyvtár	12	2	88'00	4.267	5.755'50
Kisebb ifjúsági könyvtár	3	—	14'80	1.509	2.139'80
Énekszertár	—	—	—	8.710	1.733'75
Fizikai szertár	11	—	209'00	1.104	52.171'11
Földrajzi szertár	—	—	—	353	4.789'00
Filológiai és tört. szertár	—	—	—	518	1.923'00
Rajzszerár	—	—	—	2.977	1.793'10
Természetrizsi szertár	—	1	41'68	8.347	16.460'40
Tornaszertár	—	5	319'00	534	11.694'09
Vegyteni szertár	—	—	—	487	245'72
Zeneszertár	—	—	—	214	720'74
Összesen	118	26	3.015'68	45.685	169.337'64

Az adatok az 1941. évi december 31-i állapotnak felelnek meg.

Nagy: Latin nyelvtan, Márkus Jenő: Szemelvények Titus Livius történeli munkájából, Vézner Károly: Lirai szemelvények, Wagner—Gaál—Oszvald: Római régiségek és a római irodalomtörténet vázlata, Maywald—Vayer—Mészáros: Görög olvasó-és gyakorlókönyv, Maywald—Vayer—Mészáros: Görög nyelvtan, Bitter—Pühr: Német nyelvkönyv, Birkás Géza: Francia nyelvkönyv, Osztie Sándor: Német stílusgyakorlatok, Király Rudolf: Olasz nyelvkönyv, Greguss—Karl: Élettudomány. Mérey—Endrédy—Sárközy—Lovas: Mennyiségtan, Barthos—Kurucz: Egyetemes történelmi atlasz.

VI. osztály. Schütz: Katolikus erkölcsstan, Alszeghy—Sik—Brisits: Magyar irodalmi olvasókönyv, Alszeghy—Sik—Techert: Magyar nyelvi olvasókönyv, Marczell—Szegedi: A legújabb kor története a francia forradalomtól napjainkig, Csóka—Zibolen: Gazdasági és társadalmi ismeretek, v. Esztergomi—Gaál—Nagy: Latin nyelvtan, Kuzmics: Szemelvények Cicero beszédeiből, Márkus Jenő: Szemelvények P. Vergilius Maro Aeneiséből, Wagner—Gaál—Oszvald: Római régiségek és a római irodalomtörténet vázlata, Maywald—Vayer—Mészáros: Görög olvasó és gyakorlókönyv, Maywald—Vayer—Mészáros: Görög nyelvtan, Marót—Wagner: Homeros Iliasa, Bitter—Mayer—Pühr: Német nyelvkönyv, Osztie Sándor: Német stílusgyakorlatok, Birkás—Petrich: Francia nyelvkönyv, Király Rudolf: Olasz nyelvkönyv, Bodrossi Lajos: Vegytan, Mérey—Endrédy—Sárközy—Lovas: Mennyi-

ségtan, Lóky Béla: Négyjegyű logaritmuskönyv, Barthos—Kurucz: Egyetemes történelmi atlasz.

VII. osztály. Schütz: Katolikus egyháztörténet, Alszeghy—Sik—Brisits: A magyar irodalom története, Techert József: Magyar nyelvkönyv, Szegedi Tasziló: A magyar nemzet története a szatmári békéig, Karl—v. Temesy: Hazánk részletes földrajza és térképismeret, Kogutowicz—Gergely—Hézsér: Iskolai atlasz, v. Esztergomi—Gaál—Nagy: Latin nyelvtan, Kováts Péter: Szemelvények Ciceró leveleiből és bölcséleti műveiből, Márkus Jenő: Szemelvények P. Vergilius Maro Aeneiséből, Wagner—Gaál—Oszvald: Római régiségek és a római irodalomtörténet vázlatja, Lévay—Vida: Görög-magyar és magyar-görög szótár, Maywald—Vayer Mészáros: Görög nyelvtan, Mayer—Pühr: Német irodalmi olvasó, Bitter—Teveli: Rendszeres német nyelvtan, Osztie Sándor: Német stílusgyakorlatok, Király Rudolf: Olasz irodalmi olvasókönyv, Király Rudolf: Rendszeres olasz nyelvtan, Birkás—Petrich: Francia nyelvkönyv, Birkás Géza: Francia-magyar és magyar-francia szótár, Öveges József: Természettan. Mérey—Endrődy—Sárközy—Lovas: Mennyiségtan, Lóky Béla: Négyjegyű logaritmuskönyv, Bíró Béla: Művészeti alkotások, Barthos—Kurucz: Atlasz a magyar történelem tanításához.

VIII. osztály. Schütz: Katolikus hitvédelem, Alszeghy—Sik—Brisits: A magyar irodalom története, Techert József: Magyar nyelvkönyv, Szegedi Tasziló: A magyar nemzet története a szatmári békétől napjainkig, Balogh—Oszwald: Szemelvények Tacitus műveiből, Huszti J. dr.: Szemelvények Plinius műveiből, Vékey Károly: Horatius. v. Esztergomi—Gaál—Nagy: Latin nyelvtan, Gerecs Szaléz: Sophokles. Antigone. Oidipus. Papp János dr.: Platon Kritonja. Szemelvények az Apológiából. Maywald—Vayer—Mészáros: Görög nyelvtan. Mayer—Pühr: Német nyelvkönyv. Bitter—Teveli: Rendszeres német nyelvtan. Birkás—Petrich: Francia nyelvkönyv. Birkás Géza: Rendszeres francia nyelvtan. Kornis Gyula: A pszichológia és logika elemei. (Új kiadás.) Öveges József: Természettan. Mérey—Endrődy—Sárközy—Lovas: Mennyiségtan. Bíró Béla: Művészeti alkotások. Melly—Mohay—Párdányi: Egészségtan.

A Sik—Schütz: Imádságoskönyv minden osztályban kötelező.

Tájékoztató az 1942—43. tanévre.

1. A tanulók felvétele az 1942—43. évre június hó 26-án és 27-én, továbbá szeptember hó 5-én és 7-én történik a következő napirend szerint: június hó 26-án és 27-én d. e. 8—10 óráig csak az I. osztályba lehet iratkozni; 10—11-ig a II., III. és IV. osztályba, 11—12-ig pedig az V.—VIII. osztályba jelentkező tanulókat vesszük fel. A szeptemberi beiratás mindkét napján 8—10-ig az I.—IV. és 10—12-ig az V.—VIII. osztályosok iratkoznak. Szept. hó 5-én és 7-én kell jelentkeznie mindenkinek az osztályfőnöknél is.

Az első osztályba az említett napokon kívül lehet még jelentkezni június hó 18 és 25 között bármely hétköznapon d. e. 10—12 óráig.

2. Az I. o.-ba jelentkező tanulók, továbbá más intézetből jövő felsőbb osztályú tanulók tartoznak bemutatni iskolai bizonyítványu-

kat, születési anyakönyvi kivonatukat (katolikusok keresztlevelüket is l) és újraköltési bizonyítványukat.

3. A felvételtörvény felvételi díjat fizet minden tanuló; ez a vegyes díjakkal együtt 17 P, amihez még hozzájárul a Horthy-ösztöndíj alapra fizetendő összeg (2.50 P ill. 5 P) úgy, hogy az I. osztályba iratkozó tanulók, továbbá a II—VIII. osztályokba jövő jeles- és jórendűek 19.50 P-t, az elégségesrendűek pedig 22 P-t fizetnek. A tandíjkezdvezményt élvező tanulók a tandíjkezdvezmény fokozata szerint megfelelő filmdíjkezdvezményben is részesülnek. Igazolható hadiárva és hadigyámolt tanulók jeles vagy jó bizonyítvány esetében a felvételi díj és járulékaiknak fizetése alól felmentést kapnak. A tandíj 100 P, amely összeg 10 egyenlő részletben is fizethető. Ismétlő tanulók a 100 P tandíjon kívül még 50 P-t fizetnek a Horthy-alap javára.

4. *Felmentések.* Aki súlyos testi fogyatkozás vagy betegség miatt a testyakorlás, az ének vagy a rajz technikai része alól fel akarja magát mentetni, az hatósági orvosi bizonyítvánnyal felszerelt folyamodványban kérje azt az intézet igazgatóságától. Bélyegilleték 50 fillér. Szegénységi bizonyítvány mellékelésével a kérvény bélyegmentes.

5. A *magánvizsgálatok és különbözeti vizsgálatok* írásbeli részét szeptember hó 2-án és 3-án d. e. 9—1 óráig, a szóbeli részét és a *javítóvizsgálatokat* szept. hó 4-én 8—1 óráig tartjuk. A magánvizsgálat díja 5 P tárgyanként és az elnöki díj (5 P), a tandíj 150 P.

A *javítóvizsgálatra* jelentkező tanuló a Horthy-ösztöndíj alap javára 25 P-t tartozik fizetni.

Az 1942—43. tanévet szept. hó 8-án tartandó ünnepélyes Veni Sancte-val kezdjük. Szept. 9-én megkezdődik a rendes tanítás.

Az iskola fegyelmi szabályai a szünetidőben is kötelezők.

T A R T A L O M

XII. Pius. <i>Fejes Tibor dr.</i>	3
Séta a szegedi piarista gimnázium körül. <i>Megyer József</i>	5
A piarista iskola szelleme. <i>Koch Sándor dr.</i>	32
Babits Mihály. <i>Megyer József</i>	35
Intézetünk multja	78
Iskolánk az 1941—42. tanévben	80
A Piarista Diákszövetség. Magyar Gábor emlékezete	95
A tanári testület	100
A tanári kar iskolán kívüli működése	103
Az ifjúsági egyesületek működése	105
Szertárak, könyvtárak	119
A tanulók érdemsorozata	121
Rendkívüli tantárgyak	138
Érettségi vizsgálatok	139
Jutalmak, segélyek	141
Érettségi találkozó	143
Statisztikai adatok	144
Tankönyvjegyzék az 1942—43. iskolai évre	148
Tájékoztató az 1942—43. iskolai évre	151

